ALKA JOSHI

ARTISTA HENNA

„Absolut captivantă, de la primul capitol, la ultima pagină."
REESE WITHERSPOON

NEMIRA

Roman aflat în curs de ecranizare ca serial Miramax, cu Freida Pinto în rolul principal

Lakshmi, o fată de șaptesprezece ani, scapă dintr-o căsnicie cumplită și învață să se descurce singură în coloratul Jaipur al anilor '50.

Ajunge o fenomenală artistă de tatuaje cu henna, căutată de toată lumea nu doar pentru desene, ci și pentru sfaturi și confesiuni. Deși poate păstra secretele aristocrației, știe că nu le poate dezvălui pe ale sale...

Pe măsură ce succesul ei crește, Lakshmi trebuie să fie atentă la invidia pe care o stârnește și la viața independentă pe care o duce. Mai ales că soțul părăsit e deja pe urmele ei și o găsește după mulți ani, având o aliată neașteptată: o soră mai mică, de existența căreia Lakshmi nu avea habar. Brusc, tot eșafodajul atent construit al vieții ei e în pericol să se prăbușească.

„Convingătoare și emoționantă... O poveste despre cum se îmbină dorința de descoperire de sine cu nevoia de iubirea familiei."
Publishers Weekly

„Bogată în detalii, presărată cu gusturi și texturi exotice, *Artista henna* aruncă o privire indiscretă și fascinată în cultura indiană a anilor '50."
Bookpage

DAMEN TANGO

ALKA JOSHI

ARTISTA HENNA

Traducere din limba engleză de
ADRIANA VOICU

Ilustrația copertei:

A Woman travelling in Indian Palace

Titlul original:

ALKA JOSHI – THE HENNA ARTIST

NEMIRA

Mamei mele, Sudha Latika Joshi,

care mi-a susţinut aprig independenţa.

Tatălui meu, Ramesh Chandra Joshi,

care îmi cânta cel mai dulce cântec de leagăn.

Călătorul trebuie să bată

la toate uşile străine ca să ajungă la a lui,

iar omul trebuie să rătăcească prin toate lumile din afară

ca să ajungă în cele din urmă la cel mai lăuntric altar.

Din poezia *Joumey Home,*

de Rabindranath Tagore

Când Zeiţa Bogăţiei vine să te binecuvânteze,

nu pleci din încăpere ca să te speli pe faţă.

Proverb Hindus

Articol I. Personaje care apar în roman

Lakshmi Shastri: 30 de ani, tatuatoare cu henna în oraşul Jaipur

Radha: sora în vârstă de 13 ani a lui Lakshmi, născută după plecarea din sat a acesteia

Malik: servitorul lui Lakshmi, în vârstă de 7 sau 8 ani (nici el nu ştie exact); locuieşte în zona veche şi suprapopulată a oraşului, împreună cu mătuşa şi verii lui musulmani

Parvati Singh: doamnă din înalta societate, 35 de ani, soţia lui Samir Singh, mama lui Ravi şi Govind Singh, rudă îndepărtată a familiei regale din Jaipur

Samir Singh: arhitect de renume, dintr-o familie Rajput aparţinând unei caste superioare, soţul lui Parvati Singh şi tatăl lui Ravi şi al lui Govind Singh

Ravi Singh: 17 ani, fiul lui Parvati şi al lui Samir Singh, intern la Colegiul Mayo (aflat la câteva ore distanţă de Jaipur)

Lala: servitoare, necăsătorită, aflată de mulţi ani în slujba familiei Singh

Sheela Sharma: 15 ani, fiica doamnei şi domnului V.M. Sharma, un cuplu bogat de brahmani cu origine umilă

Domnul V.M. Sharma: contractor oficial al familiei regale din Jaipur, soţul doamnei Sharma, tată a patru copii, printre care fiica cea mai mică, Sheela Sharma

Jay Kumar: prieten cu Samir Singh din vremea studenţiei la Oxford, medic practicant în Shimla (la poalele munţilor Himalaya, la 11 ore de mers cu maşina de Jaipur)

Doamna Iyengar: gazda din Jaipur a lui Lakshmi

Domnul Pandey: vecinul lui Lakshmi, şi el chiriaş al doamnei Iyengar, profesorul de muzică al Sheelei Sharma

Hari Shastri: soţul lui Lakshmi, pe care aceasta l-a părăsit

Saas: înseamnă „soacră” în hindi; când Lakshmi vorbeşte despre *saas* a ei, se referă la mama lui Hari. Atunci când o femeie se adresează direct soacrei, foloseşte apelativul respectuos „Saasuji”

Doamna Joyce Harris: tânără englezoaică, soţia unui ofiţer britanic aparţinând echipei de tranziţie din Jaipur care asigura predarea autorităţii asupra Indiei Britanice

Doamna Jeremy Harris: soacra lui Joyce Harris

Pitaji: înseamnă „tată” în hindi

Moar: înseamnă „mamă” în hindi

Munchi: bătrân din satul lui Lakshmi, care a învăţat-o pe ea să deseneze şi pe Radha cum să amestece vopselele

Kanta Agarwal: soţia lui Manu Agarwal, 26 de ani, şcolită în Anglia, provenind dintr-o familie de literaţi din Calcutta

Manu Agarwal: director administrativ al familiei regale din Jaipur, căsătorit cu Kanta, cu studii în Anglia. Înrudit cu familia Sharma

Baju: un bătrân servitor al cuplului Kanta şi Manu Agarwal

Maharajahul Jaipurului: titulatură pur simbolică în India, după obţinerea independenţei; capul familiei regale a oraşului, deţine o mare avere constând în terenuri şi bani, precum şi numeroase palate în Jaipur

Naraya: contractorul casei celei noi din Jaipur a lui Lakshmi

Maharani Indira: mama vitregă a maharajahului, soţie a defunctului maharajah al Jaipurului, fără copii, numită şi regina văduvă

Maharani Latika: soţia actualului maharajah, 31 de ani, şcolită în Elveţia

Madho Singh: papagalul lui Maharani Indira

Geeta: văduvă, actuala iubită a lui Samir Singh

Doamna Patel: una din clientele fidele ale lui Lakshmi, proprietară a unui hotel

Un glosar de termeni din hindi, franceză şi engleză este disponibil la finalul volumului.

Articol II. PROLOG

Ajar, statul Uttar Pradesh, India

Septembrie 1955

Picioarele ei păşesc uşor pe pământul tare, tălpile bătucite nu simt pietricelele mărunte şi crustele de noroi de pe malul râului. Pe creştetul capului cumpăneşte un *mukti,* acelaşi chiup de lut pe care îl foloseşte în fiecare zi ca să care apă de la fântână. Astăzi, în loc de apă, fata duce în chiup toată averea ei: un al doilea rând de haine – jupă şi bluză – lângă sari-ul de nuntă al mamei, *Povestirile despre Krishna,* din care tatăl ei obişnuia să-i citească, cu filele ajunse, după atâţia ani, fine ca borangicul, şi scrisoarea sosită dimineaţă din Jaipur.

Când aude în depărtare vocile femeilor din sat, fata şovăie. Clevetitoarele flecăresc, povestesc câte şi mai câte şi fac haz în timp ce spală sari-uri, veste, jupe şi pânze de *dhoti.* Dar fata ştie bine că atunci când au să dea cu ochii de ea au să se oprească să se holbeze sau să scuipe în pământ, rugându-l pe Dumnezeu să le apere de Piaza-rea. Se gândeşte la scrisoare, aflată la adăpost în *mutki,* şi îşi zice: *N-au decât. Va fi pentru ultima oară.*

Chiar ieri femeile îl sâcâiau pe primar: *De ce mai trăieşte Piaza-rea în coliba învăţătorului, când avem nevoie de colibă pentru dascălul cel nou?* Neîndrăznind să scoată un sunet de teamă că aveau să intre după ea şi să o scoată afară de păr, fata rămăsese încremenită între cei patru pereţi de pământ. Nu mai avea cine s-o apere acum. Săptămâna trecută, trupul mamei sale fusese ars laolaltă cu oasele altor animale moarte – rugul funerar al săracilor. Tatăl ei, fostul învăţător al şcolii, le părăsise în urmă cu şase luni şi, la scurt timp după aceea, se înecase într-un ochi de apă deloc

adânc, undeva lângă malul râului, fiind atât de beat că probabil nici nu simţise împunsătura morţii.

Toată săptămâna dinainte, fata îl aşteptase la marginea satului pe poştaş, care venea când şi când cu bicicleta din satul vecin. Azi-dimineaţă, de cum l-a zărit, a ţâşnit din ascunzătoare, făcându-l să tresară, şi l-a întrebat dacă nu a sosit vreo scrisoare pentru familia ei. Poştaşul s-a încruntat şi şi-a muşcat obrazul pe dinăuntru, pe când ochii lui apoşi o măsurau prin lentilele groase ale ochelarilor. Se vedea că îi era milă de ea, dar era şi înciudat, fiindcă îi cerea ceva ce ar fi trebuit să primească doar primarul. Ea însă i-a înfruntat privirea fără să clipească. Când i-a predat în cele din urmă plicul gros din hârtie cerată adresat părinţilor ei, a făcut-o în grabă, fără să o privească, şi a plecat pedalând cât putea de repede.

Acum, mergând mândră, cu fruntea sus, trece pe lângă femeile de pe malul râului. Toate se holbează la ea. Îşi simte inima zbătându-se nebuneşte în piept, dar trece mai departe, dreaptă ca o trestie de zahăr, cu *mukti* pe cap, ca şi când s-ar duce la fântâna din câmp, la două mile depărtare de sat, singura pe care are voie s-o folosească.

Clevetitoarele nu mai şuşotesc, ci strigă una către cealaltă: *Ia uite-o pe Piaza-rea! În anul când s-a născut, lăcustele au mâncat tot grâul! Soră-sa mai mare şi-a părăsit bărbatul şi dusă a fost! Mai mare ruşinea! În acelaşi an, mama ei a orbit! Iar tată-său s-a apucat de băutură! Ce scârbavnic! Chiar şi pielea şi ochii ei au o culoare ciudată. Numai englezoii au ochi albaştri. E măcar una de-a noastră, din satul ăsta?*

Fata se gândeşte des la această soră mai mare despre care vorbesc femeile. Cea a cărei faţă o vede doar ca o umbră în visele ei, a cărei existenţă părinţii ei nu au recunoscut-o niciodată. Clevetitoarele spun că a plecat din sat în urmă cu treisprezece ani. De ce? Unde s-a dus? Cum a scăpat ea dintr-un loc în care clevetitorii îţi urmăresc fiecare mişcare? Oare a plecat în toiul nopţii, când vacile şi caprele dormeau? Se zice că a furat bani, dar nimeni din sat nu are bani. Cu ce s-a hrănit? Unii spun că s-a

îmbrăcat în bărbat, ca să nu fie oprită pe drum. Alţii zic că a fugit cu un băiat de la circ şi îşi ducea traiul ca dansatoare în Cartierul Plăcerilor, aflat departe, în Agra.

Acum trei zile, bătrânul Munchi, cel beteag de un picior – singurul ei prieten din sat –, a prevenit-o că, dacă nu eliberează coliba, primarul va insista să o mărite cu un agricultor văduv sau îi va cere să părăsească satul. „Nu ţi-a mai rămas nimic de făcut aici”, spusese Munchi-*ji*. Dar cum ar putea să plece – o fată orfană de treisprezece ani, fără familie şi fără bani? Munchi-*ji* i-a zis: „Ai curaj, *bheti*.” El i-a spus unde să-l găsească pe cumnatul ei, soţul pe care sora ei mai mare îl părăsise cu mulţi ani în urmă şi care trăia într-un sat din apropiere. Poate că el ar putea s-o ajute să-şi găsească sora. „De ce nu pot rămâne cu tine?”, întrebase ea. „Nu se cuvine”, a răspuns blând bătrânul. El îşi câştiga traiul pictând imagini pe scheletele frunzelor de *peepal.* Ca s-o consoleze, i-a dăruit o pictură. Supărată, mai-mai să i-o arunce în faţă, când a văzut că imaginea îl reprezenta pe Stăpânul Krishna, hrănind-o cu mango pe consoarta lui, Radha, al cărei nume îl purta. Era cel mai frumos dar pe care îl primise vreodată.

Radha răreşte pasul când se apropie de aria satului. Patru tauri înjugaţi laolaltă se mişcă în cerc în jurul unei pietre mari şi plate, măcinând grâul. Prem, care are grijă de tauri, doarme cu spatele sprijinit de colibă. Fără a face zgomot, fata trece iute pe lângă el, îndreptându-se spre cărarea îngustă care duce la templul lui Ganesh-*ji*. Altarul are o arcadă zveltă şi, înăuntru, o statuie a Stăpânului Ganesh. În jurul picioarelor Zeului Elefant sunt aşezate daruri: o nucă de cocos tânără, crăiţe, o ulcea plină cu *ghee,* felii de mango. Dintr-un con de tămâie din lemn de santal se înalţă o şuviţă vlăguită de fum.

Fata aşază pictura lui Krishna făcută de Munchi-*ji* în faţa lui Ganesh-*ji*, Cel Care Înlătură Toate Obstacolele, şi îl roagă să alunge blestemul care a făcut-o Piază-rea.

Când ajunge în satul cumnatului ei, aflat la zece mile spre vest, este aproape seară şi soarele s-a apropiat de linia orizontului. Fata transpiră prin bluza de bumbac. Picioarele şi gleznele îi sunt pline de praf, gura uscată.

Este precaută când intră în sat. Se piteşte printre arbuşti şi se ascunde în spatele copacilor. Ştie că o fată singură nu va fi tratată cu bunătate. Caută un bărbat care arată ca cel descris de Munchi-*ji*.

Îl zăreşte. Uite-l, stă pe vine sub arborele banian, cu faţa spre ea. Cumnatul ei.

Are părul des, slinos şi negru ca tăciunele. O cicatrice lungă şi zgrunţuroasă şerpuieşte de sub buza de jos până la bărbie. Nu este tânăr, dar nici bătrân. Cămaşa cu buzunare pe piept îi e pătată cu curry, iar pe *dhoti* are dâre de praf.

Pe urmă o bagă de seamă pe femeia aşezată pe vine pe pământ în faţa bărbatului. Îşi sprijină cotul cu cealaltă mână, iar antebraţul îi atârnă într-un unghi nefiresc. Are capul complet acoperit sub *pallu* şi vorbeşte cu bărbatul încet şi molcom. Radha se uită, întrebându-se dacă nu cumva cumnatul ei şi-a luat altă soţie.

Culege de jos o pietricică şi o aruncă spre el. Nu-l nimereşte. A doua oară îl loveşte în coapsă, dar el doar dă din mână, ca atunci când alungi o insectă. O ascultă atent pe femeie. Radha continuă să arunce cu pietricele, reuşind să-l lovească de mai multe ori. În cele din urmă, el îşi înalţă capul şi se uită în jur.

Radha iese la loc deschis, ca să o poată vedea.

Bărbatul face ochii mari, de parcă ar privi o fantomă.

Lakshmi? rosteşte el întrebător.

Articol III. PARTEA ÎNTÂI

1

Jaipur, statul Rajasthan, India

15 noiembrie 1955

Independenţa a schimbat totul şi nimic. La opt ani de la plecarea britanicilor, aveam acum şcoli de stat gratuite, apă curentă şi drumuri pavate. Dar mie oraşul Jaipur mi se părea la fel ca acum zece ani, când am călcat prima oară pe pământul lui colbuit. În drum spre prima clientă programată în acea dimineaţă, eu şi Malik aproape că ne-am ciocnit de un bărbat care căra saci de ciment pe cap, când o bicicletă ne-a tăiat calea. Din pricina biciclistului, care ducea sub braţ o scară de doi metri, o birjă s-a şters în treacăt de un porc, care a zbughit-o guiţând pe o uliţă îngustă. La un moment dat, ne-am tras la o parte şi am aşteptat să treacă un grup gălăgios de *hijras*[1]. Bărbaţii îmbrăcaţi în sari şi cu buzele vopsite cu ruj cântau şi dansau în faţa unei case, pentru a binecuvânta naşterea unui băieţel. Atât de obişnuiţi eram cu mirosurile oraşului – balegă de vacă, foc arzând în vetre, ulei de păr din nucă de cocos, tămâie din lemn de santal şi

---

[1]Considerate „al treilea gen” în India, aceste persoane intersex trăiesc în comunităţi organizate, conduse de un guru, şi aparţin unei caste separate. Sunt invitaţi să cânte şi să danseze la diverse ceremonii (n. tr.).

urină –, încât aproape că nu le băgăm de seamă.

Ceva însă tot se schimbase odată cu proclamarea independenţei, şi anume oamenii noştri. Se vedea după cum stăteau, cu pieptul bombat, de parcă în sfârşit îşi puteau permite să respire. Se vedea după cum mergeau – hotărâţi şi ţanţoşi – spre templele lor. După felul în care se târguiau – mai îndrăzneţ decât înainte – cu vânzătorii din bazar.

Malik a fluierat după o *tonga.* Era un băieţel de-o şchioapă şi subţire ca trestia. Şuieratul lui, atât de puternic cât să se audă până în Bombay, mă surprindea întotdeauna. A urcat în birjă sufertaşele grele, iar *tonga-walla* ne-a dus, oţărât, la numai cinci străzi distanţă, până la proprietatea familiei Singh. Portarul ne-a urmărit din priviri pe când coboram din şaretă.

Înainte de independenţă, majoritatea familiilor din Jaipur trăiau înghesuite în locuinţe familiale din centrul vechi, numit Oraşul Roz. Dar cei din familia Singh trăiau de generaţii pe un domeniu întins, dincolo de zidurile oraşului. Făceau parte din clasa conducătoare – rajahi şi prinţi locali, ofiţeri superiori –, obişnuită să se bucure de privilegii, în timpul şi chiar după guvernarea britanică. Reşedinţa familiei Singh era situată pe un bulevard larg, străjuit de arbori *peepal.* Ziduri înalte de trei metri, cu cioburi de sticlă înfipte pe coamă, ascundeau vederii vila înălţată pe două niveluri. O terasă de marmură, îmbrăcată în bougainvillea şi iasomie, înconjura faţada şi laturile fiecărui etaj, răcorind casa pe timpul verii, când în Jaipur căldura putea fi la fel de mare ca într-un cuptor tandoori.

Urmăriţi din priviri de *chowkidar* în timp ce coboram din şaretă, am descărcat apoi şi bagajul. Malik a rămas la o bârfă cu portarul, iar eu am pornit pe cărarea pavată cu piatră, flancată de peluze mari şi bine îngrijite, şi am urcat treptele de piatră spre veranda lui Parvati Singh.

În această după-amiază de noiembrie, aerul era răcoros, dar umed. Lala, cea mai veche servitoare a lui Parvati Singh şi dădaca fiilor ei, m-a întâmpinat la uşă. Şi-a acoperit creştetul cu capătul sariului, în semn de

respect.

Am zâmbit şi am salutat-o împreunându-mi mâinile.

— Foloseşti uleiul ăla de magnolie, Lala?

La ultima vizită, îi strecurasem o sticluţă cu remediul meu pentru tălpi crăpate.

Şi-a ascuns un zâmbet sub *pallu,* în timp ce a întins înainte piciorul desculţ şi l-a răsucit, ca să-mi arate călcâiul neted.

— *Hahn-ji,* a zis râzând uşor.

— *Shabash,* am felicitat-o. Şi nepoata ce-ţi mai face?

Lala o adusese pe nepoata ei de cincisprezece ani să lucreze în gospodăria familiei Singh în urmă cu şase luni.

Fruntea bătrânei s-a încreţit şi zâmbetul i s-a stins. Dar, când să deschidă gura ca să răspundă, stăpâna ei a strigat din casă:

— Lakshmi, tu eşti?

Lala şi-a schimbat iute expresia, a zâmbit mai mult de formă şi a răspuns cu o înclinare a capului: *e bine.* Întorcându-se spre bucătărie, m-a lăsat să mă descurc singură până la dormitorul lui Parvati, unde mai fusesem de multe ori înainte.

Parvati era la biroul ei din lemn de trandafir. Şi-a verificat ceasul subţire de aur înainte de a se întoarce la scrisoarea pe care o scria. Strictă în privinţa punctualităţii, nu suporta ca ceilalţi să întârzie. Eu în schimb eram obişnuită să aştept în timp ce ea îi scria la repezeală un bilet lui Nehruji[2] ori

[2] Jawaharlal Nehru (1889-1964) a fost un conducător al luptei pentru independenţa Indiei şi cel dintâi prim-ministru al ţării după dobândirea independenţei (n. tr.).

termina o convorbire telefonică cu un membru al Ligii Indo-Sovietice.

Mi-am lăsat jos sufertaşele şi am aranjat pernele pe divanul de mătase crem al lui Parvati pe când aceasta sigila scrisoarea, chemând-o apoi pe Lala.

În locul bătrânei servitoare a apărut nepoata ei. Îşi ţinea în podea ochii mari şi întunecaţi şi mâinile încleştate dinainte.

Sprâncenele lui Parvati s-au încruntat. A măsurat-o pe fată din priviri şi, după o pauză de numai o clipă, a spus:

— Va veni un oaspete la prânz. Ai grijă să avem *boondi raita.*

Fata s-a albit la faţă şi arăta de parcă îi venea să vomite.

— Nu avem iaurt proaspăt, *MemSahib.*

— De ce?

Fata şi-a mutat stânjenită greutatea de pe un picior pe celălalt. Ochii ei căutau un răspuns în desenul din covorul turcesc, în fotografia înrămată a premierului, în oglinzile vitrinei pentru băuturi.

Când Parvati a vorbit din nou, cuvintele ei erau ca sticla, limpezi şi tăioase.

— Vezi să avem *boondi raita* la prânz.

Fetei îi tremura buza de jos. M-a privit rugător. M-am mutat la ferestrele care dădeau spre grădina din spate. Parvati era şi stăpâna mea şi nu puteam s-o ajut pe fată mai mult decât ar fi putut s-o facă pielea de tigru întinsă pe perete.

— Astăzi să servească Lala ceaiul.

Parvati a expediat-o pe fată şi s-a aşezat comod pe divan. Acum

puteam începe să-i aplic henna. Mi-am luat locul obişnuit la celălalt capăt al canapelei şi i-am luat mâinile în ale mele.

Înainte să vin eu în Jaipur, doamnele mele se foloseau de serviciile femeilor din casta Shudra pentru a-şi tatua cu henna mâinile şi picioarele. Dar Shudra era o castă inferioară şi femeile pictau ce văzuseră şi ele mai înainte la mamele lor: puncte simple, liniuţe, triunghiuri. Atât cât să-şi asigure un venit infim. Modelele mele erau mai complicate; povesteau despre femeile pe care le serveam. Pasta mea de henna era mai fină şi mai mătăsoasă decât amestecul folosit de femeile Shudra. Aveam grijă să masez pielea doamnelor mele cu o loţiune din lămâie şi zahăr înainte de a aplica henna, aşa încât desenul imprimat să dureze săptămâni întregi. Cu cât henna era mai întunecată, cu atât era mai iubită femeia de către soţul ei – sau cel puţin aşa credeau clientele mele –, şi modelele mele bogate, de culoarea scorţişoarei, nu dezamăgeau niciodată. Cu timpul, clientele mele ajunseseră să creadă că tatuajele mele cu henna puteau să-i aducă pe soţii umblăreţi înapoi în paturile lor sau să facă să apară un copil din pântecele lor. Din acest motiv puteam să cer de zece ori mai mulţi bani decât femeile Shudra. Şi să-i şi capăt.

Chiar şi Parvati punea naşterea fiului ei mai mic pe seama artei mele. Fusese prima mea clientă în Jaipur. Când a rămas gravidă, mi-am văzut paginile carnetului cu programări umplându-se cu numele cunoştinţelor ei – elita oraşului.

Acum, pe când henna de pe mâinile ei se usca şi eu începusem să-i pictez picioarele, Parvati s-a aplecat înainte ca să se uite, până când capetele noastre aproape că s-au atins şi i-am simţit respiraţia dulce de la aroma nucii de betel. Oftatul ei cald mi-a atins obrazul.

— Îmi spui că nu ai fost niciodată în afara Indiei, dar eu am văzut această frunză de smochin doar în Istanbul.

Mi s-a tăiat respiraţia şi, o clipă, m-a cuprins din nou vechea spaimă. Pe

picioarele lui Parvati desenasem frunzele smochinului turcesc – atât de diferit de ruda lui din Rajasthan, banianul, al cărui fruct meschin era bun doar pentru păsări. Pe tălpile ei pictam, menită să fie văzută doar de ochii unui soţ, o smochină mare, rotofeie şi senzuală, despicată în jumătate.

Am zâmbit când i-am întâlnit privirea şi i-am împins uşor umărul înapoi pe pernele divanului. Arcuind o sprânceană, am spus:

— Asta va observa soţul tău? Că smochinele sunt turceşti?

Am scos o oglindă din sacul de umăr şi am ţinut-o în dreptul arcului tălpii drepte, astfel încât să poată vedea viespea minusculă pe care o pictasem lângă smochină.

— Soţul tău ştie, de bună seamă, că fiecare smochină are nevoie de o viespe anume ca să fertilizeze floarea în profunzimea ei.

Sprâncenele i s-au ridicat a mirare. Buzele ei, colorate într-o nuanţă închisă de prună, s-au întredeschis. A râs, un hohot sănătos care a zgâlţâit divanul. Parvati era o femeie arătoasă, cu ochi frumoşi şi gură generoasă, cu buza de sus mai plină decât cea de jos. Sariurile ei de culoarea pietrelor preţioase, precum cel de mătase mov pe care îl purta astăzi, îi luminau tenul.

Şi-a şters colţurile ochilor cu capătul sariului.

— *Shabash,* Lakshmi! a exclamat. Întotdeauna în zilele în care mă pictezi cu henna, Samir nu se dezlipeşte de patul meu.

Glasul ei aducea amintirea unei după-amiezi petrecute în aşternuturi răcoroase de bumbac, cu coapsele calde ale soţului ei lipite de ale sale.

Cu un efort, am alungat imaginea din minte.

— Aşa şi trebuie să fie, am murmurat înainte de a-mi relua lucrul pe arcul tălpii ei, o zonă sensibilă pentru majoritatea femeilor. Dar ea era

obişnuită cu felul cum lucram, astfel încât să nu-mi clatine niciodată condeiul.

Parvati a chicotit.

— Aşadar, frunzele de smochin turcesc rămân un mister, la fel ca ochii tăi albaştri şi pielea deschisă la culoare.

În cei zece ani de când o serveam, Parvati nu abandonase acest subiect. India era o ţară a irişilor negri ca tăciunele. Ochii albaştri cereau o explicaţie. Aveam oare un trecut sordid? Un tată european? Sau, mai rău, o mamă anglo-indiană? Aveam treizeci de ani, mă născusem pe vremea stăpânirii britanice şi eram obişnuită cu remarcile răutăcioase la adresa genealogiei mele. Nu mă lăsam niciodată provocată de comentariile lui Parvati.

Am înfăşurat o cârpă umedă peste vasul cu henna şi mi-am turnat în palmă nişte ulei de cuişoare dintr-o sticluţă. Mi-am frecat palmele una de alta pentru a încălzi uleiul, apoi m-am întins spre ea, ca să-i îndepărtez de pe mâini pasta de henna uscată.

— Închipuie-ţi, *Ji,* că poate o străbună a mea a fost sedusă de Marco Polo. Sau de Alexandru cel Mare.

În timp ce-i masam degetele, fărâme de pastă uscată de henna cădeau pe prosopul de dedesubt. Modelul pe care îl pictasem pe mâinile ei a început să iasă la iveală.

— La fel ca dumitale, s-ar putea să-mi curgă şi mie sânge de războinic prin vine.

— Vai, Lakshmi, fii serioasă!

Cerceii ei în formă de clopot, din aur şi perle, dansau veseli pe când ea râdea din nou în hohote. Eu şi Parvati ne născuserăm în sânul celor mai înalte două caste hinduse, ea era Kshatriya, şi eu, Brahman. Dar ea nu se

putea hotărî să mă trateze ca pe un egal, pentru că atingeam picioarele doamnelor în timp ce le pictam cu henna. Picioarele erau considerate impure, demne de a fi atinse doar de Shudra, o castă inferioară. Aşadar, chiar dacă cei din casta ei se bazaseră pe ai mei secole de-a rândul pentru a le educa copiii şi a îndeplini ritualuri spirituale, în ochii elitei din Jaipur eu eram acum decăzută din casta brahmanilor.

Dar femeile ca Parvati plăteau bine. Nu am dat atenţie înţepăturilor ei şi mi-am văzut mai departe de treabă, ştergându-i de pe mâini resturile de pastă de henna. De-a lungul timpului economisisem mulţi bani şi eram foarte aproape de a obţine ceea ce îmi doream – o casă a mea. Avea să aibă podele de marmură, ca să-mi răcoresc picioarele după o zi de bătut oraşul pe jos dintr-un capăt într-altul. Şi apă câtă voiam, în loc să fiu nevoită să mă milogesc de gazda mea ca să-mi umple un *mutki.* O uşă la intrare a cărei cheie s-o am numai eu. O casă din care nimeni să nu mă poată forţa să plec. La vârsta de cincisprezece ani fusesem gonită din satul meu ca să mă căsătoresc, când părinţii nu şi-au mai permis să mă hrănească. Acum puteam să-i hrănesc şi să-i îngrijesc eu pe ei. Nu dăduseră vreun semn la niciuna dintre scrisori şi nici la darurile în bani trimise de mine de-a lungul anilor, dar oare nu aveau să se răzgândească şi să vină în Jaipur, acum că le ofeream un adăpost chiar în casa mea? Părinţii mei aveau să vadă în sfârşit că totul se terminase cu bine. Până când aveam să fim din nou împreună, trebuia să-mi stăpânesc sentimentul de mândrie. Nu spusese Gandhi-*ji* că, dacă cerem ochi pentru ochi, vom ajunge orbi cu toţii?

Zgomotul de sticlă spartă ne-a făcut să tresărim. Am văzut o minge de crichet rostogolindu-se pe covor şi oprindu-se în faţa divanului. O clipă mai târziu, Ravi, fiul cel mare al lui Parvati, a intrat pe uşa dinspre terasă, aducând cu el frigul zilei de noiembrie.

— *Bheta!* Închide uşa aia imediat!

Ravi a zâmbit larg.

— Am aruncat o minge cu efect şi Govind nu era pregătit pentru ea.

A zărit mingea lângă divan şi a cules-o de jos.

— El este mult mai mic decât tine, Ravi.

Parvati era îngăduitoare cu fiii ei, în special cu fiul cel mic, Govind, copilul care, în opinia ei, era cu siguranţă rezultatul tatuajelor mele cu henna (iar eu nu făcusem nimic să contrazic ideea asta).

De când îl văzusem ultima oară, Ravi crescuse şi se lăţise în umeri. Bărbia şi maxilarul pătrat, la fel ca ale tatălui său, erau acum întunecate. Începuse, de bună seamă, să se radă. Cu tenul trandafiriu şi genele lungi moştenite de la mama sa, era aproape frumuşel.

A aruncat mingea în aer şi a prins-o cu o mână la spate.

— Avem ceai?

Vorbele ar fi putut la fel de bine să fie rostite de tatăl lui, atât de mult semăna engleza lor de pension.

Parvati a scuturat clopoţelul de argint pe care îl ţinea lângă divan.

— Tu şi Govind vă beţi ceaiul pe teren. Şi anunţă-l pe *chowki – dar* că avem nevoie de un geamgiu să înlocuiască ochiul de geam.

Ravi ne-a aruncat un zâmbet larg şi, pe când ieşea din încăpere, mi-a făcut cu ochiul. A închis uşa atât de neglijent, încât a mai căzut o bucată de geam. L-am privit cum alerga graţios traversând peluza. Trei grădinari, cu capetele înfăşurate în fulare, pliveau, udau şi tundeau tufe de hibiscus şi viţe de caprifoi în grădina din spate.

Apariţia lui Ravi constituia elementul de legătură perfect către ceea ce venisem să pun la cale aici. Totuşi trebuia să înaintez cu prudenţă.

— A venit acasă de la internat?

— *Hahn.* Am vrut ca Ravi să mă ajute să inaugurez noua *gymkhana.* Doar îl cunoşti pe Nehru-*ji* – ştii cât de mult vrea să modernizeze India.

A oftat şi şi-a lăsat capul pe pernă, de parcă era asaltată zilnic de telefoane din partea prim-ministrului. Şi, din câte ştiam, aşa şi era.

Lala a intrat cu o tavă de ceai din argint. În timp ce scoteam dintr-unul din vase gustările sărate pe care le gătisem special pentru Parvati, am auzit-o zicându-i bătrânei:

— Nu ţi-am spus să o trimiţi de aici?

Glasul îi era încărcat de reproş.

Slujitoarea şi-a împreunat rugător mâinile, ducându-le la buze.

— Nepoata mea nu are unde să se ducă. Acum numai pe mine mă are. Vă rog, *Ji.* Suntem la mila dumneavoastră. Nu vreţi să vă mai gândiţi?

Nu o văzusem niciodată pe Lala atât de abătută. M-am întors cu spatele, temându-mă că era pe cale să cadă în genunchi. Pe o măsuţă de lângă patul cu baldachin era aşezat un altar închinat Stăpânului Ganesh. O ghirlandă de gardenii şi alta din frunze de *tulsi* erau aranjate în jurul statuii, în faţa căreia ardea o *diya.* Pe cât de modernă îi plăcea să se înfăţişeze, Parvati îşi petrecea fiecare dimineaţă rugându-se zeilor. Şi eu mă rugam pe vremuri patroanei mele, Lakshmi, zeiţa frumuseţii şi a bogăţiei. Lui *Maa* îi plăcea tare mult să recite povestea ţăranului brahman care i-a oferit zeiţei singura lui avere, coasa lui. Drept recunoştinţă, ea i-a dăruit ţăranului un coş fermecat, din care ieşea mâncare oricând dorea. Dar asta era doar o poveste, la fel de adevărată ca oricare alta spusă de *Maa* şi, la şaptesprezece ani, am întors spatele zeilor, la fel cum m-am întors acum cu spatele la altarul lui Ganesh.

Parvati se adresa încă Lalei.

— N-aş vrea să te pierd şi pe tine, Lala. Ai grijă ca fata să plece chiar azi.

S-a holbat la ea până când slujnica şi-a plecat privirea, cu umerii gârboviţi.

Am urmărit-o din ochi pe Lala pe când ieşea din cameră. Nu a ridicat privirea din pământ. Mă întrebam ce făcuse nepoata ei de o înfuriase atât de rău pe stăpână.

Parvati a întins mâna după ceaşcă şi farfurioară, semn că trebuia să fac şi eu la fel. Serviciul de ceai era din cele îndrăgite de englezi, înfăţişând femei în rochii cu corset, bărbaţi în pantaloni bufanţi, fete cu părul buclat îmbrăcate în rochiţe. Înainte de independenţă, aceste obiecte arătau admiraţia doamnelor mele pentru britanici. Acum arătau dispreţul. Doamnele mele nu schimbaseră altceva decât motivele ostentaţiei. Dacă învăţasem ceva de la ele, era zicala asta: numai un prost trăieşte în apă şi se pune rău cu crocodilul.

Am luat o înghiţitură de ceai şi am ridicat din sprâncene.

— Fiul dumitale s-a făcut o frumuseţe de flăcău.

— Spre deosebire de băiatul familiei Rao, care se crede playboy-ul Rajasthanului.

Parvati, ca şi celelalte doamne ale mele, îmi spunea lucruri pe care nu le-ar fi împărtăşit niciodată uneia de rangul ei. Eu nu aveam copii şi, prin urmare, eram o fiinţă demnă de milă, faţă de care ele se puteau simţi superioare. La cei treizeci de ani ai mei, nu eram nicio fetişcană fără minte, nicio matroană clevetitoare. Doamnele mele trăiau de multă vreme cu ideea că soţul meu mă părăsise – o presupunere pe care eu nu mă străduisem să o contrazic. Încă purtam *bindi* pe frunte, punctul de carmin care făcea cunoscut lumii că sunt căsătorită. Fără acest portofoliu de acreditări nu mi s-ar fi îngăduit niciodată să fiu confidenta doamnelor mele, nici să pun piciorul în dormitoare precum cel în care mă găseam

acum, cu tălpile aşezate pe marmură roz de Salumbar şi cu stăpâna stând lângă mine, pe un divan din lemn de trandafir.

Am mai sorbit o dată din ceai.

— Să găseşti perechea perfectă pentru un fiu atât de perfect! Zău că nu te invidiez.

— Are doar şaptesprezece ani. La doisprezece ani mi l-a răpit Colegiul Mayo. Peste un an mi-l va răpi Oxfordul. Să-l pierd şi în favoarea unei soţii? Nu suport să mă gândesc la asta acum.

Mi-am aranjat sariul.

— E o atitudine inteligentă. Mă tem ca familia Dutt să nu se fi grăbit prea tare.

I-am surprins licărirea din ochi.

— Adică?

— Ei bine, am continuat, tocmai au aranjat ca fiul lor să se însoare cu fiica soţilor Kumar. O ştii, nu? Cea cu aluniţa pe obraz. Bineînţeles, căsătoria va fi amânată până când îşi termină studiile.

M-am uitat pe fereastră la fiii ei, îmbrăcaţi în echipamentul alb de crichet.

— Cei buni se dau ca pâinea caldă. Când un fiu pleacă în Marea Britanie sau în America, părinţii îşi fac griji că va veni acasă cu o soţie care nu ştie o boabă de hindi.

— Chiar aşa. Cele mai fericite căsătorii sunt când părinţii aleg fata. Uită-te la mine şi la Samir.

Aş fi putut să spun ceva, dar nu am spus. În schimb, m-am arătat concentrată asupra ceaiului, suflând în el de zor.

— Am mai auzit că fiica soţilor Akbar a fost făgăduită băiatului lui Muhammad Ismail. Unul dintre colegii lui Ravi, nu-i aşa?

Am mai luat o înghiţitură, în timp ce înfruntam privirea lui Parvati.

Deodată s-a încordat puţin şi s-a uitat pe fereastră. Pe peluză, nepoata Lalei le servea băieţilor ceaiul. Ravi a vorbit cu ea şi a apăsat-o uşurel cu degetul pe nas, o dată, în joacă, făcând-o pe fată să se pună pe chicotit.

Parvati s-a încruntat. Fără să-şi ia ochii de la scena de afară, s-a înclinat spre mine, încet, ca o păsărică, semn că voia s-o hrănesc. I-am pus pe limbă un *namkeen,* cel pe care îl făcusem de dimineaţă, asezonat cu pătrunjel.

Ca toate doamnele mele, Parvati nici nu bănuia că ingredientele din bunătăţile mele, combinate cu ceea ce desenam pe mâini şi pe picioare, îi alimentau ei dorinţa şi soţului ei, libidoul.

După o clipă s-a întors cu spatele spre fereastră şi şi-a aşezat delicat ceaşca pe masă.

— *Dacă* aş vrea să-i caut o soţie – şi nu spun că vreau...

Şi-a atins gura cu un şerveţel.

— Ai avea pe cineva în minte?

— Sunt multe fete în Jaipur, după cum ştii, şi ai de unde alege, am zis, zâmbind peste marginea ceştii. Dar Ravi nu este un băiat oarecare.

Când s-a întors să se uite din nou la fiii ei, nepoata Lalei nu mai era acolo. Faţa lui Parvati s-a destins.

— Când îi cer, Ravi pleacă întotdeauna de la internat. Ce rost mai are să-l trimitem de acasă, zice Samir.

A râs uşor.

— Dar mi-e dor de el. Govind îi simte şi el lipsa. Avea doar trei ani când l-am dat pe Ravi la internat.

A ridicat ceainicul şi şi-a turnat încă o ceaşcă de ceai.

— Ai auzit ceva despre fiica lui Rai Singh? Se spune că este o frumuseţe.

— Din păcate, chiar ieri au pus mâna pe ea, pentru fiul doamnei Rathore.

Am scos un oftat. Era delicată această conversaţie, în care nici Parvati, nici eu nu puteam să ne arătăm cărţile din mână.

M-a cercetat din priviri, cu ochii îngustaţi.

— Ceva îmi spune că ai o fată în minte.

— Ah, mă tem că vei găsi alegerea mea nepotrivită.

— Cum aşa?

— În fine... neconvenţională, poate.

— Neconventională? Tu mă cunoşti mai bine de atât, Lakshmi. M-am dus nu o dată, ci de două ori, în Uniunea Sovietică anul trecut. Nehru-*ji* a insistat să merg cu Liga Indo-Sovietică. Haide, să auzim.

M-am prefăcut că îmi prind o şuviţă de păr înapoi în coc.

— Păi... Fata nu e din neamul Rajput.

A înălţat o sprânceană pensată, dar nu şi-a întors faţa de la mine. I-am înfruntat privirea.

— Este din casta Brahman.

Parvati a rămas uimită. Poate că se credea ea o femeie modernă, dar la posibilitatea ca Ravi să se căsătorească în afara castei sale nu se gândise

până acum. Timp de secole, membrii fiecăreia dintre cele patru caste hinduse – chiar şi ale celor de negustori şi muncitori – s-au căsătorit în general în cadrul propriului grup.

I-am băgat în gură încă un saleu.

— Nu-mi pot imagina o partidă mai bună pentru familia Singh, am continuat. Fata este frumoasă. Cu pielea deschisă la culoare. Cu educaţie aleasă. Plină de viaţă. Genul de fată care i-ar plăcea lui Ravi. Şi are o familie cu relaţii. Ah, ţi s-a răcit ceaiul? Mă tem că al meu s-a răcit.

— O cunoaştem pe fată?

— De fapt, o ştim de când era copilă. Să cer să ne mai aducă?

Am lăsat jos ceaşca şi am întins mâna după clopoţelul de argint, dar Parvati m-a prins de braţ.

— Lasă ceaiul, Lakshmi! Povesteşte-mi despre fată, că altfel îmi şterg tălpile pe prosopul ăsta şi stric tot ce ai muncit de o oră.

În loc să mă uit în ochii ei, am bătut-o uşor peste laba piciorului ca să văd dacă s-a uscat henna.

— Pe fată o cheamă Sheela Sharma. Fiica domnului V.M. Sharma.

Parvati îi cunoştea, desigur, pe soţii Sharma. Cele două familii se învârteau adesea în aceleaşi cercuri de afaceri. Compania de construcţii a domnului Sharma, cea mai mare din Rajasthan, tocmai câştigase contractul de renovare a palatului Rambagh al maharajahului. Soţul lui Parvati era proprietarul unei firme de arhitectură care proiecta multe dintre clădirile rezidenţiale şi comerciale din oraş. Ar fi fost o uniune neaşteptată între două familii de vază. Dacă reuşeam, elita din Jaipur avea să se bată pe serviciile mele de mijlocitoare, o perspectivă mult mai profitabilă decât aceea de a face tatuaje cu henna.

Parvati şi-a înclinat capul într-o parte.

— Bine, dar... Sheela este încă un copil.

În ultimul an, budincile de orez şi porţiile suplimentare de *chapati* cu *ghee* puseseră un strat de cărniţă pe trupul Sheelei. Acum arăta mai puţin a fetişcană şi mai mult ca o tânără femeie.

— Sheela are cincisprezece ani, am răspuns. Şi e de-a dreptul fermecătoare. Merge la Şcoala de Fete Maharani. Chiar săptămâna trecută, profesorul ei de muzică mi-a spus că vocea ei îi aminteşte de Lata Mangeshkar.

Mi-am luat ceaşca de ceai. Îmi închipuiam lista pe care şi-o făcea Parvati în minte, aceeaşi pe care o făcusem şi eu cu o săptămână mai înainte. În coloana cu avantaje, cele două firme – Sharma Construction şi Singh Architects –, odată aliate, ar fi mai profitabile decât fiecare luată în parte; iar Parvati ar avea o noră vorbitoare de limba engleză, care să-i întreţină pe politicieni şi pe nababi. În coloana cealaltă, un singur minus: Sheela era de castă înaltă – dar nu din cea care trebuia. Mai avea laturi negative, pe care nu voiam să le dezvălui: strâmbătura urâtă a gurii înainte de a o trage de cozi pe verişoara ei, felul în care îi poruncea bonei şi indolenţa care îl aducea la disperare pe profesorul ei de muzică. Petrecusem ani întregi în casele doamnelor mele şi le văzusem odraslele crescând. Cunoşteam personalitatea copiilor lor, ticurile pe care nici măcar un mijlocitor profesionist nu le-ar observa. Dar acestea erau defecte pe care trebuia să le descopere soţul, nu să le dezvălui eu.

Parvati tăcea. Îşi făcea de lucru cu franjurii unei perne.

— Îţi aminteşti nunta din familia Gupta?

Am încuviinţat cu un zâmbet.

— În momentul în care am văzut tatuajul cu henna pe care i l-ai făcut

miresei, cel cu fecioara în grădină, am ştiut că va naşte un băieţel înainte să se împlinească anul. Şi aşa a fost.

Fiica domnului şi doamnei Gupta se măritase din dragoste, dar nu i-am împărtăşit lui Parvati acest amănunt.

— Arta ta face minuni, a zis zâmbind timid. Cred că ai putea ajuta pe cineva foarte drag nouă.

Am înclinat politicos din cap, fără să ştiu unde bătea.

— Aseară, eu şi Samir am fost la Palatul Rambagh, la un eveniment de strângere de fonduri pentru ultimele lucrări la *gymkhana,* a spus ea apăsat.

Voia să-mi arate că avea totuşi vederi progresiste.

— Maharajahul ne-a spus că îşi transformă palatul în hotel. Îţi poţi imagina? Am luptat pentru independenţă şi i-am gonit pe englezi doar ca să-i vedem mutându-se înapoi în palatele noastre?

A clătinat din cap iritată.

Am înţeles: doar europenii bogaţi, majoritatea britanici, vor putea să-şi permită tarifele.

— Maharani nu a fost aseară la eveniment, lucru cu totul neobişnuit. Latika iubeşte petrecerile.

Parvati a coborât vocea.

— Am auzit că în ultima vreme nu e... în apele ei.

Am aşteptat.

Şi-a frecat palmele una de cealaltă şi a inhalat parfumul hennei.

— Oare priceperea ta ar putea s-o pună pe picioare?

Aşteptam de atâta vreme ca Parvati să-mi înlesnească o intrare la palat! La gândul ăsta, mi-am pus ceaşca jos, de teamă că mi-ar putea tremura mâna. O comandă venită de la maharani avea să aducă inevitabil şi altele. Mi-aş plăti casa cât ai bate din palme! Deja îmi făceam calculele în cap şi abia dacă mai ascultam ce spunea Parvati.

S-a aplecat în faţă, după încă un saleu, iar eu i l-am aşezat pe limbă, ocolindu-i cu grijă privirea. Mă temeam că va vedea nerăbdarea în ochii mei. Tremurul mâinilor poate că mi-l observase deja.

— I-am povestit Alteţei Sale cum m-au ajutat tatuajele tale cu henna să-l concep pe Govind al meu. Discret, desigur. Dacă ar fi să te recomand la palat...

Acum vedeam unde bate. Parvati voia să fac aranjamentul pentru Ravi, dar nu voia să plătească pentru asta. Ce tupeu! Mijlocirea unei căsătorii cerea şi pricepere, şi efort. Ar fi plătit fără discuţie unui bărbat dintr-o castă superioară şi cu titlu nobiliar de două sau trei ori mai mulţi bani decât mi-ar plăti mie. Chiar dacă m-aş fi tocmit pentru numai zece mii de rupii, serviciile mele tot erau un chilipir. Puteam să mă aştept la săptămâni, chiar luni de muncă înainte ca toate părţile să fie mulţumite. Şi apoi se mai întâmplase ca un aranjament să fie respins, iar atunci se alegea praful de toată munca.

Iar acum Parvati spera ca eu să aranjez căsătoria şi ea, *în schimb,* să mă introducă la palat.

Înainte de a contraataca, trebuia să mă gândesc. Legătura ei de sânge cu familia regală (tatăl ei era văr cu una dintre maharani) mi-ar garanta, în cel mai rău caz, o întrevedere la palat. Dar care indiancă, oricât de bogată ar fi, nu ar încerca să se târguiască? Dacă n-ar face-o, ar trece drept o pradă uşoară şi fără minte. Aşa ar fi dacă aş accepta pe loc oferta lui Parvati, mi-aş pecetlui reputaţia de femeie care poate fi uşor fraierită. Riscul pentru mine era că puteam să ajung sau nu să lucrez pentru palat. O

întrevedere nu îmi garanta nimic.

Simţindu-mi ezitarea, Parvati s-a aplecat înainte şi s-a uitat la mine până când am fost nevoită s-o privesc în ochi.

— Dacă aş fi avut talentul tău la desen, Lakshmi, poate că aş fi practicat şi eu profesia ta.

Pentru doamnele mele, cuvântul profesie era o calomnie, nu un compliment.

Am înghiţit nodul din gât.

— Ei, *Ji*, viaţa dumitale a fost menită pentru lucruri mai importante. Cine altcineva ar putea organiza nişte petreceri la fel de fastuoase pentru politicieni? Cineva trebuie să-şi asume sarcina de a-i face să se simtă bineveniţi.

A râs satisfăcută auzindu-mi replica. Şi acum ne aflam din nou într-un raport confortabil: eu sluga, ea *MemSahib.*

Dar eu voiam să-mi joc cartea până la capăt.

— Încrederea dumitale e îndreptăţită, dar trebuie să te previn: Alteţa Sa probabil că se va aştepta la cele mai bune produse.

Parvati a strâns din buze. Părea îngândurată.

— Şase mii de rupii ar acoperi cheltuielile?

Am îndreptat bucata de catifea de sub picioarele lui Parvati şi am încercat pasta, apoi m-am întins după uleiul de cuişoare ca să îndepărtez pasta uscată.

— Unele dintre produse pot să vină de departe. Frunzele de Kaffir lime, de exemplu. Cele mai bune sunt aduse din Thailanda.

Parvati nu zicea nimic. Oare jucasem prea tare? Îmi simţeam tâmplele zvâcnind în timp ce îi masam picioarele.

A mijit ochii spre calendarul Pan Am de pe peretele opus.

— Se apropie petrecerea noastră de sărbători, a spus în cele din urmă. Pe 20 decembrie. În după-amiaza aceleiaşi zile, aş putea să organizez o petrecere cu henna special pentru fetele din cercul lui Ravi.

A continuat, bătându-şi gânditoare cu degetul obrazul trandafiriu:

— Mă gândesc că aş putea să aduc grupul acela, Shakespeareana. Copiii sunt nebuni după spectacolele lor.

Asta avea să-i dea prilejul să le studieze pe fetele care ar fi potrivite pentru Ravi. Sheela Sharma urma să fie sigur printre ele.

Şi-a întins picioarele şi le-a întors într-o parte şi în alta, cercetându-mi munca.

— Dar poate că ai deja agenda plină? Vrei să verifici?

O petrecere cu henna avea să însemne multă muncă, dar merita în schimbul promisiunii de a mă introduce la palat.

I-am surâs cât am putut de amabil.

— Pentru dumneata, *MemSahib,* este întotdeauna loc în agendă.

A zâmbit satisfăcută, arătându-şi dinţii mărunţi şi regulaţi şi ochii strălucitori.

— Aşadar, rămâne stabilit. Nouă mii pentru aprovizionarea necesară pentru Maharani Latika?

Am răsuflat în sfârşit, după ce îmi tot ţinusem respiraţia. Îmi asigurasem primul comision din mijlocirea unei căsătorii şi, deşi nu era aşa

de consistent pe cât sperasem, avea să mă ajute să mai fac un pas spre finalizarea şi achitarea casei pe care urma s-o împart cu părinţii mei – calea de a le cere iertare pentru tot răul pe care îl pricinuisem. Acum tot ce aveam de făcut era să duc la bun sfârşit aranjarea căsătoriei.

În timp ce îi puneam la loc pe glezne brăţările grele de aur, am spus:

— Cât despre petrecerea cu henna, trebuie să o accepţi ca pe un dar din partea mea.

La plecare, ieşind pe terasa casei familiei Singh, mi-am strecurat picioarele în sandale. L-am zărit pe Malik râzând cu grădinarul-şef pe peluza din faţă, sub mărul uriaş, cu ramurile golaşe şi ascuţite profilându-se pe cerul fără nori.

L-am strigat.

A alergat spre mine pe picioarele lui ca nişte beţe. Ar fi putut să aibă şase ani sau, la fel de bine, zece. De câte ori flămânzise oare până în ziua când îl observasem în sfârşit, un copil al străzii pe jumătate dezbrăcat, în pantaloni scurţi murdari, care se ţinea după mine prin oraş? Îi dădusem să-mi care câteva sufertaşe şi el îmi zâmbise, dezvăluind o bucată de gingie goală acolo unde ar fi trebuit să fie cei doi dinţi din fată. Din acea zi, de la care trecuseră trei ani, lucram împreună, mai mult în tăcere. Nu îl întrebasem niciodată unde locuieşte sau dacă dormea pe pământul gol.

— Vreo veste? l-am întrebat.

În timp ce eu le făceam tatuaje doamnelor mele, Malik pornea adesea după treburi. În ultimele luni, în fiecare zi dădea o raită prin gară, să vadă dacă nu cumva sosiseră părinţii mei. Până acum trebuie să fi primit banii pentru biletele de tren pe care le trimisesem odată cu ultima mea scrisoare. Dar nu primisem deocamdată niciun semn.

Malik a clătinat din cap şi s-a încruntat; nu suporta să mă dezamăgească. Am oftat.

— Te rog, cheamă *tonga.*

A fugit spre poarta din faţă. Astăzi purta cămaşa galbenă din bumbac pe care i-o dăruisem în locul jachetei lui obişnuite. Şi pantalonii de culoare bleumarin erau noi. Refuza însă să poarte pantofi, preferând sandale ieftine din cauciuc, care îi erau deseori furate de ceilalţi copii din cartierul lui. Sandalele erau mai uşor de înlocuit; putea să le fure oricând pe ale altcuiva. Am observat că perechea de astăzi era cu un număr mai mare.

Malik trebuia să iasă pe o stradă aglomerată ca să cheme o ricşă, aşa că m-am aşezat pe zidul terasei să aştept, desfătându-mă cu parfumul de *frangipani.* Am cules două flori de pe o ramură şi le-am prins după ureche. În seara asta aveam să le pun într-un pahar cu apă şi să-mi spăl de dimineaţă bluza cu apa parfumată.

Am scos un carnet mititel dintr-un buzunar pe care îl cususem de betelia jupei, pe interior. Tatăl meu, învăţător la şcoala din sat, îi lovea pe elevi peste degete cu o riglă dacă dădeau răspunsuri greşite. Ca să evit asemenea pedeapsă, începusem să-mi fac caieţele, în care notam cu sârguinţă (şi memoram) tabla înmulţirii, nume ale viceregilor englezi şi verbe în hindi. A devenit un obicei, iar mai târziu carneţelele îmi foloseau ca să notez data şi ora programărilor, rezumate ale discuţiilor purtate, materiale pe care trebuia să le cumpăr.

Pe pagina marcată cu numele *Parvati Singh* am scris: *15 noiembrie, 40 de rupii pentru mâini/picioare.* Apoi am trecut data petrecerii cu henna care avea să se ţină acasă la Parvati şi am notat suma de nouă mii de rupii pe care urma s-o primesc drept comision pentru aranjarea căsătoriei. Ştiam că doamna Sharma, şi ea clientă a mea, era suficient de inteligentă pentru a înţelege beneficiile unei uniuni între familiile Singh şi Sharma. Nu băga în seamă firea irascibilă a fiicei sale, dar nu mă îndoiam că farmecele

lui Ravi Singh puteau să depăşească acest impediment.

Am deschis o pagină nouă. Cu o mână tremurândă, am scris *Maharajahul Sawai Mohinder Singh şi Maharani Latika – întrevedere la palat?* Mintea mea anticipa o mulţime de posibilităţi. Un astfel de angajament ar face ca toate femeile din Jaipur să-mi solicite serviciile. Aş putea, poate, să renunţ la tatuajele cu henna mai devreme decât îmi planificasem. Chiar atunci mi-au răsunat în memorie cuvintele mamei: *întinde-te cât îţi este plapuma.* Mă grăbeam prea tare.

Am lăsat carnetul şi am închis ochii. În urmă cu treisprezece ani, singura mea dorinţă era să plec cât mai departe posibil de soţul în mâinile căruia mă abandonaseră părinţii mei. Nu mi-aş fi imaginat niciodată că într-o zi voi fi liberă să vin şi să plec după bunul plac, să negociez condiţiile propriei mele vieţi. Cum aveau să reacţioneze ai mei văzând tot ce am realizat? De câte ori nu mă gândisem la ziua în care îi voi aduce la mine acasă şi le voi arăta frumoasa pardoseală de mozaic al cărei desen îl creasem, ventilatorul electric din tavan, curtea în care îmi voi cultiva ierburile, privata occidentală pe care nimeni din satul lor nu şi-o putea permite? Sperasem să fie totul terminat înainte de sosirea lor, dar adăugam mereu mici detalii extravagante. Şi, odată ce părinţii mei vor vedea ce proiectasem eu, avea să-i deranjeze oare să doarmă în casa mea înainte să se încheie complet lucrările?

Mi-am închipuit uimirea de pe feţele lor când vor fi luat seama la toate. Parcă îl auzeam pe tatăl meu spunând: Bheti, *toate acestea sunt ale tale?* Cât de mândri vor fi ei de viaţa pe care mi-o croisem! Am să-i hrănesc cu *kheer* şi *subji* consistente şi cu *tandoori roti* până când o să simtă că le plesnesc burţile. Am să le cumpăr paturi atât de noi, încât sforile de iută vor scârţâi sub greutatea lor. Am să angajez un *malish* să-i maseze lui *Pitaji* picioarele obosite. O şi vedeam pe *Maa* tolănită pe o canapea din lemn de trandafir precum cea a lui Parvati. Şi – de ce nu? – pe perne de mătase! Umplute cu pene! Mă lăsasem dusă de val în aşa hal – bineînţeles că nu-mi permiteam încă toate acestea – încât nu m-am putut stăpâni să râd de

mine însămi.

— Chiar atât de caraghios arăt, Lakshmi?

Când am deschis ochii, l-am văzut pe Samir Singh urcând treptele şi lumea mea s-a luminat deodată. Acolo unde Parvati avea rotunjimi, soţul ei avea muchii: nas ascuţit, bărbie proeminentă, pomeţi pronunţaţi. Cel mai mult mă atrăgeau la el ochii: de un cafeniu bogat, cu striaţiile unei bile de sticlă, plini de curiozitate, gata să facă haz. Chiar şi când faţa îi era imobilă, ochii puteau să flirteze, să înduplece, să tachineze. În cei zece ani de când îl cunoşteam, scobiturile de sub pleoape i se adânciseră şi părul i se rărise la tâmple, dar el nu-şi pierduse deloc neastâmpărul.

— *În ţara orbilor, chiorul e împărat,* i-am răspuns zâmbind.

A râs, scoţându-şi pantofii. Samir era acel amestec curios dintre India nouă şi cea veche: purta costume englezeşti făcute la comandă, dar urma obiceiurile indiene.

— *Arré! Ce ştie o maimuţă proastă ce gust are ghimbirul?*

— *Cine nu ştie să danseze dă vina pe podea.*

Acesta era un joc pe care îl jucam adesea cu el – schimburile de proverbe. Eu le învăţasem pe ale mele din gura înţeleaptă a mamei mele; ale lui veneau după ani de studii la pension şi apoi la Oxford.

M-am ridicat, mi-am înfipt creionul în coc şi am strecurat carneţelul în buzunarul jupei.

A înălţat o sprânceană în timp ce se îndrepta spre mine.

— Acolo ascunzi arginţii familiei Singh?

Am zâmbit timid.

— Printre altele.

— Văd că deja te-ai servit din grădina mea, nu?

Ochii lui erau îndreptaţi asupra florilor de *frangipani* pe care mi le prinsesem după ureche. S-a aplecat, apropiindu-se, şi a adulmecat.

— *Bilkul* ameţitor, a şoptit, şi simţindu-i răsuflarea caldă pe lobul urechii, am simţit ceva adormit răscolindu-se în mine, imediat sub vintre.

Erau treisprezece ani de când nu mai simţisem căldura unui bărbat pe pielea mea, greutatea lui apăsându-mi sânii. Dacă îmi întorceam doar puţin capul, poate că buzele mele s-ar fi şters de ale lui Samir; aş fi putut să-mi las răsuflarea să-i încălzească spaţiul gol dintre gât şi guler. Dar Samir era un seducător înnăscut. Iar eu eram încă femeie măritată. O mişcare greşită şi îmi puteam pierde sursa de câştig, independenţa, planurile pentru viitor. Cu urechea atentă, am prins zgomotul slujitorilor care se apropiau – fâşâitul unei mături, lipăitul tălpilor goale pe piatră. Fără tragere de inimă, am făcut un pas înapoi.

— Ai o soţie ameţitoare, aşa cum te vei convinge curând.

Samir a zâmbit larg.

— În zilele în care se ocupă de ea Lakshmi Shastri, doamna Singh se simte întotdeauna foarte... drăgăstoasă. Şi fiindcă veni vorba...

A întins palma spre mine.

— Ah, da.

Am scos trei săculeţe de muselină din faldurile sariului şi le-am aşezat în palma lui.

— Eşti un om norocos, Sahib. Ai o soţie care te-aşteaptă în dormitor şi libertate în afara lui.

A cântărit săculeţele în mână, de parcă ar fi cântărit rubine.

— Libertatea este relativă, Lakshmi.

Cu o mişcare abilă, mi-a pus în mână câteva bancnote de o sută de rupii şi o bucată de hârtie.

— La un moment dat, britanicii erau peste noi. Acum sunt chiar sub tălpile noastre.

Am despăturit hârtia şi am citit biletul dinăuntru.

— O englezoaică?

— Chiar şi englezii au nevoie de serviciile tale. Te aşteaptă mâine. Va fi acasă.

Punând pliculeţele în buzunar, a întrebat:

— Cu casa cum merge?

Acum ar fi fost momentul să-i relatez cum îmi sugerase constructorul, cu grosolănie, să-mi achit datoria. Îi mai datoram patru mii de rupii. Dar acel cost suplimentar nu era decât vina mea. Mă lăcomeam la genul de lucruri pe care le aveau doamnele mele: pardoseală din piatră cu mozaic, toaletă în stil occidental, pereţi de două ori mai groşi, ca să ţină departe căldura amiezii. Problema o creasem eu şi numai eu urma s-o rezolv. Comisionul primit pentru o căsătorie aranjată cu succes avea să mă ajute să-mi reglez situaţia financiară.

— Mâine vor sigila mozaicul cu lapte de capră; ar trebui să vii să-l vezi, i-am zis.

Şi-a coborât privirea asupra buzelor mele.

— Îmi oferi un tur individual?

— Mi-ai dat deja agenda peste cap şi mai aştepţi să te răsplătesc? am râs eu.

Din spatele meu s-a auzit o altă voce:

— *Merită un loc în paradis cel care îi face pe tovarăşii săi să râdă!*

Şi eu, şi Samir ne-am întors să vedem cine vorbise. Un bărbat înalt, îmbrăcat îngrijit într-un costum de lână gri şi cravată roşie, a urcat în salturi treptele verandei. Doar părul inelat şi negru era în dezordine.

Samir s-a îndepărtat de mine, ca să-l îmbrăţişeze pe nou-venit.

— Kumar! Mă bucur să te văd, bătrâne! Ai ajuns la Jaipur, în sfârşit!

— Nu m-am bizuit pe transportul feroviar să mă aducă din Shimla la timp pentru prânz – sau măcar pentru cină, a răspuns Kumar şi a privit spre mine cu un zâmbet timid, dezvăluind doi dinţi din fată încălecaţi.

— Mă bucur să vă cunosc, doamnă Singh.

Oare Samir şi cu mine stătuserăm atât de aproape unul de celălalt? Samir l-a bătut cordial pe spate pe Kumar.

— *Nahee-nahee.* Dă-mi voie să ţi-o prezint pe doamna Lakshmi Shastri, care oferă servicii de înfrumuseţare întregului Jaipur.

— Se vede că de tine încă nu s-a ocupat, Sammy.

Samir a râs înfundat. Kumar s-a uitat la mine, apoi la Samir, la verandă, la vârfurile pantofilor, apoi înapoi la mine. Asemenea ochi aveau doar oamenii prudenţi.

— Lakshmi, fa cunoştinţă cu un vechi prieten de la Oxford. Jay Kumar. Domnul doctor Kumar.

Mi-am împreunat mâinile într-un *namaste* exact când doctorul şi-a întins mâna ca s-o strângă pe a mea, lovindu-mă peste încheietura mâinii.

Samir a râs.

— Iartă-l, Lakshmi. Prea mulţi ani petrecuţi în străinătate. Fără o soţie care să-l înveţe obiceiurile indiene.

Doctorului Kumar i s-a urcat sângele în obraji, iar privirea i-a alergat ca o săgeată de la Samir la mine.

— Îmi cer scuze, doamnă Shastri.

— Nicio supărare, domnule doctor.

Peste umărul lui, l-am văzut pe Malik urmărindu-ne de la baza scării ce urca spre verandă.

— *Tonga?* l-am întrebat.

Malik a clătinat din cap. La câteva străzi de reşedinţa familiei Singh aveam să renunţăm la trăsură şi să continuăm într-o ricşă mai ieftină, până la locul unde aveam următoarea programare.

— Mă bucur să vă cunosc, domnule doctor. Pe data viitoare, *Sammy.*

Rostită de mine, vechea poreclă trebuie să fi sunat la fel de ridicol în urechile lor ca şi în ale mele. Amândoi au râs.

Mi-am ridicat de jos sufertaşele şi sacoşa de vinilin şi i-am amintit lui Malik să ducă celelalte două genţi sub măr. Pe când înclinam din cap în semn de rămas-bun către cei doi bărbaţi, în minte îmi spuneam că nu trebuie să uit să trec în carneţel plata lui Samir pentru pliculeţe.

Am coborât treptele şi l-am auzit pe Samir spunând:

— Hai să intrăm. Parvati e foarte nerăbdătoare să te întâlnească!

La ultima treaptă mi s-a agăţat sandaua şi m-am răsucit s-o prind la loc pe picior. Am ridicat privirea chiar la ţanc ca să-l surprind pe doctor cu ochii aţintiţi asupra mea, pe când uşa din faţă se închidea.

La colţul verandei stătea Lala, muşcându-şi buzele şi răsucind nervos în mâini capătul sariului. Mi s-a părut că îi citesc o rugăminte în ochi şi am dat să urc înapoi treptele ca să vorbim, dar ea s-a întors repede şi a dispărut.

Încă o zi plină de programări pentru henna se prelungise până seara, iar eu şi Malik eram amândoi epuizaţi. Ne-am oprit chiar la intrarea în Bazarul Oraşului Roz, care prindea viaţă la această oră târzie: femei în sariuri imprimate alegând agrafe de păr, bărbaţi în *kurtha* molfaind la *chaat* picant, bătrâni omorându-şi timpul, cu vârfurile incandescente ale ţigărilor *beedi* descriind arcuri portocalii prin noaptea întunecată. Le invidiam camaraderia simplă, libertatea cu care mişunau noaptea cei din casta muncitorilor şi din cea a negustorilor.

De la Separare[3] încoace, pasajele pietonale ale vechilor străzi din Oraşul Roz deveniseră mai înguste, înghesuite cum erau din ambele laturi de mici magazine improvizate, uneori neavând altceva decât un sari vechi sau o bucată de pânză drept copertină. Vechii vânzători din bazar făcuseră loc refugiaţilor punjabi şi sindhi din vestul Pakistanului, care instalaseră tarabe unde vindeau de toate, de la mirodenii, la brăţări. La urma urmei, cum glumeau negustorii locali, nu degeaba era pictat Oraşul Roz în culoarea ospitalităţii.

Malik locuia undeva într-una dintre numeroasele clădiri care alcătuiau Oraşul Roz. Nu l-am întrebat niciodată dacă are fraţi, mamă sau tată. Era de ajuns că eram împreună zece ore pe zi şi că îmi căra sufertaşele, oprea o ricşă sau o *tonga*, se târguia cu furnizorii. Ne împărtăşeam lucruri unul altuia, ca privirea plină de nerăbdare pe care mi-o aruncase astăzi, când

---

[3] Denumirea procesului de împărţire a Indiei Britanice, din raţiuni demografice şi religioase, care a dus la formarea, la 15 august 1947, a următoarelor state: Dominionul Indiei (ulterior, Republica India) şi Dominionul Pakistanului (ulterior, Republica Islamică Pakistan şi Republica Populară Bangladesh) (n.tr.).

ultima noastră clientă ne-a lăsat să aşteptăm o oră.

I-am pus trei monede de o rupie în palmă, după ce l-am făcut să promită că va cumpăra mâncare adevărată pentru cină în loc de gustări unsuroase.

— Eşti un băiat aflat în creştere, i-am amintit, de parcă nu ar fi ştiut asta.

A zâmbit şi a zbughit-o ca din puşcă, strecurându-se printre cumpărători spre luminile strălucitoare.

Am strigat după el:

— *Chapati* şi *subji,* bine?

S-a întors spre mine, fluturând mâna liberă în aer.

— Şi *chaat.* Doar nu vrei ca un băiat aflat în creştere să moară de foame, a spus el repede şi a dispărut în mulţime.

Urcându-mă într-o ricşă liberă, m-am gândit să-mi vizitez casa – atât de aproape de a fi terminată ca să verific cum înaintează lucrările. Dacă nu reuşeam să dau o raită în fiecare zi, constructorul, Naraya, imediat făcea lucrurile de mântuială, ceea ce însemna că trebuia să mă cert cu el, să insist să strice ce făcuse şi să o ia de la capăt (nu o dată fusesem nevoită să fac asta). Dar era târziu şi eram prea obosită ca să mă ciorovăiesc. I-am cerut lui *rickshaw-walla* să mă ducă la locuinţa mea.

Când am încuiat poarta după mine şi am străbătut în grabă curtea interioară a doamnei Iyengar, era deja ora opt. Îmi chiorăiau maţele de foame. Mi-am aşezat sufertaşele goale lângă pompa de apă. Aveam să le spăl în seara asta de îndată ce servitoarea doamnei Iyengar termina de spălat vasele. Dădeam să urc scările spre cameră, când proprietăreasa mea m-a strigat din pragul unei uşi deschise.

— Bună seara, *Ji.*

Mi-am împreunat palmele într-un *namaste.*

— Bună seara, doamnă Shastri.

Doamna Iyengar şi-a şters mâinile pe un prosop mic. Damful de *mirch* picant ameninţa să-mi provoace un strănut. Cei din familia Iyengar erau din sud şi le plăcea mâncarea atât de condimentată, încât pe mine mă ustura pe gât numai de la miros.

Mică şi îndesată, doamna Iyengar se uită la mine. Avea o privire severă.

— Ai avut un vizitator azi.

Nimeni nu mă vizita aici, în afară de Malik, pe care doamna Iyengar îl numea „derbedeul ăla".

I-au zăngănit brăţările de aur când şi-a frecat degetele ca să îndepărteze *atta* uscată.

— A cerut să aştepte în camera ta. Dar ştii că eu nu permit astfel de lucruri aici.

Mi-a aruncat o privire ca un avertisment.

Cu o voce liniştitoare, am asigurat-o:

— Aţi făcut foarte bine, doamnă Iyengar. A spus ce vrea?

— A întrebat dacă dumneata eşti doamna din satul Ajar. I-am spus că nu ştiu.

M-a cercetat cu privirea să vadă dacă aveam să mai adaug ceva la puţinele amănunte despre trecutul meu.

— Avea o cicatrice mare de tot.

Şi-a plimbat arătătorul de la colţul gurii până la bărbie.

— De aici până aici.

Scuturând din acelaşi deget, a zis încruntându-se:

— Nu e dovada unui caracter bun, după părerea mea.

Inima mi se zbătea în coşul pieptului când i-am luat mâna într-a mea – ca să mă calmez, dar şi ca s-o împac pe ea.

— Gătitul poate să usuce foarte tare mâinile, nu credeţi? Dacă doriţi, mâine pot să vi le masez cu nişte ulei de muşcată.

A făcut o cută între sprâncene şi şi-a privit mâinile de parcă nu le mai văzuse până atunci.

— N-aş vrea să te deranjez.

— Nu e niciun deranj. Şi, data viitoare când soţul o să vă ia de mână, o să-şi aducă aminte cum eraţi ca tânără mireasă.

Am râs afectat şi am dat să plec. Păstrându-mi tonul degajat, am întrebat-o:

— Presupun că vizitatorul acela nu a spus când revine, nu?

Doamna Iyengar se muncea să-şi scoată aluatul lipicios de sub unghii.

— Nu mi-a spus.

Servitoarea ei, care începuse să spele vase în curte, a intervenit:

— L-am văzut eu adineauri peste drum, când m-am dus să arunc resturile de legume la vaci.

În timp ce doamna Iyengar o certa pe servitoare că nu-şi vede de treburile ei, eu am tulit-o spre palierul de la al doilea etaj şi de acolo în

camera mea, unde am încuiat uşa după mine. Inima îmi bătea nebuneşte şi am încercat să-mi calmez respiraţia. Oare nu mă aşteptam să apară Hari într-o bună zi? Eram mereu atentă dacă nu cumva se zăresc sprâncenele lui stufoase şi cicatricea aceea îngrozitoare. Apoi, pe măsură ce anii se scurgeau fără incidente, m-am amăgit zicându-mi că soţul meu nu mă va găsi niciodată.

Cum dăduse de urmele mele? În scrisorile către *Maa* şi *Pitaji*, în care le ceream iertare că îmi luasem lumea în cap, avusesem grijă să nu-mi dezvălui adresa. Chiar şi când le trimisesem bani pentru biletele de tren spre Jaipur, îi instruisem să întrebe de Malik în gară, iar el avea să-i conducă la mine. Dar până acum Malik raportase că nimeni nu întrebase de el în gară. Să-l fi trimis părinţii mei pe Hari să mă aducă acasă? Încă mă duşmăneau aşa de tare? Oare nu aveau să mă ierte niciodată?

Fără să aprind lumina din plafon, m-am dus la fereastră şi am privit afară. Acolo, aproape ascunsă sub copacul mango de peste drum, se vedea partea de jos a unui *dhoti* alb, sclipind în întuneric. Apoi arcul roşu al unei *beedi.* Nimeni nu hoinărea aşa târziu în noapte în acest cartier rezidenţial. Servitoarea doamnei Iyengar a spus că îl văzuse cu câteva minute în urmă. Hari trebuia să fie. Aveam nevoie să mă gândesc, să găsesc o cale de a mă întâlni cu el departe de aici.

L-am auzit păşind uşor pe trepte pe celălalt chiriaş al doamnei Iyengar, domnul Pandey, şi am deschis uşa. Era pierdut în propriile gânduri şi a ridicat privirea tresărind.

— Bună seara, doamnă Shastri.

Buzele lui pline s-au despărţit într-un zâmbet molcom, care creştea treptat. Colţurile ochilor îi erau căzute, făcându-l să pară bun şi răbdător, o trăsătură de apreciat la un profesor de muzică. Purta părul lung; şuviţele ondulate cădeau îngrijit pe umeri. Uneori mi-l imaginam în pat cu soţia, părul lui împletindu-se cu al ei pe perne.

— *Namaste, Sahib.*

Mi-am lipit palmele în semn de salut, ca să nu li se vadă tremurul.

— Cum merge cu şcoala?

— După cum merge elevul, a răspuns el zâmbind.

— Sheela Sharma a cântat frumos la petrecerea femeilor dinaintea nunţii din familia Gupta. Datorită dumneavoastră.

— *Nahee-nahee,* a râs el încet, atingându-şi lobii urechilor ca să alunge spiritele geloase. Mai avem mult până să o transformăm pe Sheela în Lata Mangeshkar.

El îi preda lecţii particulare Sheelei Sharma încă de când era o copilă şi, din puţinele lucruri pe care mi le spusese despre ea, mi-am dat seama că talentul înnăscut al Sheelei o făcuse arogantă şi destul de leneşă. Dacă nu se punea pe muncă, erau puţine şanse să egaleze vreodată calităţile vocale ale legendarei cântăreţe – chiar opusul a ceea ce îi spusesem eu lui Parvati.

— Şi doamna Pandey cum stă cu sănătatea?

— Excelent. Mulţumesc de întrebare.

— Domnule Pandey, aţi fi bun să-mi faceţi o favoare?

Vorbeam atât de încet, încât s-a tras mai aproape ca să audă.

Mi-am scos carnetul de la brâu, am rupt o pagină din el şi am scris repede. Am împăturit biletul şi i l-am întins. L-a luat fără să-şi desprindă privirea de a mea.

— E un bărbat peste drum. Stă şi fumează o ţigară *beedi.* Aţi vrea să-i daţi asta? Nu se cuvine să mă întâlnesc eu singură cu el...

Am rostit ultimele cuvinte cu glasul stins, lăsând ochii în jos şi trăgându-mă înapoi.

Şi-a dres vocea.

— Sigur, sigur. Chiar acum?

— Dacă nu vă supăraţi...

A ridicat o mână şi a clătinat din cap.

— Nu-i nicio supărare, a zis el şi a început să coboare scările.

M-am repezit la fereastra dormitorului meu. În casă, luminile erau încă stinse, aşa că puteam privi afară fără să fiu văzută. Am recunoscut *kurtha pyjama* albă a domnului Pandey. A traversat strada, apoi a ezitat. Câţiva paşi la stânga lui s-a aprins un chibrit şi el s-a întors într-acolo. Am încetat să-mi mai ţin răsuflarea.

2

Tencuială umedă, ciment, piatră. Noua mea casă mirosea a toate acestea. Ceva mai devreme rezistasem impulsului de a veni încoace ca să verific cum înainta construcţia. La zece noaptea, când ar fi trebuit să-mi fac socotelile şi să mă pregătesc pentru a doua zi, mă aflam în casa mea neterminată, aşteptându-l pe Hari, şi strângeam în mână cuţitul pe care îl foloseam ca să tai plantele şi să despic seminţele.

Lumina felinarului din stradă cădea peste pardoseala mea frumoasă, dezvăluind un mozaic cu flori de şofran printre spirale de frunze rotunde şi vaze cu curbe feminine. M-am gândit la Hazi şi Nasreen şi la celelalte curtezane din oraşul Agra, care îmi făcuseră cunoştinţă cu modelele din locurile lor de baştină – Isfahan, Marrakech, Kabul, Calcutta, Madras, Cairo. În oraşul palatului Taj Mahal, unde am lucrat trei ani după ce l-am

părăsit pe Hari şi înainte de a veni la Jaipur, împodobeam cu henna braţele, şoldurile şi spinările vânzătoarelor de plăceri. Modelele mele au devenit cu timpul mai fanteziste. Aşezam un păun persan într-o scoică turcească, prefăceam o pasăre de munte afgană într-un evantai marocan. Aşa că, atunci când a sosit vremea să concep modelul pentru pardoseala casei mele, am creat unul la fel de complex ca desenele cu henna pe care le aplicam pe trupurile acelor femei, satisfăcută la gândul că semnificaţia lui îmi era cunoscută doar mie.

Florile de şofran reprezentau sterilitatea. Incapabile să facă seminţe, aşa cum şi eu mă dovedisem incapabilă să fac copii. Leul Ashoka, asemenea emblemei noii noastre Republici, un simbol al ambiţiei mele. Voiam mai mult, mereu mai mult, în schimbul a ceea ce puteau realiza mâinile mele, ce putea înfăptui inteligenţa mea – mai mult decât credeau părinţii mei că e posibil. Lucrarea rafinată de sub tălpile mele ceruse priceperea unor meşteri care lucrau exclusiv pentru palat. Toate le plăteam pregătind cu migală uleiurile şi loţiunile mele fermecate, pasta de henna şi, cel mai important, pliculeţele cu ierburi pe care i le furnizam lui Samir.

Şi acum venise Hari să-mi răpească toate astea?

S-a auzit scrâşnet de paşi pe pietrişul de afară. Mi-am plimbat degetul mare pe tăişul cuţitului.

S-a făcut linişte. Apoi paşii au pornit din nou, oprindu-se la uşa din faţă. Acum m-am tras într-o parte a uşii aceleia, în întuneric, respirând abia auzit.

S-a deschis uşa şi Hari a intrat în cameră. S-a oprit în bătaia luminii din stradă, de parcă ar fi fost pe scenă. Părul, încă des şi ondulat, îi cădea pe frunte. Avea profilul ascuţit, dar linia bărbiei, ştearsă.

Pomeţii înalţi îl făceau aproape frumos. I-am urmărit privirea făcând înconjurul încăperii, până ce a poposit asupra mea.

Vreme de câteva clipe lungi ne-am tot privit unul pe celălalt. Şi-a plimbat ochii – pe îndelete – de la faţa mea, coborând de-a lungul sariului meu de bumbac, până la sandalele argintii. Am rezistat impulsului de a mă înfăşură mai strâns în sari.

A deschis gura. A schiţat un zâmbet, unul timid.

— Îţi merge bine.

Asta voia să spună? Sau urma să facă o remarcă tăioasă după una amabilă, ca pe vremuri?

Cămaşa îi era sfâşiată la subsuoară şi presărată cu pete de curry. Purta un *dhoti* plin de praf. Sub bărbie i se adunase carne flască. Era mai slab decât mi-l aminteam. Mirosul lui, de sudoare şi ţigări ieftine, umplea spaţiul dintre noi.

Cum eu nu am răspuns, s-a îndreptat spre peretele tencuit şi şi-a frecat palma de el. Părea impresionat. Am tresărit: nu voiam să atingă ce era al meu.

A luat seama la mozaicul de pe podea.

— Asta este...? Cine locuieşte aici? Eu credeam... nu stai în celălalt loc? La oamenii ăia din sud?

— E casa mea. Eu am ridicat-o.

Am auzit mândria din propriul glas. El s-a încruntat şi şi-a înclinat capul într-o parte, de parcă ar fi încercat să înţeleagă.

Odinioară trăisem într-o colibă cu o singură odaie; mama lui dormea în jumătatea din faţă, cea cu ustensilele de bucătărie, el şi cu mine, în spate. O perdea despărţea cele două zone.

Şi-a acoperit gura cu mâna şi a lăsat-o acolo, parcă adâncit în gânduri.

— *Tu* ai ridicat asta?

Acesta era Hari, cel pe care îl cunoşteam. Care nu mă credea bună de nimic altceva decât de regulat şi de crescut copii.

— Am făcut-o din bani munciţi. Tot ce e aici.

Şi apoi, neputând să mă stăpânesc, am adăugat:

— Mai mult decât ai câştigat *tu* vreodată.

În ochii lui a scăpărat o lumină aspră. A strâmbat din gură.

— *Eu..?. Tu* m-ai părăsit, îţi aduci aminte?

A închis ochii şi a scuturat repede din cap, ca şi când ar fi vrut să-şi alunge furia.

— Nu vreau să începem rău, Lakshmi. Ce-a fost a trecut, nu-i aşa? Eu te iert. O să luăm totul de la capăt.

La început, uitându-mă la hainele lui şi la cât de prăpădit arăta, fusesem tentată să-l compătimesc. Ce prostie din partea mea! E drept, avusese partea lui de amărăciune: o soţie stearpă este o ruşine. O povară care te îndreptăţeşte s-o trimiţi înapoi la familia ei.

La cincisprezece ani eram prea ruşinoasă şi prea naivă ca să ştiu cum să-l iau pe Hari, brutal cum era. În anii care au urmat învăţasem să nu mă las intimidată prea uşor. Nu aveam de gând să-mi cer scuze.

— Tu mă ierţi pe mine? După felul în care m-ai tratat?

Părea pus în încurcătură.

— Dar sora ta spunea...

— Sora mea?

Ce tot zicea omul ăsta?

— Eu nu am nicio soră.

S-a încruntat de i s-au împreunat sprâncenele şi şi-a întors capul spre uşă.

— Carevasăzică m-ai minţit?

I-am urmărit privirea. O fată, subţire ca o nuieluşă de *neem,* stătea în umbră chiar în pragul uşii. Cum de n-o observasem?

Ca şi când ar fi fost în transă, fata s-a îndreptat spre mijlocul camerei, cu ochii aţintiţi asupra mea. Era cu jumătate de cap mai scundă decât mine. Părul ei castaniu-închis, plin de praf şi slobod, cu cărare pe o parte şi împletit pe spate, atârna aproape până în talie. O fâşie de bumbac portocaliu îi acoperea jumătate din juponul zdrenţuit şi i se înfăşură pe spate şi peste umeri. Purta o bluză albastră uzată. Fără bijuterii, fără pantofi.

A ridicat o mână ca şi când ar fi vrut să-mi atingă umărul.

— *Jiji?* a murmurat.

Eu nu eram sora mai mare a nimănui! Am făcut un pas înapoi. Cuţitul pe care îl ţineam în mână strălucea în lumina care venea din stradă. Fata a icnit de spaimă.

Hari a păşit între noi. A îndreptat acuzator un deget spre ea.

— Răspunde-mi!

Copila a sărit ca arsă şi şi-a înfăşurat braţele în jurul stomacului.

M-am uitat la Hari, apoi la fată şi din nou la Hari.

— Ce înseamnă toate astea?

Hari a pescuit o cutie de chibrituri din buzunar şi mi-a aruncat-o la picioare.

— Convinge-te singură.

Era oare o şmecherie? Ca să aprind un chibrit, trebuia să pun cuţitul jos. M-am mişcat încet, fără să-l scap pe Hari din ochi. Strângea pumnii şi îi desfăcea, dar rămânea la locul lui. Am scăpărat un băţ de chibrit şi am luminat cu el faţa copilei. Ochii ei verzi-albaştri, de culoarea penelor de păun şi plini de scântei, erau enormi. Nasul era subţire şi drept, cu o uşoară cocoaşă la mijloc. Avea buzele ca de trandafir, rotunde şi roz. Am ridicat din nou chibritul în dreptul ochilor ei, care nu clipiseră nici măcar o dată.

Sângele îmi zvâcnea în urechi. Am clătinat din cap.

— Cum a fost posibil?

După mine, *Maa* mai născuse două fete, dar niciuna nu trăise mai mult de un an.

Şi Hari părea pus în încurcătură.

— Mi-a spus că s-a născut în anul în care m-ai părăsit. A spus că ştii.

Maa era însărcinată când am plecat de la Hari? Cu o altă fetiţă? Şi eu nici măcar nu ştiam? O mulţime de gânduri se învârteau prin mintea mea. Gândul la cheltuielile pentru încă o zestre trebuie să o fi adus la disperare! La fel ca multe femei sărace, mama se simţise împovărată având fete. Dar de ce nu veniseră părinţii mei cu ea la Jaipur, când le trimisesem bani pentru asta? De ce venise ea cu Hari?

M-am uitat la trupul copilei folosindu-mă de lumina băţului de chibrit. Am văzut că avea vânătăi pe braţe.

— Cum te cheamă?

S-a uitat la Hari, apoi a răspuns:

— Radha.

Băţul de chibrit îmi ardea degetele. I-am dat drumul pe podea şi am aprins altul. Îmi tremurau mâinile.

— Unde este *Maa?* am întrebat.

Ochii i s-au umplut de lacrimi.

— S-a prăpădit, *Jiji.*

Glasul îi era stins. Cuvintele i se înecau. Iar eu îmi simţeam picioarele ca de gumă.

— Şi *Pitaji?.*

Fata a clătinat din cap, în semn că şi tatăl meu murise.

Morţi *amândoi?*

— Când?

— *Pitaji,* acum opt luni. Şi *Maa,* acum două luni.

Am simţit că rămân fără aer. În tot acest timp visasem la o regăsire cu părinţii mei, fără să-mi dea prin minte că s-ar putea să nu-i mai văd niciodată. Oare mama şi tatăl meu fuseseră aşezaţi pe rugul funerar înfăşuraţi în linţoliul ruşinii? Înconjuraţi de bârfe despre fiica neascultătoare care îşi părăsise soţul?

Părinţii mei nu aveau să ştie niciodată cât de des mă gândisem să plec de la Hari în cei doi ani cât am fost căsătorită cu el. Singurul lucrul care mă ţinuse pe loc a fost teama că fuga mea le-ar păta reputaţia – asta până în ziua în care nu am mai putut suporta bătăile soţului meu, rănile care mă făceau să sângerez, cuvintele care tăiau în carne vie. Dimineţile abia

puteam să mă ridic de pe podea. Şi toate acestea, pentru ce? Pentru copilul pe care nu i-l puteam dărui, în primul an al căsniciei noastre, mama lui, draga de ea, tot spera că ceaiurile de ignam sălbatic şi fierturile cu trifoi roşu şi mentă îmi vor îndemna trupul să dea viaţă unui copil. Prepara tonice din frunze de urzică pentru a-mi întări organele. Pentru a-mi lubrifia părţile femeieşti, mestecam la seminţe de dovleac până când mi se umplea gura de băşici.

Soacra mea se îngrijea de corpul meu la fel de sârguincios cum mă ocupam şi eu de grădina ei cu ierburi de leac – îngrăşam pământul, plantam seminţe, hrăneam plantele firave. Dar cu toate eforturile stăruitoare depuse de *saas,* fiul ei nu căpăta lucrul după care tânjea cel mai mult. Pentru un bărbat indian, un fiu – sau o fiică – era dovada virilităţii lui. Însemna că îşi putea ocupa locul mândru şi legitim în rândul bărbaţilor care aveau să ducă neamul mai departe. Hari simţea – aşa cum ar fi simţit mulţi bărbaţi aflaţi în situaţia lui – că îi răpisem acel drept.

Aş fi putut să explic toate acestea, de-a fir a păr, dacă *Maa* şi *Pitaji* ar fi venit la Jaipur. Poate că atunci mi-ar fi dat dreptate că-l părăsisem pe Hari, ca să clădesc viaţa nouă şi luminoasă pe care mi-o făurisem. Dar ei nu mai veneau.

Nu voiam să-l întreb, dar trebuia să aflu.

— Şi mama ta? Mai e printre noi?

Hari a înghiţit în sec şi şi-a întors privirea.

Mi-au dat lacrimile. Deci mama lui, *saas* a mea, se prăpădise şi ea? O iubisem pe femeia aceea blândă la fel de mult ca pe propria mea mamă. Petrecea ore întregi arătându-mi cum să recoltez florile arborelui numit Flacăra pădurii, bune pentru a regla menstruaţia, cum să macin sânziană doar atât de mărunt cât să ostoiască o băşică fără a arde pielea. Făcusem din învăţăturile ei munca mea de căpătâi.

Datorită ei am supravieţuit. Acum nu mai avea cum să afle vreodată lucrul ăsta.

Când mi-a revenit glasul, am zis:

— Dar dacă *Maa* s-a prăpădit de două luni... de ce ţi-a luat atât de mult să ajungi aici?

Fata şi-a furişat privirea spre Hari, apoi a coborât-o în pământ.

El şi-a frecat cicatricea de pe bărbie cu mâna.

— A trebuit să ne pregătim. Pentru călătorie.

Ştiam că minte după felul în care îşi ascundea cicatricea. Făcuse la fel când îi spusese tatălui meu că mă poate întreţine trăgând la ricşă.

Am luminat din nou cu un băţ de chibrit faţa copilei. Avea o vânătaie pe gât sau era doar o umbră? Mirosea a balegă de vacă. La fel şi Hari. Era clar că nu folosiseră banii pe care îi trimisesem părinţilor mei pe bilete de tren.

M-am uitat la Hari.

— Ce-ai făcut cu banii pe care i-am trimis?

Hari a strâns din buze şi m-a privit fix în ochi, sfidător acum. Chibritul s-a stins, iar eu am aprins un altul, întorcându-mă iar spre fată. Am rostit cu răsuflarea întretăiată:

— *Rundo Rani?*

Fata şi-a frământat mâinile.

Am mai încercat o dată.

— *Rundo Rani?*

Buzele i s-au întredeschis.

— *Rundo Rani,* am repetat, mai tare de data asta.

Cuvintele i-au ţâşnit din gură.

— *Rundo Rani, burri sayani. Peethi tunda, tunda pani. Lakin kurthi heh munmani.*

S-a bătut cu mâna peste gură ca să-şi ascundă un zâmbet.

Tatăl meu născocise acele versuleţe de copii, pe care le cântase tuturor copiliţelor lui, inclusiv mie. *Mica regină, care se crede atât de distinsă. Bea doar apă rece, rece. Dar face atâtea nebunii!*

Mi-am ţinut răsuflarea preţ de o clipă şi i-am dat drumul încet-încet. Îmi confirma ceea ce văzusem deja pe faţa ei: ochii mamei.

Şi-a luat mâna de la gură. Acum zâmbea deschis, cu faţa transformată – chip de femeie într-un trup de fetişcană.

Aveam o *soră* – care creştea în vreme ce eu fugeam de propriul trecut. Dar de ce nu mă înştiinţaseră părinţii mei? *Şi cum ar fi putut face asta fără vreo adresă pe scrisorile pe care le trimiteam?*

Uitasem că Hari era acolo, până când l-am auzit zicând:

— Încă suntem căsătoriţi. Eşti încă soţia mea.

Am tresărit din umeri.

— Putem încerca din nou, Lakshmi.

Nu! I-am aruncat înapoi cutia de chibrituri la picioare.

— O să divorţăm.

Nările i s-au umflat de mânie. Acesta era Hari, cel pe care îl ştiam.

— Acum îmi dau seama.

A smucit din cap spre Radha.

— Chiar că sunteţi surori voi două. *Amândouă* minţiţi.

Ce voia să spună cu asta? M-am uitat la Radha căutând un răspuns, dar ea stătea cu ochii pironiţi în podea.

Hari a încleştat din falci când s-a întors spre mine. A şoptit printre dinţii strânşi:

— Până şi numele tău este o minciună, Lakshmi. Nu prea eşti o zeiţă a bogăţiei, nu-i aşa? N-ai fi putut tu niciodată să câştigi singură toate astea.

A fluturat din braţ arătând spre casă. Ochii i s-au îngustat.

— Cine te întreţine?

Desigur că îşi închipuia că sunt amanta unui bogătaş. La ce puteam să mă aştept de la Hari decât să creadă că o femeie nu ar putea face asta singură niciodată!

Am reuşit, cu efort, să-mi stăpânesc glasul.

— Au adoptat o lege anul acesta, Hari. Acum putem divorţa.

Şi-a muşcat buza şi a ridicat de jos cutia de chibrituri. S-a uitat din nou prin cameră, la pardoseala mea, la sari. Câteva momente am stat fără să spunem o vorbă.

Apoi mi-am dat seama.

— Vrei bani, am zis.

Sigur că voia! În loc să se ducă prin oraşele mai mari să tragă la ricşă o săptămână şi să vină acasă să-mi dea ce câştigase, Hari îşi petrecea mai tot timpul în sat, dormind, mâncând sau încercând să se culce cu mine. Dacă mama lui nu ar fi câştigat un mic venit din plantele medicinale şi

tratamentele ei, nu am fi avut destui bani pentru mâncare.

Deodată, trăsăturile i s-au îmblânzit.

— Doar până când...

În glas i se simţea căinţa.

— Cât? l-am întrebat repezit.

S-a scărpinat în frunte, legănându-se de pe un picior pe celălalt.

— De cât te poţi lipsi?

— Muncesc din greu, Hari. Tot ce vezi aici a venit după ani de muncă. Şi nici măcar nu îmi aparţine încă.

Am strâns din ochi.

— Am datorii şi, spre deosebire de tine, le onorez.

A început să-şi frece din nou bărbia.

— Vrei să le spun oamenilor adevărul despre tine? Ce-ar spune toate acele *MemSahib* ale tale dacă ar şti?

Mi s-au înteţit bătăile inimii. În halul în care era acum, niciun *chowkidar* nu l-ar lăsa să treacă de poarta casei somptuoase pe care o păzea. Dar el ştia la fel de bine ca mine că portarii – ca şi oricine altcineva care avea guri de hrănit şi zestre de strâns – puteau fi mituiţi.

Radha ne urmărea cu atenţie.

— Cât timp vrei să rămâi în Jaipur? l-am întrebat.

El a ridicat din umeri.

Am inspirat profund o dată, de două ori, de trei ori. Am scos fişicul de

rupii din buzunarul juponului. Rupii pe care le economisisem ca să plătesc constructorului următoarea tranşă. Am aruncat bancnotele pe pardoseala cu mozaic – la fel cum îmi arunca şi el mie pustiul lui de câştig pe podeaua colibei noastre, cu atâţia ani în urmă.

S-a holbat la bani. Probabil că erau mai mulţi decât văzuse vreodată. După un scurt răstimp, a înaintat ca să culeagă bancnotele.

Şi-a frecat perii din bărbie. A ridicat ochii, căutându-mi privirea, şi a deschis gura ca şi când ar fi vrut să spună mai multe.

Am aşteptat.

Dar gura i s-a închis cu un clămpănit. Ochii i s-au îndreptat către Radha, care i-a ocolit privirea. A clătinat din cap şi a ieşit pe uşă.

Eu am rămas locului, neliniştită, fără să ştiu de ce. Ani la rând îmi imaginasem ce aş face dacă l-aş vedea din nou pe Hari. I-aş trage pumni. L-aş lua la palme. L-aş lovi cu picioarele. Pentru toate momentele în care mă rănise şi mă umilise. Şi totuşi, când am stat faţă în faţă cu el, prima oară în treisprezece ani, am simţit mai mult milă decât mânie.

Vocea Radhei mi-a întrerupt şirul gândurilor.

— *Jiji,* ai fost în Jaipur tot timpul ăsta? Hainele tale...

I-am făcut semn cu mâna să tacă. Am alergat la fereastră şi l-am văzut pe Hari îndepărtându-se pe stradă. Când nu l-am mai văzut, mi-am dus degetele la gură şi am fluierat. În câteva secunde, Malik a apărut la fereastră, cu doi tineri de două ori mai înalţi în spatele lui, aflaţi toţi acolo ca să mă apere.

— S-a dus, tanti şefa. Ricşa te aşteaptă după colţ.

I-am numărat cinci rupii. Malik a dat tovarăşilor lui câte o monedă, strecurându-le în buzunar pe celelalte trei. Era un negustor înnăscut.

În ricşă, în drum spre casă, simţeam cum Radha îmi cerceta din priviri hainele, părul, sandalele. Îmi închipuiam întrebările ei, cele pe care nu îi îngăduisem să le pună. *Unde ai fost în toţi aceşti ani? De ce ai fugit? Cum ai ajuns să stai în Jaipur?* Încercam încă să-mi revin din şocul de a-l vedea pe Hari, de a afla că cei trei oameni care îmi erau odată atât de dragi nu mai sunt. Şi mă obişnuiam cu ideea că am o soră, care stătea acum lângă mine, la fel de reală ca durerea din tâmplele mele.

Încet şi cu gesturi vădite, mi-am reaşezat sariul peste umăr şi mi-am dres vocea.

— Numărul unu: nu este politicos să te uiţi fix la oameni.

S-a uitat în altă parte, dar, ca şi când nu se putea stăpâni, a întors iar capul spre mine.

— *Jiji*...

Am ridicat o mână, punând-o stavilă între noi.

— Numărul doi: stăm acasă de vorbă.

Aşa cum păsările semănau pământul cu seminţele pe care le ciuguleau, cei care trag la ricşă sau mână birjele răspândeau bârfele cu care erau îndestulaţi. Eu aveam grijă să nu-i hrănesc.

Am simţit din nou privirea Radhei şi am închis ochii, ca s-o ţin la distanţă. Presiunea din tâmple era acum mai rea. Chiar se putea ca fata asta să fie sora mea? Cât era de soioasă! Murdară ca un taur Brahman care a stat pe păşune o săptămână. La vârsta ei, îmi pieptănam singură părul, îmi storceam hainele ude curăţate la râu şi îmi spălam picioarele înainte să mă întind la somn pe rogojina mea. Oare *Maa* nu o învăţase nimic? Mirosea ca un balot de fân, ceea ce însemna că Hari înduplecase pe careva din ţăranii care treceau pe drum să îi ia în căruţă până la Jaipur. Şi a

băgat în buzunar banii pe care îi trimisesem alor mei.

Am tras cu coada ochiului la mâinile ei, încleştate în poală. Cu negru sub unghiile cu nimic mai curate ca ale unui cerşetor. Cum să explic apariţia unei surori pe care nu ştiusem că o am? Nu că ştiau clientele mele detalii despre viaţa mea de familie, dar doamna Iyengar – ei ce urma să-i spun? Am continuat lista dinainte cu seriozitate. *Trei: să nu pomenesc nimănui niciodată despre Hari.* Judecând după înfăţişarea lui, nici acum nu era capabil să adune mai mult de câteva rupii laolaltă. Poate că avea de gând să rămână în Jaipur şi să trăiască o vreme din banii mei. De ce, într-un moment când în sfârşit culegeam roadele muncii mele, mi se mai dăduseră două guri de hrănit?

Cât eram de nedreaptă, totuşi! Aş fi acceptat cu bucurie responsabilitatea de a-i hrăni pe cei doi oameni pe care îi aşteptam: mama şi tatăl meu. Poate că Radha era pedeapsa mea pentru ruşinea pe care o abătusem asupra lor. Părinţii mei, soacra mea şi Hari – trebuie să fi fost toţi ostracizaţi şi ignoraţi după fuga mea. Ţinuţi departe de ceremoniile sacre, de nunţi, naşteri, înmormântări, chiar scuipaţi în faţă. Am simţit că mi se aprinde faţa de vinovăţie.

Radhei i-a căzut capul în bărbie şi mi-am dat seama că o adormise mişcarea ritmică a ricşei. Începea să se încline spre mine, iar apropierea mi s-a părut stânjenitoare. M-am foit pe locul meu şi atunci corpul ei s-a lăsat în cealaltă parte, iar capul i s-a sprijinit de coviltirul de pânză al ricşei.

Acum puteam să-i studiez în voie faţa, care avea aceeaşi formă ca a lui *Maa,* mai ovală decât a mea. Eu aveam faţa în formă de inimă, cu bărbia ascuţită, ca a lui *Pitaji.* Dacă se născuse în anul plecării mele, Radha trebuia să aibă acum treisprezece ani, dar arăta mai în vârstă. Pentru o fată atât de tânără, avea deja o cută adâncă între sprâncene. Şi riduri pe care grijile i le săpaseră în colţurile gurii.

Am examinat urmele întunecate şi rotunde de pe braţele ei, unde îmi

închipuiam că fuseseră mâinile lui Hari. Oare scăpasem de cruzimea lui pentru ca acum aceasta să se reverse asupra Radhei? Gândul acesta m-a cutremurat.

Ca o reacţie parcă, Radha s-a zgribulit de frig. Mi-am scos şalul de lână şi l-am înfăşurat în jurul trupului ei slab. Mă îndoiam că ar avea vreun pulover. Probabil că îngheţase pe drum încoace!

Pielea ei avea o culoare puţin mai întunecată decât a mea. Fără îndoială că petrecuse mai mult timp în soare, scoţând apă din fântâna satului sau strângând balegă de vacă în soarele amiezii, aşa cum făcusem şi eu cu atâţia ani înainte. Avea tălpile crăpate. Cu baia trebuia să aşteptăm până dis-de-dimineaţă. Nu puteam risca să trezesc toată gospodăria doamnei Iyengar, precum şi familia domnului Pandey.

Dacă avea treisprezece ani, atunci trebuia să fie acum în clasa a şasea. Era nevoie să caut o şcoală de stat pentru ea. Ştiam de la fiicele doamnelor mele că următorul semestru şcolar începea în ianuarie. Şi până atunci? Nu puteam s-o las pe Radha singură în locuinţa închiriată în timp ce mă ocupam de doamnele mele. Doamna Iyengar era curioasă şi avea să-i pună o mie de întrebări. Oare puteam să o iau pe Radha cu mine la şedinţele de tatuaj cu henna? Haine! Avea nevoie de haine noi înainte să o pot înfăţişa în societate.

Îmi simţeam capul neîncăpător pentru toate gândurile care se învârteau în el. Nu îndrăzneam să mă gândesc mai departe de noaptea asta. Dacă o făceam, era posibil să nu mă mai ia somnul.

Am pus mâna pe umărul Radhei şi am zgâlţâit-o ca s-o trezesc. Trebuia s-o învăţ o mulţime de lucruri, şi asta cât mai curând.

16 noiembrie 1955

Îi plăteam doamnei Iyengar o mică sumă ca să mă folosesc de *almirah.* Pe un raft al dulapului îmi ţineam împăturite sariurile în nuanţe pastelate. Imprimeurile erau delicate – picouri mărunte, dungi subţiri sau flori brodate, nu mai mari decât nişte buburuze. Pe următorul raft erau puse bluzele, aranjate în teancuri în funcţie de culoare: nuanţe de bleu, verde ca frunza, roz bombon, alb imaculat şi ivoar. Seturile *salwaar-kameez,* pe care le purtam mai des când eram mai tânără, stăteau pe raftul de jos, împreună cu *chunnis*-uri asortate.

— Toate astea sunt ale tale, *Jiji?*

Radha, cu trupul înfăşurat într-un prosop, proaspăt îmbăiată, cotrobăia cu privirea în *almirah.* Şi-a frecat vârfurile degetelor unele de altele, ca şi când tânjea să atingă bumbacurile fine, mătăsurile. Aseară, în ricşă, îi spusesem despre femeile pentru care lucram şi o avertizasem:

— Patru: nu atinge nimic din ce nu-ţi aparţine. Doamnele te vor acuza de furt mai repede decât ai putea tu să tăgăduieşti.

Mi-am ales un sari de culoare trandafirie, cu o bordură de floricele ciclamen şi, cu degete îndemânatice, am plisat faldurile înainte de a le prinde în betelia juponului.

— Majoritatea doamnelor mele nu poartă bumbac, ci doar mătăsuri atât de uşoare, încât le poţi trage printr-un inel. La ocazii speciale poartă sariuri cu broderii grele. Mai ales cu fir de aur şi argint.

M-am uitat la sora mea.

— Am făcut recent un tatuaj cu henna unei mirese. Avea atât de mult aur pe sari, încât a fost nevoie de trei dintre surorile ei ca s-o ajute să urce treptele până la *mandap.*

— Şi cum a reuşit să dea ocol focului?

— Foarte, foarte încet, am răspuns eu ridicând o sprânceană.

Râsul Radhei era surprinzător de grav. Vibra ca sunetul cărţilor de joc pe care băieţii le împleteau între spiţe la roţile bicicletelor.

Bătând o pereche de sandale cafenii de pardoseala de piatră, am îndemnat-o să le încalţe. Erau fără toc, cu cureluşe simple. După tălpile bătătorite, mi-am dat seama că era obişnuită să meargă în picioarele goale. Sandalele aveau să uşureze trecerea spre pantofi.

Când a desfăcut prosopul, ochii mi-au căzut din nou pe vânătăile ei. Culoarea li se estompase, nu mai era roşul furios de ieri. În clipa când ni s-au întâlnit privirile, Radha şi-a încrucişat braţele pe piept ca să le ascundă.

— Era o oaie în camion – m-a lovit în coaste. Până mâine vor dispărea semnele.

Rămâneau între noi o mulţime de lucruri nespuse. La fel se întâmplase sus, pe acoperiş, când o îmbăiasem de dimineaţă, în zori – înainte ca măturăresele să-şi înceapă tura şi ca servitoarea doamnei Iyengar să strângă sariurile întinse cu o zi înainte la uscat. Radha refuza să vorbească despre anumite lucruri, în timp ce eu păstram tăcerea în legătură cu altele. Eram sfâşiată în două: o parte din mine voia să ştie dacă Hari îi făcuse vreun rău (aşa cum îmi făcuse mie), dar o altă parte se temea să afle. Orice ar fi răspuns, eram sigură că era din vina mea. Hari trebuie s-o fi făcut ca să se răzbune pe mine.

I-am băgat pe cap o tunică din bumbac verde-intens şi am netezit ţesătura pe umerii ei subţiri. *Kameez*-ul cădea larg peste pieptul ei mic şi am adunat la spate lărgimea în exces, ca să văd cu cât trebuia strâmtat. Şalvarii de bumbac alb trebuia să fie şi ei micşoraţi cu câţiva centimetri buni: îi ieşeau de pe picior în partea de jos, iar în talie erau mai largi cu cel puţin zece centimetri. La sfârşit i-am petrecut peste umeri un *chunni* de

şifon alb. M-am dat înapoi ca să-mi examinez opera.

Verdele tunicii îi intensifica nuanţa verzuie a irisului şi făcea ca părul să pară mai negru. O frecasem cu atâta sârg, că pielea i se făcuse trandafirie şi uleiul de cocos le dăduse braţelor un luciu minunat. Cu părul adunat sus în creştet şi o bijuterie sau două în jurul gâtului, plus ceva mai multă cărniţă pe oase, ar fi putut fi confundată cu una dintre fiicele doamnelor mele.

Şi-a dat seama că eram mulţumită de rezultat şi buzele i s-au întins într-un zâmbet timid.

— *Jiji,* nu ai ceva într-o culoare mai veselă?

— Culorile ţipătoare îţi vor pune eticheta de fată de la ţară, am spus. Singurul mod de a purta culori îndrăzneţe este pe ţesătură de mătase, aşa cum poartă doamnele mele. Şi uită de oglinzile alea de prost-gust cusute pe haine ca la o spălătoreasă de rând.

A rămas cu gura căscată şi buzele îi tremurau. Îi vorbisem oare prea aspru?

Privirea i s-a oprit asupra acelui *mutki* pe care îl cărase cu ea tocmai din sat. Din gura vasului sclipeau spre noi sutele de oglinzi minuscule de pe sariul de nuntă al lui *Maa.*

Prea târziu, mi-am dat seama că o jignisem, la fel cum o făcusem şi sus, pe acoperiş, când îi scoteam căpuşe din păr.

„Tu nu te speli niciodată?" o întrebasem atunci. „Am mers zece zile într-o căruţă cu trestie-de-zahăr şi apoi ne-a luat un camion care transporta oi la Jaipur."

Răspunsese cu o voce firavă, parcă cerându-şi scuze, şi mi-a părut de îndată rău pentru tonul pe care îl folosisem. Dacă Hari alesese să-mi cheltuiască banii altfel, ce ar fi putut ea să facă? Şi parcă de mine nu se

agăţaseră căpuşele când eram în Ajar şi umblam printre capre şi câini râioşi? Va trebui să fiu mai blândă cu ea.

Clang-clang. Zgomotul de canistre metalice a anunţat sosirea lăptarului în curtea doamnei Iyengar. Uşurată că apăruse o diversiune, am sărit în sandale.

— Trebuie să-l prind pe *doodh-walla.* Vom avea nevoie de încă un litru de lapte ca să facem *burfi.*

Am deschis uşa chiar când Malik se pregătea să ciocăne. Părul lui des era nepieptănat, dar pantalonii scurţi şi cămaşa păreau curate. Fălcile i se tot mişcau.

— *Arré,* Malik! Ai ajuns devreme.

A arătat cu bărbia spre Radha.

— Ea cine e?

— Este Radha, sora mea. Va rămâne aici, la mine.

Nu aveam de gând să mai dau alte explicaţii şi, în ce îl privea pe Malik, nici nu era nevoie.

— Dacă mesteci *paan,* o să ţi se facă dinţii negri, să ştii.

— Azi e zi de piaţă, tanti şefa, nu sunt doamne acolo care să leşine după mine, a răspuns netulburat băiatul.

Apoi a zâmbit larg, cu dinţii lui pătaţi de pastă de tutun.

Din buzunarul juponului am scos o listă de cumpărături şi i-am înmânat-o. Malik s-a uitat peste ea.

— Altceva?

M-am uitat la şirul de sticle de pe masa mea de lucru.

— Ulei de lavandă.

Azi-dimineaţă folosisem tot ce mai era din el pe vânătăile Radhei.

— Şi extract de magnolie.

Radha avea tălpile mult mai uscate decât ale Lalei. M-am întrebat dacă purtase vreodată pantofi în viaţa ei.

Malik a încuviinţat dând din cap. S-a zgâit iar la sora mea.

Am cules de pe podea hainele murdare de pe drum ale Radhei.

— Când te întorci de la piaţă, dă foc la astea.

Radha a scos un mic ţipăt.

M-am întors spre ea. Poate că erau singurele ei haine.

— Sunt infestate, Radha. O să-ţi luăm altele noi.

S-a îmbujorat, a aruncat o privire spre Malik şi apoi a lăsat iute ochii în pământ. O făcusem să se jeneze spunând aşa ceva în faţa lui? M-am uitat la băiat, pentru a-i vedea reacţia, dar pe faţa lui nu se citea nimic. I-am deschis uşa să iasă şi am coborât împreună scările, fiecare la treaba lui.

Când m-am întors în cameră cu carafa de metal plină cu lapte, m-am oprit în prag, conştientă că se schimbase ceva. Radha stătea lângă masa lungă pe care îmi ţineam ierburile, cu mâinile strânse la spate. Avea în ochi precauţia unui animal sălbatic. Ce făcuse oare? Orice ar fi fost, se gândea, probabil, că am s-o pedepsesc. Am cercetat din priviri sticlele cu uleiuri şi loţiuni, mojarul cu pistil, placa de marmură pe care îmi mărunţeam laolaltă plantele şi seminţele – toate erau uşor strâmbe, nu în ordinea în care le lăsasem. Borcanul cu ierburi proaspete fusese şi el mutat din loc. Apoi am văzut. Din vasul în care îmi pusesem la înmuiat bluza între flori de *frangipani,* lipsea o floare. M-am uitat la Radha, care îşi dusese iute mâinile în păr. Acolo, în vârful cocului pe care i-l făcusem, stătea floarea

care lipsea.

A zâmbit viclean.

— Punctul zece: întotdeauna să miroşi a flori dacă vrei ca doamnele să te invite în casa lor.

Noaptea trecută, după primul, al doilea, al treilea şi al patrulea punct, i-am predat punctul cinci: *stai dreaptă* (stătea adusă de spate, ca şi când era învăţată să stea pe vine, aplecată peste rufele de spălat sau peste mâncarea care trebuia gătită); apoi punctul şase: *nu sta cu gura căscată* (se holba la motorete de parcă vedea maimuţe cântând în hindi); punctul şapte: *ţine gura închisă când mănânci* (nici nu termina bine un dumicat de *chapati* că îndesa altul, de parcă nu mai mâncase de câteva săptămâni); şi punctul opt: *să zâmbeşti mâine-dimineaţă când o să te prezint doamnei Iyengar* (expresia obişnuită a Radhei părea să fie o încruntare îngrijorată). Când am ajuns la cel de-al nouălea punct, Radha isprăvise de mâncat şi începeau să i se închidă ochii. Am întins un cearşaf în faţa şifonierului. Se tot scărpina în cap şi i-am spus că, odată ce o scap de păduchii din păr, va putea să doarmă în pat cu mine.

Nu a comentat. Fie era obişnuită să doarmă pe podea, fie era prea obosită pentru a face caz.

Trăisem singură atâta vreme şi nu aveam nici experienţă în creşterea unui copil. Trebuia oare să-i amintesc să ceară în loc să ia, pur şi simplu, sau mai degrabă să-i fac pe plac şi ei, o biată fată de la ţară, fermecată de răsfăţurile de zi cu zi pe care eu le consideram fireşti? La urma urmei, o floare era un lucru atât de mărunt.

Am intrat în cameră şi am pus carafa cu lapte pe masă. I-am zâmbit. Arătând spre vasul unde se aflau florile rămase şi bluza mea, am întrebat:

— Vrei să-mi pui bluza la uscat pe acoperiş cât îmi aranjez eu părul?

Corpul i s-a relaxat, ca şi când îşi ţinuse respiraţia. A luat una dintre sticlele de pe masă şi a întrebat:

— *Jiji,* pentru ce este asta?

— Este ulei de *bawchi*, i-am răspuns. Ajută părul să crească. Tu nu ai nevoie, ai părul destul de des.

A arătat spre un castron de lut care stătea deasupra unui pătrat de catifea roşie. Era pătat pe margine cu cafeniu-închis.

— Şi vasul ăla are ceva deosebit?

Până să apuce ea să pună mâinile pe vechiul castron rămas de la *saos,* am îndepărtat-o de lângă masă.

— Amestec pastă de henna în el. Hai, grăbeşte-te cu bluza aia.

Verificându-mi ceasul de mână, am adăugat:

— Mergem la croitoreasă. Dacă o prindem devreme, o să se tocmească pe stomacul gol.

Părul rar al croitoresei era pieptănat cu cărare pe mijloc şi strâns într-un coc neglijent. Prin păr i se zărea din loc în loc pielea cafeniu-gălbuie a capului. După ce a însemnat cu ace cu gămălie cele trei seturi de *salwaar-kameez* pe care le aduseserăm cu noi, s-a aplecat pe fereastra de la etajul doi şi a strigat după ceai. Cinci minute mai târziu a intrat un băiat, ducând trei pahare mititele de ceai aburind. Am acceptat un pahar, dar stratul de ulei care plutea deasupra m-a împiedicat să sorb din el. Radha însă îl înghiţise pe al ei în mai puţin de un minut. A făcut la fel şi cu al meu când i l-am oferit. Trebuia s-o învăţ cum să bea fără să pară însetată.

— Cât face? am întrebat-o pe croitoreasă.

Femeia a luat o tabacheră mare cu tutun de prizat Scorpion Brand Snuff de pe un raft şi a apucat tutunul între degetul mare şi arătător. L-a tras pe nas vârtos, întâi pe o nară, apoi pe cealaltă, aşa cum făcea şi *Maa,* după care a fornăit, cu gura deschisă.

— Nu mi-ai spus niciodată că ai o soră, a zis.

— Nici dumneata nu mi-ai spus că ai borangic pe portocaliu, când am întrebat. Închipuie-ţi surpriza mea când am văzut-o pe Parvati Singh purtând o bluză făcută de dumneata, din acelaşi material.

A strâns din buze.

Am observat că Radha ne urmărea, mutându-şi iute privirile de la una la alta.

Nu era în firea mea să-mi fac duşmani, mai ales când era vorba de una dintre cele mai bune croitorese din Jaipur. Am scos o sticluţă din sacoşă.

— Să-ţi dau asta, până nu uit.

A apucat sticla şi ne-am uitat cum o face nevăzută în pliurile sariului.

— Au să fie gata în două zile, a spus.

— Mâine, am zis eu ridicându-mă în picioare.

Cum am ieşit din casa croitoresei, Radha m-a întrebat ce era în sticlă.

— Ce, nu ghiceşti?

Mergeam tăcute alături. Deodată ea s-a oprit.

— Ulei de *bawchi?.*

Zâmbind, am luat-o de braţ ca s-o îndemn să se pună în mişcare.

— Înainte să înceapă să folosească uleiul meu, biata femeie era

aproape cheală pe o parte a capului.

Radha a râs.

— Tanti şefa!

O ricşă s-a oprit lângă noi; pe treapta laterală stătea Malik.

M-am uitat chiorâş la el.

— Îmi iroseşti banii pe ricşă?

A dus mâna la inimă şi şi-a înclinat capul într-o parte.

— Tanti şefa, eu am grijă de doamnele mele.

Mi-a dat mâna ca să urc, apoi s-a întors să o ajute pe Radha.

Sugea de zor o bomboană de tamarind şi i-a oferit una şi Radhei, care a băgat-o flămândă în gură.

Punctul treisprezece: *dacă mănânci dulciuri, o să-ţi strici dinţii,* am adăugat în minte pe lista Radhei. Mutându-mi atenţia asupra târguielilor, am început să desfac pachetele înfăşurate în hârtie de ziar.

— Ai luat ulei de lavandă Moonstar?

Malik, care se înghesuise lângă Radha, s-a aplecat înainte să mă privească.

— *Cel care este înţelept în ochii tuturor, acasă e un nimeni.* Doamnă, nu numai că este Moonstar, dar am primit şi o reducere la cea mai bună marcă de pe piaţă.

— Deci ar trebui să capăt nişte bani înapoi?

A întins mâinile, cu palmele în sus, către cel care conducea ricşa.

— Şoferul munceşte gratis?

Mi-a venit să râd, dar m-am oprit când l-am văzut ridicându-şi sprâncenele şi salutând-o politicos pe Radha cu un *salaam,* cu palma strânsă coborând graţios de la frunte până la gură şi apoi la inimă, ceea ce a făcut-o să zâmbească. M-am concentrat iar asupra pachetelor.

— *Jiji!* Uite! Întocmai ca şi coroana lui Krishna! a exclamat Radha, arătând cu degetul peste drum.

I-am lăsat cu blândeţe braţul jos.

— Punctul şase, Radha?

Radha s-a încruntat, gândindu-se.

— Să nu stau cu gura căscată?

— Bravo! Clădirea aceea este Hawa Mahal. Are aproape o mie de ferestre. Este posibil ca doamnele din palat să se uite chiar acum de la ferestrele acelea şi nu vor să fie văzute.

Când am lăsat Palatul Vântului în urmă, am ştiut că Radha se lupta să-şi stăpânească impulsul de a se întoarce ca să vadă dacă doamnele ne priveau. Trebuia să fiu cu ochii pe ea. Sora mea mai mică era plină de viaţă şi curioasă, ceea ce era bine, dar era totodată o sălbăticiune – şi asta putea fi o combinaţie periculoasă.

Douăzeci de minute mai târziu, i-am cerut omului cu ricşa să oprească.

— Am nişte drumuri de făcut, aşa că eu cobor aici. Când ajungeţi acasă, Malik, arată-i Radhei cum fac eu *laddu.* Dar să nu vă prindă doamna Iyengar la cuptorul ei.

— Bineînţeles, tanti şefa. Dar...

— Dar ce?

A ridicat din umeri teatral.

— *Laddu* nu este mâncare, aşa cum îmi spuneţi atât de des, doamna mea.

Mi s-au aprins obrajii. Desigur! Uitasem complet că, în afară de ceaiul de la croitoreasă şi o bomboană de tamarind, Radha nu mâncase nimic. Malik observase. Nici eu nu mâncasem nimic, dar eram obişnuită aşa. Radha, pe de altă parte, era o copilă în creştere. Trebuia să-mi dau seama.

— Acasă avem *aloo, gobi, piyaj.* Radha, poţi să faci tu nişte *subji* şi *chappati?*

A aprobat din cap, cu o figură serioasă. *Da.*

— Bun.

Coborând din ricşă, le-am atras atenţia:

— Să vă spălaţi pe mâini mai întâi. Şi de data asta, Malik, ai grijă să foloseşti săpun.

Acum zece ani îmi câştigam existenţa în Agra preparând ceaiuri contraceptive pentru curtezane, ca să nu rămână gravide, şi ele mă plăteau bine. Patroanele de bordel precum Hazi şi Nasreen au fost deosebit de amabile cu mine, oferindu-mi locuinţă în casele pe care le deţineau, în schimbul ceaiurilor mele. În timpul lor liber m-au învăţat arta tatuajelor cu henna. Să plimbi pe piele un condei din trestie sau să întinzi vopseaua cu pensula pe un schelet de frunză de *peepal,* aşa cum făceam cu Munchi-*ji* în satul meu, nu erau lucruri foarte diferite. Am deprins repede pictura cu henna. În scurt timp, împodobeam braţele, picioarele, burţile, spinările şi sânii vânzătoarelor de plăceri cu modele pe care le

învăţasem chiar de la ele şi care veneau din locurile lor de baştină – Isfahan, Marrakech, Kabul, Calcutta, Madras, Cairo.

Samir Singh frecventa casele de plăcere ale lui Hazi şi Nasreen ori de câte ori venea cu treburi în Agra. Acolo, nobili musulmani, oameni de afaceri bengalezi şi medici şi avocaţi hinduşi fumau narghilea, mâncau şi beau în timp ce curtezanele recitau poezii vechi, cântau gazeluri dulci şi nostalgice şi dansau dansurile clasice *kathak* pe muzica unor instrumentişti pricepuţi. Când Samir a auzit de talentul meu de a picta cu henna, m-a căutat. „Sunt mulţi domni în Jaipur care ar dori să înceapă să sape o fântână înainte să le ia foc casele, dacă înţelegi ce vreau să spun. Şi au să plătească de trei ori mai mult decât te plătesc casele de toleranţă." Ce îmi propunea Samir presupunea mutarea mea în Jaipur şi mai mulţi bani decât mi-aş fi putut imagina, ca să împiedic nişte sarcini nedorite, în slujba unor bărbaţi ca el, care îşi mai făceau de cap în afara căsătoriei. Mi-a explicat că, deşi îi plăcea să viziteze casele de toleranţă, el, personal, prefera văduvele tinere, fără copii. Aceste femei, indiferent cât de tinere erau când îşi pierduseră soţii, erau adesea sortite unei vieţi de singurătate. Acestea erau uzanţele în societate. (Nu erau aceleaşi şi pentru bărbaţii văduvi, care se puteau căsători fără repercusiuni.) Samir le copleşea pe văduve cu complimente, cadouri şi farmecul său personal, deloc neglijabil, iar ele răspundeau cu recunoştinţă.

Tocmai această aparenţă de respectabilitate pe care mi-o oferea Samir m-a făcut să bat palma cu el. Puteam să-mi ofer serviciile de tatuatoare cu henna femeilor din castele superioare, cum era soţia lui, în timp ce vindeam discret pliculeţele mele de ceai contraceptiv prietenilor şi cunoscuţilor săi. Când Parvati s-a plâns că nu poate procrea, am hrănit-o aşa cum ar fi făcut soacra mea – cu trifoi roşu, ulei de luminiţa-nopţii şi ignam sălbatic, sub formă de dulciuri sau gustări sărate – până când a rămas însărcinată cu Govind. Încântată, Parvati m-a prezentat doamnelor ale căror nume îmi onorau acum carnetul cu programări.

Până să-l cunosc pe Samir, în 1945, îmi croisem deja o viaţă

independentă. Puteam să-mi plătesc chiria, să mănânc bine şi să trimit ceva bani acasă părinţilor mei. Ceea ce mi-a oferit Samir a fost o şansă de a-mi dezvolta afacerea, iar eu m-am repezit să prind şansa aceasta, aşa cum face un copil când dă să prindă un licurici: înşfacă în pumn aerul – repede! – înainte să dispară.

Acum, oprindu-mă în faţa unui şir de case cu verandă, am verificat bileţelul pe care mi-l dăduse Samir ieri: *Doamna J. Harris. Tulsi Marg, numărul 30N.* Femeia cu faţa încadrată de bucle cărunte, care tundea florile ofilite dintr-un trandafir căţărător de pe terasa din faţa casei, părea trecută de vârsta la care putea să facă un copil. Descumpănită, m-am uitat din nou la adresă. Niciodată, în toţi aceşti ani în care preparasem pliculeţele cu ierburi, nu mai întâlnisem o femeie trecută bine de cincizeci de ani care să aibă nevoie de ele. Totuşi, cu englezoaicele nu se ştia niciodată. Soarele din Jaipur era la fel de nemilos cu pielea lor pistruiată cum era şi cu mâinile doamnelor mele indiene.

— Doamna J. Harris? am întrebat.

Englezoaica s-a întors spre mine şi a zâmbit, arătându-şi dinţii înghesuiţi şi cenuşii.

— Chiar ea. Grădinarul nu înţelege niciodată cum trebuie. Dacă vreau să se facă treaba ca lumea, trebuie să o fac cu mâna mea. Trebuie să fii guvernanta venită la interviu. Te pricepi la copilaşi, da? În fine, trebuie să spun că arăţi un picuţ mai curată decât cele trimise de armată. De altfel, soţul meu, Jeremy, obişnuia să spună: cum să şteargă praful, când nu au nici unde să se îmbăieze cum se cuvine? A fost maior în armata britanică, a continuat ea. După ce a murit, eu am rămas aici. Nu prea mi-aş putea permite o căsuţă în Bristol din pensia lui de militar, nu-i aşa? Să poruncesc să aducă nişte ceai, da? Te previn că nu e nicidecum acel chai condimentat care vă place vouă atâta – e rău pentru stomac. Pentru mine e bun doar vechiul ceai englezesc, mulţumesc frumos. Haide înăuntru. Probabil că ai îngheţat, dragă. Douăzeci şi unu de grade Celsius este superb în ceea ce

mă priveşte, dar voi, indienii, vă puneţi izmene de cum adie niţeluş vântul. N-am priceput asta niciodată. Mie îmi trebuie aer proaspăt!

Cu engleza ei grăbită, îl înghiţea pe r şi îl înmuia pe *d* – consoane pe care noi, indienii, le pronunţăm cu atâta grijă. *Army* suna ca *aamy,* iar *Indians* ca *Injuns.*

Murmurând scuze, m-am întors, gata să-mi fac o ieşire precipitată din scenă, când o femeie mai tânără a apărut în grabă pe uşa din faţă să mă scoată din impas.

— Ah, aici erai, doamnă Shastri. Cred că ai nişte produse să-mi arăţi, nu? Prietenele mele sunt înnebunite după cremele dumitale pentru mâini!

Ne-am aşezat în dormitorul tinerei englezoaice, cu uşa încuiată, vorbind cu glas scăzut.

— Îmi cer scuze pentru soacra mea, doamnă Shastri, a şoptit ea. Am avut sentimentul că îşi cere scuze pentru mai mult decât prezenţa soacrei.

— Ea este doamna Jeremy Harris. Sunt şi eu doamna Harris, dar numele meu mic este Joyce.

Obrajii tinerei femei s-au îmbujorat.

— Soacra mea avea programat un joc bridge astăzi, dar s-a contramandat. Presupuneam că vom fi singure.

— Doamnă Harris, nu vreau să mă amestec, dar soacra dumitale părea să creadă că m-am prezentat pentru postul de guvernantă. Mai ai un copil?

Joyce Harris a clătinat din cap că nu, coborându-şi privirea spre pântece.

— Dar eşti însărcinată, da? Şi sarcina nu este un secret?

A clătinat din nou din cap.

— Trebuie să ştiu în câte luni eşti, am spus cu blândeţe.

Ochii i s-au umezit. Două lacrimi au picurat pe corsetul rochiei ei vesele din nailon. S-a uitat cum dâra alunecă pe ţesătura înflorată, dar nu a făcut nicio mişcare ca s-o şteargă.

— Doamnă Harris?

Ea a ezitat.

— În ci-circa patru luni.

Era primejdios ca femeile să-şi lepede pruncii când sarcina era prea avansată; patru luni era limita maximă. Când femeile veneau la soacra mea pentru ajutor, ea îmi spunea; *trebuie să lăsăm femeile la fel de sănătoase pe cât le-am găsit.*

— Eşti sigură?

După o pauză de o clipă, a dat din cap că da.

— În acest stadiu ar fi riscant – atât pentru dumneata, cât şi pentru copil. Şi principala mea grijă este pentru siguranţa dumitale. Am nevoie să fii sigură că nu eşti în mai mult de patru...

M-a întrerupt şoptind cu ardoare:

— Îmi doresc acest copil din toată inima. Dar dacă sunt azvârlită în stradă...

Femeile pe care le ajutam doreau întotdeauna să-şi mărturisească vinovăţia, dar ar fi fost mai uşor pentru mine şi pentru ele să nu mă folosească drept confidentă. Mi-am umezit buzele. Trebuia să fiu sigură că

spune adevărul.

— Dacă îmi poţi spune cu certitudine absolută că nu eşti în mai mult de patru luni şi dacă îmi urmezi instrucţiunile exact aşa cum ţi le dau, atunci totul ar trebui să fie bine, dar...

— Nu pot să dorm. Am o durere de cap permanentă. Dacă aş putea să păstrez acest copil, aş face-o. Dar nu ştiu dacă este... al soţului meu.

Multe dintre femeile pe care le tratam la solicitarea lui Samir aveau o aventură extraconjugală.

— Doamnă, nu este nevoie de explicaţii.

Joyce Harris s-a aplecat spre mine şi m-a strâns de mână, făcându-mă să tresar. M-am uitat la paloarea pielii ei întinse peste articulaţiile degetelor, la verighetă, la oja de un roşu-aprins. Aştepta de la mine ceva ce nu aveam eu puterea să-i dau. Iertare. Ştergerea păcatului. Eu eram o străină.

M-am uitat la faţa ei – udă, pătată, străbătută de vinişoare rozalii. Avea albul ochilor injectat.

— Joacă squash la club cu John – soţul meu. Acolo l-am cunoscut. La club. Şi el este căsătorit. S-ar putea să fie copilul lui John, dar ar putea foarte bine să fie... al lui.

Mi-a eliberat mâna şi a scos o batistă de la brâu ca să-şi şteargă ochii.

— Este indian.

Pentru o clipă doar, m-am întrebat dacă nu cumva iubitul ei indian era Samir. Dar Samir era mult prea precaut; avea grijă să-şi aprovizioneze fiecare amantă cu pliculeţele de ceai de la mine, aşa încât să poată trece la următoarea femeie cu conştiinţa curată. Dacă Joyce Harris ar fi fost una dintre iubitele lui, mi-ar fi spus. Nu făcuse niciodată un secret în privinţa

celorlalte. În plus, prefera văduvele, iar Joyce Harris era în mod evident căsătorită.

— Ce ar spune soţul meu dacă i-aş pune în braţe un bebeluş indian? Nu mai e cazul să mă întreb ce ar spune mama Letty. Nu m-aş putea duce cu un copil cu pielea cafenie înapoi acasă, în Surrey. Nu există loc în societatea engleză pentru un astfel de copil. Nu există ni-niciun loc pe lumea asta în care bebeluşul meu să fie în siguranţă.

Am aşteptat până când suspinele s-au potolit.

— Doamnă Harris, sunt sigură că faci ce este mai bine în această situaţie, pentru dumneata şi pentru... cei din jur. Dar, din nou, trebuie să te avertizez să nu mai amâni. Să fierbi un plic de ierburi o jumătate de oră într-un litru de apă. Bea o ceaşcă din acest lichid la fiecare oră, până când se termină. Va avea un gust amar. Poţi pune miere în amestec, ca să-l faci mai suportabil. Repetă procedura încă o dată. În câteva ore vei începe să ai crampe. Ai grijă să-ţi pui un tampon de vată în chilot, ca să absoarbă scurgerea de sânge când începe. În acest stadiu al sarcinii, corpul dumitale va expulza şi cheaguri mari de ţesut. Va fi dureros, dar nu te panica. Lasă ierburile să lucreze.

Joyce Harris a închis ochii, lăsând să curgă alte lacrimi. M-am oprit ca să o las să absoarbă instrucţiunile.

— Îţi voi lăsa trei pliculeţe, dar nu ar trebui să ai nevoie de mai mult de două. Ca să-ţi mai aline durerea, poţi să ţii o sticlă cu apă fierbinte pe burtă sau să înmoi nişte prosoape în apă caldă şi să le aplici peste părţile femeieşti. Doar după ce s-a terminat trebuie să-ţi chemi medicul. El va crede că ai avut un avort spontan. Dacă îl chemi prea repede, va încerca să salveze copilul, ceea ce cred că nu îţi doreşti.

Am bătut-o uşor cu palma peste mâna palidă.

— Funcţionează în cele mai multe cazuri, dar nu există nicio garanţie.

Dacă pierzi prea mult sânge, trebuie să chemi imediat medicul. Încă o dată, trebuie să te avertizez că va durea foarte tare.

Am pus un mic flacon pe măsuţa de ceai şi i-am spus să aplice loţiunea pe care o pregătisem pentru a-i calma părţile femeieşti, care vor fi inflamate după ce corpul ei va fi expulzat fătul.

— Ai înţeles tot ce ţi-am spus?

A dat din cap că da. Am mai stat câteva clipe în tăcere.

— Mai ai şi alte întrebări?

— Doar unele la care niciuna dintre noi nu poate răspunde, a zis ea atât de încet, că a trebuit să fac eforturi să o aud.

De îndată ce am intrat în locuinţa mea, Radha s-a ridicat iute de pe podea, pe când Malik strângea pietricelele unui joc de copii. A alergat la cratiţe şi s-a întors cu o farfurie de metal cu mâncare, luându-mi din mână sacoşa.

— Asta e pentru tine, *Jiji.*

Ceva nu era în regulă. Mi-am făcut ochii roată prin încăpere.

Malik s-a ridicat şi a băgat pietricelele în buzunar. Stătea posac, cu ochii în pământ, evitând să mă privească. Radha a dat fuga la carafa cu apă şi s-a întors cu un pahar plin.

Acum stăteam cu o farfurie de coca prăjită într-o mână şi un pahar cu apă în cealaltă, urmărită de două chipuri neliniştite.

— *Dal batti?* Credeam că ţi-am spus să faci *laddu.*

Ea a schiţat un zâmbet încordat.

— Malik a spus că *dal batti* este o specialitate din Rajasthani. Am dat la o parte bucăţile arse. Gustă, *Jiji.*

Se străduia să-mi fie pe plac. Nu i-am dat atenţie.

— Malik?

Radha a făcut un pas înainte, ca şi când voia să-l protejeze.

— Nu este vina lui, *Jiji.* El doar stingea focul. Atunci doamna Iyengar a început să ţipe...

Foc? Doamna Iyengar ţipa?

— *Chup-chup!*

Am pus farfuria şi paharul pe masa de lucru şi am inspirat adânc.

— Luaţi-o de la început.

Mi-a povestit că făcea *dal baati* când i-a luat foc *chunni.* Malik a coborât îndată scările şi s-a repezit s-o ajute, iar doamna Iyengar a ţipat la el că i-a spurcat cuptorul.

Malik făcea cercuri pe podea cu degetul mare.

— Îmi cer iertare, tanti şefa.

Radha s-a încruntat şi şi-a mutat privirea de la el la mine.

— Malik nu are de ce să-şi ceară iertare. Era să iau foc şi el m-a salvat! Cioara aia bătrână şi rea...

Dacă n-ar fi fost atât de obraznică, aş fi putut să fiu mai înţelegătoare. Dar atitudinea ei trebuia corectată acum, altfel avea să afecteze relaţia mea cu proprietăreasa.

Am ridicat un deget.

— Cioara aia bătrână este gazda noastră.

Am ridicat încă un deget.

— Asta este casa ei, nu a noastră. Are dreptul să ne spună ce să facem.

— Dar nu este cinstit! De ce nu ne mutăm chiar acum în casa ta cea nouă şi să scăpăm de ea?

Vena de la tâmplă a început să mi se zbată. Am apăsat-o uşor cu degetele, stăpânindu-mi imboldul de a ridica vocea.

— Ţi-am spus, Radha. Ne vom muta în casa noastră când va fi gata. Nu mai înainte.

M-am uitat la Malik.

— S-a întâmplat aşa cum spune ea?

El a dat din cap că da.

Mi-am pus mâna pe creştetul lui.

— Mulţumesc că n-ai lăsat-o pe Radha să dea foc casei.

Băiatul mi-a aruncat un zâmbet firav.

— Cât despre tine, Radha, trebuie să fii mai atentă de acum înainte...

— Bine, dar...

— Mai ales când e vorba de cuptorul doamnei Iyengar.

— Dar, *Jiji*...

Am întins mâna spre umărul Radhei ca să o calmez. S-a ferit, de parcă aveam de gând s-o pălmuiesc. Oare aşa avea *Maa* obiceiul să facă? Sau poate o făcuse Hari?

Am lăsat mâna în jos. Ea a evitat să mă privească.

Am scos un oftat. Avea să mă coste zdravăn s-o împac pe cucernica doamnă Iyengar. Ultima dată (şi singura până acum) când Malik trecuse fără să-şi dea seama peste vatra ei de gătit, femeia insistase să-i aduc un *pandit* brahman ca s-o purifice. (Musulmanii ca Malik mâncau carne; cei din familia Iyengar, nu. S-ar fi indignat şi dacă ar fi călcat peste vatra ei un membru al familiei Singh. Cei din casta Rajput mâncau şi ei carne.) Prima purificare mă costase patruzeci de rupii. Mai întâi datoria către constructor, apoi Hari. Acum, asta.

Mi-am îndesat capătul sariului în jupon, făcându-mi curaj să stau de vorbă cu gazda mea.

— Mă duc să văd care ne este pedeapsa.

Malik s-a repezit la masa cu leacuri, a luat două sticle şi mi le-a întins.

— Le-am amestecat deja.

M-am uitat la etichete: un tonic pentru păr şi o loţiune pentru piele. I-am zâmbit.

— Bravo!

Ştia la fel ca şi mine că mita era calea către inima proprietăresei. Doamna Iyengar ne ţinea atârnaţi deasupra prăpastiei: nu puteam găti gustări pentru clientele de mâine până când preotul nu îşi încheia ceremonia de purificare, care putea dura între una şi trei ore. Avea să fie o noapte lungă.

De parcă mi-ar fi citit gândurile, Malik a spus:

— *Pandit-ji* vine într-o oră.

Era în sfârşit miezul nopţii. Ora mea preferată. Luna bătea în fereastră. Un *koyal* îşi striga cântecul de dragoste; turtureaua pătată îi ţinea isonul. Căldura şi praful zilei se ostoiseră, la fel şi oamenii din Jaipur. Camera era înmiresmată de la gustările sărate şi dulciurile pe care le gătiserăm (*pakora* din frunze de păpădie pentru artrita doamnei Patel, *laddu* de migdale dulci pentru durerile de cap ale doamnei Gupta) şi loţiunile pe care le preparaserăm (ulei de santal proaspăt pentru durerile de picioare ale doamnei Rai).

Malik plecase acasă de câteva ore bune. Radha dormea pe pat. M-am aşezat la masa mea cu ierburi, ţinând o mică *diya* aprinsă, ca să am lumină. Mi-am deschis carnetul şi am înmuiat vârful creionului în gură.

Abluţiile panditului (îi luase o oră să purifice cuptorul doamnei Iyengar): *debit.*

Uleiurile de lavandă şi cuişoare, turmericul şi şofranul cumpărate astăzi de Malik: debit.

Banii primiţi de la Samir pentru pliculeţele lui cu ceaiuri: credit.

Banii plătiţi de Joyce Harris pentru pliculeţele ei: credit.

Factura constructorului: debit.

Plata către Hari: debit.

Per total, eram pe minus. Am închis caietul şi am început să-mi scot agrafele din păr. Mă întrebam cât va dura până să duc la bun sfârşit încuscrirea familiilor Singh şi Sharma. Şi dacă avea să-mi acorde constructorul o amânare a plăţii pe care i-o datoram. Şi cât avea să mai ceară Hari în schimbul tăcerii sale? Chiar aveam nevoie de angajamentul

de la palat, dar cât timp trebuia oare să aştept ca Parvati să discute cu maharani?

Mi-am trecut degetele prin păr. *Saasuji* îmi spusese odată că există trei tipuri de karma: karma acumulată din toate vieţile noastre trecute; karma pe care o cream în această viaţă; şi karma pe care o puneam la păstrare ca să se coacă în vieţile noastre viitoare. M-am întrebat care karma dusese la căsătoria mea cu Hari. Şi când mi-am părăsit familia – era o nouă karma pe care o creasem sau una dintr-o viaţă anterioară care se copsese în aceasta?

Radha a ţipat în somn, parcă striga după ajutor cu gura închisă. M-am repezit la pat, înainte să trezească pe toată lumea din casă.

— Radha! E doar un vis, am zis eu frecând-o pe umăr.

Dar ea nu voia să se trezească. Era ghemuită pe o parte, aşa cum stă un prunc în pântece. Pumnii îi erau încleştaţi sub bărbie. Lacrimile îi picurau pe pernă. Părea atât de fragilă. M-a fulgerat o amintire: cum adormeam plângând în fiecare noapte cât fusesem căsătorită cu Hari.

M-am întins în pat la spatele Radhei şi mi-am lipit pieptul de spinarea ei, obrazul de obrazul ei, piciorul de piciorul ei. Mi-am înfăşurat corpul în jurul corpului ei până nu a mai rămas deloc spaţiu între noi. În meseria mea, atingeam zilnic pielea doamnelor mele, dar să mă aflu atât de aproape de trupul altcuiva era o senzaţie nouă.

Am zis în şoaptă:

— Şş! Gata, gata. Şs!

Cu mâna liberă i-am mângâiat părul, încă parfumat de la plumeria de azi-dimineaţă.

— *Rundo Rani, burri sayani. Peethi tundă, tunda pani. Lakin kurthi heh munmani,* am cântat încetişor chiar lângă colţul gurii ei, călăuzită de glasul

tatei.

Respiraţia i s-a relaxat. I s-au detensionat şi muşchii. Era trează acum. Mi-a luat mâna şi a strâns-o la piept. Lipită de ea, îi simţeam pe piept coastele ridicându-se şi coborând, pe măsură ce se liniştea, cu fiecare respiraţie.

I-am şters faţa şi gâtul cu capătul sariului.

— Povesteşte-mi. Despre vis, Radha.

A suspinat.

— Era întuneric. *Pitaji* căzuse într-o fântână. Şi nu eram decât eu acolo să-l ţin. Clevetitoarele plecaseră de mult acasă. Încercam să-l ajut. Dar era mult mai greu decât mine.

A scos un strigăt chinuit.

— Şi i-am dat drumul. I-am dat drumul, *Jiji.* N-am avut ce face. N-am mai putut. Te-am căutat, dar tu nu erai acolo!

A luat o gură mare de aer.

— De atâtea ori mi-am dorit să vii să mă ajuţi. O dată am plecat din Ajar în căutarea ta, dar Mala, vecina noastră, m-a văzut şi m-a trimis înapoi acasă.

Un val proaspăt de lacrimi mi s-a revărsat peste mâna pe care ea o strângea la piept.

— Când a murit *Maa,* nu am spus nimănui. Vreme de două zile. Am lăsat-o să zacă acolo. Pe pat. Îmi era tare frică. Nu ştiam ce se va întâmpla cu mine. Eram aşa de singură! Unde ai fost în tot acest timp, *Jiji?* De ce ne-ai părăsit? Şi de la el de ce ai fugit?

N-am mai strâns-o atât de tare în braţe. Bineînţeles că voia să ştie.

Timp de treisprezece ani păstrasem răspunsul doar pentru mine.

Mi-am înghiţit nodul din gât.

— Aş fi murit dacă aş fi rămas. Hari s-ar fi îngrijit de asta. Nu mă puteam întoarce la *Maa* şi la *Pitaji.*

Ştia la fel de bine ca mine că, odată căsătorită, o femeie era proprietatea soţului ei. Soţiile nefericite nu se puteau întoarce acasă la părinţi, aşteptând înţelegere din partea lor. Unele familii chiar schimbau numele mic al nurorii de îndată ce aceasta venea în casa lor, de parcă fiinţa ei dinainte nu ar fi existat niciodată.

I-am povestit Radhei despre singurul lucru bun din căsnicia mea: mama lui Hari. Cum m-a învătat să vindec femeile care veneau la ea din satele din jur. De cele mai multe ori se plângeau de tulburări la stomac, de arsuri cu care se alegeau de la gătit, de dureri femeieşti şi de pântece neroditoare.

Nu i-am mai spus şi despre cele care doreau să lepede ce aveau în pântece fără ştirea soţilor lor.

I-am vorbit despre bătăile încasate de la Hari şi cum am ieşit din coliba lui într-o după-amiază şi am pornit spre Agra pe jos, ascunzându-mă după un tufiş sau într-un şanţ când zăream pe câte cineva. Mi-a luat o săptămână să ajung. Mă hrăneam cu orice puteam să culeg pe drum, deseori noaptea, când nu mă vedea nimeni, după ce mă încredinţam că nu sunt mistreţi pe aproape. În oraşul palatului Taj Mahal am ajutat femeile cam la fel cum învăţasem de la soacra mea, atât i-am spus. Am lăsat deoparte amănuntele, cum că veniturile mele proveneau în cea mai mare parte din vânzarea săculeţelor de tifon în care înveleam câteva linguri de scoarţă de rădăcină de bumbac măcinată – aşa cum făcea şi *saas* pentru femeile din sat. Nu că mă ruşinam de munca mea; dacă n-aş fi fost eu, multe curtezane şi dansatoare ar fi căutat mijloace mai primitive şi mai dăunătoare de a scăpa de sarcină – îşi făceau spălături cu detergenţi, se aruncau în jos pe scări sau străpungeau fătul cu o andrea. Dar astfel de

lucruri nu erau pentru urechile gingaşe ale unei fete de treisprezece ani venită de la ţară.

I-am explicat că în Agra am învăţat să pictez cu henna. Am zâmbit la gândul că Hazi şi Nasreen mă învăţaseră să pictez trupul unei femei ca să stârnească dorinţele bărbaţilor, dar nu i l-am împărtăşit Radhei. I-am vorbit despre oferta pe care o primisem, de a face tatuaje cu henna pe mai mulţi bani în Jaipur, şi cum profitasem de şansă.

— Asta îmi îngăduia să trimit mai mulţi bani acasă.

— Dar lucrul cu henna este pentru casta Shudra, nu pentru brahmani, a obiectat ea. *Pitaji* nu ţi-ar fi dat niciodată voie să atingi picioarele altora.

Mi-am retras mâna dintr-a ei şi m-am întors pe spate.

— A fost mai bine aşa decât să ajung târfă, Radha.

Căutasem s-o spun pe un ton dur şi am reuşit.

Am rămas tăcute o vreme.

— Cum a murit *Pitaji?* am întrebat apoi.

— S-a înecat. Dar era bolnav, oricum. La stomac.

— Ce vrei să spui?

— Îi plăcea să bea *sharab,* a răspuns ea în şoaptă. Credea că se ascunde de noi, dar până la căderea nopţii nu mai putea nici să meargă de beat ce era. A doua zi trebuia să mă duc eu să ţin orele în locul lui.

Ştiam că *Pitaji* începuse să bea cam de pe vremea când veniserăm să locuim în Ajar, dar nu fusese niciodată atât de beat încât să fiu nevoită să-l înlocuiesc la scoală.

— Dar *Maa* l-a iertat până la urmă?

Radha a întors capul spre mine.

— Pentru ce?

În clipa aceea semăna atât de mult cu *Maa*, încât aproape că aveam senzaţia că mă aflu lângă ea în noaptea când am întrebat-o unde îi sunt brăţările de aur. Eu eram pe atunci doar o copiliţă şi, de când o ţineam eu minte, nu le scotea niciodată de la mâini, nici când făcea baie, nici când gătea sau dormea. Îmi plăcea să mă joc cu ele când stăteam întinse aşa, una lângă alta. Ochii lui *Maa* s-au umplut de lacrimi la auzul întrebării mele şi eu am simţit pentru prima oară ce este frica.

Am mângâiat-o pe Radha pe obraz.

— Nu am trăit dintotdeauna în Ajar. Nu ţi-a spus *Maa?* Noi eram din Lucknow. *Pitaji* devenise obsedat de mişcarea de independenţă. Lipsea de la lucru ca să ia parte la marşurile pentru libertate. Se pronunţa împotriva conducerii britanice la mitinguri. Apoi, când mişcarea a avut nevoie de mai mulţi bani, el a vândut aurul lui *Maa,* bijuteriile primite ca zestre – brăţări de nuntă, coliere, cercei – împotriva voinţei ei. *Maa* era furioasă. Britanicii, care conduceau sistemul de învăţământ, nu vedeau cu ochi buni lupta lui pentru libertate. Aşa că l-au retrogradat, trimiţându-l la Ajar, colţişorul ăla uitat de lume. Eu trebuie să fi avut vreo zece ani pe atunci. Dintr-o lovitură i-au retezat şi leafa, şi mândria.

— Dar *Pitaji* avea dreptate, nu-i aşa? India a câştigat în cele din urmă.

Radha voia să creadă în tatăl nostru, să-i ia apărarea, ca şi mine.

— Bineînţeles că avea dreptate, am spus. Oamenii ca tatăl nostru, milioane la număr, au fost cei care le-au arătat clar britanicilor că indienii nu vor să mai fie ţinuţi ostatici în propria ţară.

Dar îmi dădeam seama şi de ce *Maa* îl dezaproba. Atât de mulţi indieni fuseseră răniţi sau închişi pentru că se ridicaseră împotriva britanicilor!

Stăruia pe lângă tata: de ce nu putea să tacă, să aibă grijă de familia lui şi să-i lase pe alţii să se lupte? Dar tatăl nostru îşi susţinea cu înfocare convingerile: l-am admirat pentru asta. Era devotat idealurilor lui. Din nefericire, idealurile înalte aveau un preţ greu.

După ce şi-a epuizat economiile, tata a vândut ce rămăsese din tot ce mai avea *Maa,* aurul care ne-ar fi putut salva de sărăcie, care trebuia s-o pună la adăpost pe *Maa* dacă rămânea văduvă, care ar fi putut să mă scape de o căsătorie la cincisprezece ani. Într-o ţară în care aurul unei femei era asigurarea ei împotriva neprevăzutului, lobii goi ai urechilor lui *Maa* şi încheieturile goale ale braţelor ei erau o amintire constantă a faptului că tatăl meu pusese politica înaintea familiei.

Şi aşa am fost siliţi să ne mutăm la Ajar, unde mama mea şi-a îngropat dezamăgirea şi tatăl meu, mândria. Independenţa avea să vină abia după încă doisprezece ani, dar până atunci el era deja înfrânt.

Radha mi-a mărturisit:

— *Maa* nu vorbea niciodată despre tine. Nu îţi rostea niciodată numele. Nici nu am ştiut că exişti până când nu mi-au spus clevetitoarele că ai dispărut în acelaşi an în care m-am născut eu. De îndată ce am învăţat să citesc, mi-am dat seama că scrisorile tale le ardea *Maa* de cum ajungeau. Singura scrisoare a ta pe care am citit-o a fost cea despre biletele de tren pentru Jaipur. Nu ai pomenit de mine în scrisoare. Am înţeles atunci că nici tu nu ştiai de existenţa mea.

Am închis ochii. *Ah, Maa, cât de furioasă trebuie să fi fost pe mine! Soţul tău te-a trădat. Te-am trădat şi eu. Dacă ai fi deschis acele scrisori!*

De îndată ce am reuşit să câştig suficient, am trimis bani în fiecare plic, ca să aibă părinţii mei de cheltuială pentru nevoile lor. Le ceream iertare că îmi abandonasem căminul conjugal, le spuneam că voi trimite după ei cât de repede am să pot. Dacă banii au ars împreună cu scrisorile mele, nu e de mirare că hainele Radhei arătau atât de uzate când a ajuns la Jaipur.

Am cuprins-o iar cu tot corpul, ca şi când aş fi îmbrăţişat-o pe mama, aşa cum tânjeam să o pot face.

Radha m-a strâns de mână, aducându-mă înapoi în prezent, amintindu-mi că am o soră care trăieşte, care respiră. Poate că ea nu era pedeapsa pentru răul pe care îl făcusem, ci mântuirea mea. Nu mai puteam să îndrept lucrurile în faţa părinţilor mei, nu mă mai puteam smeri în faţa lor, nu le mai puteam restabili buna reputaţie. Dar puteam să am grijă de sora mea, să o călăuzesc pe Radha spre maturitate, spre viaţa de femeie. Să mă îngrijesc să devină un om de care părinţii mei ar fi mândri – nu aşa cum se întâmplase cu mine.

Radha s-a foit în aşternut.

— *Jiji,* îl mai ţii minte pe Munchi-*ji?*

Mi-am amintit de bătrânul din Ajar, ghemuit deasupra scheletului minuscul al unei frunze, pictând o *gopi* şi o vacă nu mai mari decât degetul meu mare, punctând sariul fetei cu pensula din păr de cămilă. El era cel la care alergam când părinţii mei se certau din cauza banilor. Fugeam de tăcerile amare ale mamei şi de beţiile tatei, cufundându-mă în picturile mele. Bătrânul Munchi m-a învăţat să văd, să observ cu adevărat cel mai mărunt detaliu a ceea ce urma să pictez încă înainte de a-mi pune în mână o pensulă. Tocmai datorită acestui exerciţiu mi-a fost uşor peste ani să apuc condeiul din trestie şi să pictez cu henna desene săpate amănunţit în memorie.

— Mai pictează? am întrebat.

— *Hahn.* Zicea mereu că ai fost cea mai bună elevă a lui.

M-am trezit zâmbind.

— Ai pictat şi tu cu el?

— Eu nu am talentul tău, Lakshmi. În principal, îi pregăteam scheletele

frunzelor de peepal. Îi măcinam şi vopselele.

S-a întors din nou să mă privească, de data asta cu un zâmbet ştrengar pe buze.

— Ştii ce obţii când hrăneşti o vită cu frunze de mango şi apoi amesteci bălegarul cu urină şi argilă?

— Ce?

— Vopsea portocalie! a răspuns ea cu un zâmbet larg. Munchi-*ji* zicea că vopseaua mea este fină ca mătasea.

— Dacă vrei, pot să-ţi arăt cum să pisezi frunzele de henna ca să-mi prepari pasta.

— *Accha.*

Da. A închis ochii, căscând zgomotos.

— Ar fi frumos să-ţi acoperi gura când căşti, Radha.

A ridicat privirea timid, ca s-o întâlnească pe a mea.

— Punctul douăzeci?

Am avut întotdeauna somnul uşor, aşa că, atunci când am auzit zgomotul clanţei, m-am trezit imediat şi am sărit din pat. Afară era încă întuneric. Radha dormea adânc. Samir a dat buzna înăuntru şi primul meu gând a fost că băuse prea mult la club şi îşi pierduse capul – până când am observat-o pe femeia pe care o ţinea în braţe. Era înfăşurată într-o plapumă. Ţinea ochii închişi şi gemea uşor. Prietenul lui, doctorul Kumar, era lângă el. Pe când săream jos din pat, m-am uitat la ceasul din perete. Era două dimineaţa. I-am îndemnat să intre înainte să se trezească doamna Iyengar.

Când am aprins lumina, am întâlnit expresia sumbră de pe chipul lui

Samir.

— Se întâmplă ceva cu doamna Harris, a şoptit el. Kumar vrea să-ţi pună câteva întrebări.

Apoi şi-a rotit iute privirea prin cameră, până când a observat patul, unde Radha stătea sprijinită într-un cot, frecându-se la ochi.

M-am îndreptat repede spre ea.

— Radha, te rog să te ridici.

A sărit în grabă jos, făcând ochii tot mai mari, în timp ce Samir şi-a aşezat cu grijă povara pe pat, pe cearşaful pe care dormisem eu şi cu ea. Când a întins-o pe pat, plapuma s-a desfăcut şi am văzut sângele coagulat lucind în lumina slabă a becului din tavan. Pleoapele lui Joyce Harris, inflamate şi străbătute de vinişoare vineţii, au început să se zbată, iar genunchii i s-au ridicat spre piept. Se ţinea de burtă. Dinţii îi clănţăneau atât de tare, încât m-am mirat că doamna Iyengar nu îmi bate deja în uşă, cerând linişte.

— De ce o aduceţi...

— Nu e timp. O să-ţi explice Kumar.

Am observat geanta neagră care conţinea trusa medicală a doctorului. A scos din ea un stetoscop.

Samir m-a prins de mâini.

— Mulţumesc, Lakshmi. Te rog să faci cum spune doctorul Kumar, a insistat.

Apoi a plecat, închizând încet uşa în urma lui. Întregul dialog durase mai puţin de un minut. Aerul din cameră era sufocant, încărcat de gemetele englezoaicei.

Doctorul Kumar, care nu găsise încă un loc asupra căruia să-şi aţintească privirea, a vorbit cu voce scăzută:

— A luat ceva. Trebuie să ştiu ce anume şi în ce cantitate.

— Nu înţeleg…

— Ce e de înţeles aici? a replicat el încruntându-se. Şi-a administrat o plantă periculoasă ca să-şi ucidă pruncul şi o să moară dacă nu aflu ce a luat.

— Dar eu nu am făcut decât să…

Simţeam că îmi arde fata.

— Nu ţi-a explicat Samir ce am…

— Ştii cât de riscant este să avortezi când eşti în luna a cincea?

Ochii lui cenuşii aruncau fulgere.

— În luna a cincea?

Am rămas cu gura căscată.

Kumar a dat din cap că da şi a pus stetoscopul pe abdomenul doamnei Harris, care a scos un strigăt.

— Aud bătăile inimii copilului, prin urmare are cel puţin optsprezece săptămâni de sarcină. Dar inima îi bate încet. Femeia a pierdut mult sânge. Are nevoie de o transfuzie. Samir îşi sună cunoştinţele ca să o ducem la un spital privat.

În timp ce vorbea, ochii lui rătăceau de la Joyce Harris la mine.

— Nu cred că pruncul va supravieţui.

S-a uitat la mâinile mele, încleştate în poala sariului. În sfârşit, a lăsat

jos stetoscopul.

— Ce i-ai dat?

Îşi cumpănea cuvintele, încercând parcă să-şi stăpânească furia.

Mi-am smuls privirea de la femeia care se zvârcolea pe pat.

— I-am dat scoarţă de rădăcină de bumbac sub formă de ceai. Dacă mi-ar fi urmat indicaţiile, ar fi trebuit să fiarbă un plic de ceai într-un litru de apă fierbinte. Trebuia să bea din el din oră în oră, până când termina tot ceaiul. Apoi repeta procedura. Asta este de obicei suficient pentru a expulza complet fătul. Dar i-am lăsat un pliculeţ în plus pentru orice eventualitate.

Dr. Kumar i-a pus femeii două degete pe încheietura mâinii şi şi-a verificat ceasul.

— Are pulsul foarte slab. Poate că a luat toate cele trei doze odată sau a pus mai puţină apă pentru a face ceaiul mai puternic.

— Dar a jurat că sarcina nu are mai mult de patru luni. Am întrebat-o de două ori şi i-am spus că este periculos dacă este mai avansată. Nu aveam niciun motiv să nu o cred.

S-a uitat fix la mine. Credea oare că mint?

— Niciodată nu am dat această plantă unei femei însărcinate în mai mult de patru luni. Doamna Harris fie că nu ştia, fie era disperată şi m-a mintit.

L-am privit îmbibând un mic tampon de vată în alcool şi frecându-i cu el braţul.

— Cum aţi... găsit-o, dumneata şi Samir?

A scos din trusă un flacon şi o seringă.

— Unul dintre prietenii ei l-a sunat pe Samir la clubul unde luam cina împreună. A spus că are nevoie de ajutor.

A bătut-o uşor pe englezoaică pe braţ pentru a ridica o venă şi a înfipt acul în ea. Joyce Harris a tresărit.

— Am luat-o de acasă. Soţul şi soacra ei au plecat astăzi la Jodhpur, aşa că nu era nimeni acolo. Ţine asta aici, da?

Am ţinut apăsat un tampon de vată pe braţul femeii. Dr. Kumar a pus capacul seringii şi şi-a aşezat instrumentele înapoi în geantă. Apoi i-a prins încheietura mâinii şi a rămas cu privirea aţintită pe ceas vreme de mai multe secunde. Avea degetele lungi, unghiile imaculate. I-a aşezat mâna la loc pe plapumă.

— I-am dat un strop de morfină pentru durere – dar am nevoie să fie conştientă. Morfina nu ar trebui să interfereze cu ce i-ai dat dumneata. Dar ne vor trebui antibiotice pentru a combate infecţia.

Ochii prudenţi ai doctorului Kumar mi-au cercetat mâinile, faţa, părul. Am observat fire de argint în buclele lui întunecate, pata unui pistrui deasupra buzei superioare.

— Chiar crezi, doamnă Shastri, că poţi vindeca... problemele unei femei... cu ierburi?

— Când femeia nu are alte variante, da.

— Femeia aceasta ar fi avut alte variante.

— Ea era de altă părere.

— Cum este posibil? E englezoaică. Are toate opţiunile din lume. Un spital pentru albi, de exemplu.

— Şi dacă tatăl copilului este indian?

Doctorul a ridicat din sprâncenele lui frumoase şi şi-a privit pacienta cu o curiozitate nouă.

— Deci Samir nu ţi-a spus?

Cu coada ochiului am văzut-o pe Radha mişcându-se. Dintr-odată mi-am amintit că era încă în cameră. Auzise totul. Am furişat o privire spre ea când i-am spus doctorului:

— Doamna Harris nu ştie dacă pruncul este al soţului ei.

Te rog, Radha, încearcă să înţelegi.

Radha şi-a acoperit gura cu mâna.

Sprâncenele fine ale doctorului s-au înălţat.

— Totuşi, cu ierburi, treaba este riscantă. Cine ştie, este posibil să-i fi dat otravă.

Am strâns din fălci.

— Nu am făcut aşa ceva, domnule doctor. I-am dat o plantă care face uterul alunecos. Într-un răstimp de şase până la opt ore, materialul fetal va aluneca afară, împreună cu orice suport pe care corpul mamei l-a creat pentru copil.

Până şi în auzul meu, vorbele pe care le rostisem sunau a justificare.

— Şi cum anume face planta dumitale ca uterul să devină alunecos, aşa cum te-ai exprimat?

— Împiedică organismul femeii să producă o substanţă care ajută la cuibărirea oului în pântece.

M-a studiat vreme de câteva clipe.

— Progesteron, a spus. Substanţa la care te referi se numeşte

progesteron.

Doctorul a controlat pulsul pacientei.

— A fost vreo femeie care să prezinte efecte secundare adverse de la planta dumitale?

— Nu.

Doctorul Kumar a deschis gura, dând parcă să pună o altă întrebare, când un ciocănit puternic la uşă ne-a făcut pe toţi să tresărim. Joyce Harris a scos un mic ţipăt şi, pentru o clipă doar, şi-a rotit ochii rătăciţi prin încăpere înainte de a se prăbuşi din nou într-un delir tăcut. Doctorul şi cu mine ne-am privit alarmaţi.

De dincolo de uşă s-a auzit glasul doamnei Iyengar şoptind răspicat:

— *Kya ho gya?* Doamnă Shastri, ce e cu gălăgia şi agitaţia asta?

De îndată, Radha s-a urcat în pat lângă femeia bolnavă şi a tras cuvertura peste amândouă, ascunzând-o vederii pe doamna Harris.

— E ora două noaptea! a continuat Doamna Iyengar, dând să deschidă uşa.

M-am repezit să-i ţin calea.

— Îmi pare rău, *Ji.* Sora mea… nu se simte bine.

Doamna Iyengar şi-a întins gâtul ca să se uite pe lângă mine. Radha a scos un geamăt, simulând durerea, ca să acopere micile strigăte ale englezoaicei.

— Am chemat doctorul, doamnă Iyengar, am lămurit-o, arătând din priviri spre doctorul Kumar. Îmi pare foarte rău că v-am trezit.

Joyce Harris a început să murmure, iar Radha a gemut mai tare.

Doctorul Kumar a prins-o pe sora mea de încheietura mâinii, apăsând-o cu degetul mare în timp ce se uita la ceas.

— Are nevoie de odihnă, doamnă Shastri, a spus el, parcă deranjat de intruziunea proprietăresei.

Radha a închis ochii şi a strigat:

— *Jiji!*

— Poate a mâncat ceva...

— Vă las, doamnă Iyengar...

Am dat să închid uşa. Dar gazda mea nu voia să plece.

— Acru şi sărat iarna, aşa spune mereu soţul meu, iar vara dulce şi blând...

— Da, da, mulţumesc. Voi urma sfatul, adăugându-l la cele ale medicului. Îmi pare foarte rău că v-am trezit.

Am închis uşa cu hotărâre şi m-am sprijinit cu spatele de ea. M-am uitat uimită la Radha. De unde ştiuse ce să facă? Acţiunile ei fuseseră rapide şi inteligente.

Doamna Harris scâncea acum. Radha s-a dat jos din pat şi a aşezat plapuma pe lângă ea.

Doctorul mă urmărea cu atenţie.

M-am îndepărtat de uşă şi mi-am înfăşurat părul într-un coc.

— Radha, culege polenul din florile de muşeţel.

— Gata cu ierburile, doamnă Shastri! a intervenit doctorul Kumar cu o voce care suna obosită.

— Femeia asta s-a bazat pe ajutorul meu, doctore.

M-am dus la masa cu ierburi.

— Radha, repede! am îndemnat-o pe fată, trezind-o din starea de stupoare.

Radha mi s-a alăturat degrabă şi a început să separe petalele şi tulpinile de muşeţel de miezul doldora de polen, dându-mi-l mie. L-am pisat în mojar împreună cu două frunze de mentă şi câteva picături de apă. În timp ce preparam pasta, camera a fost invadată de un parfum dulce şi pătrunzător, fructat şi floral.

— Udă o cârpă, i-am poruncit Radhei.

Radha a umezit o bucată nouă de pânză. Am aşezat pasta în mijloc, am împăturit pânza şi am înnodat cele două capete pentru a forma o cataplasmă.

M-am aşezat faţă în faţă cu doctorul Kumar pe pătuţul îngust, tamponând cu blândeţe fruntea febrilă a femeii cu cataplasma. A deschis o secundă ochii şi am văzut în ei o sclipire de recunoaştere înainte de a-i închide din nou.

— Respiră, doamnă Harris, i-am spus. O să fie bine. Respiră.

La fel ca incantaţia unui preot sau ca rugăciunea unui credincios către Ganesh, mi-am repetat mantra cu voce egală, până ce fruntea i s-a destins.

Am tras plapuma jos. Englezoaica tot se mai ţinea cu mâinile de pântece. Am apăsat un punct aflat chiar sub încheietura asudată, până când degetele i s-au descleştat. Apoi i-am aşezat cataplasma pe abdomen. După un minut, membrele ei au încetat să mai zvâcnească. Respiraţia i-a devenit mai regulată.

Dr. Kumar se uita neîncrezător.

— Trage infecţia, i-am explicat, întinzându-i cataplasma.

— E fierbinte.

O ţinea cu grijă, de parcă îi ardea degetele. Am zâmbit.

— Soacra mea m-a învăţat cum s-o prepar.

S-a auzit zăvorul uşii. Întorcându-ne, l-am văzut pe Samir dând năvală înăuntru. A ridicat pacienta de pe pat.

— O ducem la spitalul privat al lui Gola. Ţi-l aminteşti din şcoală, Kumar?

Doctorul a dat din cap că da.

— Se simte mai bine?

— Are mai puţine dureri. Dar va pierde copilul.

Rostind acestea, s-a uitat la mine. Părea resemnat; nu mă acuza. A ridicat de jos geanta neagră.

— N-avem ce face.

Samir era la jumătatea drumului spre uşă. Părea dornic să abandoneze subiectul.

— Hai să mergem, Kumar!

I-am urmat până în prag.

— O să-mi dai şi mie de ştire despre cum îi merge?

— Îţi trimit vorbă peste câteva zile, a zis în şoaptă Samir în timp ce cobora scările cu Joyce Harris în braţe.

Privirea doctorului s-a rotit prin încăpere, zăbovind asupra diferitelor

obiecte înainte de a se opri asupra mea. El şi-a înclinat capul într-o parte în semn de rămas-bun şi a ieşit în grabă.

Am închis uşa în urma lui şi mi-am sprijinit fruntea de ea. Tăcerea din cameră era la fel de vibrantă ca zumzăitul cicadelor într-o zi fierbinte de vară. Am aşteptat întrebările Radhei.

După un timp, a început:

— Femeia aceea – englezoaica – a vrut să scape de copil?

— Da.

— Şi tu ai ajutat-o?

— Da.

Am lăsat umerii în jos a neputinţă. Mă gândeam că nu va fi nevoie să-i spun decât peste câţiva ani. Cât de naivă fusesem!

— Dar mai devreme spuneai că din tatuajele cu henna faci bani...

Am strâns din buze şi mi-am întors privirea.

Radha s-a încruntat, cugetând.

— Cerşetoarea pe care am văzut-o ieri, cea cu bebeluşul; ai spus că n-ar trebui să mai aibă alţi copii. Că nu-şi permite să-i hrănească.

— Da.

— Dar în seara asta? Femeia *Angrezi* – ea trebuie să fie bogată.

— Femeile au motivele lor, care le obligă să facă lucruri grele.

Am strâns din buze.

— Nu le întreb de ce. Nu am nevoie să ştiu.

S-a uitat spre pat.

— Şi cum te găsesc ele?

Am ridicat din umeri.

— Mă cunoaşte lumea.

— Şi cei doi bărbaţi cine sunt?

— Samir Singh este un prieten. Un om pe care îl cunosc de mult. Celălalt, doctorul Kumar – nu ştiu decât că este un vechi prieten al lui Samir.

— Malik ştie? m-a întrebat după un răstimp de tăcere.

Am făcut cu capul o mişcare aproape imperceptibilă. *Da.*

— Încă o întrebare, Radha. După aceea trebuie să ne apucăm de curăţat.

— De ce?

— Pentru că va trebui să-mi dai mai mult timp ca să-ţi explic. E complicat.

— Nu, adică de ce o faci? De ce le ajuţi pe femei să scape de copii?

Radha văzuse şi auzise în seara asta o mulţime de lucruri care erau noi pentru ea. Mi-am dat seama după cum îi tremurau picioarele, după cum se uita la pata de sânge de pe pat, neputând să-şi dezlipească privirea de la ea.

Ce explicaţie puteam să-i dau despre bărbaţii care băteau la uşă în toiul nopţii? Sau despre femei care aveau iubiţi în afara căsătoriei?

Mi-am amintit ce mi-a spus soacra mea când m-a învăţat să fac pliculeţele contraceptive. Aveam cincisprezece ani, eram tânără mireasă în

casa ei.

— Cum să le spun nu acestor femei, *bheti?* Pământurile le sunt uscate. Ce-i în hambare merge la *zamindar* pentru dări. Nu-i pot hrăni pe micuţii care le aşteaptă acasă. Nu au către cine altcineva să se îndrepte.

Sora mea avea doar treisprezece ani. Explicaţiile simple nu aveau cum să ajungă. Dar eram prea obosită ca să găsesc cuvintele potrivite, ca s-o ajut să înţeleagă.

În cele din urmă, am repetat vorbele rostite de *saas.*

— Nu au către cine altcineva să se îndrepte.

După un minut întreg de tăcere, în care fiecare s-a pierdut în propriile gânduri, am zis pe un ton liniştit:

— Hai să urcăm pe acoperiş la spălat. Am smuls cearşaful pătat de pe pat. Sângele lui Joyce Harris pătrunsese până la iuta de dedesubt. Trebuia frecat cu un amestec de *ghee* şi cenuşă.

— Radha!

A ridicat privirea de la patul murdar. În ochi i se citea tulburarea.

— Te-ai descurcat bine în seara asta. Cele întâmplate însă trebuie să le ţinem doar pentru noi, *accha?*

Detestam faptul că trebuia să-i cer asta, dar era prea importantă pentru traiul meu păstrarea acestui secret. Un singur cuvânt despre nenorocirea doamnei Harris punea capăt afacerii mele.

La început am crezut că Radha o să se ia la ceartă cu mine. Mai apoi însă a răspuns, atât de încet că abia am auzit:

— *Hahn-ji.*

4

17 noiembrie 1955

A doua zi am trezit-o pe Radha în zori, chiar dacă niciuna dintre noi nu dormise foarte mult sau foarte bine. I-am arătat cum să piseze henna şi, spre surprinderea mea, a preparat o pastă de henna mai fină decât avusesem vreodată. Se pare că bătrânul Munchi nu exagerase. Sora mea chiar a sugerat să mai adăugăm suc de lămâie pentru a face culoarea mai puternică. Când am felicitat-o, a părut alarmată, ca şi când nu era obişnuită cu laudele.

Nu puteam s-o înscriu la şcoală până în ianuarie, aşa că urma s-o iau cu mine şi cu Malik la clientele care aveau programări.

Prima pe agendă în acea zi era Kanta, una dintre foarte puţinele cliente care mă tratau ca de la egal la egal. Poate pentru că eram puţin mai în vârstă decât ea – Kanta tocmai împlinise douăzeci şi şase de ani. Poate pentru că, la fel ca mine, nu era de loc din Jaipur, fiind crescută în Calcutta şi şcolită în Anglia. Sau poate pentru că nici ea nu avea copii, deşi îşi dorea să fie mamă mai mult decât orice altceva pe lume.

Kanta descindea dintr-un lung şir de poeţi şi scriitori bengalezi; tatăl şi bunicul ei îşi petrecuseră viaţa compunând sonete şi organizând saloane literare.

— Singurul lucru pe care îl citesc femeile din Jaipur este *Readers'*

Digest[4], se plânsese odată.

Acum, înainte să apuc măcar să ajung pe verandă, Kanta a deschis ea însăşi uşa, dându-l la o parte pe bătrânul Baju, servitorul ei în vârstă de şaptezeci de ani. Acesta şi-a îndreptat turbanul Marwari şi şi-a mângâiat mustaţa lungă:

— Zău aşa, doamnă!

Kanta ardea de nerăbdare.

— Lakshmi! Abia aştept să aud ce s-a întâmplat la Parvati. Baju, nu sta ca o stană de piatră acolo! Du-l pe Malik în bucătărie şi serveşte-l cu o gustare.

În cele din urmă a observat-o pe Radha, care stătea în spatele meu. Uitându-se când la ochii mei, când la ai Rhadei, a exclamat:

— *Arré!* Văd dublu?

I-am făcut cunoştinţă Kantei cu sora mea, spunându-i că Radha venise la Jaipur să studieze la şcoala de stat de aici. Am aruncat o privire spre Radha să văd cum reacţiona la explicaţia oferită. Nu trebuia să-mi fac griji. Rhada stătea cu ochii ţintă la Kanta, fascinată. Îi studia părul tuns bob până la umeri, pantalonii trei sferturi strâmţi, cămaşa fără mâneci legată la brâu şi care îi lăsa la vedere mijlocul. (Femeile ca Parvati, care ţineau la tradiţie şi îşi acopereau ispititor talia plinuţă cu sariul, mai degrabă ar fi intrat la bordel decât să-şi dezgolească pântecul.)

Buzele rujate ale Kantei s-au deschis într-un zâmbet larg către Radha.

— Aprob din toată inima accesul femeilor la educaţie!

---

[4] Revistă lunară de interes general, una dintre cele mai populare publicaţii de gen la nivel mondial, care a început să apară În India În 1954 (n. tr.).

Familia Kantei, aparţinând castei brahmanilor, îşi preţuise întotdeauna fiicele, care nu erau crescute ca reprezentante ale sexului slab. Ai ei o trimiseră în Anglia pentru studiile postuniversitare.

În timp ce Kanta ne conducea spre dormitorul ei, eu stăteam cu ochii pe Radha, care sorbea tot ce vedea în jur, ca o gazelă însetată. Casa aerisită, cu canapelele sale pătrate şi podelele goale, pe pereţii căreia nu vedeai niciun tablou de maharajah sau maharani, zeu sau zeiţă, poate că era ceva obişnuit în Calcutta sau Bombay, dar nu şi în Jaipur.

Radha a încetinit pasul ca să studieze fotografiile înrămate de pe pereţi: una mare a lui Gandhi-*ji*, una cu Kanta şi soţul ei, Manu, în faţa colegiului lor, una cu Rabindranath Tagore – rudă îndepărtată a Kantei şi una dintre cele mai cunoscute personalităţi literare din India.

Când a ajuns la fotografia a doi bărbaţi care stăteau alături, dintre care unul având un turban splendid, Radha m-a bătut pe umăr. M-am oprit să mă uit.

Kanta, care ne urmărea din priviri, ne-a explicat:

— Cel din stânga e Manu. Cu şeful lui, maharajahul Jaipurului. Aşa-i că sunt frumoşi?

A râs veselă şi a pornit mai departe spre dormitorul ei.

Soţul Kantei lucra pentru palat, ca director administrativ. Tocmai datorită funcţiei sale înalte, soţii Agarwal locuiau fără să plătească chirie într-una din impresionantele vile coloniale în care trăise odată o familie britanică. Clădirea iniţială, cu şase dormitoare, ca şi terenul aferent, fuseseră împărţite pe jumătate, alcătuind două locuinţe care să găzduiască fiecare câte o familie.

Când am intrat în dormitorul ei, Kanta a întrebat:

— Ei, Lakshmi, se va împlini dorinţa lui Manu?

Spunând acestea, a dat să închidă uşa, dar soacra ei a împins uşa din cealaltă parte, dând buzna înăuntru.

— Da, Lakshmi, se va împlini dorinţa lui Manu de a avea un băieţel?

A aruncat spre Kanta o privire ascuţită. Era lucru obişnuit ca mamele văduve să locuiască împreună cu fiul cel mare şi, cum Manu era primul ei născut, mama lui locuia în casa lor. Kanta şi-a dat ochii peste cap în spatele soacrei ei.

Am zâmbit.

— Mă ocup de asta.

Soacra Kantei şi-a îndreptat rozariul din lemn de santal spre pântecele nurorii.

— Dacă este un bebeluş acolo, probabil că îi e frică să iasă. Uită-te puţin la ea. Nu îşi acoperă capul când intră în cameră un vârstnic.

Îngăduie unor bărbaţi străini să-i vadă fesele purtând pantaloni. Dacă mai trăia soţul meu...

— Alegea o fată pe care Manu ar fi respins-o, a tachinat-o zâmbind Kanta.

Manu şi Kanta se cunoscuseră pe când studiau la Cambridge. Se căsătoriseră din dragoste, spre nemulţumirea soacrei ei. Kanta povestea adesea în glumă cum, în Anglia, încurajaţi de atmosfera mai liberă din Occident, începuseră să se ţină de mână, ceea ce a dus la multe sărutări furate şi, dacă nu s-ar fi căsătorit, nu s-ar fi oprit acolo.

Soacra ei a pufnit batjocoritor. Lăsându-se pe divanul din dormitor, în sariul ei voluminos de muselină albă, a zis fără a se adresa cuiva anume:

— Kanta are de gând să mă conducă la rug fără nepoţii care mi se cuvin.

Kanta părea îndurerată. Eram obişnuită cu ciondănelile lor afectuoase, dar astăzi cuvintele soacrei ei erau tăioase. Ştiam că bătrâna resimţea concurenţa făcută de prietenele ei, deja bunici pentru a doua sau a treia oară. Majoritatea soţiilor aduceau pe lume mai mulţi copii până să ajungă la vârsta Kantei. Simţeam şi eu presiunea; până acum, toate remediile mele pe bază de plante menite s-o ajute pe Kanta să conceapă se încheiaseră cu avorturi spontane.

— Ei, haideţi, le-am dojenit cu blândeţe. *Saasuji,* când o să vedeţi desenul o să aveţi senzaţia că bebeluşul este deja aici. Şi ca să reuşesc am nevoie de linişte şi calm.

Bătrâna s-a sprijinit cu mâinile pe genunchi şi s-a ridicat în picioare.

— Baju! Unde-mi este laptele bătut? a strigat ea după servitor în timp ce se îndrepta spre uşă. Moşul ăla se mişcă mai încet decât un elefant mort. Toată ziua ne fură din *ghee* şi ne mănâncă din *chapati.*

Când uşa s-a închis, m-am întors chicotind spre Kanta, dar ea se uita în tavan, încercând să-şi strivească lacrimile între gene.

— Zi şi noapte mă bate la cap cu nepoţii.

Am cuprins mâinile Kantei în ale mele şi am condus-o la divan. Aşezându-mă lângă ea, am folosit un colţ al sariului ca să-i şterg ochii.

S-a întors spre mine cu o privire hăituită.

— Este pur şi simplu... doar am încercat şi am tot încercat...

Îi simţeam disperarea ca pe ceva palpabil.

Mă durea sufletul pentru prietena mea.

— Tu şi Manu aţi petrecut ultimii cinci ani cunoscându-vă mai bine unul pe celălalt. Ştii dacă îi place mai mult *chapati* decât orezul. Dacă preferă poeziile sau proza. Dacă îi place să poarte *kurta* apretată. Şi asta este

foarte important, deoarece, când vin copiii, vei fi prea ocupată să-l întrebi: *„Arré, arra-garra-nathu-kara!* Manu, hoţomanule! Unde mi-ai ascuns mijlocelul meu de fată?”

Am ridicat glasul, imitându-le pe ţărăncile care vând castraveţi amari la piaţă.

Kanta şi-a muşcat buza de jos şi a început să râdă. S-a uitat la Radha, care chicotea şi ea.

Eram gata să încep. I-am spus Kantei să se întindă pe divan şi să-şi tragă în jos pantalonii pescăreşti. Astăzi o pictam cu henna pe abdomen şi trebuia să stea complet nemişcată. Mi-am picurat nişte ulei de cuişoare în palme.

— Radha, ce-ar fi să-i citeşti Kantei cât lucrez eu?

— Minunat! Radha, alege o carte de pe noptiera mea, a zis ea, redevenind veselă cum îi era felul.

Radha s-a luminat la faţă. Îmi spusese în seara dinainte că citise şi recitise toate cărţile lui *Pitaji* pe care nu le ronţăiseră şobolanii: Dickens, Austen, Hardy, Narayan, Tagore, Shakespeare. (Şi eu îmi aminteam cu drag de cărţile acelea.) Când a murit *Pitaji,* ea a început să-i înveţe pe copiii din sat abecedarul şi matematica, astfel încât ea şi *Maa* să poată locui mai departe în colibă. Bineînţeles, după moartea lui *Maa,* sătenii nu au vrut să mai îngăduie unei fete să locuiască singură în casa învăţătorului.

Am urmărit-o pe Radha pe când examina cărţile de pe noptiera Kantei.

— *Jane Eyre. Bahagvad Gita. Amantul doamnei Chatterley*.*

După ce a citit ultimul tidu, Radha s-a uitat la noi; roşise.

Kanta a râs văzând expresia de pe faţa ei.

— Dacă nu ai citit deja *Jane Eyre,* să începem cu ea. Eu o recitesc la

câţiva ani odată. Îmi place că fata cea orfană obţine în cele din urmă tot ce îşi doreşte.

Am masat abdomenul Kantei cu uleiul de cuişoare, pe când Radha începea să citească. Şovăielnică la început, a căpătat încredere pe măsură ce citea cu voce tare. Cuvintele grele îi luau ceva timp, dar era impresionant cât de bine stăpânea limba engleză. „Nu era rost de plimbare în ziua aceea. E drept că de dimineaţă ne preumblaserăm vreme de un ceas prin crângul desfrunzit; însă de la ora cinei...” Am început să aplic henna. Cu un condei subţire de trestie am desenat un cerc mare în jurul buricului Kantei. Apoi am trasat şase linii de la buric la marginile cercului, ca nişte spiţe ale unei roţi. În fiecare dintre triunghiurile rezultate, am desenat câte un copil: unul mâncând, un altul dormind. Altul citind. Jucându-se cu o minge. Încălţând un pantof. Plângând.

Pe când Radha citea despre viaţa retrasă a lui Jane Eyre, m-am gândit la singurătatea Kantei. Jaipurul nu era la fel de cosmopolit precum Calcutta, Bombay sau New Delhi. Ideile de aici erau mult mai tradiţionaliste, oamenii mai înrădăcinaţi în modul de viaţă al vechii Indii, mai puţin dispuşi la schimbare. Se simţea separată de celelalte doamne ale mele şi tânjea după prietenie. Nutrea gândul că maternitatea va fi intrarea ei într-o lume a conversaţiilor tihnite, a intimităţilor împărtăşite. Era încredinţată că aş putea s-o ajut să ajungă acolo. Şi eu nu doream câtuşi de puţin să o dezamăgesc, încercam tot timpul diferite reţete de delicatese care ar putea ajuta la întărirea ovulelor din pântecele ei. Astăzi adusesem *burfi:* îndulcit cu ignam şi învelit în seminţe de susan. Nu am lăsat-o să se ridice în şezut pentru ceai, ci am hrănit-o stând întinsă, pentru ca henna să se usuce cum trebuie. În tot acest timp, Radha a citit cu voce tare, punând în glas emoţie şi dramă. Unde învăţase ea să facă asta?

Când a venit vremea, mi-am frecat bine mâinile cu ulei de muşcată şi am masat abdomenul Kantei ca să îndepărtez henna uscată. După ce am isprăvit, ea a sărit de pe divan şi s-a dus în faţa uşilor cu oglinzi ale şifonierului. S-a răsucit la stânga şi la dreapta ca să admire desenul,

încadrându-şi pântecul plat cu mâinile.

— Vai, Lakshmi! Copilaşul meu. Şi nu unul, ci şase! Abia aştept să-i arăt lui Manu!

S-a întors să se uite la mine.

— Dar de ce plânge unul dintre ei?

Am ridicat din umeri.

— În viaţa reală, bebeluşii mai şi plâng.

Ochii Kantei au lucit poznaş.

— Numai dacă o au pe soacra mea drept bunică.

Privirea i s-a oprit asupra Radhei.

— Eşti oricând bine-venită să împrumuţi cărţi de la mine. Citeşti foarte frumos. Ai grijă totuşi când e *saas* prin preajmă. Să laşi întotdeauna *Amantul doamnei Chatterley* în partea de jos a teancului şi *Bahagvad Gita* deasupra!

Radha părea mai fericită decât o văzusem vreodată de când venise în Jaipur.

Kanta şi-a dus un deget la buze.

— Lakshmi, ai dus-o vreodată pe Radha la *Minerva?*

Am evitat să-i răspund că nici nu ştiam dacă Radha fusese vreodată la cinema.

Înţelegând greşit tăcerea mea, Kanta a râs.

— Este în regulă, Lakshmi. Fac eu cinste. Este un film cu Marilyn Monroe, pe care sunt disperată să-l văd. Pot să o iau pe Radha cu mine.

Propunerea mi-a răscolit stomacul. Doamnele mele erau îngrijorate de influenţa acestor filme – ca şi de comportamentul bărbaţilor la cinematografe – asupra fiicelor lor impresionabile. Indienii erau înnebuniţi după filme, iar apariţia pe ecran a vedetelor americane precum Elisabeth Taylor şi Marilyn Monroe în fuste strâmte îi scotea aşa de tare din minţi pe şoferii de ricşă şi pe mulţi *charanna* încât aruncau cu monede în ecran. (La un moment dat, directorul cinematografului trebuia să iasă să-i certe.)

— Este înţelept să o expun la... la...

Am simţit că mă aprind la faţă. Vorbeam la fel ca matroanele care îmi erau cliente!

— La influenţa femeilor occidentale? Înfricoşător, nu-i aşa?

Râsetele Kantei au făcut ca vorbele mele să pară pudibonde.

Aveam o atitudine prea protectoare. Dacă urma să trăiască într-un oraş mare, Radha trebuia să experimenteze. Nu avea să fie de niciun folos dacă o feream excesiv. Şi cine era mai potrivit decât Kanta – atât de mondenă şi sofisticată – ca s-o călăuzească? În plus, era vorba doar de un film!

Bătând din palme, Kanta i-a zâmbit Radhei:

— Ah, o să ne distrăm aşa de bine!

A ridicat din sprâncene către mine.

— Foarte urât din partea ta să nu-mi spui că ai o soră. Uită-te la ochii ăia! Bărbaţii o să moară după ea.

Am zâmbit neliniştită. Mă bucura că frumuseţea surorii mele nu trecuse neobservată de către una dintre clientele mele preferate. Dar îmi făceam griji. Avea să dea frâu liber curiozităţii care o caracteriza? Firii ei nestăpânite? Am clătinat din cap; eram mult prea victoriană în atitudine.

⌘

Ieşind din casa Kantei, am notat în grabă câteva rânduri în carnet. Radha stătea sprijinită de un stâlp al verandei. Aşteptam să se întoarcă Malik cu o ricşă.

— Tanti Kanta e tristă.

— Mda...

— De ce nu poate avea copii?

— Nu ştiu, Radha. Sângerarea ei a fost întotdeauna neregulată. Este posibil să nu poată produce suficiente ovule. Ştii acel *burfi* cu care am hrănit-o? Sper că ignamul sălbatic din ele va ajuta la reglarea ciclului.

M-am încruntat, dându-mi seama cât de puţin ştiam despre propria mea soră.

— Ţi-a venit deja menstruaţia?

Obrajii i s-au colorat şi a lăsat bărbia în piept.

— Acum două luni. Chiar înainte de a veni la Jaipur.

— Ei, înseamnă că eşti femeie acum, ştii, nu? Poţi să... ai copii.

M-am oprit, neştiind sigur cum să-i explic.

— Trebuie să ai grijă cu bărbaţii la cinema. Şi în autobuze. Şi să nu te plimbi pe stradă decât dacă eu sau Malik suntem cu tine.

Ochii îi străluceau, cu licăriri de îndoială.

Probabil că mai erau o mie de lucruri asupra cărora trebuia s-o previn, dar mă aflam pe teren străin în privinţa asta. Când era oare momentul potrivit să-i spun despre ce fac soţii în pat? M-a surprins propria mea reticenţă. Femeile îmi împărtăşeau intimităţi toată ziua; de ce mă jenam să vorbesc cu sora mea despre sex?

Dar Radha părea să fie cu mintea în altă parte.

— De ce era atât de entuziasmată mătuşa Kanta când am intrat noi în casă?

Am băgat carnetul în jupon.

— Aa! Maharajahul oraşului îşi transformă unul dintre palate în hotel. Vrea ca Samir Singh să proiecteze transformarea. Dar domnul Sharma, care este contractorul oficial al palatului, a ales un alt arhitect. Prin urmare, soţul Kantei vrea să găsească o modalitate de a-l determina pe domnul Sharma să-l angajeze pe Samir.

— Maharajahul nu poate angaja pe cine îi place?

— Sigur că da. Dar nu stă în firea lui să poruncească oamenilor. Vrea ca domnul Sharma să creadă că a fost ideea lui.

— Cum poţi să ajuţi tu?

— Ai să vezi, am răspuns zâmbind.

Când Kanta mi-a destăinuit prima oară problema lui Manu, am ştiut de îndată răspunsul. Cea mai bună modalitate de a pecetlui soarta familiilor Sharma şi Singh era prin aranjarea unei căsătorii, care avea să facă parteneriatul de afaceri o urmare firească. Voiam să aştept până când ambele părţi îşi dădeau acordul în privinţa căsătoriei înainte de a-i spune Kantei.

Ne-am întors auzind fluieratul ascuţit al lui Malik. Stătea lângă una dintre laturile verandei, făcându-ne semn să coborâm. Hainele lui, care erau curate-curăţele când plecaserăm de acasă de dimineaţă, erau acum stropite cu noroi. Pe un umăr avea o dâră de sânge, iar deasupra urechea îi era roşie şi sângera. Am alergat la el, scoţând o cârpă din geantă. Radha a luat-o şi ea la fugă după mine, cu sufertaşele zăngănindu-i în mâini.

— Malik! *Kya ho gya?*

Înainte să-l ajung la el s-a răsucit şi a pornit-o repede spre poarta din faţă, lăsându-ne să ne ţinem după el.

Când ne-am aflat la o distanţă sigură, de unde nu puteam fi auziţi de *chowkidar*, a izbucnit:

— Ticălosul ăla de constructor! I-am plătit cele două sute de rupii pe care mi le-ai dat, iar el mi le-a aruncat înapoi! „Nu faci decât să hrăneşti c-o amărâtă de sământă de chimen ditamai cămila", a zis. Apoi m-a lovit peste ureche şi mi-a spus să nu mă întorc decât dacă am toată suma pe care o datorăm.

S-a răsucit pe un călcâi şi s-a oprit.

— Uite!

S-a scotocit în buzunar. Mi-a întins cele două sute de rupii pe care i le dădusem.

Am apăsat cârpa pe urechea sângerândă a lui Malik. El a scos un ţipăt ascuţit şi apoi a apucat compresa şi şi-a lipit-o de cap. Imediat pânza s-a făcut roz. M-am uitat lung la ea.

Nu voiam să plătească Malik pentru greşelile mele. Dar cum puteam să-i achit constructorului miile de rupii pe care i le datoram? Nu aveam încă veşti de la Parvad despre vreo înfăţişare la palat. Trebuia să mă descurc fără ea.

— Malik, am nevoie să îi trimiţi vorbă lui Samir că trebuie să-l văd. Dar mai întâi, Radha, dă-mi nişte ulei de lavandă pentru urechea lui Malik.

După ce l-am oblojit pe Malik, i-am spus Radhei să se ducă acasă şi să-i spele hainele. Urma ca, atunci când Malik arăta din nou prezentabil, să mi se alăture amândoi pentru programarea de după-amiază la casa doamnei

Sharma.

În curtea din fată a reşedinţei Sharma, Radha, Malik şi cu mine ne-am lăsat jos bagajul. Malik îşi schimbase cămaşa cu una curată şi urechea i se mai dezumflase.

Veniserăm să creăm o *mandala* pentru curte, pe care o desenau de obicei femeile din familie, folosind cretă şi orez colorat. Dar Sheela, cea mai mică dintre copii şi singura fiică a doamnei Sharma, cânta în seara asta la o mare adunare de familie, iar doamna Sharma îşi dorea ceva mult mai elaborat. Mi-a comandat un model care semăna cu picturile în henna. În plus faţă de orezul alb, aduseserăm pungi de cretă turcoaz şi coral pe care le măcinaserăm într-o pulbere fină, cărămidă roşie zdrobită până la mărimea unor pietricele mărunte, seminţe de muştar şi petale de gălbenele uscate.

Aşteptam ca vânzătorul de articole de băcănie să plece din curte. Cămila lui mesteca placid iarba uscată, în timp ce negustorul scotea cutii cu fursecuri şi ulei de susan din căruţă. Doamna Sharma verifica livrarea înainte de a semna chitanţa. Când ne-a observat a coborât greoaie treptele verandei, cu sariul ei de bumbac ţesut în casă care foşnea în urma ei. Acolo unde Parvati se dovedea vanitoasă, doamna Sharma era doar practică. Nu vedea de ce să se ocupe de înfăţişarea ei când avea o gospodărie mare de cârmuit – cei trei copii ai ei şi cei cinci fraţi mai mici ai domnului Sharma. Chiar dacă îşi putea permite mai mult, îmbrăcămintea ei obişnuită era formată dintr-un sari *khadi* – un omagiu adus lui Gandhi-*ji* – şi o simplă podoabă pentru nas cu rubine şi diamante.

— Lakshmi, dacă vrei să ai puţină răbdare, îi vom scoate îndată pe oamenii ăştia din drumul vostru. Vreau să mă asigur că veţi avea suficient timp să vă desfăşuraţi magia înainte să înceapă să sosească muzicanţii.

A zâmbit larg, făcând să se ridice aluniţa mare de pe obrazul drept.

— Totul trebuie să fie perfect pentru prestaţia din seara asta a Sheelei la *sangeet.*

— Sunt sigură că Sheela va fi minunată, doamnă Sharma.

Stăpâna casei a râs. O *mandala* atrăgea binefacerile zeiţei Lakshmi.

— Cu o *mandala* creată de tine, putem întâmpina întregul panteon!

Şi-a întins braţele larg, făcând să sune brăţările de nuntă de pe braţele ei durdulii. Aurul lor moale se deformase şi se ciobise în cei treizeci de ani de când le purta.

În cele din urmă, locul a fost eliberat, iar Radha şi Malik au început să măture o suprafaţă pătrată de trei metri pe trei cu nişte *jharu* cu firul lung.

Am luat o mână de orez dintr-unul dintre saci şi am presărat din pumn un şir neîntrerupt de boabe pentru a crea cercul interior. Aici avea să se aprindă seara un mic foc. În jurul acestui cerc am desenat o floare de lotus cu opt petale enorme. Radha mă urma cu pietricelele roşii, umplând contururile.

— *Waa!* a strigat ea deodată.

M-am uitat la ea. Radha privea cu ochi mari către terasă, unde Sheela Sharma stătea într-o rochie de satin de culoarea unui apus de soare după ploaie. Mânecile scurte erau bufante – după ultima modă – şi talia în stil Empire urca până sub bustul care începea să se împlinească. Arăta ca prinţesa unui regat în miniatură. Îi lipsea doar o diademă cu care să-şi încununeze părul negru-albăstrui, ondulat la capete, în stil Madhubala. Era uluitoare.

I-am zâmbit.

— Am auzit că eşti vedeta spectacolului din seara asta.

Şi-a aruncat părul peste umăr cu o mişcare a capului.

— Suntem doar în familie. Am să mă produc în faţa unui public adevărat la petrecerea doamnei Singh, luna viitoare. Va fi acolo şi maharajahul.

Aşadar Parvati lua în serios propunerea mea. Ştia că cea care îi va fi noră va trebui să se întreţină cu şefi de stat şi decisese să pună la încercare prestaţia Sheelei dinaintea unei feţe regeşti. Trebuia să mă achit şi eu de sarcina mea, aşa încât Sheela să fie remarcată de Ravi Singh. Parvati proceda cu isteţime lăsându-şi fiul să cadă singur în mrejele Sheelei; voia să-i aleagă perechea, dar fără ca el să o ştie.

M-am uitat în stânga mea pentru a arăta spre Radha, care rămăsese ca vrăjită.

— Sheela, aceasta este sora mea, Radha.

Apoi am arătat cu capul spre Malik, care mătura în capătul curţii.

— Cred că pe Malik l-ai mai văzut, nu?

Băiatul a înclinat din cap spre Sheela.

M-am întors să mă uit la fată, a cărei privire se plimba de la Radha la Malik. Radha a privit şi ea spre Malik. Sheela a strâns din buze şi şi-a ridicat bărbia, cercetându-l din cap până în picioare – părul aspru, urechea trandafirie şi picioarele murdare încălţate în papuci prea mici pentru el. S-a uitat şi el în jos să vadă ce anume o deranja.

— Lakshmi, vreau să lucrezi doar tu la *mandala,* a zis Sheela.

Era obişnuită să i se facă pe plac.

I-am oferit un zâmbet îngăduitor.

— Fără ajutor, Sheela, desenul va dura de două ori mai mult şi le am şi pe toate doamnele din casă de tatuat cu henna. Vrem ca petrecerea ta să fie un mare succes, nu-i aşa?

Dar Sheela nu mi-a întors zâmbetul. Răsucindu-se cochet pe tocurile pantofilor negri de lac, a intrat în casă. Malik a ridicat din umeri spre Radha.

Am decis să ignor toanele Sheelei. Nu era decât un copil răsfăţat, dar era stăpână peste inima maică-sii. Nu ajuta la nimic să mi-o fac duşman.

— Radha, pietricelele de cărămidă, te rog.

— Lakshmi?

Am ridicat ochii şi am văzut-o pe doamna Sharma stând în faţa uşii, cu Sheela în spatele ei. Am turnat orezul din palmă înapoi în sac şi am urcat treptele.

— Fiica mea nu se simte bine ştiindu-l pe băiatul ăsta aici. Poate că găseşti să-l trimiţi undeva cu treburi?

Doamna Sharma a pus întrebarea pe un ton în care se amesteca scuza cu porunca. Îşi plimba, tulburată, privirea peste grădina din faţă. Peste umărul ei, am văzut faţa satisfăcută a Sheelei Sharma.

— A făcut ceva, doamnă?

— Sheela este foarte… pretenţioasă în privinţa celor care lucrează la *mandala* noastră.

Am aruncat o privire spre Sheela.

— Desigur.

Am coborât înapoi treptele şi m-am uitat ostentativ în sacoşa mea de pânză.

— Malik, am nevoie să mai pisezi nişte henna pentru diseară şi să o aduci aici. Nu cred că am amestecat suficient de bine tranşa asta.

Dar Malik avea sub ochi însuşi obiectul minciunii mele: două castroane mari de lut pline cu pastă groasă de henna, înfăşurate în pânză umedă – suficientă pentru douăzeci de aplicări – şi aşezate într-o sacoşă. De dimineaţă chiar lăudasem textura fină a pastei făcute de Radha şi el mă auzise.

S-a uitat către verandă, la Sheela, care îl privea sfidător. L-am văzut frecându-şi degetul mare de cel arătător, gest pe care îl făcea când era nervos. Nu ştiam dacă fetei îi căzuse necazul pe el pentru că era parte bărbătească *(mandala* era, la urma urmei, în sarcina femeilor) sau pentru că nu-i plăcea înfăţişarea lui.

Malik şi-a lăsat sacul jos.

Am scos două rupii din buzunarul de la brâu.

— Ia o *tonga.*

Era o consolare neînsemnată. I-am îndesat banii în buzunarul cămăşii şi mi-am ţinut mâinile pe umerii lui până când a încuviinţat dând din cap.

În timp ce mă întorceam la cercul mandalei, am văzut-o pe Radha afundându-şi mâna în sacul cu pietricelele de cărămidă, apoi înălţându-şi braţul deasupra capului. O luase ca ţintă pe Sheela, care se întorsese cu spatele şi se retrăgea. *Hai Ram!*

— Radha! am strigat, şi încă tare, aşezându-mă în faţa surorii mele, ca să ascund de Sheela gestul ei. Am prins-o de braţ, i-am împins mâna înapoi în sac şi am ţinut-o acolo. Era mai puternică decât îmi dădusem seama. Am ciupit-o tare la încheietura pumnului. Ea a slăbit strânsoarea şi a dat drumul pietricelelor.

Am simţit în spate privirea Sheelei. Având grijă ca vocea mea să răzbată până pe verandă, am spus:

— Nu uita că nu trebuie să torni prea mult în fiecare cerc. Mandala va

ieşi neuniformă şi noi vrem să fie perfectă de dragul Sheelei, nu-i aşa?

Am implorat-o din ochi pe Radha să se potolească.

— Să începem cu creta turcoaz.

Sora mea a clipit des, s-a uitat lung în ochii mei, a clipit iar. Apoi a coborât privirea şi eu i-am dat drumul la braţ.

Cu coada ochiului am zărit-o pe Sheela intrând înapoi în casă. Genunchii îmi tremurau şi m-am lăsat pe vine, sprijinindu-mă pe călcâie ca să-mi recapăt echilibrul.

Mi-am lins sudoarea de pe buza superioară. Oare văzuse ceva vreunul dintre servitorii casei? Cine ştie cât rău ne puteau face!

Mâinile îmi tremurau când am luat un pumn de praf turcoaz ca să umplu interiorul. Ce-o fi fost în mintea Radhei? Noi puteam fi înlocuiţi cu uşurinţă, dar Sheela rămânea întotdeauna prinţesa acestui regat. Pe Malik nu fusese nevoie să-l învăţ lucrul ăsta; el înţelegea instinctiv nuanţele legate de clasă şi castă. Nu ne-ar fi compromis niciodată.

Tot restul după-amiezii, Radha şi cu mine am lucrat în tăcere. Eu îi arătam un sac şi ea mi-l aducea. Eram prea supărată din pricina a ceea ce făcuse ca să mai vorbesc.

Cu cât mă îndepărtam de cercul central, cu atât adăugam mai multe detalii florii de lotus. În sfârşit, m-am dat înapoi să-mi examinez opera. În mijlocul fiecărei petale erau lucruri asociate cu zeiţa: o cochilie, o bufniţă, un elefant, monede de aur, coliere de perle. Spinarea mea avea să sufere mâine după cât timp stătusem aplecată deasupra mandalei, dar doamna Sharma avea să fie mulţumită de rezultat.

I-am întins Radhei sacii goi.

— Du-te acasă. Pune-l pe Malik să te ajute cu bunătăţile pentru

doamnele programate mâine.

A plecat fără un cuvânt.

Ştergându-mi mâinile, m-am îndreptat spre bucătărie. Trebuia să mă asigur că servitorii nu ştiau de întâmplarea de azi după-amiază şi să văd dacă au ceva să-mi spună despre perspectivele de căsătorie ale Sheelei Sharma.

Se gătea pe mai multe ochiuri, iar aroma ameţitoare de chimen prăjit, usturoi şi ceapă umplea bucătăria. Bucătăreasa doamnei Sharma, o femeie trupeşă, cu mâini aspre, împărţea *atta* în bile mici, din care ulterior avea să întindă foile de *samosa.* O femeie mai tânără stătea turceşte pe podea. Avea în poală un castron din oţel inoxidabil, în care amesteca laolaltă cartofi fierţi, mazăre şi *masala,* care urmau să alcătuiască umplutura de *samosa.*

I-am zâmbit bucătăresei şi i-am cerut nişte apă. Mi-a dat un pahar şi s-a întors la treburile ei. Dacă vreunul dintre servitori ar fi văzut-o pe Radha dând să arunce cu pietre în Sheela, bucătăreasa m-ar fi anunţat din clipa în care mă văzuse.

Am ridicat paharul şi am băut fără să-mi ating buzele de marginea paharului.

— Faci renumitul tău *dal* cu moringa pentru diseară la *sangeet?*

Bucătăreasa soţilor Sharma era din Bengal. Era vestită pentru faptul că dădea savoare mâncării de linte folosind florile şi fructele arborelui *sajna.* Mărunţea legumele care arătau ca beţele unei tobe şi le sota cu seminţe de mac şi muştar înainte de a le adăuga la lintea fiartă.

Femeia a ridicat din umeri şi şi-a deschis palmele spre tavan.

Într-o mână mai avea o bucăţică de aluat.

— Dar când nu fac eu *dal, Ji?* Azi trebuie să-l gătesc pentru unii, mâine pentru alţii.

— Asta fiindcă talentul tău e atât de rar.

— Ce să fac? M-am născut cu darul ăsta.

A presărat un praf de faină pe un tocător rotund din lemn şi a trântit în el mingea de aluat.

— În ultima vreme, toată lumea vrea s-o vadă pe micuţa domnişoară. Săptămâna trecută am avut aici mulţi *Pukkah Sahib.*

A întins aluatul cu un sucitor, apăsând la stânga, apoi la dreapta, înapoi la stânga, până a făcut din foaie un cerc perfect.

— Chiar aşa?

— *Hahn-ji.* Soţii Mariwar. Soţii Lal Chandra.

— Mathur Sahib cu soţia.

Eu şi bucătăreasa ne-am întors să ne uităm la ajutoarea ei, care contribuise cu această informaţie fără să ridice privirea de la lucru.

— Zdrobeşti cartofii suficient de mărunt? Nu vreau să văd cocoloaşe în *samosa,* ca data trecută!

Bucătăreasa s-a uitat fioros la cealaltă femeie, care s-a aplecat mai tare peste castron.

Mi-am ascuns un zâmbet.

— Am auzit cumva şi un zvon despre soţii Prashad?

— Vin săptămâna viitoare.

Bucătăreasa şi-a şters pielea lucioasă de deasupra buzei superioare cu

capătul sariului.

— La urma urmei, eu sunt una singură.

A arătat spre ajutoarea ei cu o smucitură a capului.

— Pe aia de-acolo trebuie să stau cu ochii la fiecare minut. Cât timp îmi mai rămâne să şi gătesc?

În timpul ăsta, capacul uneia dintre oale a început să clănţăne, împins de aburul care încerca voiniceşte să iasă afară. S-a întors către cealaltă femeie şi a strigat:

— Ce, trebuie acum să păzesc şi toate oalele? Nu vezi că s-a făcut *kofta*?

Ajutoarea ei a sărit în picioare şi a înfăşurat capătul sariului în jurul mânerului oalei, ca s-o ridice de pe foc. Bucătăreasa n-a scăpat ocazia să-i mai arunce nişte ocări.

Aşa cum bănuisem, concurenţa pentru mâna Sheelei Sharma era acerbă; soţii Sharma primeau peţitori. Parvati va trebui să facă şi ea o mişcare în curând. O propunere din partea familiei Singh, una dintre cele mai de vază şi mai bogate familii din Jaipur, ar da originii umile a soţilor Sharma exact ce îi lipsea – o legătură oficială cu familia regală. Parvati fusese destul de isteaţă să strecoare o aluzie când i-a invitat pe soţii Sharma împreună cu familia regală din Jaipur la petrecerea ei de sărbători.

Cu cât se fixa mai curând căsătoria, cu atât puteam şi eu să-mi şterg datoriile mai repede. Până atunci aveam să ţin secret aranjamentul, ca nu cumva să-l adulmece ceilalţi mijlocitori.

Am pus paharul pe masă şi le-am lăsat pe cele două bucătărese să-şi vadă de treabă.

5

18 noiembrie 1955

L-am aşteptat pe Samir la casa mea din Rajnagar, la sfârşitul unei noi inspecţii făcute cu Naraya, constructorul. (Trebuise să cer încă un strat de glet pe pereţi, ca să mă asigur că vor fi netezi ca în palmă.) Stăteam pe podea, cuprinzându-mi genunchii cu braţele, şi priveam modelul din mozaic al pardoselii.

Este mai bine să ai juponul mai strâmt decât prea larg, altfel sariul va atârna, iar pliurile vor ieşi de la brâu.

Pune-ţi zilnic o compresă înmuiată în ceai rece pe fiecare ochi pentru a diminua cearcănele.

Nu purta niciodată şlapi obişnuiţi din cauciuc, ci doar sandale sau pantofi.

Ce prostie din partea mea să cred că astfel de sfaturi vor fi de ajuns ca să o pregătească pe Radha pentru viaţa de oraş! Nici măcar nu puteam să spun cu certitudine cum învăţasem eu să gestionez situaţii dificile precum cele cu de-alde doamna Iyengar, Parvati şi Sheela. Radha va trebui să înveţe nu doar ce înseamnă răbdarea, ci şi necesitatea de a înainta spre ţelul tău pe căi ocolite. Aşa cum făceam eu. Aşa cum făcea Malik.

Dar cum puteam să veghez asupra ei şi să mă întâlnesc şi cu clientele, să negociez cu furnizorii şi să solicit angajamente noi?

Când m-am întors epuizată acasă de la familia Sharma cu o seară înainte, am întrebat-o pe Radha dacă era un obicei al ei să arunce cu pietre în oameni.

Faţa i s-a posomorât.

— Numai aşa scăpăm de batjocura clevetitoarelor, *Jiji.* Mereu mă strigau Piaza-Rea. *Saali kutti. Ghasti ki behen.* Tot felul de ocări. Băieţii mici îmi puneau piedică atunci când căram apă de la fântână pe cap. Eu eram de vină pentru toate cele. Dacă laptele vacii nu era dulce, clevetitoarele ziceau că îi tăiasem eu calea. Dacă insectele mâncau grânele, ţăranii spuneau că asta se întâmplase pentru că le chemam eu noaptea. Când fiul primarului a murit de febră, au venit după mine, înarmaţi cu beţe. *Maa* nu i-a putut opri. Am alergat la râu şi m-am urcat într-un *peepal.* Am stat acolo două zile, până când medicul voluntar le-a spus că micuţul murise de malarie.

Radha şi-a şters ochii umezi şi nasul pe mâneca de la *kameez,* un obicei de care încercam s-o dezvăţ.

— Aşa a fost de când m-am născut. Clevetitoarele au memorie bună.

În India nu exista ruşine individuală. Umilirea se întindea, la fel de uşor ca uleiul pe hârtia de pergament, la întreaga familie, chiar şi la rude îndepărtate: veri, unchi, mătuşi, nepoate şi nepoţi. Aveau grijă bârfitoarele de asta. Vina îmi împovăra sufletul. Dacă nu mi-aş fi părăsit căsnicia, Radha nu ar fi suferit atât de mult, iar *Maa* şi *Pitaji* nu ar fi fost atât de neputincioşi împotriva unui sat întreg. Astăzi, când a văzut cum Malik era izgonit pe nedrept, a reacţionat aşa cum făcuse întotdeauna – ca un animal lipsit de apărare. Nu ştia o cale mai bună, fiindcă nu o învăţase nimeni.

A căzut în genunchi în faţa mea.

— *Jiji,* te rog, nu mă trimite înapoi. Nu am pe nimeni altcineva. N-o să mai fac. Zău că nu. Îţi promit.

Trupul ei slab tremura.

Stânjenită şi ruşinată, am ajutat-o să se ridice în picioare şi i-am şters lacrimile. Voiam să-i spun: „De ce crezi că te voi trimite înapoi? Tu eşti sora

mea. Responsabilitatea mea.” Dar nu am reuşit decât să zic:

— Promit că şi eu o să mă port mai bine.

Cineva mă bătea peste mână.

— Frumoaso, trezeşte-te!

Clipind des din pleoape, am deschis ochii; ştiam că este vocea lui Samir, dar în întuneric nu-i puteam distinge faţa. M-am uitat în jur să mă dezmeticesc. La un moment dat, mă întinsesem pe mozaicul pardoselii şi adormisem.

— Joyce Harris îşi revine.

Cămaşa lui albă strălucea în întunericul de deasupra mea. Mirosea a ţigări, whisky englezesc şi lemn de santal, mirosuri pe care le recunoşteam din casele de toleranţă.

— Soţul ei s-a întors de la Jodhpur. Crede că nevasta lui a avortat spontan.

M-am frecat la ochi.

— Tu ştii că nu am făcut nimic rău, Samir, nu-i aşa?

— Ştiu.

A oftat şi s-a aşezat şi el pe pardoseală, întinzându-se lângă mine. A scos un pachet de Red and Whites din buzunarul costumului şi şi-a aprins o ţigară.

— Dar trebuie s-o lăsăm mai uşor cu pliculeţele o vreme, întâmplarea cu doamna Harris a agitat spiritele.

Am înghiţit greu.

— Ia zi, ce se întâmplă? m-a întrebat. Malik mi-a spus că trebuie să-mi vorbeşti.

— Datorez o mulţime de bani.

— Aşa ceva nu e în firea ta.

— Şi am intrat la nişte cheltuieli... neaşteptate.

— Cum ar fi...?

Mi-am îndreptat glasul.

— O soră.

— Fata care era în patul tău?

— Da.

— Locuieşte aici, în Jaipur?

— Acum da. E aici de o lună.

M-am întors să-l privesc.

El mi-a cercetat chipul. Ştia regulile noastre: nu dezvăluiam celuilalt decât ce trebuia să ştie. Şi-a mutat din nou privirea în tavan.

A rămas tăcut o vreme, trăgând doar din când în când din ţigară. Era om de afaceri, se gândea înainte să vorbească.

— Cui îi datorezi bani?

— Constructorului, în primul rând.

— Cât vrea?

— Nu contează. Doar că am nevoie de mai mult timp ca să-l plătesc.

— De ce să nu mă laşi…

— Nu, am spus, poate prea categoric. Eu sunt cea datoare. Eu mă ocup de asta.

A suflat zgomotos fumul de ţigară. Mai avuseserăm această discuţie. Împrumutasem bani de la el o singură dată, în prima mea săptămână în Jaipur, când trebuia să mă aprovizionez cu henna şi ierburi de-ale mele. Mi-am plătit datoria într-o săptămână şi de atunci nu i-am mai cerut niciun ban.

Am întins mâna şi am strâns-o uşor pe-a lui.

— Îmi pare rău că te-am luat de la cărţi.

Samir a râs înfundat.

— Cum de ai ştiut că jucam cărţi?

— Nu jucai. Pierdeai.

L-am privit din profil.

— Bei mai mult când pierzi. Începi să dai de băut la toată lumea, ca să nu te compătimească.

M-a strâns de mână.

— Am deja o nevastă, frumoaso.

Mi-am întors ochii înapoi spre tavan. El a continuat să tragă din ţigară.

— Cine este constructorul?

— Naraya.

Samir a scos un geamăt.

— E un meşter de mâna a treia. Dacă nu erai atât de încăpăţânată, puteai să mă laşi să ţi-l angajez pe al meu.

— Şi m-ar fi costat de două ori mai mult. Atât îmi permit eu, Samir. Este casa mea. Şi Naraya s-a descurcat bine până acum.

Se dovedise un om dificil, da, dar eram prea încăpăţânată ca să recunosc că aş fi putut să găsesc ceva mai bun.

El a oftat.

— Îl cunoşti pe domnul Gupta? a întrebat după o scurtă tăcere.

— I-am făcut tatuajul cu henna fiicei sale când a devenit mireasă.

— Gupta vrea să construiască un hostel lângă Bazarul Roz. Cred că meşterul tău este omul cel mai potrivit pentru slujba respectivă.

L-am privit nedumerită.

— Şi cum o să mă scape chestia asta de Naraya?

— Gupta este aglomerat, a răspuns Samir trăgând cu sete din ţigară. O să-l ţină ocupat pe Naraya vreme de câteva luni şi o să-l plătească bine.

— Ca să facă ce?

Samir a zâmbit.

— Să instaleze closete – câteva sute. *Pentru un funcţionar, o simplă mită; pentru un Brahman, o mană cerească.*

Am râs. Nu-mi scăpase ironia. Naraya era gara să construiască toalete, lucru făcut în mod normal de casta Shudra, de dragul profitului frumuşel care îl aştepta. La fel ca mine, era un Brahman decăzut.

Mâna mea, cu degetele împletite delicat cu ale lui Samir, se ridica şi cobora în ritmul respiraţiei lui. Aş fi rămas aşa o veşnicie. El a întors capul

spre mine. Mi-am întors şi eu capul spre el, până când nasurile noastre aproape că s-au atins şi răsuflarea lui caldă mi s-a revărsat peste obraz.

Eram singuri, trupurile ni se atingeau. Ora era târzie. *Putea fi atât de uşor.* M-am simţit inundată de dorinţa de a mă lipi de trupul lui. Ca şi cum ar fi răspuns, s-a răsucit pe o parte ca să mă privească, sprijinindu-şi capul cu braţul. A întins cealaltă mână şi mi-a netezit părul dându-l pe spate, cu o atingere uşoară ca un fulg.

— Cât de frumos, a şoptit el atât de încet încât abia l-am auzit.

Nu mi-am dat seama că îmi ţineam răsuflarea până în clipa când am expirat profund. M-am silit să privesc în altă parte.

L-am auzit oftând. S-a întors din nou pe spate, dar a continuat să mă ţină de mână.

Hotărâsem deja să nu-i spun despre Hari. Soţul meu era problema mea, o problemă pe care o provocasem fugind din casa lui.

Samir nu trebuia să ştie despre el, nu trebuia să ştie despre trecutul meu mai mult decât eram eu dispusă să-i împărtăşesc.

— Ce mai fac curtezanele din Agra, Samir?

— Au întrebat despre tine chiar luna trecută Au trecut zece ani, dar Hazi şi Nasreen nu mă slăbesc nici acum. Erai secretul lor cel mai bine păstrat, iar eu te-am răpit de la ele, asta susţin mereu. Până la urmă au adus o fată din Teheran. Ele zic că tatuajele ei cu henna sunt aproape la fel de frumoase ca ale tale.

— Ce mincinoase! am zis eu râzând.

Samir a suflat fumul în tavan şi a arătat spre el cu ţigara.

— Ar trebui să faci unul dintre desenele tale pe tavan. Ar fi al naibii de spectaculos.

— Am proiectat deja o pardoseală pe care nu mi-o pot permite.

Mi-am desprins mâna dintr-a lui şi m-am ridicat în şezut ca să-mi aranjez părul.

— După ce o achit pe asta, o să mă gândesc şi la tavan.

S-a sculat în picioare şi mi-a întins mâinile ca să mă ajute să mă ridic. În timp ce mă trăgea, mi-am pierdut echilibrul şi am venit spre el. M-a răsucit, lipindu-mă de perete. Buzele lui, atât de apropiate de ale mele, erau umede. Dacă mi-aş lipi gura de a lui, oare buzele lui s-ar depărta încet, cu blândeţe, sau le-ar strivi pe ale mele, cu nerăbdare, înfometate? Apoi, ca întotdeauna, mi-am amintit de soţia lui, Parvati, cealaltă binefăcătoare a mea.

L-am apucat cu o mână de bărbie şi i-am îndreptat capul în jos, spre podea.

— Încă nu mi-ai admirat opera.

Samir a gemut şi s-a îndepărtat, împingând cu palmele în perete; apoi s-a scotocit în buzunare, căutând bricheta de argint. La lumina ei a cercetat mai atent locul unde stătuserăm întinşi.

A pocnit din degete.

— Ţi-ai ascuns numele în desen!

Mi-am reţinut un zâmbet. El trebuia să ştie, bineînţeles.

Petrecuse cu dansatoarele, care îşi ascundeau numele în desenele tatuate cu henna pe corp. Dacă un bărbat îl găsea, câştiga o noapte gratuită în patul lor. Dacă nu, femeile erau plătite dublu.

— Şi dacă îl găsesc? a întrebat el.

— Atunci nu va mai trebui să-mi faci al doilea serviciu.

— Nu se sfârşesc niciodată pretenţiile tale?

— Ai să vezi că o să merite.

Ţigara arunca licăriri portocalii şi roşii când trăgea din ea, cercetând în vremea asta pardoseala.

— Mă dau bătut, a zis, scărpinându-se după ureche.

— Am prins un zvon, că la palat s-ar putea să fie nevoie de serviciile mele.

— De la cine ai prins zvonul?

Fumul se ridica încolăcindu-se din colţurile gurii lui Samir.

— De la soţia ta. Ceva despre faptul că Maharani Latika nu se simte bine. Parvati crede că aş putea să o ajut.

A ridicat din sprâncene.

— Ai putea să susuri şi tu numele meu acolo în urechile potrivite? *Două ecouri într-o fântână răsună mai tare decât unul singur.*

A clipit des din ochi şi am ştiut că nu se gândea dacă o va face, ci cum şi când. Cu vârful ţigării a arătat spre pardoseală.

— A meritat, indiferent cât ai plătit.

— Sau cât am de plătit.

Mi-am înfăşurat şalul în jurul umerilor.

— Am la rândul meu ceva pentru tine.

A ridicat un colţ al gurii într-o jumătate de zâmbet.

— Reamenajarea palatului Rambagh. Înghite-ţi mândria şi întâlneşte-te

cu domnul Sharma. Convinge-l că eşti arhitectul potrivit pentru proiect.

A privit chiorâş.

— Sharma are deja arhitecţi, a zis, strâmbându-se. Unii de mâna a doua.

— Dar maharajahul te vrea doar pe tine.

A scos un nor de fum.

— Chiar aşa?

Am zâmbit şi m-am înfăşurat mai bine în şal.

— O să ai grijă ca Parvati să afle că informaţiile au venit de la mine?

Am intrat în curtea luminată de lună.

— Hai să mergem. Trebuie să iau o ricşă.

— Asta e toată recunoştinţa de care am parte?

— Nu ai nevoie de recunoştinţă. Ai şofer.

6

20 decembrie 1955

Sora mea şi cu mine ne-am aşezat în salonul familiei Singh, pictând cu henna mâinile fetelor din cele mai bune familii din oraş, elegante în rochiile lor englezeşti, vorbind despre ultimele filme pe care le văzuseră şi hainele pe care le purtau actriţele lor preferate. Unele mă urmăreau în timp ce lucram; altele dansau lângă gramofon pe melodia *Rock Around the*

Clockr, erau şi câteva care nu mai lăsau din mână revista *Life* a lui Parvati, admirând fotografiile seducătoarei vedete de cinema Madhubala.

Sheela Sharma crescuse împreună cu cele mai multe dintre fetele astea, merseseră la aceleaşi şcoli, la aceleaşi petreceri. Stătea înconjurată de admiraţia lor pe canapeaua lui Parvati. Radioasă într-o rochie de mătase de culoarea şampaniei şi cu pantofi cu toc înalt asortaţi cu rochia, era în mod evident cea mai frumoasă fată de la petrecerea cu henna. Era uşor să ţi-o imaginezi ca pe viitoarea mare doamnă a înaltei societăţi din Jaipur. Am zâmbit în sinea mea, ştiind că propusesem o partidă excelentă.

Eu şi Radha eram aşezate una lângă alta pe nişte scăunele, având fiecare un fotoliu dinainte. Una câte una, fetele se aşezau în faţa Radhei, ca să le pregătească mâinile, apoi se mutau pe fotoliul aflat în faţa mea pentru tatuajul cu henna.

— L-a văzut cineva pe Ravi? a întrebat Sheela către grupul de fete. Ar trebui să vină cel puţin la propria petrecere.

De lângă gramofon, unde îi arăta alteia cum să danseze swing, una dintre fete a zis:

— Ar fi cazul să fie aici. Am auzit că o să joace diseară.

— Ce să joace?

— Nu ştiai? Doamna Singh a angajat trupa care prezintă piese de Shakespeare şi Ravi îl joacă pe Othello.

— Sheela, e rândul tău, am anunţat-o, bătând uşor cu palma pe fotoliul din faţa Radhei.

Sheela s-a apropiat ca să-şi ocupe locul în faţa surorii mele. Repetasem acest moment, Radha şi cu mine. Îmi îmbrăcasem sora diferit, astfel încât Sheela să nu o poată recunoaşte de la păţania cu *mandala.* În loc de *salwaar-kameez,* Radha purta unul dintre şanurile mele, un bumbac fin

albastru pal cu broderie albă. Cu părul ridicat în creştet şi împodobit cu o crenguţă de iasomie, părea mai în vârstă, ca o versiune miniaturală a mea.

Aşa cum o sfătuisem, Radha evita să o privească în faţă pe Sheela. Se concentra asupra mâinilor acesteia, masându-le cu ulei.

Fără să ia seama la Radha, Sheela s-a adresat tuturor:

— Cânt şi eu în seara asta.

— Pe scenă? a întrebat o fată.

— Am vrut să cânt *Na Bole Na Bole* din filmul *Azaad...*

— Mi-a plăcut la nebunie filmul ăla!

Sheela a ridicat graţios din umeri.

— *Yar.* Dar Pandey Sahib este atât de demodat! Zice că numai un *gazal* este potrivit pentru maharajah.

Ai fi zis că zilnic cânta pentru Înălţimea-Sa.

Am tras cu ochiul spre Radha, căreia îi plăcea de vecinul nostru şi nu avea să-i pice bine critica la adresa lui. Se îmbujorase la faţă, dar a rămas cu privirea atentă la treaba ei.

Una dintre fetele de la gramofon, care pusese acum un şlagăr al lui Elvis Presley, a intervenit:

— Pandey Sahib este genial. M-a ajutat să fac efectiv progrese la cântat în ultimul an.

Sheela a zâmbit răutăcios.

— Aia numeşti tu cântat, Neeta?

Celelalte fete au izbucnit în râs în timp ce obrajii Neetei s-au colorat în

roz.

— Tâmpito! Mă doare!

Tresărind speriată, m-am uitat în dreapta mea. Sheela se holba la Radha. Radha şi-a ridicat o clipă privirea, a mormăit o scuză că apăsase prea tare masând mâna Sheelei şi a lăsat din nou capul în jos. Sheela a clipit des, de parcă se întreba unde o mai văzuse pe Radha. Am simţit cum mi se accelerează pulsul.

— Sheela! am strigat-o, bătând cu palma în fotoliul din faţa mea. Hai, aşază-te! Eşti vedeta în seara asta, aşa că am un model special plănuit pentru tine.

S-a auzit un cor de glasuri: „Norocul tău, Sheela!" „*Waa! Waa!*"

Abătându-şi atenţia de la Radha, Sheela a sărit din fotoliu cu un zâmbet superior, dărâmând sticluţa cu ulei de cuişoare căreia Radha tocmai îi punea capacul. A făcut-o oare intenţionat? Radha a reuşit să o prindă la timp şi s-a uitat la mine, cu ochii plini de spaimă.

Fotoliul din catifea putea să fie distrus!

I-am oferit Radhei un zâmbet încurajator şi, cu o înclinare a capului, i-am arătat că are şi alte fete de care să se ocupe.

Sora mea se purtase admirabil. În mai puţin de două luni de când era în Jaipur, învăţase multe lucruri noi pentru ea. Simţeam că încolţeşte în mine o speranţă: totul avea să fie bine de acum încolo. Ravi Singh şi Sheela Sharma se vor căsători. Samir se va îngriji să-mi facă intrarea la palat. Hari îmi va acorda divorţul. Mă voi achita faţă de constructor şi el îmi va termina casa. Ne vom muta din camera închiriată. Şi aşa va începe viaţa mea cu adevărat independentă.

Îmbărbătată de aceste gânduri, am terminat de pictat mâinile Sheelei cu un desen cu trandafiri mari şi i le-am şi parfumat cu ulei esenţial de

trandafir pentru a trezi sentimente de afecţiune. De obicei păstram uleiul acesta preţios pentru tatuajele cu henna făcute mireselor, dar în seara asta am vrut ca Ravi să fie atras de Sheela ca albina de floarea de *chameli.*

După ce Radha şi cu mine am terminat cu fetele, acestea s-au alăturat părinţilor şi altor invitaţi care petreceau pe peluza casei, iar noi am început să ne strângem sufertaşele. Străbătând coridorul care ducea spre bucătărie, vedeam terasa din spate, aflată cu jumătate de nivel mai jos, prin ferestrele înălţate de la podea până la tavan. Pe marginile peluzei cu iarbă mătăsoasă licăreau torţe. Ospătari cu turbane roşii şi haine albe ofereau oaspeţilor băuturi şi antreuri pe tăvi de argint. Inelele de aur scânteiau pe degetele domnilor când ridicau paharele umplute cu gheaţă şi *sharab.* Frumoasele *pallu* ale femeilor, ţesute cu fir de aur şi argint, cădeau pe umeri ca nişte şuvoaie sclipitoare.

Radha a încetinit pasul, ca să admire toată splendoarea aceea.

Dacă eu mai fusesem la astfel de ocazii, mi-a trecut prin minte că aceasta era cea mai elegantă petrecere la care asistase ea vreodată.

Nu strica să o las să se bucure puţin. Am lăsat jos sufertaşele şi i-am făcut semn să facă acelaşi lucru. Petrecându-mi un braţ peste umerii ei, am condus-o mai aproape de ferestre şi am arătat cu bărbia spre domnii aflaţi chiar sub locul unde ne aflam.

— Îl vezi pe bărbatul acela cu ochelari? Îl recunoşti?

— Da! Din fotografie. Soţul mătuşii Kanta, nu?

Am dat din cap că da. Manu Agarwal, îmbrăcat într-un costum elegant şi cu cravată la fel, stătea de vorbă cu un bărbat cu părul cărunt, cu o bonetă în stilul lui Nehru şi o vestă de lână peste *kurta,* ţinută obişnuită la această petrecere. Era o noapte blândă şi ferestrele erau deschise; le puteam auzi conversaţia.

Bătrânul a clătinat paharul cu whisky, agitând băutura.

— Numai că trebuie să vorbeşti cu prietenul meu, domnul Ismail, de la Ministerul Transporturilor. El vă va da toate autorizaţiile şi permisele pentru rutele de autobuz pe care le doriţi. Neîntârziat.

Soţul Kantei şi-a aşezat mai bine ochelarii pe nas.

— Maharajahul va fi mulţumit.

— *Zaroor.* Trebuie doar să cer şi se va întâmpla. Adică...

Tipul cu boneta ca a lui Nehru şi-a netezit mustaţa arcuind-o deasupra buzei superioare.

— Poate că maharaja ar vrea să ia în calcul extinderea rutei de autobuz până la Udaipur? Un oraş frumos – dacă aţi fost vreodată acolo. O investiţie de, să zicem, o jumătate de *lakh* ar deschide calea proiectului dumitale, ca să zic aşa.

A luat o înghiţitură de whisky, cercetându-l din priviri pe Manu peste buza paharului de cristal.

Am murmurat în urechea surorii mele:

— Mită. Aşa se construiesc drumuri, pompe de benzină, poduri – chiar şi săli de cinema. Înainte de dobândirea independenţei, omul acela era cizmar. E analfabet, dar la cifre se pricepe.

Ea a zâmbit.

— *Jiji,* de ce nu este şi mătuşa Kanta aici cu soţul ei?

Remarcasem şi eu absenţa Kantei de la petrecere.

— Poate că a preferat compania soacrei în seara asta.

Radha a chicotit.

Ne-am mutat la următoarea fereastră. Două matroane durdulii, în mătăsuri strălucitoare, ambele cliente de-ale mele, tăifăsuiau stând nas în nas cu Parvati, al cărei sari roz din satin trebuie să fi costat mai mult decât plăteam eu chiria pe un an. Doamnele vorbeau cu aprindere, făcând gesturi cu mâinile, iar cerceii le dansau în urechi de fiecare dată când încuviinţau sau clătinau din cap. La răstimpuri se uitau în jur, ca să se asigure că nu erau auzite.

— Şoferul maharajahului s-a dus la casa prietenului tău şi a lăsat pur şi simplu Rolls-ul Alteţei Sale acolo? a întrebat neîncrezătoare Parvati.

Femeia cu şalul cu mărgele a dat din cap că da.

— Dar prietenul meu nu ceruse cu împrumut maşina. Nu avea nevoie. Are patru cinematografe în Jodhpur – atât de mulţi bani câştigă!

A intervenit şi a treia femeie.

— Asta pentru că Alteţa Sa nu avea de gând să-i împrumute maşina. Palatul trimitea un mesaj: Plăteşte!

— Şi ce a făcut prietenul tău? a întrebat Parvati.

— I-a plătit maharajahului din Bikaner zece mii de rupii.

— *Hai Ram!* a exclamat Parvati.

— Maharajahii sunt toţi faliţi, vă spun eu. Şi-au cheltuit toţi banii pe cai pentru polo, vânători de tigri şi maşini de lux!

Parvati, care provenea dintr-o familie de mici nobili care vânau tigri şi jucau polo, a ridicat semeţ fruntea.

— Maharajahul din Bharatpur este singurul care a înnebunit cu adevărat. Să cumperi douăzeci şi două de maşini Rolls Royce! Pe majoritatea le foloseşte pentru serviciile de salubritate ale oraşului.

Ceea ce este un lucru bun, nu sunteţi de acord?

Matroana cu şalul a pufnit:

— Sper doar să nu văd prea curând maşina maharajahului nostru la mine la poartă.

Parvati a chicotit.

— Sunt sigur că Alteţa Sa este suficient de deştept ca să evite falimentul. Dacă nu, va candida pentru un loc în Parlament, a adăugat strâmbând din gură.

Doamnele au izbucnit în râs.

Radha mi-a aruncat o privire întrebătoare.

— Politică şi imobiliare. Cele două variante de carieră preferate de cei din familiile princiare, i-am explicat.

Am condus-o pe Radha spre fereastra următoare. I s-a tăiat respiraţia. Scena arăta ca o întrunire a unor capete încoronate. Maharajahul Jaipurului era uşor de identificat din fotografia de la casa Kantei – haina lungă din brocart, pantalonii strâmţi albi, turbanul cu ornamente. Ţinuta lui îl arăta drept un tip sportiv, ceea ce şi era: pieptul scos în afară, picioarele bine înfipte în pământ, gambele puternice – ocupând mai mult spaţiu fizic decât tovarăşii săi, printre care doi nababi purtând turbane de musulmani şi haine cu bijuterii elaborate, care rivalizau cu cea a maharajahului. Samir se afla şi el în acest grup, gesticulând însufleţit cu un pahar de whisky în mână, părând că povesteşte ceva. Când a terminat, grupul a izbucnit în râs.

Maharajahul i s-a adresat lui Samir şi l-am văzut pe acesta întorcându-se spre scena amenajată pe peluză şi făcând semn cuiva. Sub privirile noastre s-a apropiat în fugă Ravi, îmbrăcat în costum de Othello, într-un *dhoti* galben de mătase şi cu coroană de aur pe cap. Faţa, gâtul şi trunchiul

gol îi erau vopsite cu o grăsime de culoare albastru-închis. Muşchii pieptului i se unduiau în timp ce alerga.

— Cine este? a şoptit Radha, arătând cu degetul spre Ravi.

I-am lăsat cu blândeţe mâna jos.

— E fiul lui Parvati şi Samir, Ravi. Frumos Othello, nu-i aşa?

Părea fericită.

— Era piesa preferată a lui *Pitaji.*

Nu ţineam minte lucrul ăsta.

— *Accha?*

— Asta şi *Îmblânzirea scorpiei.* Mă punea să le citesc cu voce tare. De nenumărate ori. Până când le-am învăţat pe de rost… aproape.

— Îţi plăcea?

Ea a zâmbit maliţios.

— La nebunie! a răspuns în engleză, modulându-şi vocea pentru a imita accentul britanic al fetelor de la petrecerea cu henna.

Am râs amândouă şi, în acel moment, Samir şi Ravi au ridicat privirea spre fereastra noastră. Am tras-o pe Radha înapoi pe hol.

— E timpul să curăţăm vasele astea.

Când să dăm colţul, Samir a intrat din verandă.

— Mi s-a părut că te văd sus acolo!

Am zâmbit şi i-am prezentat-o pe Radha, care şi-a lăsat jos sarcina ca să-l salute.

— Bună seara, *Sahib.* Aveţi o casă minunată.

Dacă şi-a adus aminte de ea din acea noapte îngrozitoare cu Joyce Harris, nu a lăsat să se vadă. Şi-a dus o mână la piept, iar colţurile gurii i s-au încreţit într-un călduros bun venit.

— Ai venit să-mi frângi inima?

Am ridicat o sprânceană, surprinsă că Samir flirta cu o fată atât de tânără.

— Nu-i da atenţie, Radha.

Samir s-a prefăcut jignit.

— Îi obţin lui Lakshmi o audienţă la palat, şi ea mă tratează în felul ăsta?

Am clipit des, crezând că nu aud bine.

— *Kya?*

— Ai mâine o întrevedere cu maharani.

Radha s-a întors spre mine, acoperindu-şi gura cu mâinile.

— Vai, *Jiji.* Cu o maharani! O să vedem palatul!

I-am pus o mână pe umăr, ca s-o liniştesc pe ea, dar mai ales pe mine. În sfârşit, se întâmpla!

Samir a râs şi a arătat spre tavan.

— Luaţi-vă cu voi farfuriile şi mergeţi să mâncaţi cina pe acoperiş. Puteţi să vedeţi de acolo spectacolul din seara asta şi să-mi spuneţi cât de bun actor este fiul meu. El se crede artist.

— O, *Jiji!* Putem? E vorba de *Othello!* a insistat Radha, cu faţa plină de

speranţă.

Nu plănuisem să rămân, dar sora mea se purtase aşa de bine astăzi. I-am zâmbit.

— Mai întâi la bucătărie, pe urmă la piesă.

S-a scuzat politicos şi a pornit-o pe coridor cu sufertaşele, stăpânindu-se să nu alerge. Ştiam că abia aşteaptă să-i împărtăşească vestea lui Malik. Vorbea cu el despre toate cele.

Samir a urmărit-o din priviri.

— Frumuşică fată!

A făcut semn către uşa deschisă a bibliotecii şi m-a urmat înăuntru.

Încăperea aceasta, cu etajerele încastrate în pereţi, gemând de volume în engleză, hindi şi latină, şi cu fotolii din piele roşie, era preferata lui Samir. Fusese aprins focul în cămin pentru seară.

— Mai am o veste bună: Gupta a fost de acord să-l angajeze pe Naraya, iar Naraya a acceptat să te păsuiască cu plata facturii. Eşti mulţumită?

Eram suficient de entuziasmată încât să-l strâng în braţe şi să-i sărut picioarele, dar m-am mulţumit cu un zâmbet generos.

— Mulţumesc, Samir. Înseamnă foarte mult pentru mine.

— Bun.

În ochi i se reflectau licăririle focului din vatră.

— Abia aştept să văd cum ai să te descurci cu însărcinările de la palat.

— Ai vreo idee ce o supără pe tânăra regină?

— Tot ce ştiu este că trebuie să se înveselească. Ai să găseşti tu o cale.

Am încredere în tine.

A băgat mâna în buzunarul hainei.

— Până atunci...

Mi-a luat mâna şi mi-a aşezat în palmă un ceas de buzunar din aur. Era o piesă minunată, de mărimea unei nuci de betel – mult mai mic şi mai delicat decât celelalte ceasuri Victoriana din colecţia lui. Pe capac era gravată o mână care ţinea o floare de lotus semănând cu cea pe care o purta zeiţa Lakshmi.

— Deschide-l, m-a îndemnat el, încrucişându-şi braţele pe piept.

Capacul fals ascundea o scenă în care o femeie indiană cuprindea mâinile alteia. Când mişcai ceasul, una dintre mâinile femeii se mişca în sus şi în jos. Atunci am observat că în mână ţinea un beţişor.

— O tatuatoare cu henna?

— *Hahn.* Una fermecătoare. La fel ca tine.

A deschis următorul capac, scoţând la vedere cadranul ceasului.

— Cadran de email alb. Ace din aur. Mecanism cu nouăsprezece rubine şi butoane de aur.

— E superb, am zis, dându-i ceasul înapoi.

— L-am făcut pe comandă.

A întors ceasul, ca să văd pe spatele lui perlele minuscule care alcătuiau un L frumos caligrafiat. Mi-a pus din nou ceasul în palmă, mi-a închis degetele peste el şi mi-a strâns mâna în mâinile lui.

— Pentru tine.

Nimeni nu-mi dăruise vreodată un lucru atât de rafinat. De fapt, nici nu

îmi aminteam care să fi fost ultimul cadou pe care îl primisem. Mi-am dres glasul ca să-i mulţumesc, dar nu am putut scoate un sunet. Un dar de la Samir. Ce ar spune Parvati dacă ar afla?

Am auzit un foşnet şi, cu colţul ochiului, am zărit o fluturare strălucitoare de satin roz. Uşa bibliotecii familiei Singh era întredeschisă. Era cineva care străbătea holul sau care stătuse în cadrul uşii, urmărindu-ne?

Am încercat să-mi trag mâna dintr-a lui.

— Nu aş şti ce să fac cu el.

— Fă ce fac şi alţii. Afli ce oră e.

Mi-a dat drumul la mână.

— Maharani Indira te aşteaptă mâine dimineaţă la zece fix.

— Este minunat, dar...

— Ascunde-l în jupon, lângă arginţii familiei Singh.

În antract, Sheela Sharma a interpretat, cu o voce înaltă şi limpede, o baladă despre iubirea devotată a unei femei. Ar fi putut să fie cântecul de lebădă al Desdemonei. De pe acoperiş, unde stăteam cu Radha şi Malik şi cu personalul gospodăriei, îi vedeam bine pe spectatorii încântaţi de pe peluză şi, în ciuda celor spuse de domnul Pandey despre cât de greu era să o aibă ca elevă pe Sheela, am constatat că munca lui era răsplătită. Interpretarea ei a fost impecabilă. La rândul său, Ravi se dovedea convingător în rolul lui Othello.

Eu eram însă cu gândul în altă parte, punând la cale întrevederea cu maharani cea vârstnică. Mă gândeam la preparatele de care aveam nevoie. Ce să spun? Cu ce să mă îmbrac? Aveam haine potrivite pentru o

vizită la palat? Rezistând impulsului de a-mi verifica agenda (cum puteam, de altfel, să văd ceva pe acoperişul întunecat?), încercam să-mi amintesc ce întâlniri trebuia să reprogramez mâine pentru a face loc întrevederii cu Înălţimea-Sa. Aveam asemenea nervi la stomac încât abia dacă m-am atins de crocantul *aloo tikki* sau de porţia de curry cremos de spanac cu *paneer.*

Când a căzut cortina la final, Ravi, care părea mai mare decât era în realitate în acel trup albastru întunecat, cu vopseaua strălucind în luminile scenei, a rostit un discurs graţios. A mulţumit maharajahului şi nababilor pentru că onoraseră adunarea festivă cu prezenţa lor, înclinându-se cu un *namaste* către Înălţimea-Sa şi adunându-şi degetele într-un *salaam* adresat apoi fiecăruia dintre nababi. Ravi părea perfect degajat în timp ce se adresa acelor suverani, care şi-au înclinat capetele în semn de mulţumire.

Am făcut semn către Radha şi Malik să ducă farfuriile la spălat şi să strângă lucrurile noastre pentru plecare.

M-am dus la bucătărie să întreb de Lala. Mă uitasem toată seara după slujnica lui Parvati, ca să văd ce voia să-mi spună la ultima mea vizită aici, dar nu o văzusem.

Bucătăreasa-şefă mi-a spus că Lala şi nepoata ei nu mai lucrează la familia Singh.

Tocmai isprăveam de împachetat în salonul familiei Singh când Malik s-a apropiat de mine.

— Tanti şefa, *MemSahib* vrea să-ţi vorbească în bibliotecă.

Am zâmbit. Desigur! Parvati voia să-mi mulţumească pentru tatuajele cu henna. Fusese atât de ocupată cu oaspeţii ei, încât abia dacă dădusem ochii cu ea toată seara.

Am ajuns la biblioteca unde mă întâlnisem cu Samir cu câteva ore mai devreme. Parvati se învârtea prin faţa căminului ca o leoaică neliniştită. De câte ori se întorcea, sariul ei de satin foşnea furios, iar capătul acestuia ameninţa să ia foc. Ţinea spatele drept ca lumânarea şi pieptul generos împins înainte.

Când m-a văzut, ochii ei întunecaţi au scăpărat.

— Cum pot să mă bizui pe tine să aranjezi o căsătorie bună pentru Ravi, când propria ta soră se hârjoneşte cu el pe ascuns?

Punctul stacojiu de pe fruntea ei fulgera acuzator spre mine.

— Ce... C-cum? Sora mea?

Cu Ravi? Ce prostie mai era şi asta? Radha nici măcar nu-l cunoştea pe băiat!

Parvati a făcut un semn cu degetul încovoiat şi Radha s-a ivit din umbră. Era aprinsă la faţă, iar buzele erau strânse mânios. Ce avea pe obraz? Erau lovituri de bici? La o privire mai atentă, păreau a fi dungi de vopsea albastră. Braţul ei purta aceleaşi urme. A început să-mi bubuie inima în piept.

— Radha, ce s-a întâmplat?

— Nu voi permite ca familia mea să fie atinsă de scandaluri. Trebuie să am în vedere viitorul fiului meu.

Parvati a început să străbată din nou camera în sus şi în jos.

Aşteptam ca Radha să spună ceva, orice. Dar ochii ei erau aţintiţi într-un punct îndepărtat, aflat dincolo de acea încăpere, aşa cum se întâmplase şi în curtea familiei Sharma. Parcă mintea ei se afla altundeva.

Parvati a zis cu glas şuierător:

— Era plină de vopseaua cu care era grimat Ravi. Ce trebuie să cred, dacă nu ceea ce se vede?

Vopsea de scenă? Mi-a fulgerat pe dinaintea ochilor întreaga seară: eu şi Radha cu fetele în salon, eu şi ea stând împreună la ferestrele din spate, luând cina pe acoperiş, urmărind piesa. M-am uitat mai atent la semnele albastre de pe pielea surorii mele. Când avusese timp să stea cu Ravi? Trebuia să existe, de bună seamă, o altă explicaţie.

— Şi Ravi ce a avut de spus despre toate astea?

Parvati a şovăit.

— Ravi nu trebuie să spună nimic.

Am răsuflat greu.

— L-ai întrebat?

Ea şi-a îndreptat arătătorul spre mine.

— Ştii la fel de bine ca mine că bărbaţii nu se pot controla. E treaba femeilor să se ferească din calea lor. Dacă sora ta ar fi fost crescută cum trebuie, poate că ar fi ştiut.

I-am făcut semn cu cotul surorii mele, şoptind calm:

— Du-te şi curăţă-ţi faţa.

Radha s-a holbat la mine o clipă, apoi a ieşit trântind uşa după ea.

Am înghiţit nodul din gât şi mi-am acordat un răgaz de gândire.

— Parvati-*ji,* te rog, stai jos. Sunt sigură că este o neînţelegere. Radha are doar treisprezece ani. E mult prea tânără ca să...

Parvati şi-a încetinit pasul.

— Ravi al tău, un băiat atât de matur – un flăcău, de fapt – nu poate fi interesat de o fetişcană ca sora mea. Este vrăjit cu totul de Sheela. Ai văzut cât de perfect arătau împreună pe scenă? Ce pereche frumoasă vor face când vor fi căsătoriţi!

Am arătat spre canapea.

— Te rog, *Ji.*

S-a trântit pe canapeaua de piele, oftând adânc.

— Dacă ar mai trăi bietul socru-meu, ar şti ce e de făcut. Toată lumea îl asculta. Dar eu nu pot să-l fac pe Samir să...

Glasul i s-a frânt. M-a privit cu ochi umezi.

— Ce făceaţi tu şi Samir în bibliotecă ceva mai devreme?

Parvati fusese cea care stătuse în pragul bibliotecii.

Mi-am împletit degetele mâinilor.

— Îmi spunea cât de generoasă ai fost recomandându-mă la palat. Îţi sunt profund îndatorată. Dacă nu era înrudirea ta cu familia regală...

Am lăsat în suspensie concluzia.

Şi-a întors privirea. Minţeam şi ea ştia că mint, dar nu contează. Adevărul era mai puţin important decât salvarea aparenţelor. Dacă şi-ar fi respectat partea ei de înţelegere şi ar fi vorbit la palat pentru mine, n-aş mai fi fost nevoită să-i cer lui Samir să intervină. Nu putea recunoaşte că nu şi-a ţinut promisiunea să mă introducă la palat, aşa cum nici eu nu puteam să recunosc că i-am cerut ajutorul lui Samir.

S-a îmbufnat. A îndreptat o pernă de pe canapea, netezind mărgeluţele brodate pe mătase.

— V-am văzut vorbind amândoi mai înainte, pe verandă. Ce aţi putea avea în comun, tu şi Samir?

A ridicat încet ochii ca să privească în ochii mei. Am văzut ceva ce nu mai văzusem până acum: teamă. De parcă se întreba ce secrete îi ascundea soţul ei. Şi, poate, ce secrete aveam eu faţă de ea. Tot ce ştia despre mine era că venisem cu recomandări serioase date de soţiile asociaţilor de afaceri ai lui Samir din Agra.

Mi-am ţinut palmele deschise, arătând că nu am nimic de ascuns.

— Îi place să întrebe ce am pictat pe corpul tău şi unde anume, îi spun întotdeauna că trebuie să descopere singur.

Şi-a îngăduit o urmă de zâmbet, amintindu-şi poate de o după-amiază voluptuoasă cu soţul ei. Şi-a atins diamantele de pe lobul urechii.

— De ce nu am ştiut că ai o soră?

Aceeaşi întrebare pusă de Kanta şi de croitoreasa mea.

Am oftat.

— Parvati-*ji,* de ce mi-aş plictisi clientele cu detalii mărunte ale vieţii mele? Dar, pentru că ai întrebat, iată: părinţii mei au murit de curând şi am luat-o pe Radha la mine acasă. Acum lucrează cu mine, dar va merge la şcoala de stat din trimestrul următor.

Parvati a prins o aţă care atârna din pernă. Dacă continua să tragă de ea, sute de mărgele nu mai mari decât seminţele de mac aveau să se împrăştie pe podea.

Am zâmbit mai încrezătoare decât mă simţeam.

— Sunt sigură că nu s-a întâmplat nimic nepotrivit, dar voi vorbi cu Radha.

Vedeam cum, încet-încet, furia lui Parvati se potolea fără voia ei, deşi părea încă supărată. Era timpul să-mi reafirm meritele.

— Te-am dezamăgit vreodată în ultimii zece ani? Ca să nu mai vorbim de minunea ta, de Govind al tău?

Chipul lui Parvati s-a luminat când am rostit numele fiului ei.

— Este important să îţi recâştig încrederea, *Ji.* Ai făcut atât de multe pentru mine de-a lungul anilor! M-ai prezentat persoanelor din cea mai înaltă societate.

A închis ochii şi şi-a apăsat pleoapele cu vârful degetelor. Ca să iasă bine din confruntare, trebuia să dea replica finală.

— Dacă îi mai prind împreună, va fi ultima oară când vom mai avea de-a face una cu cealaltă.

Ştiam că, în felul ei indirect, mă avertiza în acelaşi timp: *stai departe de soţul meu!*

Sângele îmi zvâcnea în tâmple şi îmi era rău de la stomac, dar mi-am înclinat fruntea cu seninătate, dând de înţeles că nu va fi niciodată cazul să-şi pună în aplicare ameninţarea.

Recăpătându-şi atitudinea princiară, s-a ridicat, şi-a aruncat *pallu* peste umăr şi a ieşit. Rămasă singură în bibliotecă, m-am trântit pe canapea. Bluza îmi era îmbibată de transpiraţie. Cu un colţ al sariului mi-am tamponat fruntea şi gâtul. O mai văzusem pe Parvati nervoasă înainte, dar niciodată mai rău ca astăzi şi niciodată furia ei nu se îndreptase spre mine. Îmi era greu să cred că o fată simplă de la ţară ca Radha, care nu se putea compara cu Sheela Sharma, ar fi putut atrage atenţia lui Ravi. Dacă chiar aşa se întâmplase adică.

Reputaţia mea atârna de o vorbă a lui Parvati Singh. Fără încuviinţarea ei, nu aveam să capăt nicio comandă, nici pentru henna, nici pentru

modele de *mandala* sau mijlocirea unei căsătorii; câştigul meu ar proveni atunci doar din pliculeţele contraceptive pe care i le furnizam lui Samir – şi chiar şi acelea fuseseră puse în pericol acum.

Parcă mi se înnodaseră măruntaiele. Trebuia să plec de aici – acum. Radha şi Malik mă aşteptau pe veranda din faţă. Malik părea tulburat, Radha – agitată. Am ţâşnit pe lângă ei, inhalând cu lăcomie aerul răcoros al nopţii, şi am coborât iute treptele îndreptându-mă spre porţile grădinii.

— *Jiji,* a zis Radha din urmă, alergând să ţină pasul cu mine. Eu n-am făcut nimic. Ieşeam cu Malik din bucătărie când Ravi a intrat în vorbă cu mine. Întreabă-l pe Malik. O să-ţi spună şi el.

M-am oprit atât de brusc, încât Malik, care era în spatele meu, a călcat pe sariul meu.

— Este adevărat?

El a dat din cap că da.

— Ravi Sahib ne-a văzut când ne-am dus la bucătărie să lăsăm farfuriile de la cină. Ne-a întrebat dacă ne-am distrat bine. I-am spus că interpretarea lui a fost de înaltă clasă. Atunci Radha...

Malik s-a oprit.

— I-am spus că Othello era general, nu rege, şi că ar face bine să se descotorosească de coroană.

— Radha!

Ochii ei de păun erau sfidători.

— Bine, dar ăsta e adevărul. În orice caz, nu a părut să-l deranjeze. A râs.

— Aşa e, a râs, tanti şefa. I-a spus că va face orice, atât timp cât ea va fi

a lui… cum era?

— Desdemona.

— Atunci el…

Malik s-a uitat nesigur la Radha.

— Continuă.

— A atins-o.

Malik a arătat spre braţul Radhei.

— Şi pe faţă, a adăugat Radha.

Prin urmare, nu fusese ceva accidental – era mai rău decât mi-am imaginat. Cum puteam eu să fiu sigură că nu-l încurajase pe Ravi cu o privire sau un zâmbet? Dar, pe de altă parte nu o mai văzusem niciodată pe Radha flirtând cu cineva. Ea şi Malik se tachinau reciproc, dar aşa cum o făceau o soră şi un frate.

O durere de cap m-a izbit în tâmple.

— Vorbim mai târziu.

Radha a ridicat din sprâncene, parcă nu-i venea să creadă că reacţionez atât de bine. I-a aruncat o privire lui Malik.

Sincer, nu ştiam ce să fac. Nu ştiam ca Malik să mă fi minţit vreodată, dar ar minţi oare pentru ea? Dacă el şi Radha îmi spuneau adevărul, sora mea era nevinovată. Şi, dacă era nevinovată, cum ar fi putut Parvati să ajungă la o concluzie atât de ridicolă? Chiar era de râs.

Pe de altă parte, erau atât de multe lucruri pe care Radha era clar că nu le ştia. De exemplu, cum să ţii la distantă nişte băieţi ca Ravi – siguri pe ei, versaţi, puţin aroganţi. Tot ce trebuia să facă era să-şi plece privirea, să-şi

ţină gura şi s-o ia din loc.

Când ne-am oprit să-l lăsăm pe Malik la bazarul Jhori, i-am cerut să ne întâlnim devreme în dimineaţa următoare, pentru întrevederea de la palat. Vestea, care altădată l-ar fi făcut să se învârtă ca un titirez acum câteva săptămâni, nu i-a smuls decât un gest de încuviinţare. A strâns-o tare pe Radha de mână înainte de a pleca.

Tot drumul spre casă, Radha a stat cu mâinile înfăşurate în jurul pântecelui, chinuindu-se să nu geamă. Când am ajuns la doamna Iyengar, am umplut o cratiţă pe jumătate cu lapte şi am dus-o la vatra de afară, confuză după evenimentele acelei seri. După ce laptele a dat în fiert, m-am întors sus, în cameră, unde am găsit-o pe Radha şezând ghemuită pe marginea patului. Am amestecat nişte turmeric în laptele cald şi am adăugat puţin zahăr.

Cuprinzându-şi pântecul cu braţele, Radha se legăna înainte şi înapoi.

— *Jiji,* te rog spune ceva. Orice. Nu am făcut nimic rău. Nu mai vreau să fiu Piaza-Rea.

A început să suspine.

— Nu e vina mea dacă mi-a vorbit sau mi-a atins faţa. Jur pe apele sfinte ale Gangelui că nu a fost vina mea.

— Linişteşte-te, am spus, întinzându-i paharul. Ai mâncat prea mult în seara asta. Laptele o să-ţi facă bine la stomac.

A sorbit din el, ţinându-se de burtă cu cealaltă mână.

Uşurel, ca să nu-i clatin paharul cu lapte din mână, m-am aşezat lângă ea.

— Nicio clientă nu mi-a vorbit vreodată aşa cum mi-a vorbit Parvati Singh în seara asta. Dacă Parvati nu mă mai sprijină, risc să pierd totul –

riscăm să pierdem totul. Înţelegi ce zic? Ea este cea după care se iau toate doamnele. Dacă o pierd pe Parvati, ne putem lua rămas-bun de la acoperişul de deasupra capetelor noastre, de la *atta* din burtă, de la sariul de bumbac fin pe care l-ai purtat în seara asta.

I-am luat paharul gol din mână şi l-am aşezat pe podea. I-am cuprins mâinile în ale mele.

— Nu ar fi trebuit să accept oferta lui Samir de a sta şi a urmări spectacolul în seara asta. Nu era locul nostru acolo. Ar fi trebuit să ne facem treaba şi să plecăm.

S-a posomorât.

— Nu asculţi ce-ţi spun! *Jiji,* el m-a apucat de braţ! El a început să vorbească cu mine!

Am continuat, ca şi când nu ar fi spus nimic. Am frecat-o pe spate, mişcându-mi mâna în cercuri mici.

— Nu a avut cine să te înveţe lucruri pe care ar trebui să le ştie o fată de vârsta ta. Până când să creşti destul de mare, *Pitaji* nu prea mai era prezent, nu-i aşa? Iar *Maa* era prea supărată din cauza mea ca să-ţi acorde atenţia necesară. Erai singură. Şi asta nu a fost bine. Eşti sora mea, Radha, dar nu te cunosc atât de bine...

— Întreabă-mă orice! O să-ţi spun. Orice! Nu m-ai întrebat niciodată în ce lună m-am născut. În octombrie. Care este mâncarea mea preferată? *Gajar ka halwa.* Ador sariurile care au oglinjoare cusute pe ele. Şi îmi plac bebeluşii cu ochii pictaţi cu *kajal.* Culoarea mea preferată este verdele frunzelor de mango. Şi îmi place gustul de guava înainte de a se coace, când pulpa este încă destul de acră ca să-mi facă gura pungă.

Avea dreptate şi m-a durut. Nu încercasem să o cunosc. Nu îndeajuns. Apropierea de ea îmi adâncea sentimentul de vinovăţie şi nu doream asta.

Nu voiam să mi se amintească de spaima pe care trebuie să o fi simţit cu un tată care era un om înfrânt – sau, mai rău, un beţiv – şi cu o mamă care îi arăta fie aversiune, fie indiferenţă. Sora mea crescuse singură în Ajar din vina mea. De la sosirea ei în Jaipur mă dedicasem muncii, tovarăşa mea credincioasă. Eram pricepută în munca mea; ea mă primea cu braţele deschise şi eu străluceam în îmbrăţişarea ei. Radha, care era inteligentă, dar naivă, curajoasă, dar pripită, săritoare, dar nechibzuită, era mult mai greu de stăpânit.

Am scos un oftat lung.

— Nu este atât de uşor, Radha. Nu mă pot bizui pe tine. Nu încă. Nu în casele femeilor pe care am muncit atât de mult ca să le cuceresc. Nu când am atât de multe datorii de plătit. Suntem atât de aproape de a avea totul!

— Le iei din nou partea! Şi tu crezi că sunt Piază-Rea, la fel ca...

— Nu e adevărat. Cred ce spui. Nu cred că ai greşit cu ceva. Nu asta e ideea.

I-am şters obrajii cu degetele mari şi i-am netezit sprâncenele.

— Dar nu te pot lăsa să mergi la palat cu noi mâine. Nu pot să risc să se întâmple şi acolo ceva de genul celor întâmplate în seara asta.

De îndată ce am rostit acele cuvinte, am simţit cum mă inundă un val de uşurare. Încă de la primul episod petrecut acasă la familia Sharma eram încordată la fiecare întâlnire cu clientele, de teamă că Radha ar putea să spună sau să facă ceva nepotrivit. Dacă înceta să vină cu mine, puteam să scap de neliniştea asta.

— Bine, dar Malik poate să meargă...

— Malik este cu mine de multă vreme, Radha.

Am frecat-o pe braţul subţire şi mi-am trecut degetele prin părul ei des.

— Mâine ai să mergi acasă la Kanta şi ai să-i explici de ce trebuie să reprogramăm. Va înţelege. După aceea vii direct acasă, *accha*? O să am o listă de treburi pentru tine.

— Nuuu!

Mi-a întors spatele plângând. Ştiam ce înseamnă să fii tânăr şi neputincios. Când aveam cincisprezece ani, *Maa* fusese sigură – la fel cum eram eu acum – că face ceea ce trebuie când mi-a spus că trebuie să mă căsătoresc cu Hari. Dorise să aştepte până făceam optsprezece ani, vârsta la care fusese şi ea dată în căsătorie, dar cererea lui Hari venise la momentul potrivit: în casa lui *Pitaji* nu erau bani nici pentru a hrăni două suflete, cu atât mai puţin trei. Am plâns şi am tot plâns, implorând-o să mă lase să rămân. Am promis să mănânc mai puţin, să muncesc ca servitoare în casa cuiva. Şi ea a plâns. A zis că nu aveam de ales; era mai onorabil să te căsătoreşti decât să fii servitor. Prin urmare, am făcut aşa cum mi-au cerut părinţii mei şi iată cât de nefericită ajunsesem. Oare şi eu o făceam pe Radha la fel de nefericită?

Mi-am masat fruntea, care era parcă strânsă într-o menghină.

— În câteva săptămâni o să începi şcoala şi o să uiţi de toate acestea. O să fii prea ocupată cu învăţatul, să vezi.

Şi-a tras mâna, ca să nu o mai pot atinge.

Articol IV. PARTEA A DOUA

7

Jaipur, statul Rajasthan, India

21 decembrie 1955

A doua zi de dimineaţă ne-am îndreptat spre palat. Era o zi rece de decembrie, iar Radha, Malik şi cu mine, înfofoliţi în şaluri de lână, stăteam într-o *tonga* încărcată cu produsele noastre. Oricât de mult îmi dorisem să fiu odihnită şi proaspătă pentru prima mea întrevedere cu un personaj regal, nu pusesem geană pe geană, tot ridicându-mă la fiecare câteva minute ca să mai adaug câte ceva în sacoşe. Nu aveam nici cea mai vagă idee despre suferinţa tinerei regine şi ce anume o provocase, aşa că luasem cu mine mai toate loţiunile şi ingredientele preţioase pe care le aveam, inclusiv frunzele de Kaffir lime comandate din Thailanda. Multe lucruri depindeau de impresia bună asupra bătrânei maharani, cea care veghea asupra doamnelor de la palat.

Oraşul Roz era un furnicar în acea dimineaţă. Trăsura noastră a trecut la pas pe lângă un meşter de coşuri care făcea o împletitură din ierburi uscate. Un altul, cu turban pe cap, care bătea într-o bucată de fier ca să facă un ciocan, şi-a ridicat privirea spre noi când am trecut. M-am uitat cum o femeie de pe marginea drumului înşira cu pricepere flori de crăiţă, făcând ghirlande vesele.

Atenţia mi-a fost atrasă de o femeie îmbrăcată într-un sari de un verde ţipător, prăzuliu. Era palidă, pielea avea o culoare galbenă, nesănătoasă.

Avea capul descoperit şi părul uleios. Văzusem destule prostituate sărace în Agra ca să le recunosc dintr-o privire. Sariul ieftin al acelei femei o dădea de gol. Bărbatul de lângă ea o ţinea pe după umeri. Părea că o ajută – sau poate o silea? – să meargă înainte.

Mi-a sărit inima. Era Hari.

Purta haine mai curate decât noaptea în care mi-o adusese pe Radha, dar nu aveam cum să-l confund.

Oare trăia acum pe spinarea acelei prostituate? Făcea pe proxenetul ca să-şi plătească mâncarea şi chiria? Dezgustată, am întors privirea şi mi-am impus să mă concentrez asupra sarcinii mele de la palat. Nimic altceva nu mai conta.

Când am ajuns la porţile palatului, l-am instruit pe *tonga-walla* să o ducă pe Radha la locuinţa Kantei. Sora mea arăta mică şi speriată în trăsură. Ochii îi erau umflaţi – fie de la plâns, fie din pricină că se trezise în zori, ca să mă ajute cu pregătirile pentru această dimineaţă, sau poate din ambele motive, nu eram sigură. Azi-noapte îi auzisem suspinele şi încercările de a le înăbuşi. Era încă supărată pe mine, dar mă lăsase să o cuprind cu braţele. O frecasem pe spate şi, în cele din urmă, adormise.

Când *tonga* a plecat, eu şi Malik am stat o clipă să contemplăm palatul reginelor. În comparaţie cu palatul maharajahului, cu intrarea sa lungă şi şerpuită, mărginită de arbori *peepal* şi hibiscus uriaş, reşedinţa reginelor, învecinată Oraşului Roz, era surprinzător de modestă. Porţile înalte de fier erau străjuite de elefanţi de piatră cu trompele ridicate. În spatele porţilor se afla o alee circulară, lată abia cât să încapă trei maşini. Astăzi era înălţat un singur drapel la postul de pază, ceea ce însemna că maharajahul era plecat din oraş. Când Înălţimea-Sa se afla în Jaipur, la fiecare dintre palate era înălţat încă un drapel, a cărui lungime reprezenta un sfert din înălţimea catargului; numai el era considerat drept un bărbat şi un sfert.

Apucând sufertaşele grele, am pornit spre postul de pază. Malik mi-a

făcut cu ochiul: *Bucură-te de clipa asta, tanti şefa!* I-am zâmbit încordată în timp ce în minte treceam din nou în revistă produsele aduse de acasă: ulei de iasomie şi cuişoare, tonicul pentru păr din nucă de cocos şi *bawchi,* loţiuni de *neem* şi muşcată, ulei de muştar, pastă de henna cu mult suc de lămâie, un evantai din *khus-khus,* pe care îl ţinusem la înmuiat peste noapte (pentru a usca repede henna şi a parfuma aerul), un ceai făcut din frunze de *tulsi,* pastă albă din lemn de santal măcinat (de aplicat pe frunte în caz că avea dureri de cap), condeie noi, apă rece parfumată cu iasomie şi o serie de gustări dulci şi sărate menite să ridice starea de spirit a reginei sau să-i stimuleze libidoul.

Un paznic cu turban roşu şi o vestă albă imaculată, încheiată în nasturi de aur, stătea în spatele unei ferestre cu gratii. Mustaţa lui lungă şi sură juca dintr-o parte în alta în timp ce mă întreba cu ce treburi vin la palat. Când i-am spus că avem o întâlnire cu maharani, s-a încruntat şi a privit pe lângă mine, măsurându-l din ochi pe Malik.

— Cu cea mare sau cea mică?

Am inspirat adânc.

— Cea mare. Maharani Indira.

Îmi tremura vocea. Dacă îi plăcea de mine, aveam să fiu angajată să mă ocup de soţia maharajahului. Dacă nu eram pe placul Înălţimii-Sale regina cea vârstnică, era posibil să ducem înapoi acasă produsele fără să fi deschis un singur vas.

Paznicul ne-a rugat să aşteptăm. M-am uitat a zecea oară la ceasul de buzunar pe care mi-l dăduse Samir – nu voiam să întârzii. După câteva minute a apărut un alt servitor. Ne-a condus pe o uşă boltită de-a lungul mai multor coridoare aşternute cu covoare persane, cu mese din argint şi panoplii cu suliţe, scuturi şi săbii de Rajput. Călăuza noastră se mişca iute şi noi ne chinuiam să ţinem pasul cu el, încărcaţi cum eram cu poveri. Răsuflăm greu din pricina efortului de a mă ţine după însoţitorul nostru,

dar şi a emoţiei, căci urma să fac cunoştinţă cu o regină. Am ajuns la o colonadă mărginită de grădini luxuriante. Peluzele erau presărate cu arbuşti tunşi în formă de elefanţi zburdalnici. Păuni adevăraţi păşeau ţanţoş în jurul bazinelor rotunde ale fântânilor arteziene. Din urne de piatră se revărsau viţe de caprifoi, iasomie şi sângele-voinicului. Am străbătut un peron întins de-a lungul faţadei unei clădiri cu trei caturi care, am presupus eu, era destinată femeilor. Regina mai tânără, Maharani Latika, încercase să desfiinţeze *purdah,* dar tradiţia veche de secole se dovedise greu de răsturnat, iar femeile din palat continuau să locuiască separat de bărbaţi.

Am trecut pe sub o arcadă festonată pictată în email albastru, verde şi roşu şi conturată cu auriu – un păun desfăcându-şi evantaiul cozii într-un ritual de împerechere. Cât de mult i-ar fi plăcut Radhei toate acestea! Mă simţeam vinovată că o pusesem să rămână acasă. M-am uitat la Malik, ştiind că şi el se gândea la ea. Privirea îi zbura în stânga, în dreapta, în sus, în jos, ca un fluturaş de badminton. Memora detalii, ca să i le împărtăşească mai târziu.

În sfârşit am intrat într-o încăpere care semăna cu o sală de aşteptare. Am recunoscut liniile elegante ale canapelelor franţuzeşti din casele doamnelor mele. Pe latura opusă era un şir de scaune tapiţate cu damasc, ale căror braţe aveau la capete ciucuri de aur. Pe masa centrală, care era aproape la fel de lată ca încăperea unde locuiam eu, erau trandafiri galben-portocalii aşezaţi într-o vază de cristal. Candelabre scânteiau din tavan. Şi pe pereţi, o istorie a aristocraţiei Rajput: portrete ale fostelor maharani în mantii de hermină sau în costume de călărie, gata pentru o partidă de vânătoare.

Servitorul care ne însoţise ne-a făcut semn să ne aşezăm. Apoi a bătut la o uşă dublă de trei ori mai înaltă decât el; fiecare uşă era bogat ornamentată cu reliefuri înfăţişând scene de viaţă din Rajasthan: păstorit, agricultură, cizmărie.

Malik a făcut un semn din sprâncene spre mine, mişcându-şi buzele ca pentru a rosti: *pallu.* Pricepând aluzia, am tras peste creştet capătul brodat al celui mai bun sari de mătase al meu, cel de culoare crem pe care îl purtasem cu o seară înainte la petrecerea de sărbători a soţilor Singh.

Călăuza noastră a dispărut câteva clipe dincolo de uşi, apoi s-a întors şi a deschis uşa, invitându-mă. Stabiliserăm anterior ca Malik să rămână cu proviziile în sala de aşteptare, în timp ce eu mă întâlneam cu maharani între patru ochi. Acum a zâmbit larg şi a clătinat din cap aprobator, dându-mi curaj.

Am trecut pragul. Uşa s-a închis aproape fără zgomot în spatele meu.

M-am trezit într-un salon frumos amenajat. Pe tavanul înalt, mult deasupra noastră, era zugrăvit Ram curtând-o pe Sita. În faţa mea erau trei canapele tapiţate cu damasc, cea din mijloc fiind ocupată de o femeie corpolentă, la vreo cincizeci de ani, îmbrăcată în mătase verde smarald. Purta o bluză din brocart cu fir de aur cu motive vegetale. Făcea o pasienţă, cu cărţile întinse dinaintea ei pe o masă lustruită din mahon. Părul cărunt şi des, tuns paj, îi ajungea până la umeri, la colierul *Kundan* cu diamante.

Era prima oară când stăteam dinaintea unei feţe regeşti şi simţeam o gâdilătură în gât. Oare mă apuca tusea în faţa lui maharani? Am înghiţit, stăpânindu-mi nevoia de a-mi curăţa gâtlejul. Cu mâinile tremurânde, mi-am aranjat sariul ca să-mi acopere mai bine părul şi m-am îndreptat spre ea, cu mâinile împreunate într-un *namaste.* Când am ajuns la canapea, m-am aplecat să-i ating picioarele şi apoi să-mi duc mâinile la frunte. Mi-a oprit gestul cu o fluturare a degetelor pline de bijuterii.

Tocmai trăsese o carte din pachet şi căuta un loc unde să o pună, hotărând în cele din urmă să o aşeze cu faţa în jos pe masă.

— Vezi, a zis, eu îl tot caut pe rege, dar el fuge de mine.

Avea o voce groasă şi răguşită.

Un fluierat ascuţit m-a făcut să mă încordez de spate. Dintr-o meşteşugită colivie de argint aflată în spatele canapelei, un papagal verde strălucitor şi-a întors capul fixându-mă mai întâi cu un ochi, apoi cu celălalt. Uşa coliviei era deschisă.

Maharani, care încă nu privise drept spre mine, a făcut un gest nepăsător în direcţia acesteia.

— Ţi-l prezint pe Madho Singh.

— *Namaste! Bonjur!* Bine aţi venit! a strigat pasărea şi a mai scos un fluierat, rostogolind o limbă neagră prin ciocul său roşu. Avea gâtul dungat cu negru iridescent şi roz strălucitor, parcă purta un colier, ca maharani. Penele de deasupra aveau culoarea cerului de vară.

Auzisem despre papagalii vorbitori din specia Alexandru, dar până acum nu văzusem niciunul cu ochii mei. Era tare frumos.

— Înălţimea-Voastră a dat papagalului numele răposatului maharajah?

Şi-a aţintit ochii întunecaţi pe ai mei pentru prima dată şi a ridicat o sprânceană.

— Din păcate, cei doi nu s-au întâlnit niciodată. Soţul meu a murit cu treizeci şi trei de ani în urmă, iar micul Madho Singh are doar cincisprezece ani.

M-a măsurat impasibilă din cap până în picioare.

— Ia loc, te rog.

M-am aşezat pe canapeaua alăturată, netezindu-mi sariul peste genunchi, ca să mă liniştesc.

Un alt servitor, care trebuie să fi stat chiar la uşă, a intrat fără zgomot.

— Ceai, a poruncit maharani.

Omul s-a înclinat şi a ieşit din cameră. Maharani a mai tras o carte din pachet.

— Ai fost la Festivalul Elefanţilor?

— Nu am avut plăcerea, Înălţimea-Voastră.

— Era foarte distractiv pe vremuri. Aristocraţii Rajput veneau din toate colţurile Indiei ca să joace polo călare pe elefanţii lor superbi. Totul era pictat: colţi, trompe, picioare. Le pictau chiar şi unghiile.

Şi-a rotit un braţ în jurul camerei, ca să sugereze cât de ample erau ornamentaţiile.

— Înainte ca Maharani Latika să se mărite cu fiul meu vitreg, eu ofeream premiul pentru elefantul cel mai frumos împodobit. Într-un an, în semn de mulţumire, mi l-au dăruit pe micul Madho Singh.

Papagalul a fluierat din nou şi a cârâit:

— *Namaste! Bonjur!* Bine aţi venit!

Maharani s-a uitat spre uşă. Acolo, dând târcoale dincolo de prag, era Malik. Am încremenit. De câte ori nu-i spusesem să aştepte afară? Nu-i explicasem clar cât de importantă era regina cea mare pentru viitorul nostru?

I-a făcut semn cu degetul arătător încovoiat, iar el a păşit tiptil în cameră, căutând să descopere de unde vin sunetele. Am mulţumit zeilor că îi cumpărasem cămaşa galbenă cu mânecă lungă şi pantalonii albi în ziua în care Parvati pomenise prima dată de o întrevedere la palat. De dimineaţă, când sosise la casa doamnei Iyengar, îl spălasem pe cap şi îi unsesem părul, iar gâtul şi urechile i le frecasem până când se făcuseră roşii. Astăzi purta chiar şi sandale pe măsură.

Maharani îl studia curioasă, în timp ce el cerceta din priviri pasărea, fără să-i dea deloc atenţie.

— N-ai vrea să-l saluţi pe drăgălaşul meu?

Madho Singh a zburat de pe creanga lui şi s-a aşezat pe spătarul canapelei unde stătea maharani.

— Drăgălaşul, a repetat frumuşel papagalul.

Malik a schiţat graţios un *salaam* către pasăre.

— Bună dimineaţa, a zis în cea mai bună engleză a lui, fără să-şi dezlipească privirile de pe papagal.

Acesta a cârâit din nou:

— *Namaste! Bonjur!* Bine aţi venit!

Malik a zâmbit.

— Deşteaptă pasăre!

— Deşteaptă pasăre! a repetat Madho Singh.

Maharani, care îl urmărise tot timpul cu interes pe Malik, a întrebat:

— Câţi ani ai?

Băiatul a părut să reflecteze asupra problemei. Mai întâi s-a uitat în tavan, apoi din nou la maharani.

— Prefer să am opt.

Colţurile buzelor ei date cu ruj au tremurat, apoi au lăsat locul unui zâmbet generos.

— Absolut fermecător!

Râsul i-a pornit din piept şi a gâlgâit până în beregată, făcând brăţările să sune şi faldurile sariului să foşnească. S-a uitat de la Malik la mine.

— E al tău?

Am făcut semn din cap că nu.

Ea s-a întors spre Malik.

— Tinere, care e desertul tău preferat?

Pasărea a imitat-o:

— Care e desertul tău preferat?

Malik şi-a schimonosit faţa de concentrare şi s-a uitat din nou în tavan.

— *Rabri,* a răspuns.

— Minunat! Trebuie să-i spunem bucătarului să-ţi facă *rabri* de îndată.

M-am aprins la faţă şi m-am aplecat spre marginea canapelei.

— Înălţimea-Voastră, am venit aici să vă servim, nu să fim noi cei serviţi.

Să faci *rabri* era treabă plicticoasă şi îndelungată, necesitând atenţie constantă cât se gătea laptele şi apa se evapora, la foc mic, vreme de două ore, până rămânea numai crema. Era o impertinenţă să ceri asta la palat!

Maharani a făcut ochii mari.

— Dar i-ar face cea mai mare plăcere lui Madho Singh. Nu-i aşa?

Pasărea a bătut din pleoape.

— Iubesc dulciurile.

Malik a aruncat o privire spre mine, cu un zâmbet aproape invizibil pe

buze, parcă întrebându-mă ce joc mai era şi ăsta şi dacă i se îngăduia să ia şi el parte.

Am protestat.

— Înălţimea voastră, *rabri* se face atât de încet...

— Tocmai de asta.

S-a întors spre uşă şi îndată s-a apropiat un alt servitor. Ea l-a instruit să-l ducă pe Malik la bucătărie şi să nu se întoarcă până când băiatul nu mânca *rabri* pe săturate.

— Ai grijă ca bucătarul-şef să nu-l expedieze pe băiat la una dintre celelalte bucătării. Şi ia-l şi pe Madho Singh cu tine.

Apoi a adăugat către mine:

— Adoră dulciurile.

Malik avea ochii cât cepele când s-a întors spre mine. Am ridicat uşor din umăr. Cine eram eu să contrazic o regină? De parcă ar fi înţeles-o perfect pe maharani, papagalul a zburat de pe divan şi s-a aşezat pe umărul servitorului în haină albă.

— Ador dulciurile, a repetat Madho Singh pe când Malik ieşea pe uşă, ţinându-se după pasăre şi servitor.

M-am întors din nou spre regina cea mare, care încerca şi nu reuşea să-şi înăbuşe râsul.

— Bucătarul-şef e o fiinţă odioasă, m-a lămurit ea. Niciodată nu drege mâncarea aşa cum îmi place mie. A fost favoritul răposatului meu soţ şi acum detestă faptul că trebuie să mă slujească pe mine. O să-l enerveze că va trebui să trudească deasupra unei sobe fierbinţi ca să mai hrănească o gură.

Umerii mi s-au destins. La fel ca doamnele mele, reginele născociseră şi ele propriile reguli ale jocului.

Maharani a întors un şase de caro şi l-a aşezat peste un şapte de treflă.

— Aşadar... o cunoşti pe Parvati Singh. Tatăl ei şi mama mea erau veri.

M-a privit cu un zâmbet plăcut.

— Dar cu adevărat irezistibil este soţul ei. Poate pentru că Samir trimite cele mai potrivite cadouri. Ştiai?

— Nu, Înălţimea-Voastră, i-am răspuns încurcată.

— Ar trebui să ştii, a continuat ea cu o expresie vicleană. Cred că dumneata eşti furnizoarea lui.

Pliculeţele? Imposibil!

— Părul meu nu a fost niciodată mai bogat.

A scuturat din cap; părul i-a fluturat graţios dintr-o parte în alta. Samir cumpăra de la mine în fiecare lună o lădiţă de ulei de *bawchi* pentru păr, dar presupusesem că era pentru amantele lui.

Am zâmbit.

— Este minunat, Înălţimea-Voastră.

— Prin urmare, când Samir spune că faci minuni, îl cred.

A aruncat o privire şireată în direcţia mea.

— Tu crezi că faci minuni?

— Am această reputaţie.

— Dă-mi voie să-ţi văd capul.

Am ezitat, surprinsă de cererea ei. Dar când mi-a făcut semn cu un deget să-mi dau jos *pallu,* mi-am descoperit capul. Ochii ei negri mi-au privit cu luare aminte părul (proaspăt spălat şi uns cu ulei), crenguţa de iasomie din vârful cocului, lobii goi ai urechilor. A descris un cerc cu degetul şi eu am întors capul, ca să-l poată vedea şi din spate. Când am revenit cu faţa spre ea, a dat din cap aprobator, o singură dată.

— Îmi place să văd un cap cu formă frumoasă, a spus.

Un slujitor a intrat aducând un serviciu de ceai din argint. Piesele de porţelan aveau un model asemănător celui pe care îl văzusem la Parvati. Pe o farfurie cu margini aurite erau biscuiţi de ceai subţiri cât coala de hârtie, având înfipte în mijloc bucăţele de fistic şi fiori de lavandă. Slujitorul a turnat ceaiul. Bătând în masă cu unghia dată cu lac, maharani a indicat ca ceaşca ei să fie aşezată lângă cărţile de joc. Dar n-a ridicat-o ca să bea.

— Răposatului meu soţ îi plăcea tare mult ceaiul. Obişnuia să bea cinci-şase căni pe zi, cu o grămadă de zahăr. Tot zahărul acela ar fi trebuit să facă din el un bărbat dulce.

A tăcut un moment, apoi a adăugat:

— Nu l-a făcut.

Francheţea Înălţimii-Sale a fost neaşteptată, dar, curios, mi-a făcut plăcere. Poate că toţi cei din familiile regale erau excentrici, am reflectat eu şi, pentru prima oară, mi-am îngăduit să mă sprijin cu spatele de perna canapelei. Am sorbit fără grabă din ceai, care era cremos, dulce şi parfumat cu cardamom şi scorţişoară.

— A fost egoist până în ultima clipă, a continuat Înălţimea-Sa. Concubinelor lui le-a dăruit şaizeci şi cinci de copii pentru că, nu-i aşa, cui îi pasă de bastarzi? Celor cinci soţii, printre care şi eu, a avut mare grijă să nu le dăruiască niciunul. Ştii de ce?

Flutura în aer o carte de joc între degetul arătător şi cel mijlociu, aşa cum ţine un bărbat o ţigară, aşteptând un răspuns.

Mi-am plecat politicos capul.

— Astrologul lui l-a sfătuit să nu aibă încredere în moştenitorii de sânge. Aşadar, în loc să aibă un fiu legitim, a adoptat un băiat dintr-o familie Rajput, care este acum maharajahul nostru.

A trântit cartea pe masă, cu faţa în jos.

— Locuiesc într-un palat cu un maharajah care nu este fiul meu natural şi o maharani care îmi este noră vitregă.

Nu era prima dată când auzeam de un rege indian care adoptă un prinţ moştenitor la sfatul unui astrolog. În unele familii regale era o practică obişnuită.

Pentru un moment a cuprins în palmă ceaşca de ceai, dar a lăsat-o pe masă.

— Actualul maharajah îşi iubeşte a treia soţie. Latika se îmbracă bine, are o educaţie scumpă, e deşteaptă. Fiul pe care i l-a dăruit ar trebui să fie prinţ moştenitor.

A acoperit o damă cu valetul pe care îl trăsese din pachetul de cărţi.

— Singura problemă a fost că a plecat şi el urechea la sfaturile astrologului său, care l-a avertizat că fiul său natural îl va răsturna de la putere. Aşa că maharajahul şi-a trimis fiul în Anglia, la internat, fără să-i spună soţiei sale. A lăsat asta în seama consilierului său principal. Maharani Latika nu mai mănâncă şi nu mai doarme de când i-a fost luat copilul. Refuză să vorbească. Nu s-a mai dat jos din pat.

Clătinând din cap, a adăugat:

— Băiatul ei are doar opt ani, aceeaşi vârstă pe care preferă s-o aibă

asistentul tău. Dar nu i se dă voie să-l vadă.

Înţelegeam suferinţa mamelor când îşi pierdeau copiii din cauza febrei sau a malnutriţiei. Văzusem asta destul de des lucrând alături de soacra mea. Dar să-ţi fie luat copilul fără ştirea ta trebuie să fi fost o altfel de tortură.

Maharani Indira terminase cărţile din pachet.

— Cetăţenii din Jaipur ar putea crede că noi, reginele, avem putere, dar nu e nici pe departe adevărat.

A ridicat teancul de cărţi respinse şi a început să le întoarcă una câte una.

— Şi acum ajungem la tine, Lakshmi Shastri. Deşi tânăra regină nu este nora mea naturală, eu sunt răspunzătoare pentru ea. Trebuie să-i fie redată buna dispoziţie, ca să-şi poată relua îndatoririle regale. Şi trebuie să fie din nou o soţie potrivită pentru maharajah.

A ridicat dintr-o sprânceană.

— Nu are de ales decât să-şi accepte soarta şi pe cea a fiului ei. *Que sera, sera.*

Maharani Indira şi-a domolit neastâmpărul mâinilor.

— Cel puţin ea a avut parte de bucuria de a fi mamă.

Femeia care stătea în faţa mea cunoscuse şi ea durerea. Dacă n-ar fi fost nepotrivit, i-aş fi oferit din dulciurile din nuci caju pe care le aveam în sacoşă, pregătite de dimineaţă cu cardamom, pentru a uşura tristeţea.

Am aşteptat o clipă.

— Cum pot fi de folos, Înălţimea-Voastră?

— Fă-o din nou bine pe Maharani Latika. Alungă-i suferinţa. Samir aproape că se pune chezaş că poţi s-o faci.

Încrederea pe care mi-o acorda Samir îmi dădea curaj. Dar gândul de a da greş când era vorba despre o aristocrată – şi încă o astfel de persoană publică – îmi dădea fiori pe şira spinării.

Mi-am umezit buzele.

— Înălţimea-Voastră, vindecarea cere timp. La fel şi tratamentele mele. Va trebui mai întâi s-o văd pe Maharani Latika pentru a stabili cum aş putea s-o ajut şi cât ar putea dura. Sunt onorată că domnul Singh are atâta încredere în mine, dar vă rog să-mi permiteţi să evaluez situaţia înainte de toate.

M-a cercetat din priviri, cu o expresie severă. Am privit-o în ochi şi am aşteptat.

După câteva minute a strâns cărţile de pe masă, ca şi când ar fi luat o hotărâre.

— Mergi şi evaluează cât doreşti, a poruncit ea, recăpătându-şi tonul energic. Şi vino să vorbim când ai terminat!

Era o uşurare să aflu că sarcina mea la palat era să aduc mângâiere unei femei cu probleme, aşa cum o făcusem de multe ori până atunci. Succesul avea să vină uşor şi să-mi poarte faima dincolo de zidurile oraşului. Înfrângerea putea fi însă fatală. Afacerea mea nu ar avea cum să se salveze după o astfel de umilinţă. Aveam nevoie să mă folosesc de tot catalogul de plante medicinale pe care le folosea soacra mea ca s-o vindec pe tânăra regină.

Cu toate că ceaiul fusese bogat, îmi simţeam gura uscată.

— Cu toată plăcerea, Înălţimea-Voastră.

A încuviinţat mulţumită cu o înclinare a capului. Pe urmă a privit către servitor, care s-a apropiat.

— Du-o pe doamna Shastri la Înălţimea-Sa.

Apoi şi-a atins din nou ceaşca de ceai.

— Şi spune-i bucătarului să nu-mi mai servească niciodată ceai rece! Cum îndrăzneşte să facă asta unei maharani?

M-am ridicat şovăielnic de pe canapea şi m-am aplecat să-i ating picioarele.

Când eram copilă şi tatăl meu era prea mahmur ca să-şi ţină orele la şcoală, mama îşi făcea griji cu voce tare: *Ce o să mâncăm când o să-şi piardă slujba? Cărţi?* Îmi căutam adăpost de frământările ei în coliba bătrânului Munchi, pictând pe scheletele frunzelor de *peepal.* Puteam să uit de toate desenând modelul de pe şalul unei lăptărese sau penele minuscule ale unei păsări myna. Asta mă linişte a. Mai târziu, când Hari mă ocăra că nu îi dăruiesc copii, mă retrăgeam din nou în arta mea, dar desenam doar în minte, închipuindu-mă cu pensula din mână, chiar şi când el îmi îndesa pumni în stomac sau mă lovea cu picioarele în spate. Mă concentram asupra unor detalii, ca buburuza care mi se plimba pe braţ sau modelul cu frunze al sariului meu, şi ignoram orice altceva, blocând teama, durerea şi îngrijorarea.

Acum, pe când eram condusă către camerele reginei celei tinere, îmi ocupam mintea studiind modelele emailate din jurul uşilor, zăbrelele din cadrul ferestrelor, mozaicurile care împodobeau pardoselile şi pereţii de marmură, poveştile ţesute în covoarele de mătase. Cu secole în urmă, prinţii din Jaipur îi invitaseră pe cei mai buni cioplitori în piatră, vopsitori, bijutieri, zugravi şi ţesători din ţări străine – Persia, Egipt, Africa, Turcia – să-şi expună talentele. Până când am ajuns la dormitorul Înălţimii-Sale

Larika, temerile mi se domoliseră, iar mintea îmi era mai liniştită.

În stânga uşii era un guru care stătea cu picioarele încrucişate pe o saltea căptuşită, legănându-se înainte şi înapoi şi plimbând un şirag de mătănii printre degete. Dintre sprâncene îi pornea un bindi portocaliu făcut din pudră de curcuma, care urca până la rădăcina părului. Pliurile tunicii albe se desfăceau în dreptul pântecelui său generos. Dinaintea lui se încolăcea leneş spre tavan fumul ce ieşea dintr-un con de tămâie.

Maharani Latika se odihnea sprijinită pe perne din satin crem pe un pat cu baldachin. Nu era văduvă, cu toate acestea purta un sari alb de muselină şi o bluză albă. Era slujită de trei doamne de la curte, îmbrăcate în sariuri de mătase. Cea care pieptăna părul reginei avea, evident, sarcina să se ocupe de toaleta ei. O altă doamnă îi făcea vânt cu evantaiul în timp ce a treia citea cu voce tare dintr-o carte de poezii. Am recunoscut poemul ca aparţinând lui Tagore. *Smeadă? Oricât ar fi de smeadă, i-am zărit ochii negri de gazelă.* Femeile de la curte au ridicat privirea când am intrat în cameră, dar şi-au văzut mai departe de treaba lor. Mi-am împreunat mâinile în chip de salut şi m-am îndreptat spre pat, atingând aerul de deasupra picioarelor lui maharani şi trăgând orice energie potrivnică spre frunte. Dar ochii ei lipsiţi de viaţă priveau drept înainte, de parcă nu m-ar fi văzut. Le-am salutat pe doamne împreunându-mi mâinile, iar ele au răspuns cu o înclinare a capului.

Încăperea era întunecoasă, prin concepţie sau din raţiuni practice, aşa că i-am cerut servitorului să-mi aşeze sacoşele lângă fereastră, unde puteam să văd mai bine. M-am uitat în jur după un taburet şi omul mi-a adus unul tapiţat. Am despachetat lucrurile de care aveam nevoie, apoi mi-am clătit mâinile în apa rece de iasomie dintr-unul din recipientele mele. După aceea mi-am turnat ulei în palme. Am ridicat cu grijă mâna reginei. Avea pielea uscată şi rece. Ea s-a foit în aşternut. Cu colţul ochiului, i-am văzut capul întorcându-se spre mine şi, deşi evitasem până atunci să o privesc în ochi, am făcut-o acum. Auzisem despre frumuseţea ei, care îl vrăjise pe maharajah de la prima vedere. Ochii ei, rotunzi şi

luminoşi, cu pupile ca de mahon, păreau goi, incapabili să ascundă imensa ei tristeţe. Pielea gingaşă din jurul pleoapelor era mai întunecată decât restul tenului, ca şi când ar fi fost arsă. Înălţimea-Sa nu purta bijuterii. Pudra roşie de vermilion care şerpuia de-a lungul cărării din părul ei era singura ei podoabă. Trebuie să fi fost aplicată de una dintre doamnele de companie.

Şi-a privit mâna, cea pe care o ţineam eu în palme. Şi-a răsfirat degetele şi le-a studiat de parcă nu le mai văzuse până atunci. Avea vârfurile unghiilor bine îngrijite, tăiate într-o formă rotunjită, cu cuticulele împinse înapoi. Regina a scos un oftat prelung şi s-a retras iar în reveria ei. Acum puteam să trec la treabă.

Într-o dimineaţă, după ce plecasem să locuiesc cu Hari şi mama lui, am văzut trei ouă roz-violet lângă locul în care spălam hainele pe malul râului. Am auzit un ţipăt ascuţit: *Kink-a-joo! Kink-a-joo!* şi am zărit, sub un tufiş, o femelă de *bulbul* cu smocuri de pene roşii ca nişte favoriţi, care mă privea înclinându-şi capul când într-o parte, când în cealaltă. Stătea aplecată pe o parte, târând o aripă pe pământ. Am dat fuga înapoi acasă s-o aduc pe *saas,* care a spus că pasărea trebuie să fi fost rănită înainte să-şi ia zborul spre cuib ca să-şi depună ouăle. Acasă, soacra mea a făcut o cataplasmă pentru a imobiliza aripa. Au trecut două săptămâni până să se vindece, după care soacra mi-a spus să-i dau drumul în locul unde o găsisem. Când am dus-o acolo, pasărea şi-a căutat în zadar ouăle, care dispăruseră de mult. Nu reuşisem să i le salvez; nu puteam nici să-l aduc înapoi acasă pe fiul lui Maharani Latika, dar, cu timpul, puteam s-o ajut să-şi vindece rana.

Am început prin a-i masa uşor mâinile şi picioarele, astfel încât să se poată obişnui cu atingerea mea. Lucram de mult timp cu doamnele mele şi ele aveau încredere în mine, dar Maharani Latika nu mă cunoştea, nici măcar nu îmi remarcase prezenţa, aşa că îi era greu să se relaxeze aşa cum se relaxa în mâinile doamnei care îi făcea toaleta. Cu amestecul pe care îl preparasem de dimineaţă – uleiuri de susan şi nucă de cocos şi extracte din frunze de *brahmi* şi cimbru – am masat zona dintre degetul mare şi

arătător. I-am frecat încheietura acolo unde se simţea pulsul. La fel am insistat şi pe arcul tălpilor, masând scobitura dintre degetul mare şi cel din mijloc, pentru a elibera tensiunea. Doamna care citea din cartea de poezii îmi dicta ritmul cu scandarea ei hipnotică.

După un timp, am simţit că articulaţiile reginei încep să se înmoaie şi i-am auzit respiraţia pătrunzând mai adânc în plămâni. Am continuat, preţ de o oră, să-i masez cu uleiurile mele braţele şi picioarele de jos în sus, coborând apoi până la mâini şi la tălpile picioarelor. I-am întins tendoanele, i-am detensionat membrele, i-am deschis meridianele. Dacă muşchii opuneau rezistenţă, îmi îndreptam atenţia asupra punctelor de presopunctură, pentru a elibera tensiunea. În timp ce lucram îmi ţineam mintea concentrată pe transferul energiei către ea. Orice alt gând dispăruse.

Când am simţit că braţele îi devin grele, am îndrăznit să arunc o privire. Înălţimea-Sa adormise. Nu avea să dureze, dar, pentru prima vizită, atât putea să suporte.

După ce mi-am strâns lucrurile, un servitor m-a însoţit prin alte coridoare până la o încăpere din sticlă plină doar cu orhidee. Aerul era umed aici şi temperatura mult mai ridicată decât în palatul prevăzut cu aer condiţionat. Am simţit că mi se adună un strat de sudoare deasupra buzei de sus.

Cu o mică forfecuţă de argint, maharani cea mare îndepărta frunzele moarte ale uneia dintre plante. Pe bluza ei de mătase se iviseră, la subraţ, pete de transpiraţie în formă de semilună.

Fără să se întoarcă, Maharani Indira a spus:

— Cu cât Latika se recuperează mai repede, cu atât mai repede mă voi putea întoarce şi eu la copilaşii mei.

De pe o masă din apropiere a luat un pahar umplut cu gheaţă şi un

lichid limpede şi l-a agitat uşor.

— Gin tonic. Vrei şi dumneata, doamnă Shastri?

Eram tentată, dar nu mai băusem alcool până atunci.

— Nu, mulţumesc.

M-a privit zâmbind.

— Eşti sigură? Britanicii ne-au lăsat câteva lucruri grozave, iar acesta este, de departe, cel mai grozav.

A luat o înghiţitură.

— Cu atât mai mult cu cât ţine şi malaria la distanţă.

S-a mutat la următoarea plantă şi a început să întoarcă frunzele pe o parte şi pe alta pentru a le controla. Mulţumită, a luat o înghiţitură zdravănă din cocktail.

— Vino să-mi cunoşti puişorii.

M-am apropiat.

A arătat spre o floare galbenă cu dungi verzi şi câte o aripă întinsă pe fiecare latură. Aripile erau punctate în negru.

— Acesta este papucul-doamnei. Dar eu îi spun *titli,* pentru că arată ca un fluture. Şi pe vanda asta albastră de aici am botezat-o Sita.

A mângâiat tandru o petală cu degetul. Sera părea să fie pepiniera lui maharani în mai multe sensuri.

— Se zvoneşte că Lady Sita obişnuia să-şi împletească orhidee albastre în păr în timpul exilului. Este o specie rară.

Maharani Indira a traversat camera şi şi-a plimbat degetele peste nişte

flori mărunte de culoare roz – vreo douăzeci cu totul – care porneau dintr-o singură tulpină.

— Ei, acesta a fost un dar de la prinţesa Thailandei. Voiam să-i dau numele regretatului meu soţ, până când prinţesa mi-a spus că nu reuşise să facă să-i crească tulpina şi atunci mi-am zis că în cazul ăsta nu seamănă deloc cu soţul meu!

Încântată de gluma ei deocheată, a dat drumul unui râs adânc şi gutural. Văduva regelui părea să fi găsit un refugiu între zidurile care o întemniţau. Săracii nu erau singurii condamnaţi la izolare de casta căreia îi aparţineau.

— Am o reţetă secretă ca să fac orice să crească.

A turnat câteva picături de băutură la baza unei plante. Buzele i s-au arcuit într-un zâmbet conspirativ când s-a uitat la mine cu coada ochiului.

— *Chup-chup*

N-am putut să-mi stăpânesc râsul.

A sorbit din pahar.

— Deci, doamnă Shastri, spune-mi, când pot să mă dedic din nou în întregime orhideelor mele?

Mă gândisem la asta în timp ce mă ocupam de regina cea tânără.

— Dacă îmi îngăduiţi, Înălţimea-Voastră, înainte ca munca mea să o poată ajuta cu adevărat, Maharani Latika trebuie să aibă încredere în mine. Dacă aş lucra cu ea în fiecare zi la aceeaşi oră timp de două, trei săptămâni, cred că vom face progrese.

— Şi azi ai înregistrat vreun progres?

— Cred că da. Am început pregătirile pentru un model de henna la care

voi adăuga câte ceva în fiecare zi. Când va fi terminat, cred că Înălţimea-Sa se va simţi mult mai bine.

Ea a încuviinţat dând din cap şi şi-a ţuguiat buzele.

— Care este costul acestei readuceri la viaţă?

Mi-am încleştat mâinile în poala sariului.

— Oricât consideraţi potrivit, Înălţimea-Voastră.

Regina cea mare m-a cercetat din priviri.

— În fiecare dimineaţă, când termini cu Înălţimea-Sa, aş vrea să-mi dai un raport. Dacă constaţi progrese, vom continua. Dacă nu, vom încerca altceva. Acum, când ieşi, dă-i asta casierului.

Mi-a întins o foaie de hârtie.

— Are să-ţi plătească cinci sute de rupii în fiecare zi când vii.

Simţeam că sunt pe punctul să leşin. Într-o oră câştigasem suma pe care o făceam într-o săptămână plină de şedinţe de tatuaj cu henna. Două săptămâni ar însemna şapte mii de rupii! Umezeala era înăbuşitoare, iar fruntea îmi era năclăită de transpiraţie. Trebuia să ies de acolo.

— Mulţumesc, Înălţimea-Voastră.

A făcut semn că pot să plec şi s-a întors să controleze planta din faţa ei. Când am ieşit din cameră, am auzit-o spunând:

— Iar eşti pleoştit, Winston? Nu-ţi acord suficientă atenţie, scumpule?

Malik mă aştepta la porţile palatului. S-a grăbit să mă elibereze de sufertaşe.

— Zâmbeşti, tanti şefa. Ai avut succes?

— Se poate spune că da, am zis zâmbind. Şi bucătarul palatului? Te-ai simţit bine cât ai stat cu el?

— Drept să spun, tanti şefa, cu excepţia bomboanelor de tamarind, nu mă prea omor după dulciuri. Madho Singh, în schimb, da. Pasărea aia mi-a mâncat mai toată porţia de *rabri.* S-ar putea să-i fie rău în seara asta.

Pe când ne îndreptam spre strada următoare ca să oprim o ricşă obişnuită, Malik legăna sufertaşele în ritmul mersului. Am clătinat din cap. La ce bun să-l cert?

— Şi, ia zi, ce ai făcut cât ai stat cu bucătarul?

— Păi, n-am stat pe lângă el. Am făcut nişte drumuri, am luat comenzi, am făcut livrări.

M-am oprit brusc.

— Malik! Ai nesocotit cu bună-ştiinţă poruncile Înălţimii-Sale?

Malik s-a întors cu faţa spre mine. Zâmbea larg.

— Nicio grijă, tanti şefa. Când servitorul i-a spus să-mi facă *rabri,* bucătarul a făcut o faţă de parcă voia să mă taie în două cu cuţitul.

A fluierat după o ricşă.

— Aşa că m-am gândit: cum pot să-l fac la fel de fericit precum o fac pe tanti şefa în fiecare zi?

A râs când m-a văzut ridicând din sprâncene.

— L-am întrebat cât plăteşte palatul pe uleiul de gătit. Când mi-a spus, am strigat: „*Baap re baap!* «Ăsta-i jaf curat!»„

Am închis ochii. Ce mai punea la cale Malik?

— Tanti şefa, linişteşte-te.

A făcut un gest cu mâna de parcă înşuruba un bec. Adică nicio problemă.

— O să-i fac eu rost de ulei la preţ mult mai mic decât cer scârbele alea care jecmănesc palatul, iar bucătarul va băga în buzunar diferenţa.

A arătat spre una din sacoşele pe care le ducea.

— Este atât de mulţumit, că a promis că îmi va găti ceva bun în fiecare zi, indiferent dacă îi cer eu sau nu. Astăzi a făcut *puri* şi *chole.* Mâine, *bhaji!* Tu şi Radha nu va mai trebui să gătiţi de acum încolo.

A alergat înainte să aşeze sacoşele în ricşa care aştepta şi eu l-am urmat, uimită şi puţin înspăimântată de micul meu prieten.

Zvonul despre vizitele mele la palat s-a împrăştiat ca untul topit pe o *chapati* fierbinte. A fost de ajuns ca vânzătorul de mango să ne vadă la porţile palatului şi să-i spună soţiei sale, care i-a spus vecinului ei, care i-a spus cumnatului său, care i-a spus medicului lui, care i-a spus spălătoresei sale, care a adus rufele călcate la casa uneia dintre doamnele mele. În scurt timp, serviciile mele erau solicitate de noi clienţi pentru toate sărbătorile şi ceremoniile: logodnă, a şaptea lună de sarcină, naşterea copilului, prima masă solidă a copilului, primul tuns al copilului, majoratul băiatului, inaugurarea unei case proaspăt construite, naşterea lui Hanuman, ritualul cu foc dedicat zeiţei Durga, Noaptea cea Mare a lui Shiva, promovarea la locul de muncă, intrarea la universitate, ceremonia dinaintea unei călătorii, ceremonia de mulţumire pentru întoarcerea cu bine acasă. În India nu lipseau riturile şi ritualurile, iar noi trei eram ocupaţi de dimineaţă până seara târziu. Radha pregătea pasta de henna şi mă ajuta să gătesc gustările sărate. Mă ocupam de Maharani Latika dimineaţa şi de doamnele mele după-amiaza şi seara. Malik colinda oraşul

livrând cremele, uleiurile şi loţiunile mele, ale căror vânzări se triplaseră. Era un moment bun pentru noi; ar fi trebuit să mă bucur mai mult de asta, dar nu puteam – nu înainte ca Maharani Latika să-şi poată relua îndatoririle regale.

Mulţi dintre noii clienţi erau dornici de bârfe.

Este Maharani Latika la fel de frumoasă pe cât se spune?

Povesteşte-ne despre canapelele pe care au loc să stea zece persoane!

Este adevărat că urnele de argint de la palat sunt înalte de un stat de om?

Se serveşte carne în sufragerie?

Nici doamnele pe care le serveam de ani întregi nu puteau să nu strecoare o întrebare-două: *Maharani poartă numai sariuri de la Paris? Ce imprimeu au sariurile ei din mătase georgette?*

Doamnele mele preferate, precum doamna Patel, care nu erau impresionate de bogăţie sau titluri, au rămas indiferente. O persoană foarte respectabilă, în vârstă de şaizeci şi ceva de ani, liniştită şi calmă, care ţinea contabilitatea la hotelul soţului ei, doamna Patel a zis doar atât: „Sper că mai iei o pauză, Lakshmi. Vremuri ca acestea pot fi foarte neliniştitoare." Apoi a căzut într-o tăcere cordială.

Malik a rămas discret. Îl sfătuisem cum să răspundă la întrebările puse de portari, servitori şi birjari. Avea voie să descrie tablourile înfăţişând regine la vânătorile regale familiilor din casta Rajput, dar nu şi Brahmanilor, care erau vegetarieni. Putea vorbi despre grădinile înmiresmate, dar nu şi să dea detalii privind instalaţiile sanitare europene din toaleta de la palat – era prea vulgar. Putea să relateze că în orchestra palatului erau angajaţi patruzeci de muzicanţi, dar nu trebuia să dezvăluie că fiecare dintre cei trei bucătari-şefi – unul bengalez, unul englez şi un altul din Rajasthan – avea bucătăria lui separată şi propriile ajutoare –

lucru prea ostentativ.

Radha îşi îndeplinea sarcinile aproape fără o vorbă. De cum isprăvea, se ducea acasă la Kanta. Întrucât noul trimestru şcolar nu începuse încă, Kanta îi sugerase surorii mele să-i citească după-amiaza. Mi s-a părut o idee splendidă. Când ajungeam la locuinţa noastră seara târziu, credeam că va fi dornică să povestească despre cum petrecuse ziua – de fapt, aşteptam cu nerăbdare –, dar ea se întindea în pat, cu spatele la mine, şi citea dintr-o carte pe care i-o împrumutase Kanta.

O întrebam ce citeşte. Îmi răspundea abrupt: „O carte”. Dacă întrebam ce carte, zicea: „N-ai de unde s-o ştii tu”. „Pune-mă la încercare”, ziceam eu, la care ea spunea ceva de genul: „Un roman al uneia din surorile Bronte”.

Ştia foarte bine că îmi erau cunoscute toate trei. Nu fuseserăm crescute de acelaşi tată, care ne învăţase să citim în engleză cu voce tare pe la vârsta de trei ani? Poate că reuşeam atunci doar să scoatem cuvinte fără să le cunoaştem semnificaţia, dar datorită metodelor sale începuserăm să citim literatură de la o vârstă fragedă.

Nu-mi venea să cred că era încă supărată pe mine pentru că nu putea merge şi ea la palat. Era enervant. Eram sora mai mare, cea care aducea bani în casă. Eu stabileam regulile şi ea era datoare să le respecte fără să crâcnească, aşa cum trebuia să facă o soră mai mică. Dar îmi înfrânam furia. Cu timpul, avea să-i treacă. Cu timpul, avea să înveţe să accepte ceea ce nu putea schimba.

Iată, eu, de exemplu: în ciuda obiecţiilor mele repetate, nu reuşisem să-mi schimb soarta; sfârşisem prin a mă mărita cu Hari.

La următoarea întâlnire cu doamna Sharma, aceasta m-a felicitat pentru angajamentul de la palat. Încurajată, i-am spus că vreau să vorbim

despre căsătoria pe care i-o propusesem, între Sheela şi Ravi. (Samir începuse deja să se înţeleagă cu domnul Sharma privind participarea în comun la licitaţia pentru contractul de la Palatul Rambagh, aşa că abordarea acestui subiect era cât se poate de firească.) Doamna Sharma mi-a ieşit în întâmpinare, incapabilă să ascundă zâmbetul care îi împingea aluniţa în sus pe obraz, şi şi-a jucat propria mână. În loc să ofere o zestre, soţii Sharma doreau să construiască o casă pentru Sheela şi Ravi, în cazul în care se avansa cu încheierea căsătoriei. Sheela prefera să nu locuiască cu familia viitorului ei soţ, aşa cum era obiceiul.

— Una dintre familii s-a opus acestei cereri şi a trebuit să le respingem oferta, a precizat doamna Sharma.

Înţelegeam de ce familiile din Jaipur considerau de neconceput pretenţia Sheelei; aici exista tradiţia convieţuirii sub acelaşi acoperiş. Chiar şi Kanta şi Manu, care erau moderni şi occidentalizaţi, locuiau cu mama lui Manu, rămasă văduvă. Parvati se va lupta ca o tigroaică pentru ca primul ei născut să locuiască împreună cu ea. Avea să argumenteze că în conacul familiei Singh era loc suficient; Ravi şi Sheela puteau ocupa o aripă a clădirii.

Dacă voiam să capăt comisionul de mijlocitor – şi voiam –, depindea de mine să găsesc o soluţie care să mulţumească ambele părţi. Era, cu siguranţă, un factor perturbator, dar eram la câţiva paşi de încheierea acestui pact. Nu aveam de gând să renunţ acum. La familiile mai puţin înstărite, punctul nevralgic era de obicei valoarea zestrei: câţi bani, cât aur, câte sariuri de mătase. Dar familiile Singh şi Sharma nu aveau să se tocmească în privinţa banilor; satisfacerea pretenţiilor lor necesita fineţe, creativitate şi mai mult decât un strop de noroc.

La o săptămână după ce îmi începusem vizitele zilnice la palat, m-am dus la Kanta pentru şedinţa noastră obişnuită de tatuaj.

Radha era deja acolo, aşezată într-un fotoliu, iar degetul ei marca pagina din cartea pe care probabil că o citeau împreună.

Kanta a sărit de pe canapea, nerăbdătoare să-mi dea veşti.

— Lakshmi, muream de nerăbdare să-ţi spun!

Ochii îi scânteiau de bucurie.

— Sunt însărcinată! a zis, îmbrăţişându-mă. Şi totul se datorează ţie, hennei tale fermecate şi desenelor tale extraordinare şi sunt sigură că trebuie să fi strecurat ceva necurat în acele dulciuri ale tale.

Am zâmbit.

— Kanta, este minunat!

Şi, întorcându-mă spre Radha, am întrebat:

— Ai auzit?

Radha a ridicat din sprâncene. A răspuns cu un aer superior:

— Mătuşica mi-a spus deja.

— *Saasuji* a ştiut înaintea mea, a continuat Kanta. A început să-mi fie greaţă ori de câte ori deschid o carte. Ea a spus că la fel era când era gravidă cu Manu. Închipuie-ţi! Soacra mea şi cu mine avem încă ceva în comun în afară de soţul meu! a zis chicotind.

Fericirea ei era molipsitoare; m-am trezit şi eu râzând. Kanta şi-a pus un braţ în jurul umerilor Radhei.

— De aceea a fost atât de minunat s-o am pe Radha ca să-mi citească. Nu mai pot face asta singură! a chicotit ea din nou.

Ne-am îndreptat spre dormitorul Kantei, unde ea şi-a scos sariul.

— *Saasuji* crede că bebeluşul vede cu ce mă îmbrac. Dacă o face fericită să mă vadă în sari, foarte bine.

S-a întins pe divan.

— Să facem încă o *mandala* cu bebeluşi pe burtă ca să-mi aducă un băiat frumos ca Manu.

Sora mea ne urmase în dormitor şi se aşezase pe pat, de parcă locuia acolo.

— Radha, te rog, citeşte mai departe în timp ce Lakshmi îşi face magia.

Mai fericită să asculte de Kanta decât de mine, Radha a zâmbit cu îngâmfare şi a deschis cartea pe care o adusese la pagina unde rămăseseră. M-am uitat la copertă. *Daisy Miller.* Nu o citisem, dar doamnele mele pomeniseră despre ea. Romanul era despre o adolescentă americană aflată în călătorie prin Europa. Era foarte generos din partea Kantei să o ajute pe Radha să-şi îmbunătăţească cunoştinţele de engleză – şi pe cele despre lume. Îi eram recunoscătoare că avea timp pentru sora mea, în timp ce eu nu aveam. Zilele mele erau atât de pline încât mă simţeam uşurată că mi-o lua pe Radha de pe cap.

— Ah, Lakshmi! Mâine o duc pe Radha la filmul acela american despre care ţi-am spus. *Unora le place jazzul.* Cu domnişoara Marilyn Monroe în rolul principal!

Kanta sporovăia de zor, veselă ca un colibri.

— Şi luna viitoare o să ruleze din nou *Doamna şi domnul 55* – a avut aşa de mult succes prima oară! O să ne ducem să-l vedem şi pe acela. Nu te superi, nu-i aşa, Lakshmi?

Cum puteam să refuz când se oferea atât de generos să o însoţească pe sora mea? M-am uitat la Radha, ştiind că aşteaptă cu nerăbdare răspunsul meu, chiar dacă se prefăcea indiferentă. M-a încercat un vag sentiment de

neliniște, dar am răspuns:

— Bineînțeles că nu. Ești foarte amabilă, Kanta.

Radha m-a răsplătit cu un mic zâmbet.

Sora mea avea nevoie de un prieten, la fel și Kanta. Îngăduind ca ele să petreacă mai mult timp împreună, îi ceream în felul meu iertare Radhei că petreceam atât de puțin timp cu ea. Sau cel puțin așa îmi spuneam.

8

5 ianuarie 1956

În timpul celei de-a doua săptămâni de ședințe zilnice cu Maharani Latika am simțit o schimbare. Când am ajuns, tânăra regină s-a uitat drept în ochii mei. Părea vioaie, iar culoarea întunecată din jurul pleoapelor ei pălise. Ochii nu-i mai erau injectați. I-am atins picioarele, m-am interesat de starea ei de sănătate. Nu a răspuns, dar a continuat să mă cerceteze cu ochii ei mari.

— Înălțimea-Sa a dormit șase ore fără întrerupere azi-noapte, m-a anunțat doamna de companie care îi citea cu voce tare tinerei regine.

Nu mi-am putut ascunde entuziasmul. Am deschis un vas cu felii de lămâie pe care le confiasem cu o seară înainte.

— Poate că ar fi nimerit să sărbătorim? am întrebat.

Soacra mea mă învățase că femeile care suferiseră o pierdere profundă aveau nevoie de remedii bogate în fructe și esențe de flori. Lămâia stimula energia și focul la nivel digestiv; fructele confiate aveau să-i crească

apetitul.

— Îmi permiteţi, Înălţimea-Voastră?

Maharani Latika a ridicat din sprâncene, cerând din priviri îndrumare de la suita ei. Prima doamnă de companie i-a dat instrucţiuni unui servitor să ducă vasul la bucătărie. Mâncarea pregătită în afara palatului era suspectă şi unul dintre ajutoarele bucătarului trebuia să o guste înainte să mănânce din ea regina. Dacă totul mergea bine astăzi, în câteva zile puteam să-i servesc *rasmalai* cremos, brânză dulce de casă cu zahăr, cardamom şi petale de trandafir. Obrajii reginei ajunseseră scobiţi; săptămâni la rând refuzase orice hrană în afară de un *dai* la fel de subţire ca apa de băut. Hrănind-o cu alimente care îi stimulau senzaţia de foame în stomac, speram să-i corectez dezechilibrul energiilor din corp. Din momentul când puteam trece la texturi mai grele precum caşul şi la condimente de genul cardamomului, depresia ei avea să cedeze mai repede.

În ziua aceea, Înălţimea-Sa s-a arătat interesată de tatuajul cu henna şi a privit în timp ce desenam. În fiecare zi adăugam ceva nou la modelul din ziua precedentă. Mai întâi îi pictasem unghiile, vârfurile degetelor şi încheieturile mâinii cu pastă solidă de henna. Făcusem la fel cu degetele de la picioare şi cu tălpile. Într-o altă zi am desenat ramuri împletite pe fiecare deget de la mâini şi picioare. În ziua următoare, un model complex cu frunze pe dosul mâinilor şi pe labele picioarelor. Acum înconjuram fiecare frunză cu puncte mici pe margini. Scopul meu era să-i acopăr fiecare centimetru de piele de pe mâini şi picioare cu henna; cu cât aplicam mai multă henna, cu atât proprietăţile calmante ale pastei aveau să-i liniştească mintea şi corpul şi să-i permită Înălţimii-Sale să se odihnească.

Când servitorul s-a întors cu lămâile confiate, acum aranjate pe o farfurie de porţelan albastru imperial, doamna de companie a preluat-o şi i-a oferit-o tinerei regine. Înălţimea-Sa a ezitat înainte de a lua o felie de lămâie. Toţi ochii erau aţintiţi asupra ei. Chiar şi guru şi-a ridicat privirea de

la rugăciunea lui, cu buzele ţuguiate, de parcă se pregătea să sugă din lămâia zaharisită.

Maharani a muşcat o bucăţică, a mestecat şi a înghiţit. A închis ochii şi a mai luat o muşcătură. Tensiunea din încăpere s-a risipit; umerii au coborât, destinşi, când toată lumea a oftat uşurată la unison.

Doamna de companie şi-a reluat lectura. „Când norii de furtună bubuie pe cer şi cad ploile torenţiale de iunie, vântul umed de la răsărit vine mărşăluind peste câmpie ca să sufle ca în cimpoi printre bambuşi. Puzderie de flori se ivesc dintr-odată, de nu se ştie unde, şi dansează în iarbă cu frenetică veselie."

A doua zi, Înălţimea-Sa era îmbrăcată într-un sari de mătase de culoarea vinetei. Doamnele ei îi pictaseră pe frunte un bindi violet asortat. Bordurile bluzei ei erau brodate manual cu flori aurii şi verzi. Părul îi strălucea de la uleiul de cocos şi *bawchi* pe care i-l încredinţasem cu o zi înainte doamnei care se îngrijea de toaleta ei. În ultimul minut, adăugasem o picătură de mentă, care acum parfuma aerul împreună cu tămâia din lemn de santal folosită de guru.

Am schimbat zâmbete cu doamnele.

— Bună dimineaţa!

Ne-am întors cu toţii făcând ochii mari la Înălţimea-Sa, care rostise acest salut. A sunat ca un orăcăit; regina nu vorbise de o lună. Şi-a dres glasul, iar una dintre însoţitoarele ei s-a repezit să-i dea un pahar cu apă.

După ce a luat câteva înghiţituri, Maharani Latika a încercat din nou:

— Bună dimineaţa!

Glasul îi era hârâit. Înălţimea-Sa şi-a dus mâna la piept şi a închis ochii.

Am crezut că o să înceapă să plângă. Apoi pe faţă i s-a aşternut încet un zâmbet timid. A deschis ochii şi s-a bătut pe piept, încerca să râdă, de parcă sunetul vocii ei răguşite o amuza.

— *Hai Bhagwan!* Este o dimineaţă foarte bună, Înălţimea-Ta, a spus guru.

În seara aceea, întorcându-mă de la closetul din fundul curţii doamnei Iyengar, urcam scările către locuinţa mea când i-am auzit pe Radha şi pe Malik sporovăind în camera noastră. Uşa camerei era întredeschisă. Cum Radha vorbea rar cu mine în zilele acelea, conversaţiile dintre ei erau singurul mod în care aflam ce se întâmplă în viaţa ei. M-am oprit pe palier să ascult.

— Marilyn Monroe este atât de diferită de femeile indiene, Malik, zicea ea cu un glas ce părea visător. Pielea îi e albă ca petalele de *champa* şi are părul înfoiat – ca vata de zahăr care se vinde la cinema.

— Gopal zice că are hainele atât de strâmte încât nu se poate abţine să se holbeze la sânii ei. Arată ca nişte munţi pe ecranul cinematografului.

— Prietenul tău este un obraznic.

Cu cât petrecea mai mult timp în compania Kantei, cu atât vorbea mai arogant sora mea, de parcă proba rafinamentul de orăşeancă, să vadă dacă îi vine bine. Era greu de crezut că era aceeaşi fată cu juponul plin de praf, unghiile murdare şi părul neîngrijit pe care o cunoscusem cu doar trei luni înainte. Mă neliniştea puţin să constat cât de repede se schimba. Oare creştea prea repede? Pe de altă parte, când am văzut-o într-un *salwar-kameez* elegant, cu părul sclipind într-un coc îngrijit, nu am simţit că radiez de mândrie, ca Pygmalion în faţa sculpturii lui?

— A fost distractiv filmul? a întrebat Malik.

— Aşa cred. Mătuşa Kanta mi-a explicat părţile pe care nu le-am înţeles. Domnişoara Monroe are cel mai frumos zâmbet.

A tăcut o clipă şi apoi a continuat:

— Crezi că americanii au mai mulţi dinţi decât noi?

— Nu ştiu. Poate doar zâmbesc mai mult.

— Hmm… Cu siguranţă au dinţi mai buni decât *Angreji.*

— Toată lumea are dinţi mai buni decât englezii!

Au izbucnit în râs.

După o scurtă tăcere, Radha a spus:

— Este primul film color pe care l-am văzut.

— Parcă ziceai că e prima oară în viaţă când vezi un film.

— *Arré!* Nu trebuie să ţii minte tot ce îţi spun.

Malik a râs pe înfundate.

— Deşi, a zis gânditoare Radha, poate că dinţii ei par mai albi pentru că buzele ei sunt atât de roşii.

Pentru o clipă am auzit doar zăngănitul farfuriilor de oţel. Apoi glasul lui Malik:

— Radha, rujul are vreun gust?

— De unde să ştiu eu?

— Te-am văzut. Când alergam după treburi. Erai la terenul de polo al Clubului Jaipur. Erai dată cu ruj.

— Mă spionai? a întrebat cu voce tăioasă Radha.

— Au!

Probabil că îl ciupise de lobul urechii.

— Nu! Sunt prea ocupat, ca să te spionez!

După un moment de tăcere, Radha a recunoscut:

— Mătuşa Kanta a vrut să-l încerc. De multe ori mă pune să probez lucruri de-ale ei.

Am simţit o greutate în piept. Kanta o încuraja pe sora mea de treisprezece ani să se rujeze?

— Ştii, Radha, ce spune Gopal despre ruj? Că fetele din Bombay se nasc cu el pe buze. Aşa economisesc timp când devin stele de cinema.

Am auzit chicotele guturale ale lui Malik şi râsul grav al Radhei. Părea fericită.

La Clubul Jaipur, elita oraşului juca polo şi tenis şi savura cocktailuri pe terasă. Nu era genul de loc în care să fi fost eu invitată vreodată. Kanta şi Manu erau membri ai clubului, dar nu se duceau aproape niciodată, pentru că Manu nu juca nici tenis, nici polo. Dacă ar fi dus-o acolo pe sora mea, Kanta ar fi pomenit, cu siguranţă, lucrul ăsta. Nu voiam să-i cer socoteală Kantei pentru că o răsfăţa prea mult pe Radha; aş fi părut nerecunoscătoare şi meschină. Aş fi dat de înţeles că sunt invidioasă pe bucuria pe care o aducea în viaţa surorii mele.

Dar nu voiam nici ca Radha să devină obsedată doar de lucruri superficiale. Doream să facă studii superioare, de care eu nu avusesem parte. Era prea mult să sper că putea studia în străinătate precum Kanta, dar îmi permiteam să angajez meditatori care să-i completeze studiile de la şcoala de stat, aşa încât să treacă examenele dificile la un colegiu local.

Am inspirat adânc; mai era încă o săptămână şi începea şcoala, iar

mintea Radhei avea să se umple cu ecuaţii matematice şi teorii ştiinţifice, în loc să se preocupe de marca de pastă de dinţi folosită de Marilyn Monroe.

După două săptămâni de tratament, Maharani Latika începuse să-şi recapete culoarea în obraji. Astăzi, doamna de companie care se ocupa de garderoba ei alesese un sari din mătase georgette roşie, întreţesută cu fire subţiri de argint. Nuanţa rubinie a rujului îi punea în evidenţă părul negru, care fusese tapat în stilul unei vedete de cinema. O *maang tikka* de argint prinsă pe mijlocul capului se termina cu un rubin în formă de lacrimă. Transformarea era uluitoare. Fără să semene câtuşi de puţin cu regina mâhnită pe care o întâlnisem prima oară, această femeie radia sănătate şi o stare de bine. Bunătăţile cu care o hrăneam, ca şi uleiurile cu care îi făceam masaje făcuseră minuni pentru starea ei de spirit.

Era timpul să adaug ultimele detalii tatuajului cu henna. În centrul palmei stângi i-am desenat numele în hindi: Latika. Pe palma dreaptă, am scris cu henna numele fiului ei: Madhup. Când i-am ridicat mâinile, ca să poată vedea ce făcusem, a scos un suspin.

— Când vă gândiţi la fiul Înălţimii-Voastre, trebuie doar să vă împreunaţi palmele ca să fiţi aproape de el.

Ştiam că e riscant. Gândul la ceea ce pierduse putea să creeze efecte nedorite, să declanşeze o nouă depresie. Dar, întrucât îi îngrijisem trupul în ultimele câteva săptămâni, îi simţisem muşchii oţeliţi, hotărârea din încheieturi, forţa care îi curgea prin vine. Era o femeie care privea întotdeauna spre viitor, în pofida unor piedici, iar eu pusesem în mişcare procesul de vindecare de care avea nevoie pentru a o conduce într-acolo.

Ochii i s-au umezit şi o lacrimă i s-a prelins pe obraz. Una dintre doamnele ei i-a tamponat faţa cu o batistă brodată.

— Lakshmi, a rostit ea.

De când începuse să vorbească din nou, vocea îi devenise mai puternică.

Nu credeam că îmi ştie numele.

— Da, Înălţimea-Voastră?

— Îţi mulţumesc.

Dogoarea pe care o simţeam în străfundul ochilor era uşurarea – şi mândria – că îmi adunasem toată priceperea pe care o căpătasem ca să-i alin sufletul devastat. Nu am avut curaj să vorbesc. Am plecat privirea şi mi-am înclinat uşor capul ca răspuns la mulţumiri.

— Ştiu de la Maharani Indira că ai o soră mai mică.

Surprinsă că cele două regine vorbeau, nu doar că ştiau, despre viaţa mea personală, am dat din cap.

— Da. Radha. Are treisprezece ani.

— Merge la şcoală?

— Peste încă o săptămână va începe cursurile la şcoala de stat din apropierea locuinţei noastre.

Regina s-a uitat la mine şi şi-a dres glasul.

— N-ai vrea să te gândeşti să o înscrii la şcoala mea?

Pentru o clipă am uitat de bunele maniere şi am rămas cu ochii aţintiţi asupra ei. Şcoala de fete Maharani era cea mai prestigioasă din statul Rajasthan. Maharani Latika o fondase pentru a le instrui pe tinerele domnişoare în arta de a fi graţioase şi îngâmfate. Clientele mele îşi permiteau să-şi trimită fiicele acolo, dar eu, cu tot avântul pe care îl

cunoscuse afacerea mea, nu aş fi putut niciodată să câştig suficient ca să plătesc taxele de acolo.

Ca şi când mi-ar fi citit gândurile, Înălţimea-Sa a fluturat din mână şi a spus:

— Nu trebuie să-ţi faci griji în privinţa taxelor.

Am continuat să o privesc fix. Un loc la şcoala reginei însemna că Radha avea să aibă un viitor mult mai bun decât orice aş fi putut să visez eu pentru ea. Însemna că ar putea să studieze în străinătate – ca şi Kanta – şi să vadă lumea largă, lucru care pentru mine rămăsese doar un vis. Cu o zi înainte, nici nu mă gândisem că ar fi posibil!

Regina şi-a privit palmele deschise, a oftat şi le-a apropiat într-un *namaste,* oprindu-se chiar înainte de a le lipi şi a întinde henna încă umedă de pe ele.

— Sunt recunoscătoare pentru ceea ce ai făcut pentru mine.

Am fost cuprinsă de emoţie. Şi de un sentiment de uşurare. Ceea ce păruse o sarcină copleşitoare dăduse, în sfârşit, roade. Mi-am plecat capul şi mi-am împreunat şi eu mâinile.

Când mi-am putut stăpâni vocea, am spus:

— Va urez să purtaţi mereu roşu, Înălţimea-Voastră!

Nu am dus până la capăt binecuvântarea tradiţională: *iar fiii tăi să ducă mai departe numele soţului tău.* Singurul ei fiu, Madhup, nu avea să fie niciodată prinţ moştenitor şi, în aceste împrejurări, ar fi fost mai potrivită urarea să nu ajungă vreodată văduvă.

Am fost convocată de regina-văduvă pentru raportul zilnic privind starea bolnavei. Un servitor m-a condus la salonul unde mă intervievase

prima dată, doar că de data aceasta stătea la o masă de joc împreună cu alte trei doamne elegante şi pline de bijuterii. Se juca bridge. Mi-am lipit palmele într-un *namaste* către Înălţimea-Sa mai întâi, apoi către tovarăşele ei.

Madho Singh a scos un fluierat şi a cârâit:

— *Namaste! Bonjur!* Bine aţi venit!

A zburat din colivie şi s-a căţărat pe spătarul scaunului ocupat de stăpâna lui.

Maharani Indira i s-a adresat femeii aflate în faţa ei la masă:

— Nalani, ai întâlnit-o pe Helen Keller[5] în Bombay acum câteva luni, dar adevăratul făcător de minuni stă în dreapta ta.

Femeia cu numele de Nalani m-a cercetat pe deasupra lentilelor ei în formă de semilună.

— Chiar aşa?

Înălţimea-Sa şi-a studiat cărţile.

— Doamnelor, v-o prezint pe Lakshmi Shastri, care ne-a readus-o pe tânăra maharani din abisul deznădejdii.

Am zâmbit.

— Sunt bucuroasă să mă pun în slujba înălţimii-Voastre.

— Mi se pare, Gori, că luna viitoare vei fi gazda ministrului francez de

---

[5] Autoare şi activistă politică americană, militantă pentru drepturile persoanelor cu dizabilităţi. A susţinut conferinţe în multe ţări ale lumii. A vizitat India în 1953 (n. tr.).

finanţe. Ce răsfăţ ar fi pentru soţia lui ca Lakshmi să-i facă un tatuaj cu henna! Iar tu, Anu, nu urmează să devii bunică a treia oară? Lakshmi este chiar femeia potrivită să-ţi deseneze *mandala* pentru întâmpinarea copilului. Ea are să-şi desfăşoare magia şi, până să prinzi de veste, se va naşte un băieţel.

— Asta chiar că ar fi un miracol, a chicotit Anu.

Maharani mi-a zâmbit binevoitor. I-am mulţumit pentru laudă ducând o mână la frunte.

Ea şi-a concentrat din nou atenţia asupra cărţilor de joc.

— Aş vrea să continui să te vezi cu Latika de mai multe ori pe săptămână şi luna următoare. Sigur va avea o recădere când maharajahul îi va permite să vorbească din nou cu fiul ei, iar ajutorul dumitale va fi bine-venit.

Rostind acestea, Înălţimea-Sa mi-a făcut semn cu capul că pot pleca.

În timp ce mă îndreptam spre uşă, am auzit-o spunând:

— Ăsta e norocul meu, doamnelor, urmează să deschid ceremoniile pentru Festivalul Deşertului săptămâna viitoare. Gori, trebuie să mă însoţeşti de data asta. De ce e musai să fiu eu întotdeauna arbitrul concursului de mustăţi?

— Ştiţi cum se spune – cu cât e mustaţa mai lungă, cu atât mai lung este şi *lingam.*

Râsul lor m-a însoţit dincolo de uşă şi mai departe pe coridor.

Eu şi Malik eram într-o *tonga,* îndreptându-ne spre următoarea întâlnire. Îi povesteam despre noile însărcinări pe care le primisem din partea prietenelor lui Maharani Indira, când trăsura a hurducat brusc şi s-a

oprit. Calul s-a cabrat şi a scos un nechezat. Cu o mână l-am apucat pe Malik de braţ şi cu cealaltă m-am ţinut de copertina birjei, ca să nu cădem din ea. Ce loviserăm oare? Să fi fost o groapă sau un pietroi? Un câine vagabond? Apoi l-am văzut pe Hari. Pe latura dreaptă, strângând în mână prăjina pe care tocmai o înfipsese în roata birjei. Birjarul gesticula ca un apucat şi îi striga insulte. Şoferii din spatele nostru claxonau. Oamenii se răsuceau să privească. Chiar şi viţelul cel alb de pe marginea drumului s-a oprit din molfăit cojile de cartofi aruncate pe jos şi a ridicat capul.

Malik m-a tras de braţ.

— Hai să coborâm!

A apucat sufertaşele şi a sărit jos, dar eu nu mă puteam mişca. Malik i-a aruncat omului câteva rupii, m-a coborât din birjă, a ridicat sufertaşele şi m-a tras într-o ulicioară. Îmi simţeam membrele grele, de parcă înotam prin ulei. Oare chiar aveam să fiu legată de Hari şapte vieţi de acum înainte?

Când am fost feriţi de priviri străine, Malik s-a întors şi s-a eliberat de poveri, dar a continuat să mă ţină de braţ.

Hari s-a apropiat, aruncând prăjina în ţărână. Malik a scuipat jos.

— Nu poţi să faci şi tu o programare, ca toată lumea?

Fără să-i dea atenţie, Hari mi s-a adresat mie:

— Nu eşti niciodată acasă. Am nevoie de tine.

— Adică de bani?

— Da, dar…

— Credeam că ai găsit pe altcineva care să se îngrijească de asta.

S-a încruntat, arătându-se nedumerit.

— Dansatoarea aia. I-ai cheltuit şi ei toţi banii?

A fluturat din mână.

— A, femeia aia. Este...

S-a oprit şi a clătinat din cap.

— Uite ce e. Am nevoie de ajutorul tău pentru asta.

A păşit într-o parte. În spatele lui era o fetiţă, mai scundă şi mai micuţă ca vârstă decât Malik. Avea o rochie zdrenţuită, nespălată. Era desculţă. Nasul îi curgea. Hari a răsucit-o cu blândeţe. Am văzut o tăietură pe gamba ei dreaptă, din care se scurgea puroi galben.

— Am tratat-o cu cataplasma lui *Maa,* dar infecţia s-a agravat, mi-a explicat el.

M-am uitat mai atent la rană, dar nu m-am apropiat.

— Ea cine este?

Apoi m-am uitat la Hari, surprinsă.

— Şi ce ştii tu despre cataplasme?

El a oftat.

— După ce ai plecat, *Maa* a avut nevoie de ajutor. La început n-am vrut să o ajut, dar când s-a îmbolnăvit, m-a implorat să le îngrijesc pe femeile care veneau la ea. M-a învăţat ca şi pe tine.

Şi-a umezit cu limba buzele crăpate.

— Oamenii au nevoie de ajutor şi aici, în Jaipur.

Cu grijă, i-a scos fetei din gură degetul cel mare.

— Este fiica uneia dintre dansatoare.

Acum treisprezece ani îl cunoşteam pe Hari ca pe un om gata să facă şi să spună orice pentru a obţine ceea ce dorea. A fost o vreme, în primul an al căsătoriei noastre, când credeam tot ce îmi spunea. Hari îmi aducea traista-ciobanului pe care o adunase de pe malul râului. („Uite, Lakshmi, în formă de inimă, doar pentru tine!") Şi, într-un rând, mi-a adus seminţe de *rudraksha* uscate. („Ce colier grozav va ieşi din ele!") În momente ca acelea, inima mea se înmuia. Mai târziu am aflat că traista-ciobanului venea din proviziile soacrei mele (o folosea pentru tratarea malariei) şi că un guru care trecuse prin satul nostru îşi uitase acolo mătăniile (făcute din râvnitele seminţe albastre). Nu aveam de gând să mă mai las prostită.

— Cât vrei de data asta, Hari?

— Nu vezi? Are nevoie de...

— Cât vrei?

— E vorba de un copil, Lakshmi.

— Ţi-am dat deja sute de rupii. Ştii cât a trebuit să muncesc pentru ele? Cât vrei?

Şi-a mişcat falca dintr-o parte în alta. A strâns-o mai tare de umeri pe fetiţă, care şi-a întors capul ca să se uite în ochii lui. A clătinat din cap spre mine, de parcă l-aş fi dezamăgit.

M-a încercat atunci un sentiment de vinovăţie. Dacă Hari spunea adevărul, greşeam refuzând s-o ajut pe fată. Chiar părea să aibă nevoie de ajutor. Deşi îmi venea greu să cred că Hari se schimbase într-atât încât să continue munca lui *Saasuji,* eram datoare faţă de copilă să fac ceva. Ştiam că soacra mea ar fi ajutat-o.

M-am uitat la Malik, iar el mi-a dat drumul la braţ. M-am dus la fată şi m-am aşezat pe vine, ca să examinez rana. Tăietura era adâncă. Pielea din

jurul plăgii era pătată în roşu, roz şi violet. O văzusem pe mama lui Hari folosind un fir dezinfectat şi un ac foarte subţire ca să închidă pielea, dar nu o făcusem niciodată. Presupun că aş fi putut încerca să fac acelaşi lucru pentru această fetiţă, dar mă simţeam nesigură. Nu voiam ca rana să i se agraveze; mă temeam că ar putea să-şi piardă piciorul.

— Rana trebuie cusută, i-am spus. Şi dezinfectată. Şi după aceea trebuie s-o pansezi.

Hari a râs înfundat, un sunet lipsit de bucurie.

— Acum, că lucrezi pentru palat, eşti prea bună ca s-o ajuţi tu însăţi?

Am simţit că încep să-mi dogorească obrajii. De zece ani îi vindecam numai pe bogaţi, cu problemele lor minore, mai degrabă sufleteşti. Dacă aş fi rămas cu Hari, fără îndoială că *Saasuji* ar fi reuşit să mă înveţe şi procedurile mai complicate, pe care doar ea le practica. M-a trecut un fior imaginându-mi-o pe soacra mea privindu-mă cu aceeaşi consternare ca şi Hari acum.

Ştia că atinsese un punct sensibil.

— Chiar şi Radha se învârte acum în cercuri înalte.

Până să apuc să-l întreb ce vrea să spună, a continuat:

— Cât ţi-a dat casierul de la palat?

M-am uitat din nou la biata fată. Un copil nevinovat. Nu era ea de vină că era săracă. Am luat o mie de rupii din banii plătiţi de casier şi i le-am întins lui Hari.

— Trebuie s-o duci la spital imediat. Şi fă rost de medicamente.

Când s-a întins după bani, am tras mâna înapoi.

— Divorţul, Hari. Acesta este preţul pe care îl cer.

S-a uitat chiorâş, apoi a ridicat din umeri, ca şi când i-ar fi fost indiferent. L-am lăsat să-mi ia banii din mână şi am privit cum îi bagă în buzunar.

— Am să-l trimit pe Malik cu hârtiile, am spus.

Ne-am privit preţ de câteva clipe lungi. În cele din urmă a încuviinţat dând din cap.

A luat-o de mână pe copilă şi s-a îndepărtat. Fata a întors capul să mă privească pe când dădeau colţul.

— *Hai Ram!* am exclamat.

Nici măcar nu ţinusem asupra mea banii aceia cât să simt că sunt de-adevăratelea. Acum îmi rămăsese şi mai puţin pentru plata constructorului.

— *Goonda!* a răbufnit Malik.

Poate că era un om rău sau poate nu. Eu îl cunoscusem pe Hari cel de demult. Era oare diferit acum? Mă cam îndoiam.

Mi-am pus mâinile pe umerii lui Malik, forţându-l să se uite la mine.

— Spune-mi că n-ai să ajungi niciodată un golan. Promite-mi!

Malik nu a răspuns. A ridicat de jos sufertaşele şi a luat-o înainte.

Am ajuns acasă mai devreme ca de obicei. Întâlnirea cu Hari mă zdruncinase, dar încercam să nu mă mai gândesc la ea. M-am concentrat în schimb pe veştile pe care voiam să i le împărtăşesc Radhei. Şcoala de Fete Maharani. Cât de încântată ar fi să citească din Shakespeare alături de domnişoarele de elită din Jaipur!

Din poarta casei doamnei Iyengar, am urmărit-o pe Radha stând la vatra de afară şi turnând faină de graham dintr-un sac pe o farfurie de metal. Mâinile i se mişcau iute, afânând faina, reaşezând pietrele din vatră. Era încă repezită, alungându-mă cu un gest al capului. Sau mă ignora complet şi îşi îngropa fruntea într-unul dintre romanele Kantei. Dar lucrurile aveau să stea diferit de data asta. Mai ales acum, când îi puteam oferi ceea ce niciuna dintre noi nu anticipase – ceva chiar mai bun decât îi putea oferi Kanta.

M-am apropiat de Radha şi i-am dat bună seara.

Mi-a aruncat o privire, dar nu a zis nimic. A turnat faină din farfurie într-o tigaie cu *ghee* topit. Mirosul bogat de unt şi faină încinsă umplea aerul din jur.

M-am aşezat pe vine lângă ea. Pentru prima dată mi-a dat prin gând că nu i se dăduseră găuri în urechi când era mică. Probabil că *Maa* şi *Pitaji* nu-şi puteau permite aurul pentru cercei. Aveam să-i pun eu în urechi nişte tortiţe de aur.

— Data viitoare când mă duc la palat, Radha, aş vrea să te iau cu mine.

Sora mea a clipit surprinsă, dar a continuat să amestece în faină. Am aşteptat un răspuns. Nu l-am primit.

— Ai muncit cu multă sârguinţă. Henna măcinată de tine e mai fină decât am reuşit eu vreodată...

— Nu pot.

— Ce nu poţi?

— Să merg cu tine la palat.

— Sigur că poţi. Kanta te-ar scuza pentru o după-amiază...

— Stă închisă în casă toată ziua, a spus pe un ton placid. Şi soacra ei e

dificilă.

A început să toarne zahăr dintr-un sac în tigaia încinsă.

— Are nevoie de mine.

Am auzit cuvintele nerostite: *Tu nu ai.*

Am simţit împunsătura. Cum era posibil ca fătuca asta, care plânsese toată noaptea în urmă cu două săptămâni fiindcă nu o lăsam să meargă la palat împreună cu mine şi Malik, să se comporte acum ca şi când nu-i păsa? Poate alesesem greşit momentul? Ar fi trebuit să aştept până când termina de gătit. De la micul incendiu produs la cuptorul doamnei Iyengar când abia sosise, încerca să fie deosebit de atentă.

Am ridicat vasul cu cardamom zdrobit, intenţionând să-l torn în amestecul de zahăr.

Radha m-a prins de încheietura mâinii.

— Nu încă.

Am pus vasul jos, stânjenită. Nu ar fi trebuit să mă bag. Ei îi ieşea *laddu* mult mai bun decât al meu.

A întors o spatulă plină de faină. Se rumenea frumos.

Tăcerea dintre noi se prelungea.

— Am o surpriză pentru tine. Maharani Latika îţi oferă o bursă la şcoala ei. Gândeşte-te, Radha! În loc de o şcoală de stat, vei merge la una particulară. Unde merg toate fetele de la petrecerea de sărbători a lui Parvati. Începând de săptămâna viitoare.

Ea continua să amestece în faină.

— Radha!

— O să-i spun mătuşii mâine când o voi vedea. O să se bucure.

Poate că era prea obosită ca să digere vestea. Oare o munceam prea mult?

— Va trebui să dai un examen de admitere, dar sunt sigură că-l vei lua cu uşurinţă. Ştii atât de multe despre cărţi, Radha, iar engleza ta este atât de bună...

— Mă duc, dacă asta vrei tu.

— Credeam că o să-ţi pară bine...

Şi-a ridicat ochii şi m-a fixat cu privirea neclintită.

— Ai vrea să-ţi mulţumesc? Bine. Mulţumesc. Acum trebuie să termin cu bunătăţile astea, altfel o să te superi pe mine că nu îmi isprăvesc treburile.

Am rămas uluită. Sora mea, care mă adora, care mă strigase „*Jiji*" pentru prima oară în urmă cu doar trei luni, se purta de parcă nu-i mai păsa de ce spuneam sau făceam pentru ea. Poate că trebuia să mă bucur că se desprindea de mine, devenind independentă, luând propriile hotărâri? Dar nu mă bucuram. Îmi era dor de cealaltă Radha, cea care se lipise de mine în pat, care plângea neajutorată povestindu-mi despre *Maa* şi *Pitaji* şi despre viaţa ei din Ajar.

M-am ridicat cu grijă în picioare şi mi-am netezit sariul. Am urmărit-o cum adăuga cuişoare măcinate în amestec. Când am simţit că pot să vorbesc fără să-mi tremure glasul, am zis:

— Dacă te răzgândeşti în legătură cu mersul la palat...

— Nu mă răzgândesc. Lasă sufertaşele. O să le spăl înainte să urc, a mai spus, întinzând mâna după cardamom, iar cuvintele ei rostite ciuntit au retezat orice fir al conversaţiei.

9

12 februarie 1956

Şcoala de fete Maharani consta din trei corpuri lungi de clădire, fiecare cu două niveluri. Mă oprisem peste drum de şcoală, urmărind din priviri un şir de maşini care intrau pe porţi, înaintau pe o alee pavată, străbăteau curtea circulară şi ieşeau înapoi în stradă. Şoferi îmbrăcaţi în cămăşi kaki şi pantaloni scurţi cu pense deschideau uşile din spate tinerelor *MemSahib* care mergeau acasă la prânz. Câteva eleve externe se îndreptau spre tarabele cu mâncare locală să ia prânzul. Cele interne mâncau la cantina şcolii.

Şcolăriţele mai mici, de la opt la doisprezece ani, purtau fuste bleu şi cămăşi bleu cu mânecă scurtă şi cu fundă roşie. Elevele de vârsta Radhei şi mai mari purtau *kameez* albastru, *salwaar* alb şi un *chuntii* maroniu. Toate fetele erau îmbrăcate cu jachete maronii – în Jaipur era frig în februarie. Auzisem că maharani se implicase în fiecare detaliu legat de şcoala ei – de la uniformă şi selectarea domnişoarei Genevieve ca directoare (fusese pedagoga Înălţimii-Sale la pensionul din Elveţia) până la meniul de prânz (fără alimente prăjite, fără zahăr, cu multe legume şi fructe).

Era prima săptămână a Radhei la Şcoala Maharani şi voiam să o scot la prânz. Cu toate întâmplările recente, abia dacă apucasem s-o văd şi s-o întreb cum îi place şi cum e la ore. Mi-a crescut inima privind-o cum cobora sprintenă scările din faţă ale clădirii principale. Tenul îi era trandafiriu, uniforma – elegantă şi îngrijită. (De dimineaţă, când mă oferisem s-o iau în ricşa în care mergeam împreună cu Malik, strâmbase din nas. A spus că nu vrea să-i miroasă transpiraţia omului cu ricşa şi nici să-şi şifoneze hainele.)

Chiar când Radha cobora ultima treaptă, Sheela Sharma i-a tăiat calea,

obligând-o să se oprească brusc. Fără să-şi ceară scuze, Sheela a sărit pe bancheta din spate a sedanului familiei sale. Radha a strâns din buze.

Mi s-a tăiat respiraţia.

Spre marea mea uşurare, Radha a pornit mai departe către postul de pază, ca să capete permisiune să iasă la prânz. Portarul a căutat fără grabă numele Radhei pe tabel. Ea părea agitată, privind de-a lungul străzii şi muşcându-şi buza de jos.

Am strigat-o. S-a întors, tresărind. Nu părea încântată să mă vadă, lucru cu care învăţam deja să mă împac. Nu duceam nici sufertaşe, nici sacoşe – doar o geantă de mână.

S-a mai uitat o dată de-a lungul străzii. I-au căzut umerii.

— Ce elegantă arăţi în uniformă! am zis pe un ton vesel.

S-a uitat în jos la haine, jenată, de parcă zărisem o pată pe ea.

Petrecându-i braţul subţire pe sub braţul meu, am condus-o către tarabele cu gustări de la celălalt capăt al străzii.

— M-am gândit să te scot la prânz.

M-am oprit să-i aranjez şalul, ca să-i cadă egal pe umeri.

— Cum îţi place la şcoală?

— E bine.

— Ei, haide!

Am luat-o din nou de braţ şi am pornit mai departe.

— Este prima ta şcoală dintr-un oraş mare – nu cum era coliba lui *Pitaji.* Trebuie să fi fost ceva surprize, nu? Ai cunoscut vreo fată cu care ai vrea să te împrieteneşti?

A legănat din cap dintr-o parte în alta şi a ridicat din umeri. Da. Nu. Poate.

Două fete în uniforme la fel ca a Radhei ne-au depăşit şi s-au întors să-i zâmbească surorii mele, dar ea era prea distrasă ca să le răspundă la salut.

Am strâns-o de braţ.

— Trebuie să fie minunat. Atâtea experienţe noi.

Cu ochi experimentat, am cântărit marfa de la toate tarabele prin faţa cărora treceam: *samosa, chole, pakora, dal batti.*

— Ce zici de nişte *sev puri?* Ia mult timp să le facem acasă, iar aici le putem comanda abia luate de pe foc.

Am aşteptat o confirmare din partea ei.

A ridicat din sprâncene.

— Tu nu eşti de acord cu mâncarea de pe stradă.

Avea dreptate, dar am zis că vreau să fac o excepţie. A izbutit să încuviinţeze uşor. Ne-am aşezat la o măsuţă în faţa standului cu mâncare.

— Povesteşte-mi despre profesoarele tale.

Plimbând un deget peste o crăpătură a mesei de lemn, a scos un oftat.

— Profesoara de hindi e mică şi slabă şi are mătreaţă în păr. Nu ţi-ar plăcea s-o auzi dregându-şi vocea.

— Radha! Aşa se vorbeşte despre dascălii de limbă şi literatură?

S-a uitat în ochii mei, parcă întrebându-mă: ai venit până aici să mă cerţi?

Mi-am pus mâna peste a ei.

— *Pitaji* ar fi tare mândru de tine.

— El ar fi fost mulţumit cu şcoala de stat.

Era adevărat că tatăl nostru susţinuse învăţământul gratuit pentru toate castele. Dar şansa de a urma Şcoala Maharani – fetele pe care avea să le cunoască, oportunităţile! Chiar şi el ar fi fost încântat.

Ceaiul ne-a fost adus în pahare mici de sticlă, iar *puri* cu cartof şi *chutney,* învelit în ziar. Trebuie să fi fost înfometată, fiindcă a luat o îmbucătură mare. În mod automat, i-am pus o mână pe braţ ca să-i reamintesc să mănânce ca o doamnă. S-a uitat să vadă dacă vreuna dintre fetele din clasa ei mă văzuse făcându-i observaţie, lucru care m-a făcut să regret imediat. Am sorbit din ceai.

— Şi celelalte profesoare?

— La istorie o avem pe doamna Channa. E răutăcioasă. O fată din clasa mea vorbea cu prietena ei. Doamnei Channa nu i-a plăcut, aşa că Sonia a trebuit să stea ghemuită cu braţele sub genunchi şi să se tragă de urechi. Ca un cocoş.

Unele pedepse şcolare rămâneau neschimbate. Buzele mi-au zvâcnit într-un tic nervos.

— Se pare că doamna Channa a încercat să dea un exemplu.

Radha a ridicat din umeri, dând de înţeles că nu-i păsa, oricum ar fi fost. M-am gândit cât de fericită părea mereu sora mea în compania lui Malik şi a Kantei. De ce nu putea fi la fel şi cu mine?

Am scos din geantă un etui subţire din piele de ied.

— Dacă tot îţi place atât de mult să citeşti, m-am gândit că poate ai vrea să-ţi încerci talentul la scris. Asta ţi-ar fi util.

S-a uitat o clipă la etui, apoi la mine. Mi-am dat seama că se prea poate

să nu mai fi primit niciodată un cadou până atunci. Şi-a scos batista de şcoală şi şi-a şters grăsimea de pe mâini. Încet, a deschis carcasa şi a scos stiloul portocaliu marmorat de pe pernuţa lui de catifea albastră, cu grijă, de parcă i-ar fi fost frică să nu-l spargă. Şi-a plimbat degetele peste corpul lui neted şi a deşurubat capacul. A examinat gravura de pe peniţa de aur: Wilson, 1st Quality Fine.

Pe buze i s-a aşternut un zâmbet firav. Apoi, dintr-odată, a privit neîncrezătoare. A aşezat stiloul înapoi în cutie, închizând-o cu zgomot.

— Nu trebuia.

— Nu-ţi place? am întrebat uluită.

— Dacă îl pierd, o să te superi.

Încă un reproş.

A luat iar o îmbucătură mare de *puri* şi cartofi, sfidându-mă pentru a-i face din nou observaţie pentru felul cum mânca.

Am strâns din buze. Am împins cutiuţa mai aproape de ea.

— Este al tău, *choti behen.*

Cuvântul „surioară” mi-a scăpat pur şi simplu. Nu-l planificasem. Eram obişnuită ca Malik să-i spună *choti behen* pentru că simţea nevoia s-o protejeze, de parcă el ar fi fost fratele mai mare. Era prima oară când îi spuneam aşa.

S-a oprit din mestecat. S-a chinuit să înghită.

— Mulţumesc, *Jiji.*

A terminat în grabă restul de *puri* şi a anunţat că trebuie să se întoarcă la şcoală, ca să termine ce avea de citit pentru ora următoare.

— Aş fi putut să termin de dimineaţă, dar a trebuit să pisez henna pentru tine.

— Radha, dacă pregătirea pentru şcoală are de suferit, nu mai trebuie să faci pasta de henna. Mă descurc eu.

— Putem pleca acum?

Părea nerăbdătoare şi s-a ridicat de pe scaun.

Când am ajuns la porţile şcolii, Radha s-a înregistrat la postul de pază, a traversat curtea şi a urcat treptele, dispărând în clădirea principală. Nici măcar nu-şi luase rămas-bun.

Am traversat strada, pierdută în gânduri. La început nu vrusese să meargă la şcoala Maharani, dar acum era nerăbdătoare să se întoarcă devreme de la prânz ca să poată să înveţe temeinic. Cât era de imprevizibilă!

— Aş vrea şi eu să-mi pot trimite fiica la o şcoală ca asta.

Am tresărit. Constructorul meu, Naraya, se oprise lângă mine, venind din spate. Stătea un pic prea aproape, curăţându-şi dinţii cu o scobitoare. Era un bărbat voinic, cu burtă proeminentă, iar *kurta* pe care o purta era largă, făcându-l să pară şi mai mare.

M-am tras un pas înapoi.

— M-ai speriat, domnule Naraya.

— Chiar aşa? Scuze, doamnă Shastri.

Deşi mă privea calm, avea o undă de ameninţare în voce.

— Al observat că am pus instalaţia aia occidentală care îţi place? Din păcate, am rămas fără bani pentru toaletă. Şi pentru obloanele de la ferestre.

A scos o foaie de hârtie din *kurta* şi s-a apropiat din nou de mine.

— Nu ai plătit factura.

Simţeam mirosul de ţigări ieftine şi pe cel al curry-ului pe care îl mâncase la prânz.

Am dat să-i iau din mână foaia de hârtie, dar el a tras-o înapoi.

— Desigur, am fost nevoit să dublez suma.

Cum aşa? Samir îmi garantase o păsuire de două luni. I-am smuls factura din mâini şi mi-am trecut privirea peste ea.

— Zece mii de rupii? Dar cum rămâne cu...

— Păsuirea? S-au făcut două luni...

Scărpinându-se pe gât, a continuat:

— Acum două zile. Suma se dublează dacă nu respecţi termenul de plată. Este prevăzut în contract.

Fusesem atât de preocupată cu palatul şi cu noile angajamente, cu pregătirile pentru şcoală ale Radhei şi, bineînţeles, cu munca şi iar cu munca, încât uitasem să notez data în carneţel.

— Ţi-am acordat deja două luni în plus, a adăugat scobindu-se în dinţi. Dacă nu primesc banii astăzi, pot intra în posesie. Şi asta e în contract. Iar fiica mea şi noul ei soţ au nevoie de o casă.

Hai Ram! încă nu aveam banii datoraţi. Cea mai mare parte din câştigurile de la palat se duseseră către o combinaţie de cheltuieli, unde intrau preparatele pentru Maharani Latika (Parvati încă nu mă plătise pentru mijlocirea căsătoriei), uniforma şi cărţile Radhei, chiria mărită pe care doamna Iyengar o pretindea de când cu sora mea şi, bineînţeles, către Hari. Naraya amânase intenţionat instalarea toaletei. Fără o privată

ca lumea, nu puteam să mă mut în casă.

Am încercat să afişez un zâmbet, dar mi-a ieşit o grimasă.

— Mai am nevoie de puţin timp.

Faţa lui cu obraji de Buddha părea destul de afabilă, dar glasul îi suna sumbru.

— Zestrea fiicei mele nu poate să aştepte. Altfel va naşte înainte de nuntă.

Am ridicat din sprâncene, uimită.

— E însărcinată?

Şi-a dezvelit dinţii pătaţi, de parcă tocmai am fi râs la o glumă.

— Am dat-o afară o dată. Dar sora mea m-a rugat să o primesc înapoi. În cele din urmă, am găsit un fraier bătrân care să mă scape de ea. Însă o să înceapă să se vadă în curând.

— Adică mirele nu ştie?

Domnul Naraya a râs atât de tare, că burta i s-a zgâlţâit pe sub *kurta.*

— Ce, sunt nebun?

M-am tras înapoi.

— Nu arăţi prea bine, doamnă Shastri. Nu vrei să te duc cu maşina acolo unde îţi ţii banii?

Am strâns bine de geantă, de parcă banii ar fi fost în ea.

— Nu. Ne întâlnim la trei după-amiază. Chiar în faţa intrării în bazarul Jhori. Voi avea banii.

A arătat spre mine cu vârful scobitorii.

— Ai văzut ce uşor a fost?

Nu aveam altă soluţie decât să-i cer lui Samir. Se oferise să mă împrumute şi înainte şi ştiam că se poate dispensa de bani, dar uram să cer. Oricât de îndârjită era hotărârea de a avea casa mea – visul meu la o viaţă independentă –, datoriile îmi repugnau, cu atât mai mult dacă erau faţă de prieteni. Şi mai ales dacă mă îndatoram la Samir. Aranjamentul nostru se baza strict pe pliculeţe; după petrecerea de sărbători a lui Parvati, voiam să evit orice alte complicaţii personale cu el.

Mi-am verificat ceasul de buzunar: era unu şi jumătate. Pe la vremea asta, dacă nu ieşea cu vreun client la prânz, Samir era, cel mai probabil, la birou.

Am oprit o ricşă.

Când am ajuns la clădirea de birouri cu colonade înalte şi albe, aproape că mi-am pierdut curajul. Îmi simţeam mâinile năclăite. Am vrut să mă întorc. Dar de unde altundeva să fac rost de bani? De la bănci? Dăduseră vreodată băncile împrumuturi unei femei fără soţ?

Apoi m-a fulgerat un gând îngrozitor: în ce fel mă deosebeam eu de Hari, când cerşeam bani, cerşeam timp?

Am coborât din ricşă înainte să mă răzgândesc.

— Ei, asta chiar că este o surpriză, a exclamat Samir.

A arătat spre scaunul din faţa mesei lui de lucru. Biroul, închis cu pereţi de sticlă, se afla pe o latură a unui vast spaţiu deschis, unde cinci desenatori lucrau de zor la mesele lor.

— Un ceai?

Am refuzat clătinând din cap.

— E urgent. Altfel nu aş fi venit aici.

Mi-am umezit buzele.

— E vorba despre factura constructorului. Am depăşit termenul.

— Cât? a întrebat fără să ezite.

I-am întins chitanţa.

— Ţi-i voi înapoia cu dobândă.

Samir a scos un fluierat când a citit suma, apoi s-a uitat la mine.

S-a îndreptat spre seiful de birou din spatele lui, l-a deschis folosind combinaţia şi a scos un teanc de bancnote. Le-a băgat într-un plic, mi-a întins plicul şi s-a aşezat din nou.

Voiam să-mi cer scuze. *Îmi pare rău, Samir. Am crezut că pot să mă descurc singură.* Am mai rămas o clipă pe scaun.

— Vrei o... chitanţă?

Ochii i s-au încreţit la colţuri şi şi-a reţinut un zâmbet. Apoi s-a ridicat în picioare.

E timpul să plec, mi-am zis. Mi-am plecat capul în semn de mulţumire, după care m-am repezit afară din birou, cu plicul umflat în mână. Mi-am îngăduit un oftat de uşurare. Samir mă scutise de stânjeneala de a cerşi.

Ieşind din clădire, aproape că m-am ciocnit de Parvati. Am îngheţat. De data asta nu am găsit niciun subiect mărunt de abordat. Nici măcar o minciună nu mi-a dat prin minte ca să pot explica ce căutam aici.

În decembrie, la petrecerea de sărbători, doar că nu mă avertizase să-l las în pace pe soţul ei. Cu toate acestea, iată, eram la uşa biroului lui. Am simţit cum mi se suie roşeaţa în obraji. *Nu e ce crezi*, aş fi vrut să-i spun. *Lucrurile nu stau aşa cum par.* Nu aşa spusese Radha când Parvati zărise unsoarea albastră pe pielea ei?

Privirea lui Parvati s-a oprit asupra plicului din mâna mea. A înălţat brusc din sprâncene.

Mi-am împreunat mâinile, cu plic cu tot, pentru a o saluta. Am bolborosit:

— Samir Sahib... a comandat – i-am livrat... sunt pentru clienţii săi.

Era în parte adevărat. Chiar cumpăra de la mine tonic de păr pentru Maharani Indira o dată pe lună. Doar că nu astăzi. În starea mea de tulburare, nu mă putusem gândi la nimic altceva de spus.

Trebuia să mă întâlnesc cu constructorul în jumătate de oră. Nu-mi permiteam să-mi pierd casa! Tulburată peste măsură, am ţâşnit pe lângă ea ca să opresc o ricşă.

A doua zi, Parvati mi-a trimis un bilet prin care anula următoarea programare.

Articol V. PARTEA A TREIA

10

Jaipur, statul Rajasthan, India

15 martie 1956

Până în martie, afacerea noastră cu henna crescuse atât de mult încât fusesem nevoită să-i pun pe clienţii noi pe o listă de aşteptare. Toţi trei eram ocupaţi din zori până în noapte. Radha amesteca pastă de henna înainte să plece la Şcoala Maharani. Eu şi Malik împachetam cele trebuincioase şi străbăteam oraşul mergând acolo unde aveam programări. După şcoală, Radha se ducea la Kanta. Când se întorcea seara la doamna Iyengar, mă ajuta să gătesc delicatese pentru doamne. Toţi eram atât de epuizaţi la sfârşitul zilei că vorbeam doar când era necesar.

Ai cumpărat limetele de care aveam nevoie pentru tonicul de păr?

Cum merge cu tema la matematică?

Ne-a dat banii înapoi pe uleiul de bawchi râncezii?

Pe lângă asta, terminam de amenajat casa din Rajnagar. Folosindu-mă de banii împrumutaţi de la Samir, îl plătisem pe Naraya şi angajasem un alt constructor ca să termine privata. Încă nu aveam curent electric, dar puteam să ne descurcăm cu felinare. Eram aproape gata să ne mutăm.

Într-o dimineaţă, când temperatura încă nu începuse să crească, coboram cu câteva sufertaşe pe scări pentru prima programare din ziua aceea. Radha şi Malik coborâseră înaintea mea. Când am ajuns aproape de

poartă, i-am auzit vorbind afară.

— Ba nu, tu erai. Te-am văzut la fel de clar cum te văd acum în faţa mea.

Malik parcă vorbea cu cineva mult mai mic ca vârstă, care avea nevoie de explicaţii.

— Şi dacă eram eu ce? Nu-ţi datorez nicio explicaţie, Malik.

— Cine a zis aşa ceva? Dar ai grijă, *accha?*

În ultima vreme se certau ca nişte fraţi arţăgoşi. O puneam pe seama faptului că aveau parte de prea multă muncă şi nu îndeajuns somn.

Am ieşit pe poartă.

— La ce să aibă grijă?

Radha i-a aruncat o privire furioasă lui Malik înainte să plece, îndreptându-se spre şcoală.

El mi-a ocolit privirea, zicând în schimb:

— Mă întorc imediat. Am uitat evantaiele de *khus-khus.*

Mă ocupam de Maharani Latika o dată pe săptămână acum, mai mult ca o modalitate de relaxare decât de recuperare. Perioada de doliu a tinerei regine aproape că luase sfârşit. Se implica mai mult în activitatea cotidiană a scolii sale.

Într-o zi, când am ajuns cu Malik la palat, un Bentley negru elegant tocmai ieşea pe poartă.

Maharani Latika a scos capul pe fereastra şoferului. Purta ochelari de soare negri şi o eşarfa albă din şifon. Doamna ei de companie stătea pe

scaunul pasagerului.

— Speram să te prind!

Buzele i s-au depărtat într-un zâmbet strălucitor.

— Regret că trebuie să anulez astăzi, dar casierul îţi va da banii. Am hotărât să le învăţ pe domnişoare să danseze foxtrot[6]. Vino şi tu s-o vezi pe sora ta dansând, ce zici?

Eram între ciocan şi nicovală. Mi-ar fi plăcut să o văd pe Radha dansând ca o doamnă de societate, dar oare Radha voia s-o văd? Sau ar crede că o spionez?

Am refuzat politicos. Am decis să merg să o văd pe Kanta în schimb. Voiam să aflu cum merge sarcina şi, ca să fiu sinceră, doream să vorbesc cu ea despre Radha. Oricât îmi spuneam că sora mea va înceta să mai fie supărată pe mine, nu eram convinsă. Kanta, care era mai apropiată ca vârstă de Radha, probabil că ştia mai bine cum trebuia să procedez.

Am găsit-o pe Kanta relaxându-se pe canapeaua ei din sufragerie, ascultând radio. A fost fericită să mă vadă şi a sunat după ceai. Mi-a spus că avusese mici sângerări şi medicul ei îi recomandase să stea întinsă pe burtă tot restul sarcinii. Şi-a dat jos sariul de pe umăr şi şi-a dezvelit burta, arătându-şi cu mândrie mica umflătură de acolo.

— Să nu râzi de mine, Lakshmi, dar am început să fac *puja* cu *Saasuji!*

A râs pe înfundate când a văzut expresia de pe faţa mea.

— Fac orice ca să chem norocul asupra copilaşului meu.

---

[6] În traducere literală, „pasul vulpii” (n. tr.).

Am zâmbit şi am ridicat mâinile în semn că mă dădeam bătută.

Servitorul ei, Baju, a intrat cu tava, strâmbând din mustăţi. Mama lui Manu, soacra Kantei, venea în urma lui, plângându-se că îi făcuse un *lassi* prea gros. Baju mi-a întins o ceaşcă de ceai, iar Kantei, un pahar cu lapte cu sirop de trandafir şi o farfurie cu boabe de fasole pestriţă.

— Ca să aibă noroc, a explicat soacra Kantei, arătând din cap spre farfurie.

Baju a ieşit din cameră mormăind pe sub mustăţi.

Soacra Kantei s-a aşezat la taclale, spunându-mi că, fără ajutorul ei, Kanta nu va şti cum să crească un copil.

— Nici măcar nu ştia că laptele cu sirop de trandafiri le face copiilor obrajii rozalii!

Kanta şi-a ascuns un zâmbet în spatele paharului.

În cele din urmă, soacra ei a plecat, zicând că nu vrea să-l lase pe Baju să pregătească un *subji* prea picant.

— De la prea multă căldură iese copilul supărat, a spus ea.

Când s-a îndepărtat suficient, mi-am lăsat ceaşca jos. Mă simţeam ciudat să vorbesc cu prietena mea despre Radha, jenată că nu sunt în stare s-o înţeleg sau să mă descurc cu propria soră.

— Kanta… tu şi Radha… sunteţi atât de apropiate. Speram să mă poţi ajuta să pricep…

N-am apucat să sfârşesc propoziţia când Radha a dat buzna în cameră, urmată de Malik, de soacra Kantei şi de Baju. Îmbrăcată încă în uniformă, sora mea îşi ţinea palma peste ochiul stâng. Avea o înfăţişare sumbră.

M-am ridicat de pe canapea.

— Ce s-a întâmplat? De ce nu eşti la şcoală?

Radha a încremenit. Nu se aştepta să mă vadă. A lăsat mâna jos. Ochiul stâng era umflat şi cu o vânătaie în jur care se colora tot mai intens.

Am icnit şi m-am repezit spre sora mea.

— *Hai Ram!* a exclamat Kanta de pe canapea.

— Eşti rănită şi în altă parte?

Am pus mâinile pe umerii Radhei, uitându-mă după alte răni.

— Baju, adu-mi gheaţă.

Soacra Kantei a întrebat:

— N-ar fi bine să chemăm poliţia?

— Nu! a protestat Radha, prea tare, strângând din pumni.

— Radha! am strigat, mustrând-o că vorbea pe un ton tăios cu o persoană în vârstă.

Baju a adus punga cu gheaţă. Am apăsat-o pe ochiul umflat al Radhei până când ea mi-a smuls-o din mână ca s-o ţină singură. A înaintat şi s-a trântit într-un fotoliu, ţinând în continuare punga cu gheaţă peste ochi.

— Proasta aia de Sheela Sharma!

Inima mi s-a smucit în piept. Ce se mai întâmplase?

— Adică Sheela Sharma te-a jefuit?

Întrebarea venea de la *Saasuji,* care s-a adresat apoi Kantei:

— Ţi-am spus eu că Sharma aia mică e prost-crescută. Ca să aflăm acum că e o *goonda!*

Kanta n-a zis nimic. Făcuse ochii mari de indignare.

— Nu m-a jefuit, a zis Radha nerăbdătoare. M-a lovit cu cotul când dansam foxtrot.

— Foxtrot? a întrebat *Saasuji* într-o engleză cu puternic accent hindus.

Tonul ei sugera că acest dans occidental era pentru ea o infracţiune mai gravă decât jaful.

— Vedeţi ce fel de lucruri se predau la şcoala aceea? Aceste obiceiuri străine – deloc potrivite pentru fetele din Rajasthani.

A strâmbat din nas cu dispreţ.

— *Baap re baap, Saasuji!* a exclamat Kanta.

S-a întors apoi spre Radha:

— S-a întâmplat la şcoală? A fost un accident?

— Da. Nu. Ştiu că a făcut-o dinadins, a adăugat Radha cu privirea în pământ.

— De ce?

— Nu mă place.

După a scurtă ezitare, a continuat:

— Maharani ne-a aşezat în pereche pentru dans – pe Sheela şi pe mine. Sheela îmi spunea întruna că nu voi învăţa niciodată să dansez, că am picioarele prea mari. Apoi m-a lovit în ochi cu cotul şi mi-a zis: *Kala kaloota baingan loota.* Eşti tuciurie ca o pătlăgică vânătă.

— Ar trebui să o sunăm pe doamna Sharma, a sugerat Kanta uitându-se la mine.

Radha a bătut cu mâna liberă în braţul scaunului, făcându-ne pe toate să tresărim.

— Nu! Eu nu umblu cu pâra. Doar că... eu nu am crescut într-o casă mare, ca ea. Nu mă potrivesc cu niciuna dintre ele. Sunt stângace. Nu port hainele potrivite. Nu am pantofii potriviţi. Sunt diferită şi ele ştiu asta.

Mi-a aruncat o privire tulburată, surprinzându-mi expresia de stupefacţie. Nu-mi spusese niciodată că se simte exclusă. Nici mie nu îmi trecuse prin cap că fetele mai privilegiate ar putea s-o hărţuiască.

Kanta s-a încruntat.

— Şi ăsta este motivul pentru care Sheela a făcut asta? Pentru că nu eşti ca ele?

Radha a tras cu coada ochiului spre mine. A răspuns cu glas firav:

— Poate ţine minte că am încercat să arunc cu pietre în ea odată. Kanta s-a uitat la mine pentru confirmare.

Am clătinat din cap.

— Aia a fost doar o mică nerozie. Nu a fost nimeni rănit.

— Foarte bine dacă n-a păţit nimeni nimic. Nişte femei tinere n-ar trebui să arunce cu pietre una în cealaltă, a spus Kanta.

— Ah, capul meu! s-a văitat Radha, apăsându-şi fruntea cu mâna liberă.

Soacra Kantei s-a holbat la Baju, care se foia pe lângă uşă.

— Ce mai aştepţi, nerodule? Du-te să aduci aspirină şi apă.

Baju a ieşit din cameră. Mustaţa îi zvâcnea, ca de fiecare dată când se simţea jignit.

— Ei bine, există o soluţie simplă la asemenea problemă, a zis Kanta.

S-a răsucit spre măsuţa de lângă canapea şi a ridicat receptorul. Până să apuc s-o opresc, deja vorbea cu croitorul ei, aducându-i la cunoştinţă că o va aduce pe Radha în după-amiaza următoare să-i ia măsura pentru nişte rochii englezeşti. Apoi şi-a sunat coafeza şi a programat-o pe Radha la o tunsoare paj.

Când a pus receptorul jos, zâmbea. S-a uitat la Radha, apoi la mine.

— Să nu mă cerţi, Lakshmi. Este important ca o fată modernă să arate... în fine, modern.

Radha a sărit de pe scaun şi şi-a aruncat braţele în jurul gâtului Kantei. Am întors privirea. Kanta ştia întotdeauna exact ce să spună şi ce să facă pentru a o face pe sora mea fericită, când eu păream să nu am nici cea mai mică idee.

11

20 aprilie 1956

Nu ţineam să organizez o ceremonie de inaugurare a casei celei noi. Însă Malik întreba întruna şi până la urmă am cedat. Pasiunea lui Malik pentru ritualuri precum *Griha Pravesh* nu era surprinzătoare. Mulţi musulmani, dintre care majoritatea trăiau în India de secole şi hotărâseră să rămână după Separare, respectau obiceiurile hinduse la fel ca pe ale lor. La urma urmei, sărbătorile erau ocazii fericite şi nimeni nu era exclus.

La intrarea în noua mea casă din Rajnagar, Malik a înălţat doi pari de bambus şi a înşirat o ghirlandă de frunze de mango între ei. Erau simboluri ale fertilităţii, după obicei, dar, cum eu eram o femeie care nu întrevedea copii în viitor, având în vedere circumstanţele mele, îmi creau o uşoară

stânjeneală. Totuşi eram încântată că puteam numi casa asta acasă. Poate de asta Malik, care mă cunoştea aproape la fel de bine cum mă cunoşteam eu însămi, voia să mă ajute să sărbătoresc. Zidurile erau ale mele. Ferestrele, pardoseala cu mozaic, pământul din curte. Simţeam că îmi aparţin chiar şi stelele de deasupra acoperişului meu.

Malik susţinuse şi ideea ca un *pandit* să purifice casa pentru ceremonia de *Griha Pravesh.* Dacă nu ne mutam în casă tot calabalâcul până la data propice aleasă de preot (care, după cum s-a dovedit, trebuia să fie 20 aprilie), atrăgeam ghinionul asupra noastră.

— Găsesc eu un *pandit,* unul foarte ieftin, tanti şefa, a promis el.

— Şi eu o să gătesc mâncarea, a adăugat Radha.

Era nerăbdătoare să părăsim casa doamnei Iyengar. În urmă cu şase luni, când sosise în Jaipur, fusese fericită să doarmă pe podeaua de piatră a camerei închiriate, dar, cu cât petrecea mai mult timp la Kanta şi la Şcoala Maharani, cu atât era mai puţin încântată de locuinţa noastră umilă.

Radha şi Malik au împachetat lucrurile în două cufere de metal şi o grămadă de sacoşe de plastic şi de pânză. Au spălat cu hârtie de ziar ferestrele casei celei noi, au şters de praf rafturile încastrate în zid, au lustruit pardoseala din mozaic până au făcut-o să strălucească şi au măturat curtea. Peste pământul bătătorit din curte au aşezat cearşafuri şi pături pe care să stea oaspeţii. Nimeni nu avea voie să intre acum în casă până când nu era purificată.

Respectându-şi promisiunea, Malik a găsit un preot cu douăzeci de rupii, un bărbat pipernicit, cu capul chel, ale cărui braţe şi picioare sfrijite ieşeau din veşmintele de culoarea şofranului ca nişte lăstari pe un cartof. Purta ochelari cu lentile groase cât sticlele cu apă colorată vândute la tarabele de pe stradă. (Oare toţi preoţii arătau ca Gandhi-*ji*, m-am întrebat, sau Gandhi-*ji* începea să semene cu ei toţi?) Pentru că încă nu-mi

permiteam obloane la ferestre (cerinţă obligatorie pentru *Griha Pravesh), pandit* nu s-a învoit să oficieze ceremonia până nu l-a uns Malik cu încă cinci rupii.

Ajutoarele preotului au început să descarce recuzita pentru ceremonie: o statuetă a lui Ganesh, mai multe farfurii de argint, trei castroane de argint, tămâie din lemn de santal, flori proaspăt tăiate (roşii, desigur, ca să poarte noroc, şi culese, de bună seamă, dintr-un parc pe lângă care trecuseră, aşa cum culegeau multe femei în drum spre templu dimineaţa), frunze de camfor, o lumânare roşie, fir de bumbac roşu, seminţe de susan, boabe de grâu, o oală de lut cu pastă făcută din vermilion roşu şi apă, un vas de argint cu *ghee,* clopoţei şi un rozariu de lemn legat cu aţă roşie.

Malik a adăugat dulciurile proaspete pe care le cumpărase de dimineaţă de la magazinul din colţ.

Mai întâi, preotul a construit un altar închinat zeului Ganesh. Din când în când consulta o carte uzată de formule rituale, deşi părea să ştie cuvintele pe de rost. „Colţul de fildeş pe care îl ţine într-una din mâini reprezintă slujirea celorlalţi; varga ne îmboldeşte să mergem mai departe; laţul ne aminteşte de ceea ce ne leagă; iar favoriţilor lui le oferă toate bunătăţile."

Oaspeţii au început să sosească. Întrucât era obiceiul să inviţi pe fiecare dintre vecini la ceremonii cu o cutie de dulciuri (indiferent dacă îi cunoşteai sau nu), Malik lăsase cutii în pragul tuturor caselor din jur. Ei au sosit primii, curioşi să ne cunoască şi să vadă cu ochii lor casa cea nouă de pe stradă.

Radha şi cu mine am fost încântate să-i întâmpinăm pe doamna şi domnul Pandey, foştii vecini de pe când locuiam la doamna Iyengar. Am bănuit că, la fel ca mine, Radha avea şi ea o mică slăbiciune pentru arătosul profesor de muzică al Sheelei Sharma.

Au venit şi doamna şi domnul Iyengar. Fosta mea proprietăreasă a examinat ostentativ toată casa şi a strâmbat din nasul ei cârn. „Curtea face, de bună seamă, mai suportabilă o casă atât de mică.”

Critica m-a făcut să zâmbesc. Nimic nu avea să-mi strice dispoziţia azi.

Doamnelor mele nu le pomenisem de acest eveniment. Nu s-ar fi cuvenit să le invit în casa mea, mult mai umilă decât ale lor. Dar Radha trebuie să fi scăpat vreo vorbă faţă de Kanta, pentru că am văzut-o pe sora mea sărind să-i întâmpine pe ea şi pe Manu şi să-i conducă în curte. Împunsă de invidie, mi-am zis că Radha nu arăta niciodată un asemenea entuziasm când intram eu pe uşă. Asta mi-a amintit că distanţa dintre noi se mărise de când începuse să frecventeze Şcoala Maharani în urmă cu câteva luni.

Kanta părea veselă, chiar dacă avea sub ochi cearcăne întunecate. Manu a ajutat-o să se aşeze pe o pătură. Am întrebat-o pe Kanta cum îi mai este, fiindcă trecuseră câteva săptămâni de când nu o mai văzusem. Nu se simţise suficient de bine pentru şedinţele noastre.

— Totul e bine în afară de citit şi mers cu maşina, ambele fiind lucruri pe care îmi place să le fac în mare viteză. Aa, şi dormitul şi mâncatul sunt o problemă! a chicotit ea.

Pe când oaspeţii se făceau comozi şi conversaţiile continuau cu voce scăzută, preotul a început să arunce frunze de camfor în vasul de lut cu *ghee.* Apoi le-a aprins cu un chibrit şi a aţâţat flacăra. Fără să scape nicio silabă din mantra *Om Ganapati Namah,* pe care o tot repeta, a arătat spre conul neînceput de tămâie şi unul dintre ajutoare s-a grăbit să-l aprindă. Combinaţia neaşteptată de camfor ars, *ghee* şi lemn de santal era moscată, dulce, amară şi puternică în acelaşi timp – mireasma ceremoniilor trecute, de mult uitate.

M-am gândit la cununia mea, cu ani în urmă, la ritualul grăbit, la preotul care se plângea că abia dacă acoperea ce cheltuise pe *ghee* cu câţi

bani i se oferiseră. Nu fusese nicio ceremonie de *chura,* oficiată pentru ca unchii mei să-mi strecoare brăţări pe braţ şi să-mi dea bani, fiindcă nu aveam unchi. *Pitaji* se străduia să stea drept; albul ochilor îi era împânzit de vinişoare roşii de la băutură. *Maa* gonea muştele din preajma celor câtorva platouri de *pilao, samosa, subji* şi dulciuri.

Cu faţa ascunsă în sariul roşu de nuntă, plânsesem pe rupte, uimită că mai aveam lacrimi după ce insistasem pe lângă *Maa* cinci zile la rând: *nu avea nevoie de mine să ajut la şcoală când Pitaji lipsea? Eram prea trecută la cincisprezece ani ca să mai fiu ţinută acasă?*

Cine avea să prăjească şi să râşnească lintea după ce plecam eu? Cine avea să care apă de la fântână?

Maa a fost blândă, dar fermă. Fusese crescută să asculte de părinţi şi de soţ, nu să sfideze, să pună la îndoială şi să contrazică. Cărţile lui *Pitaji*, a zis, ele îmi umpluseră capul cu prea multe idei prosteşti. Îmi strecuraseră în minte ideea vană că puteam să hotărăsc de capul meu. Ca fiică, treaba mea era să mă căsătoresc cu bărbatul pe care mi-l alegeau părinţii mei, aşa cum făcuse şi ea. Era la fel de neputincioasă ca mine în privinţa schimbării acelei tradiţii vechi de veacuri. În plus, nu aveau bani ca să mă ţină acasă.

M-am uitat la gâtul lui *Maa,* unde atârna înainte lanţul de aur; adâncitura pe care o săpase avea să amintească întotdeauna de sacrificiul ei şi am ştiut că tot ce spunea este adevărat.

Dar mai ştiam şi că, de îndată ce mă măritam, aveam să devin *jaaya* – soţul meu născându-se în pântecul meu sub forma viitorilor copii. Şi, din momentul când apăreau copiii, nu avea să mai existe *eu* sau *mie,* ci doar *noi* şi *ei.* Atât de des o imploram pe zeiţa Lakshmi, al cărei nume îl purtam, să-mi audă ruga – *Sunt însetată de cunoaşterea celor trei Swaraswati! Lasă-mă să văd lumea largă înainte de a mă închide într-o viaţă mică.* Dar, ca întotdeauna, zeiţa îşi ridicase mâinile delicate, cerându-şi parcă iertare:

aşa a fost dintotdeauna.

Ar fi fost o mult mai mare mângâiere să-i am pe părinţii mei părtaşi la ceremonia de azi. Să-i aşez la loc de cinste – în faţa panditului – şi să-i prezint oaspeţilor mei, să-i hrănesc cu mâinile mele cu *burfi* aromat şi să le răcoresc feţele cu evantaie de khus-khus...

Foşnetul de lângă mine m-a readus în mijlocul ceremoniei. Radha ţinea la nas un *chunni,* ca şi când miresmele venite dinspre altar erau prea puternice. S-a ridicat şi s-a strecurat spre closet. Era a treia oară în decurs de o oră.

Malik i-a sărit înainte când ieşea, i-a şoptit ceva la ureche, apoi a alergat la *mutki* să-i aducă nişte apă. Eram abia în aprilie, dar ea îşi făcea aer de parcă ar fi fost o căldură insuportabilă. Malik i-a întins paharul. Radha a luat o înghiţitură şi s-a albit la faţă.

Era vina mea, mi-am zis. Munca din ultimele zile cu împachetatul şi curăţenia, apoi şcoala, sarcinile de îndeplinit pentru afacerea noastră cu henna – fusese totul prea mult pentru ea.

Când s-a întors la locul ei, am observat că îşi clătise faţa – şuviţele de păr de pe frunte erau umede şi obrajii îi erau îmbujoraţi. Arăta cu totul diferit de fata murdară, cu obraji scobiţi, pe care o cunoscusem în urmă cu doar şase luni. Acum, faţa ei părea împlinită ca un mango în luna iunie. Ba chiar şi ţinuta ei era alta – umerii drepţi, capul sus. Mergea cu un pas mai sigur. Tunsoarea paj se potrivea cu faţa ei ovală. Nu mai vorbea ca la ţară – accentul era mai puţin sesizabil şi se dezbărase de obiceiul de a repeta cuvintele, aşa că acum nu mai zicea *mic-mic* sau *departe-departe.* Zilele trecute folosise un cuvânt – care era oare? *Antediluvian*? – şi a trebuit să-i cer definiţia. Am fost mândră de ea – cât de repede prindea o mulţime de lucruri!

Pandit-ji a turnat seminţe de susan, boabe de grâu şi pastă de carmin în focul firav, înăbuşindu-l. Fumul s-a înălţat încolăcindu-se spre cerul liber. A

înfăşurat apoi frunze de banan în jurul vasului cald şi s-a întors să mi-l înmâneze. Dar eu i-am făcut semn Radhei. Ştiam că o să-i facă plăcere să-l ducă ea. Şi-a muşcat buza de jos şi a zâmbit timid când l-a aşezat pe cap. Apoi s-a ridicat cu grijă şi a intrat în casa goală ca să o dezinfecteze şi să o purifice.

Purta una dintre rochiile pe care i le comandase Kanta, dintr-un şifon mai uşor ca fulgul, cu un corsaj strâns pe corp. „Este o copie exactă a rochiei purtate de Madhubala în *Doamna şi domnul* 55”, se lăudase Kanta. „L-am pus pe croitor să petreacă nişte lanţuri de aur prin talie, la fel cum avea rochia din film.”

Ţesătura rochiei îi presa sânii. Făcea din când în când o grimasă, de parcă o strângea prea tare corsajul. Şoldurile ei, care erau subţiri ca ale unui băiat când am întâlnit-o prima dată, se legănau în timp ce mergea. M-am uitat la feţele oaspeţilor şi am fost şocată să constat că bărbaţii îi luau seama, îi urmăreau din priviri mişcarea feselor. Avea doar treisprezece ani! Dar când m-am întors să o privesc, a trebuit să recunosc că părea mult mai mare ca vârstă.

Sub privirile mele, sfintele ajutoare ale preotului au înconjurat camera principală şi curtea de trei ori cu firul roşu, începând dinspre răsărit, în timp ce acesta stropea locul cu apă sfinţită. Apoi a aşezat un vas de lut plin cu grăunţe şi flori roşii în groapa pe care Malik o săpase în colţul de sud-est al curţii. Acum, că îi hrăniserăm pe zei şi îi rugaserăm să vegheze asupra casei şi să ne apere de rele, casa şi cei care locuiau în ea erau feriţi de rău.

Până la săvârşirea unei ceremonii de inaugurare, în casă nu trebuia să se găsească nimic de-al nostru, aşa că omul cu căruţa trasă de cămile aştepta cu răbdare în faţa casei, cu sacoşele şi cuferele noastre. După plecarea oaspeţilor, prietenii lui Malik (care fuseseră şi ei invitaţi la

ceremonia de inaugurare) au cărat totul înăuntru. I-am spus lui Malik că pare obosit şi că e cazul să se ducă acasă; eu şi Radha aveam să facem curat. Încântat că festivitatea fusese aşa de reuşită (preotul stătuse trei ore), Malik a plecat odată cu prietenii săi (şi cu dulciurile rămase).

Nerăbdătoare să mă instalez, am început să despachetez primul cufăr şi să îngrămădesc hainele pe rafturile încorporate. Am rugat-o pe Radha să organizeze bucătăria. Ea s-a aplecat peste celălalt cufăr, după care s-a răsucit şi a ţâşnit afară din cameră. Am auzit-o vomitând la closet. Când s-a întors, am întrebat-o dacă mâncase ceva care nu-i căzuse bine.

A clătinat din cap şi s-a îndreptat spre pat.

— Dacă pot să mă întind măcar zece minute...

În câteva secunde a adormit.

Sărăcuţa! Zilele ei erau atât de încărcate încât deseori moţăia deja la cină. Am hotărât să termin eu de aranjat hainele. Când am fost gata, m-am apucat să organizez bucătăria, scoţând din cufăr oale, farfurii din oţel inoxidabil, ceşti şi pahare. Sacoşele îndesate cu lucruri de tot felul mai aveau de aşteptat până mâine. Mulţumită, am aruncat o privire în jurul camerei.

Radha nici nu se mişcase. M-am dus la patul din colţ s-o admir pe când dormea. Rochia ca a Madhubalei se mula peste şoldurile rotunjite. Părul îi lucea de la uleiul de cocos. Tenul îi era radios. Nu părea bolnavă; arăta liniştită, mulţumită. Poate ar trebui să-i fac nişte apă cu ghimbir şi miere, mi-am zis. Făcea întotdeauna minuni pentru femeile care sufereau de greţuri la începutul sarcinii.

Cuvântul mi-a răsunat mai întâi în ureche, mi-a alunecat pe gât şi mi s-a strecurat ca un şarpe pe şira spinării. Radha avea senzaţie de vomă. Sânii îi erau umflaţi. Era mereu obosită. Mi-am amintit ce îmi spusese, că deja începuse să aibă menstruaţie. Era posibil să fie însărcinată?

Oare cu cine fusese? Frecventa o şcoală de fete şi nu cunoştea băieţi. Malik era prea mic. Mai era Manu, soţul Kantei, dar nu-mi puteam imagina că ar profita de ea. Domnul Iyengar? Baju? Cine?

Răspunsul mi s-a prăvălit în inimă ca un taur Brahman de o jumătate de tonă.

Am ajuns în bazarul din oraşul vechi. Aerul mirosea a ulei de gătit rânced, a legume putrezite şi a fum de motorină.

L-am găsit pe Malik aşezat pe un zid nu prea înalt, vizavi de taraba cu mâncarea lui preferată, împărţind o ţigară Red and White cu prietenii săi (ţigările englezeşti erau mai scumpe decât cele indiene şi, de când începuse să meargă la palat, Malik căpătase gusturi mai rafinate).

Le descria prietenilor un fel de mâncare pe care i-l pregătise bucătarul-şef ultima dată când fusese la palatul reginelor. Când m-a observat, s-a oprit în mijlocul frazei.

Probabil că semănăm cu o panteră pornită după pradă – sălbatică, periculoasă. Pe o parte a capului, părul mi se desprinsese din coc. Sariul îmi era şifonat după atâta despachetat, aplecat, ghemuit şi aşezat. Ochii îmi scăpărau de mânie.

Malik a sărit de pe zid şi i-a dat ţigara aproape terminată unui alt golănaş.

— Da, tanti şefa! a zis.

— Poţi să mă duci la Hari?

Mergeam în zigzag pe uliţe înguste; Malik se oprea la câte o dugheană unde se vindea ceai sau la o tarabă cu *paan* ca să-i întrebe pe cei care le

ţineau dacă îl văzuseră pe Hari. Vânzătorii de ceai şi clienţii lor se holbau la mine. Eu le întorceam privirea. Am trecut în grabă pe lângă o femeie din Piaţa Refugiaţilor care îşi instalase atelierul chiar pe marginea străzii. Stătea pe o bucată de pânză de bumbac, cu sculele de reparat pantofi aliniate cu grijă. S-a uitat la sandalele mele şi mi-a zis: „*Ji,* ţi se desprind curelele."

Am ajuns la o clădire oarecare; la fel ca toate celelalte, fusese îmbrăcată, cu câteva decenii mai înainte, în tencuială roz. Parterul era ocupat de prăvălii. Într-una, un bărbat peticea o cameră mare de cauciuc. În alta, un croitor se tocmea cu un client, pe când cele două ajutoare ale lui, aplecate peste nişte maşini de cusut mititele, lucrau la lumina slabă a unui bec. Apoi venea un vânzător de *lassi* care avea multă treabă. Bărbaţii zăboveau în faţa prăvăliei lui, vorbind şi râzând, aruncând neglijent paharele de lut goale în şanţul de lângă drum.

Malik a cotit pe un gang întunecat. M-am ţinut după el. Am urcat nişte scări şi am ajuns pe un palier slab luminat şi îngust. Malik se mişca fără zgomot, uitându-se din uşă în fiecare cameră, în cele din urmă, s-a întors şi mi-a făcut semn din cap.

În cameră, doi tineri jucau cărţi pe podeaua de lemn. Au ridicat privirea când am intrat. Nu exista fereastră şi aerul era fetid. Pereţii erau strâmbi pe alocuri, unde căzuseră bucăţi de tencuială. Singurul mobilier din cameră era un pat cu împletitură de sfoară, pe care dormea un al treilea bărbat. Hari. Frânghiile patului erau atât de lăsate, încât trupul lui atârna doar la cinci-şase centimetri deasupra pardoselii aspre de lemn.

Am simţit o durere ascuţită în piept chiar înainte să mă azvârl asupra lui. A izbucnit furia pe care nu reuşisem s-o aduc la suprafaţă prima oară când l-am întâlnit în Jaipur. L-am lovit cu pumnii în braţe. L-am pălmuit peste faţă. L-am izbit în umeri. Dacă i-aş fi putut să-i crăp capul cu mâinile goale, aş fi făcut-o.

Hari şi-a pus braţele în jurul capului ca să se apere şi s-a întors pe spate strigând: „*Arré!*”

— *Maderchod!* Am zbierat. *Salla kutta!*

Obscenităţi pe care le auzisem numai în gura bărbaţilor.

Ceilalţi doi bărbaţi îngheţaseră în mijlocul jocului. Malik le-a strigat să plece, alungându-i cu braţele, ca pe porumbei. S-au ridicat în picioare şi au ieşit pe uşa deschisă, lăsând cărţile de joc pe podea. S-au întors să se zgâiască, dar Malik s-a repezit la ei. I-a pus pe fugă şi a închis uşa după el.

Hari a reuşit să se rostogolească pe o parte şi să se ridice în şezut. A încercat să mă apuce de braţe, dar furia îmi dăduse puterile lui Shiva. Mi-am eliberat un braţ din strânsoare şi l-am lovit iar şi iar cu palma peste cap.

Strigam din toţi rărunchii; nu-mi păsa ce gândeau vecinii sau cei opriţi la un pahar cu *lassi.*

— E un copil! Este ca sora ta! I-ai face asta surorii tale? Nenorocitule! Măgarule ce eşti! Rahat împuţit!

Hari s-a dat jos din pat în patru labe şi şi-a pierdut echilibrul, răsturnând patul. S-a retras tot astfel până la perete. M-am ţinut după el lovind întruna, cu picioarele, cu pumnii, cu palmele. Îmi simţeam mâinile zvâcnind ca amorţite şi mi-am rotit privirea prin încăpere, căutând altceva cu care să lovesc. În acel moment, Hari s-a ridicat, m-a înşfăcat şi m-a pironit de perete.

— Opreşte-te! a strigat el, ţinându-mă cu braţele în lături. Ai înnebunit?

I-am citit spaima în ochi.

— Ce te-a apucat?

Fruntea îi sângera, iar pe tâmple şi pe obraji i se formau umflături roşii.

Mă ţinea atât de strâns încât nu-mi puteam elibera braţele, oricât încercam. Gâfâiam ca nişte câini care se bat pe o bucată de carne. L-am scuipat până să apuce să se ferească, iar scuipatul i-a alunecat pe obraz.

M-a plesnit cu atâta forţă încât un dinte mi-a rănit interiorul obrazului şi am simţit în gură gustul sângelui.

— *Buss!* a mârâit. Ajunge!

Nu suportam să mă gândesc la trupul Radhei lipit de pielea lui, atins de duhoarea lui de transpiraţie. Radha, care avea doar treisprezece ani. Încă un copil, destul de mare însă ca să ştie ce aşteptau bărbaţii de la o femeie. Era vina mea. Dacă aş fi rămas cu el, aşa cum ar fi făcut o soţie bună, Hari nu ar fi avut niciodată pretenţii asupra Radhei. Nu ar fi pângărit-o. Şi acum ea îi purta copilul în pântece.

Mi-am lăsat trupul să alunece de-a lungul peretelui. M-am ghemuit cu genunchii la bărbie, cuprinzându-i cu braţele şi legănându-mă înainte şi înapoi. Am închis ochii. M-am jelit. Ce dezastru făcusem din viaţa mea, a părinţilor şi a surorii mele! Dacă nu aş fi fost atât de egoistă, toate astea nu s-ar fi întâmplat. Sora mea nu ar fi fost necinstită. Soacra mea nu ar fi murit fără o mângâiere din partea mea. Părinţii mei nu ar fi fost umiliţi. Şi pentru ce? Ca să îmi trăiesc eu viaţa cum voiam? Cât fusesem de individualistă!

Malik a deschis uşa şi s-a oprit în prag, mic şi speriat.

— Tanti şefa?

Cum eu nu am răspuns, a venit la mine şi m-a scuturat de umeri.

— Tanti şefa! Sunt eu, Malik.

A repetat-o întruna până când am deschis ochii şi am văzut cât de îngrozit era. Îi dispăruse semeţia, stătea cu umerii chirciţi de frică. De ce îl adusesem în locul ăsta abject?

— Te rog, i-am zis, du-te acasă.

Privirea i-a devenit aspră şi a clătinat din cap că nu. Apoi a ieşit din cameră, închizând uşa în urma lui. Ar fi trebuit să îmi dau seama că el nu avea să mă părăsească la fel de uşor pe cât îmi abandonasem eu familia. La nevoie, avea să stea cu mine toată noaptea.

Hari a săltat patul, l-a îndreptat şi s-a aşezat pe el, fără să mă scape nicio clipă din priviri.

— De ce ai venit?

Fruntea îi sângera. Părul îi crescuse lung şi atârna în şuviţe inegale pe lângă urechi. Îşi lăsase şi barba să crească, nişte smocuri rare care îl făceau să arate ca un nomad din Kashmir. Purta haine ieftine, dar curate, şi sandale noi.

Care dintre noi era mai de condamnat pentru ceea ce urma să întreb?

— De cât timp te culci cu Radha?

S-a îndreptat de spate. Ochii lui holbaţi s-au deschis mai larg.

— Ce te face să crezi aşa ceva?

— De cât timp?

— Niciodată nu aş... Este un copil!

— Te-am crezut când te-am văzut cu fetiţa aia. Am crezut că le ajuţi pe femeile de aici. Dar minţeai atunci şi minţi şi acum!

— Nu m-am atins niciodată de sora ta!

A întors privirea, apoi şi-a frecat nervos mâinile.

— S-a oferit, dar...

— Ţi s-a oferit ea?

Buza de jos i se învineţea; a atins-o uşor cu vârful limbii.

— Când a venit la mine, în satul meu, a spus că o să-mi dea bani dacă o aduc la tine. Nu am crezut-o. Atunci a zis că mă lasă să fac ce vreau cu ea.

A împins bărbia înainte, sfidător.

— Aş fi putut – dar n-am făcut-o. N-am vrut.

— Şi atunci cum a rămas însărcinată?

A rămas cu gura căscată, nevenindu-i să creadă.

— O să înceapă să se cunoască în curând.

Hari a scuturat din cap.

— Nu se poate!

— Ba da!

S-a ridicat şi a venit către mine, s-a lăsat pe vine şi m-a prins de braţe.

— Lakshmi, nu am fost eu.

Dacă ar fi minţit în clipa aceea, şi-ar fi acoperit cu mâna cicatricea de pe bărbie.

Am căutat în memorie: Radha, aşa cum o văzusem prima oară, cu părul strâns într-o coadă neglijentă; Radha întâmpinându-mă acasă cu *dal batti* şi *subji*; Radha în curte, udând cameliile şi iasomia, aşa cum se angajase în faţa doamnei Iyengar; Radha şi Malik jucând pietre pe podeaua camerei noastre.

Amintirile s-au estompat cam în vremea când am început munca la palat; din acea zi o văzusem pe Radha mai puţin şi numai pentru scurte

intervale. Dacă nu era la şcoală şi nici acasă la Kanta, atunci unde se ducea?

M-am încruntat.

— Avea vânătăi când a ajuns prima dată aici.

Hari s-a întors şi s-a aşezat la loc pe marginea patului. Şi-a dus un deget la frunte, din care acum picura sânge. A tresărit de durere.

— Nu am luat trenul. Banii tăi i-am folosit ca să plătesc datorii. Am călătorit în camioane, în căruţe.

A înghiţit cu greutate.

— Într-o noapte, eram într-un camion care transporta oi. Când şoferul s-a oprit să se uşureze, am făcut şi eu la fel. Când m-am întors la camion, el încerca să...

Hari mi-a aruncat o privire scurtă înainte de a întoarce capul în altă parte.

— Dar l-am oprit. Nu s-a întâmplat nimic. Radha n-a păţit nimic.

Mi-am acoperit ochii cu mâna. Era numai vina mea. Auzeam de afară glasuri de bărbaţi, vorbind, râzând.

Preţ de câteva clipe lungi, niciunul dintre noi nu a scos un cuvânt.

Apoi el a întrebat:

— O să-i iei şi ei copilul? Aşa cum i-ai luat pe ai noştri?

Am lăsat mâna jos şi l-am privit.

— Ce-ai zis?

— Te-ai lepădat de copiii noştri. De ce?

Buzele îi tremurau. Mi s-a pus un nod în gât.

— Ce copii?

I s-au umplut ochii de lacrimi.

— *Maa* a ştiut tot timpul ce făceai. Cum ai putut? a mai întrebat, împreunându-şi mâinile.

— Vorbeşti aiurea.

— Copiii noştri erau daruri de la *Bhagwan.*

M-am silit să nu ţip. Daruri de la Dumnezeu?

În timpul zilei înghiţeam tonicele, supele, seminţele şi fierturile cu care mă hrănea soacra mea ca să-mi crească fertilitatea. Dar, în timp ce ea şi soţul meu dormeau, preparam infuzia care m-a ţinut fără copii în cei doi ani de căsătorie. În momentul în care simţeam că mă dor sânii şi nu puteam ţine mâncarea în stomac, beam de îndată ceaiul soacrei mele, făcut din scoarţă de rădăcină de bumbac. Uşurarea venea numai după ce începea sângerarea – când ştiam că am scăpat de sarcină.

Mama lui a fost cea care mi-a deschis ochii. Dar cum puteam să-i explic lui asta?

Zi de zi lucram cot la cot cu ea să vindecăm femei – cele mai multe erau încă nişte copile, de douăzeci de ani sau mai puţin, cu trupurile slăbite de prea multe naşteri, prea multe dintre acestea foarte grele. Zilele lor erau pline de griji: cu ce aveau să-şi hrănească odraslele? Noaptea se rugau ca soţii să vină acasă de la muncă prea obosiţi ca să le mai sporească necazurile. Într-o zi, *Saasuji* m-a învăţat să pregătesc ceaiul contraceptiv. Şi mi-am dat seama că scoarţa rădăcinii de bumbac poate schimba viaţa unei femei: aceasta putea să facă propriile alegeri.

Asta îmi doream şi eu: o viaţă care îmi putea aduce împliniri pe care

copiii nu aveau cum să mi le ofere. Începând din ziua aceea am sorbit toate cunoştinţele pe care mi le putea oferi soacra mea. Să fie ea, mi-am zis, vergeaua care modelează aluatul de *chappati.* Aproape peste noapte, lumea mea s-a deschis către noi posibilităţi.

Hari s-a ridicat în picioare şi a început să umble în sus şi în jos prin încăpere.

— Am crezut că m-ai părăsit pentru alt bărbat. M-am gândit... la tot felul de lucruri. Mă temeam că ai păţit ceva. Că puteai să zaci într-un şanţ. Să fii bolnavă sau rănită. Te-am căutat peste tot. Nu puteam să dorm. Nu puteam să lucrez. Cât despre *Maa*...

S-a uitat la mine, cu ochii plini de durere.

— Nu a mai fost aceeaşi. După ce ai plecat.

Am închis ochii. Mi-o închipuiam atât de bine pe soacra mea de parcă se afla în cameră cu noi, îngrijită şi curată în sariul de văduvă şi cu ochelarii ei rotunzi. Mereu blândă, mereu binevoitoare. Iartă-mă, *Saasuji.*

Mi-am şters apăsat ochii, nasul.

— N-ai meritat o asemenea mamă, am zis către Hari.

Deodată, ochii i-au scăpărat.

— Mama mea ţi-a luat mereu partea. Când ne-am dat seama că ai plecat definitiv, s-a dus la borcanul ei cu economii şi a descoperit că luaseşi toţi banii şi vasul pentru plante medicinale. Am crezut că va fi furioasă, ea în schimb a zis: *„Shabash."* Credea că nu am auzit-o felicitându-te, dar am auzit. Mama mea te-a ales *pe tine!*

Lacrimile lui erau reale; le-a şters cu palmele.

Nu-mi trecuse niciodată prin minte că mama lui *sperase* că voi folosi acei bani. Nu vorbeam niciodată despre bătăile pe care le primeam de la

Hari pentru că eram stearpă. Rareori mă lovea peste faţă, iar sariul îmi acoperea vânătăile de pe corp. Abia acum îmi aminteam că, atunci când trata femeile cu faţa tumefiată, soacra mea insista să pregătesc eu cataplasma. Îmi arăta de fapt cum să mă vindec?

— Mă lăsai făcută ghem pe podea, plină de vânătăi, de fiecare dată când aflai că îmi venise menstruaţia.

Încă ţineam minte cât de înspăimântată eram.

— Mă gândeam că într-o zi o să mergi prea departe.

A tresărit.

— Am... am încercat să-mi spăl păcatele.

Ei, asta chiar că era o surpriză.

— Cum? Urmărindu-mă prin oraş şi luându-mi banii?

A dat să vorbească, apoi s-a oprit. Şi-a atins uşor fruntea, pipăind cucuiul format.

— Ajut femeile care au nevoie de ajutor.

— Pe fetele de la bordel?

Auzind tonul meu sceptic, a clătinat din cap.

— Nu mă crezi. Nu-i nimic. Nici eu nu m-aş fi crezut acum zece ani. Numai că... După ce ai plecat, *Maa* m-a învăţat ce te învăţase şi pe tine. Şi am înţeles, în cele din urmă, de ce o căutau femeile acelea. Era ultima lor speranţă.

Probabil că a observat stupefacţia de pe chipul meu. A oftat.

— Vezi tu, ştiam despre pliculeţele ei. Mă irita faptul că bărbaţii erau privaţi de copiii lor. Apoi ai început să o ajuţi. Şi într-o seară – tu n-ai ştiut,

dar te-am văzut bând ceaiul acela. Am fost atât de... furios... şi ruşinat că nu vrei copii de la mine. Pe urmă tu... ai plecat şi *Maa* s-a îmbolnăvit.

S-a oprit, şi-a trecut o mână peste ochi.

— A venit la ea o femeie să-i ceară ajutorul. Era... sângera din pântece.

A întors privirea.

— Soţul ei îi înfipsese o... o coadă de mătură acolo pentru că râsese la gluma altui bărbat. Pierduse atât de mult sânge... era pe jumătate moartă. *Maa* mi-a spus ce să fac, de unde să adun ierburile de care aveam nevoie, cum să uşurăm durerea femeii.

Respiraţia îmi devenise superficială. Vedeam în minte scena pe care Hari mi-o înfăţişase atât de limpede. Văzusem altele asemănătoare în vremea când lucram alături de mama lui. Urgenţa. Strigătele tânguitoare ale femeilor. Rănile lor brutale.

Hari şi-a frecat mâinile.

— Şi-a revenit. Dar a urmat infecţia. Am făcut totul aşa cum mi-a spus *Maa.* Dar femeia tot a murit.

I s-a pus un nod în gât.

— Avea doar şaisprezece ani, Lakshmi. M-am gândit la tine atunci. Nu voiam, dar m-am gândit cum te-am chinuit. De atâtea ori... Şi mi-a fost... ruşine. Încetul cu încetul, am început să o ajut pe *Maa.* Femeile. Copiii. Am văzut atât de multe – durere, sărăcie, înfometare.

Şi-a trecut mâna prin păr.

Mi-am sprijinit capul de perete. Nu voiam să-l cred. Am închis ochii ca să aud adevărul din cuvintele lui.

— Când am venit prima dată aici, m-am dus în Cartierul Plăcerilor. Mă

simţeam singur. Mai ales după ce mi-am dat seama că Radha mă minţise în legătură cu cele spuse în scrisoarea ta.

Am deschis ochii, nedumerită.

— Când am refuzat s-o ajut să ajungă la Jaipur, ea mi-a arătat scrisoarea ta, zicând că ai scris acolo că vrei să mă revezi. M-a făcut atât de fericit.

Am făcut ochii mari, indignată atât de absurditatea afirmaţiei, cât şi de obrăznicia Radhei. Probabil că îl atrăsese pe Hari în planul de a da de mine. A mizat pe ideea că era analfabet.

— A găsit în cele din urmă o cale de a mă convinge să fac ce-mi cerea.

A clătinat din cap, de parcă nu-i venea să creadă că fusese păcălit de o fătucă.

— În orice caz, odată ce am ajuns să cunosc Cartierul Plăcerilor, am găsit femei care aveau nevoie de ajutor – felul de ajutor pe care îl oferea *Maa.* Felul în care ajut şi eu acum. Ţi-am folosit banii ca să fac ce pot. Dar am nevoie de mai mult – de medicamente adevărate. Pentru răni pe care ierburile nu le mai pot vindeca.

Părea sincer acum.

— Unele dintre ele au traume provocate de bărbaţii pe care... îi servesc. Oase rupte. Unele au în mod repetat infecţii în... părţile intime.

— De ce nu mi-ai spus până acum?

— Am încercat. Dar nu voiai să mă crezi şi...

A lăsat privirea în pământ.

— Nu te-am învinovăţit pentru asta. Eu... Înţeleg acum multe lucruri pe care nu le înţelegeam înainte, a adăugat el frecându-şi nervos mâinile.

Am simţit o strângere de inimă. Hari se străduia. Îşi îndrepta greşelile. Continua munca mamei lui aşa cum eu nu reuşisem s-o fac. Ea ar fi aprobat. Nu-l puteam ierta pe Hari cel din tinereţe, care avea senzaţia că sunt proprietatea lui, care îmi lăsase răni greu de vindecat. Eu mă schimbasem, devenisem mai puternică. Era atât de greu de crezut că şi Hari se schimbase şi se îmblânzise? Nu puteam începe să fac pace cu acest Hari, pe care mama lui l-ar fi binecuvântat acum? M-am gândit la fetiţa cu rana aceea adâncă la picior şi cum voiam ca Hari să o ia mai repede de acolo. *Saasuji* ar fi fost mult mai puţin mândră de mine pentru asta.

— Fetiţa aceea – cum e cu piciorul? l-am întrebat abia acum.

— Bine. Au cusut-o la spital.

Am dat din cap aprobator.

M-am proptit cu palmele de perete ca să mă sprijin şi m-am ridicat. Mă dureau oasele de parcă aş fi mers pe jos zile sau chiar săptămâni în şir.

Hari s-a uitat cum îmi dau părul după urechi şi a zâmbit.

— Pusesem ochii pe tine cu mult înainte de a ne căsători.

M-am uitat lung la el.

— Mergeam zile întregi pe jos din satul meu până la râu, ca să mă uit la femeile care spălau rufe, şi le ascultam sporovăială. Tata murise de mult şi *Maa* era ocupată să se îngrijească de femeile ei. Te vedeam uneori, pe malul celălalt, îndreptându-te spre cuptorul satului ca să coci mazăre. Arătai întotdeauna ca şi când ţi s-ar fi încredinţat o misiune importantă. Atât de tânără. Atât de gravă.

A zâmbit şi a continuat:

— I-am spus mamei că, atunci când îmi va veni vremea, nu te vreau decât pe tine. A mers o dată cu mine la râu. Ne-am uitat la tine de

departe. În cele din urmă, ea mi-a luat mâna şi a bătut-o uşor cu palma. „Da, *bheta,* da", mi-a zis.

Prea puţin, m-am gândit, clătinând din cap. Prea târziu.

— Vreau să-mi ţin făgăduiala, Lakshmi. Cea pe care i-am făcut-o lui *Maa.* Fac treabă bună aici. Numai dacă...

A început să străbată iar camera de la un cap la altul.

— Avem nevoie de medicamente pentru febra copiilor. Şi câteva dintre dansatoarele mai tinere o să nască în curând.

Era adevărat ce îmi spunea – văzusem cu ochii mei. Dar punga mea nu era fără fund. Şi aveam şi eu datorii de plătit.

S-a deschis uşa şi Malik a intrat în cameră. Avea urechea roşie de cât o ţinuse lipită de uşă.

— Tanti şefa, ştiu eu o cale de a-l ajuta.

În casa mea din Rajnagar bătea lumina din stradă. Am văzut trupul Radhei ghemuit pe patul împletit, cuferele noastre de metal, un talmeş-balmeş de sacose pline de câte şi mai câte. Am orbecăit în întuneric, fără să-mi pese de zgomotul pe care îl făceam, scotocind printre lucrurile noastre, regretând că nu avusesem bani să instalez electricitate.

— *Jiji?*

— Chibriturile. Unde le-ai pus?

Am răsturnat un sac, vărsându-i conţinutul. Ierburi împachetate în hârtie de ziar, linguri, scobitori. *Povestirile despre Krishna,* cartea pe care Radha o adusese cu ea.

Radha s-a ridicat într-un cot.

— Cât e ceasul?

— Chibrituri! Am uitat să le trec pe lista lui Malik săptămâna trecută?

S-a sculat din pat şi a băgat mâna în geanta de vinilin de lângă uşă.

— Uite, a zis căscând.

I-am luat cutia din mână. Degetele îmi tremurau când am scăpărat chibritul. Am golit pe jos conţinutul altei sacoşe, examinând etichetele de pe sticle şi pachete.

— Acum ce mai cauţi? a întrebat frecându-se la ochi.

M-am oprit din căutat şi m-am uitat urât la ea.

M-a privit mirată, acum trează de-a binelea.

Cocul mi se desfăcuse. Părul încâlcit îmi cădea în ochi. Sariul îmi era umed şi puţea a vomă; vărsasem de cinci-şase ori în drum spre casă.

Degetul a început să mă usture. Am scuturat chibritul ca să sting flacăra.

— Am fost să vorbesc cu Hari.

În întuneric, îi strălucea mai tare albul ochilor.

— De ce?

— Radha, n-am ştiut...

Mă temeam că o să încep din nou să plâng. Stătusem ghemuită pe podea. M-am ridicat în picioare şi am dat să o prind de mâini. Ea s-a tras înapoi, retrăgându-se în întuneric.

— Stai jos, i-am zis, arătând spre pat. Te rog.

S-a aşezat cu grijă pe marginea patului, frământându-şi mâinile în poală. Am îngenuncheat pe podea în faţa ei.

— Radha, oricine ţi-a făcut asta, nu e vina ta! Dacă aş fi ştiut – că *Maa* a mai născut un copil după aceea, că am o soră, că eşti singură – nu aş mai fi plecat. Aş fi...

Nu ştiam sigur ce aş fi făcut. Ea a încruntat din sprâncene.

— Când mă gândesc că te-ai oferit lui Hari – e îngrozitor! E vina mea. Te rog să mă ierţi.

M-am aşezat lângă ea.

S-a tras într-o parte, departe de mine, speriată.

— Trebuia să am grijă de tine. Nu am făcut-o. Am lăsat să se întâmple. El...

— *Jiji,* mă sperii, a zis, stând parcă să plângă. Despre ce vorbeşti?

Am coborât ochii spre burta ei. Mi-a urmărit privirea de-a lungul rochiei şifonate, încruntându-se, apoi s-a uitat din nou la mine. *Nu ştia?* Bineînţeles că nu! Era un copil!

— Ai sânii umflaţi?

A făcut ochii mari.

— Faci pipi tot timpul? Ai greţuri?

A rămas cu gura căscată de uimire.

— Cât ai de la ultima menstruaţie?

S-a uitat dincolo de mine, în podea, respirând pe gură. Şi-a privit apoi

pântecul. Ochii i s-au îmblânzit, chemând parcă o amintire, una plăcută.

— Lasă asta în grija mea, Radha. Dacă nu ai mai mult de patru luni, treaba e sigură. Ajută-mă să caut coaja de rădăcină de bumbac.

Mi-am strâns părul şi l-am răsucit într-un coc la ceafa, pe urmă m-am ridicat de pe podea.

— Îţi aminteşti de doamna Harris? Cea care a băut ceaiul de la mine?

A făcut o grimasă.

— Dar acum este bine! Vei fi şi tu. Oricine a făcut asta... Spune-mi că nu a fost domnul Pandey.

Ea a clătinat din cap şi şi-a netezit peste coapse rochia de şifon, acum boţită.

Nu-i vedeam expresia feţei; era, de bună seamă, şocată.

— Încearcă să-ţi aminteşti unde am pus coaja de rădăcină de bumbac.

— *Jiji!*

— Poate în geanta mare în carouri?

M-am repezit la geantă şi am golit-o pe podeaua deja ticsită.

— *Jiji!*

Aveam nevoie de mai multă lumină. Unde dispăruseră chibriturile acum? M-am lăsat în patru labe căutând prin învălmăşeală. Am dat la o parte o legătură de cărţi. Un mosor cu aţă a căzut cu zgomot pe podea.

— Şi dacă păstrez copilul?

M-am uitat la firul de aţă care se desfăşură pe mozaic. Ce zisese?

Nu ştiu cât timp a trecut până să mă pot mişca din nou. Încet, m-am întors să mă uit la ea.

Îşi musca buza, evitând să se uite în ochii mei.

— Nu trebuie să-l păstrezi, am spus. N-ai învăţat nimic de la mine?

A pus bărbia în piept şi şi-a coborât privirea în poală. O simţeam căzând pradă sentimentului de vinovăţie. *O făcuse de bunăvoie. Lăsase un bărbat să o atingă, acolo, poate de mai multe ori. Dorise lucrul ăsta.*

În timp ce eu munceam. În timp ce locuia în casa mea. Ce proastă fusesem!

Îmi fusese milă de ea. Îmi spusesem că are nevoie de timp ca să mă ierte. Că o să-şi revină. Că o să aprecieze lucrurile pe care i le ofeream: o casă, destulă *chapati* încât să nu flămânzească niciodată, Şcoala Maharani şi posibilitatea unei vieţi mai bune decât ne-am fi putut imagina.

M-am ridicat, am întins mâinile spre ea. Fără să mă gândesc, am apucat-o de poala rochiei. S-a ferit, a încercat să fugă. Am prins-o de coc şi am tras-o de păr. A ţipat. Atunci am pălmuit-o. S-a împiedicat şi a căzut.

Inima îmi bubuia în piept. M-am uitat la ea cum tuşeşte împroşcând stropi de salivă. Stătea întinsă pe podea, printre lucrurile împrăştiate din sacoşe, cu picioarele adunate într-o parte. Buza îi sângera, faţa îi era crispată de durere.

M-am aplecat peste ea.

— Ce-a făcut playboy-ul ăsta al tău? Ţi-a promis să te iubească pe veci?

— Încetează!

— Ţi-a oferit daruri?

— Nu a fost aşa!

— Sau te-ai oferit tu în schimbul a ceva – aşa cum ai făcut-o cu Hari?

Pe obraji i-au apărut pete roşii.

— Parcă aveam de ales? Trebuia să ajung la tine şi nu puteam singură. Şi ce dacă m-am folosit de el ca să ajung la Jaipur? Tu ai ales o cale de evadare şi eu am ales alta! Eu nu te-am condamnat pentru asta, aşa că tu de ce să mă condamni pe mine?

— Orice ţi-a spus iubitul tău, nu este adevărat. Şi dacă tu crezi că va recunoaşte copilul...

— Îl va recunoaşte!

— Ah, cum ai putut să fii atât de proastă? Ascultă-mă, Radha. Acest copil nu are viitor!

— Ba are!

— Eu cunosc lumea, Radha. Tu, nu. Dacă tu crezi că tatăl se va căsători cu tine, visezi!

A lăsat capul în jos. Plângea.

— El mă iubeşte.

Mi-am şters mâinile pe sari şi m-am îndreptat spre lampa de gătit Primus, pe care o cratiţă cu apă era pregătită pentru ceaiul de mâine. Uitându-mă în jur, am zărit un băţ de chibrit rătăcit pe podea. L-am ridicat şi l-am scăpărat de blatul de piatră, apoi l-am apropiat de arzător. Flacăra albastră a luminat camera.

— Vino să mă ajuţi, Radha, am îmbiat-o, silindu-mi glasul să sune blând, aşa cum mai făcusem de o mie de ori pentru a le bine-dispune pe doamnele mele.

Am apucat coada cratiţei cu ambele mâini, ca să nu vadă cât de rău

tremuram.

— Mâine totul poate să fie iar ca înainte. Lucrurile vor reveni la normal.

Vocea mea încordată îmi contrazicea spusele.

— Te îngrijorează ce vor crede doamnele tale.

M-am crispat deodată.

— Respectabilele tale *MemSahib,* care nu ştiu ce faci în afara saloanelor lor, a râs ea. Cum îi faci pe copilaşi să dispară.

Părea atât de diferită această Radha, ale cărei cuvinte erau tăioase ca nişte pumnale.

M-am întors cu faţa spre ea.

— Ce-ar zice dacă ar şti că ai scăpat de propriii tăi bebeluşi?

Probabil că mi-a văzut expresia îndurerată a feţei.

— Mi-a spus Hari. Apoi, după întâmplarea cu Joyce Harris, mi-am dat seama. Ce ai făcut ca nu cumva să ai copii.

Îmi era greu să respir.

— Nu este vorba despre mine aici, ci despre tine! Ai treisprezece ani! O fată cu şansa de a face mai mult, de a fi mai mult...

— Vorbeşti despre tine acum, nu despre mine! Eu nu sunt tu.

M-am apăsat cu mâna pe piept.

— Nu, vorbim despre tine – o fată cu copil şi fără soţ, am şuierat.

Şi-a sumeţit capul.

— Ne vom căsători.

Era surescitată, îşi făcea iluzii. M-am apucat zdravăn de marginile blatului ca să mă ţin pe picioare.

— Mâine pe vremea asta, Radha, nici n-o să-ţi mai aduci aminte că ai băut ceaiul. Vei fi din nou întreagă şi curată. Mâine o să luăm totul de la capăt.

— Nu asculţi ce-ţi spun. Niciodată nu asculţi! Îi voi spune tatălui şi ne vom căsători. Vom păstra copilul.

— Şi dacă refuză, Radha? Atunci ce-ai să faci? Gândeşte-te la asta. Cine are să-ţi îmbrace copilul şi să-i pună *dal* pe masă când ai să te întorci de la scoală?

Ochii i s-au făcut imenşi, iar fata îi semăna leit cu a lui *Maa.* Incredibil, nici măcar acum nu se gândise la asta.

— Nu mă mai întorc la şcoală. Am să muncesc. Ca şi tine.

Am clătinat din cap.

— Crezi că este atât de uşor? Această casă a însemnat treisprezece ani de muncă grea şi de *Da, Ji* şi *Nu, Ji* şi *Cum spuneţi dumneavoastră, Ji.* Tu nu va trebui niciodată să faci aşa dacă mergi la şcoala aceea. Ai destui ani înainte în care să ai un copil, după ce termini şcoala. Ascultă-mă, Radha, te rog. Şcoala Maharani este un premiu – puţine fete sunt admise – şi tu te duci acolo gratuit. Poţi fi ceva mai mult decât o tatuatoare cu henna. Mai mult decât mine. Poţi să dai sens vieţii tale.

Apa aproape că dăduse în fiert.

— Hai… te rog, ajută-mă să găsesc scoarţa de rădăcină de bumbac.

— A zis el că pentru tine nu sunt decât o mână de lucru ieftină în plus. Afacerea ta a luat avânt abia după venirea mea. Chiar tu ai spus că ai mai multe solicitări acum datorită pastei de henna preparate de mine. Dacă

este adevărat, atunci de ce nu poţi avea încredere în judecata mea?

S-a ridicat şi s-a aşezat în faţa mea, la câţiva centimetri de mine. Sângele de pe buză îi sclipea.

— Nu ai avut încredere în mine la petrecerea de sărbători şi nu ai încredere nici acum. Nu contează cât muncesc, cât de multe lucruri fac. Nu vei avea niciodată încredere în mine!

Mai mult decât vorbele, tonul vocii şi amărăciunea din ea erau mai rele decât orice insultă pe care o îndurasem vreodată de la doamnele mele. Ce făcusem eu vreodată pentru fata asta decât să îi dau un adăpost, s-o hrănesc şi s-o îmbrac? Inima mi s-a strâns şi s-a făcut ghem.

Am împuns-o cu degetul în piept.

— O să bei ăsta până la ultimul strop înainte să răsară soarele.

— Ba n-o să-l beau. O să-ţi arăt că greşeşti!

A ţâşnit la fel de iute ca un colibri. Când a fugit pe lângă mine, poalele rochiei din şifon mi-au atins părul de pe braţ. Am încercat s-o prind, dar simţeam că mă mişc ca prin apă şi am reuşit doar să-i sfâşii materialul delicat al rochiei. Am auzit lipăitul tălpilor ei goale în curte şi dusă a fost.

Stăteam cu ochii la flacăra albastră a lămpii de gătit, auzeam apa clocotind. Nu mai aveam nevoie de ea acum. Am oprit arzătorul.

Am traversat camera şi m-am trântit pe pat. Trebuie să fi fost trecut de trei dimineaţa.

Era o zi care ar fi trebuit să se încheie cu sărbătoare, plină de speranţe pentru viitor. În loc de asta, în sufletul meu era un gol la fel de întins şi de adânc ca Gangele.

Neavându-i pe părinţii mei martori la lungul drum pe care îl străbătusem până aici, eforturile pentru construirea casei păreau lipsite de

sens. În locul lor îmi fusese trimisă Radha, ca să am grijă de ea, iar eu îi distrusesem şi ei viitorul.

Unde se ducea ea la ora asta din noapte? Că doar nu la iubitul ei? Cine era oare? Dacă nu lăptarul, nici domnul Iyengar şi nici domnul Pandey, atunci cine?

Cadrele didactice de la Şcoala Maharani erau toate femei. Să fi fost bătrânul portar fără dinţi? Imposibil!

Am tresărit gândindu-mă: să fie Samir? El îi admirase frumuseţea. Dar nu. Radha nu se încadra în tiparele lui: nu era văduvă şi era mult prea tânără, nu-i aşa?

Oriunde s-ar fi dus, Radha era nevoită să meargă pe jos. Toată lumea era în pat la ora asta, inclusiv birjarii şi oamenii cu ricşele. Radha nu avea bani să ia un tren sau chiar un autobuz. O să doarmă pe stradă, aşa cum făcuseră ea şi Hari când au venit prima dată la Jaipur? Că doar nu s-o fi ducând la Hari?

Kanta trebuia să ştie. Ar fi bine s-o sun. Dar cum? Când stăteam în gazdă, îi ceream voie doamnei Iyengar să folosesc telefonul, dar aici nu îmi permiteam o linie telefonică. Oficiul poştal, unde plăteam uneori sume princiare ca să dau telefon, era închis.

Dacă Radha nu se întorcea până dimineaţă, aveam să-l trimit pe Malik la Kanta cu un bilet. Am oftat. Alt motiv de jenă. Fetele din familii bune nu fugeau de acasă. Ceea ce probabil spuseseră clevetitoarele şi despre mine acum treisprezece ani.

A doua zi de dimineaţă, nici urmă de Radha. Nu dormisem toată noaptea. Mi-o tot imaginam singură pe străzi. Mă vedeam pe mine la vârsta Radhei, prea timidă şi ca să mă uit la băieţi sau la bărbaţi, darămite să vorbesc cu ei. *Maa* se îngrijise de asta, spunându-mi: bărbaţii mănâncă

şi fructe necoapte dacă le sunt puse dinainte. Sora mea când încetase oare să ţină seama de astfel de avertismente? Sau poate că *Maa* fusese prea descurajată de fuga mea ca s-o înveţe pe Radha aceleaşi lucruri pe care mi le spusese mie? Cine ştie, o fi simţit că, din moment ce sfaturile ei pe mine nu mă ţinuseră sub ascultare, nici asupra surorii mele nu vor avea înrâurire.

Am încercat să-mi imaginez un trecut în care rămâneam cu Hari, îmi îngăduiam să am copii; am văzut-o pe Radha crescând alături ei. Chiar ar fi fost atât de rău? Radha ar fi fost în siguranţă. Nu ar fi ajuns în acest oraş necunoscut, cu bărbaţi afemeiaţi la orice colţ de stradă.

Când Malik a apărut în zori la lucru, l-am trimis imediat acasă la Kanta. Mi-am făcut de treabă, pregătind caserolele de care aveam nevoie în acea zi. În mai puţin de o oră, am auzit o maşină în stradă. Am alergat la fereastră. O berlină mare, cenuşie se oprise în faţa casei. Baju era la volan. A ieşit şi a deschis uşa din spate. Malik a coborât şi s-a întors s-o ajute pe Kanta să iasă din maşină.

În câteva secunde am ieşit pe uşă şi apoi pe poartă. Când m-a văzut, Kanta a strigat: „Lakshmi!” Era pământie la faţă.

Inima îmi bătea în piept ca un ciocan. Ah, *Bhagwan,* fă să fie Radha în siguranţă! Nu lăsa să i se întâmple ceva!

— E la mine acasă. E bine. Dar eu sunt cel mai rău soi de mătuşă! Cum se poate să nu fi ştiut sau cel puţin...

De îndată ce am auzit-o rostind cuvântul *bine,* corpul mi s-a relaxat. Radha nu păţise nimic.

Kanta vorbea suficient de tare încât să atragă atenţia vecinei mele, care ieşise din casă şi se prefăcea că udă un pui de lămâi în curte.

— Kanta! am zis pe un ton aspru. Vino înăuntru la ceai.

Pusă la punct, Kanta a tăcut şi ne-a lăsat pe Malik şi pe mine să o conducem înăuntru. Baju s-a întors la maşină.

De îndată ce am închis uşa în urma noastră, Kanta a început să plângă, cuprinzându-şi burta cu braţele.

— Dacă aş fi ştiut ce efect avea asupra ei! Dar am crezut că, expunând-o la stilul occidental, va fi mai bine pregătită – vreau să zic, pentru viaţa modernă, pentru ce înseamnă să fii femeie. M-am gândit la asta ca la o un fel de educaţie! Eram atât de impresionată de propria mea gândire progresistă! Credeam că şi tu vei fi mulţumită. Niciodată... nu mi-am dat seama...

Am aprins lampa de kerosen cu degetele tremurând.

— Ce ţi-a spus Radha?

— Tot.

Kanta a început să respire cu gâfâieli aspre, de parcă aerul devenise brusc prea rarefiat.

— E îngrozitor.

Am văzut acum că plângea de ceva vreme. Era umflată în jurul ochilor. Pielea îi era palidă. Am prins-o de umeri şi am condus-o, făcând-o să stea jos pe pat; apoi m-am aşezat lângă ea.

Malik a turnat un pahar cu apă din *mutki* şi i l-a întins Kantei. Apoi s-a dus şi a aprins lampa de gătit pentru ceai.

Aerul din cameră era stătut de la mirodeniile arse la ceremonia de inaugurare din ziua dinainte, dar nu îndrăzneam să deschid ferestrele, de teamă că trag vecinii cu urechea. Kanta aducea cu ea un miros şi mai apăsător – frica.

— Ea... eu... Of, *Bhagwan!* De unde să încep?

Şi-a dus mâna la frunte.

— Romanele mele, cele englezeşti, pe care mi le citeşte – acestea, mă gândeam, o vor ajuta cu limba engleză. O vor învăţa lucruri despre lumea largă. Şi aşa poate să le întreacă pe snoabele alea de la şcoală. Şi filmele la care am dus-o! Of, Doamne! Nu ştiam că va confunda o poveste dintr-o carte sau dintr-un film cu propria ei viaţă.

Am închis ochii. Imaginaţia Radhei, ţinută ferecată până acum şase luni, fusese eliberată. Fără părinţi în preajmă care să-i înăbuşe visurile romanţioase, imaginaţia îi îngăduise să transforme ficţiunea în realitate.

Kanta era mai în vârstă decât Radha şi ar fi trebuit să aibă mai multă judecată, dar, la urma urmei, eu răspundeam de sora mea. Cum o supravegheasem?

Kanta continua să se văicărească.

— Toată vorbăria aia despre dragoste şi romantism! Merge la fetele englezoaice, dar nu şi la cele indiene.

Vorbea acum la fel ca soacra ei.

— Ar fi trebuit să-mi dau seama cât de fragedă este, cât de impresionabilă. Ea pune totul la suflet, absoarbe ca un burete! Şi învaţă atât de repede – eram măgulită că îi sunt profesoară. Ne distram...

Am întors capul; nu puteam s-o las pe Kanta să mă vadă clacând. M-am uitat în jos la harta vieţii mele înfăţişată în mozaicul din pardoseală şi lacrimile mi-au înceţoşat vederea. Modelul s-a schimbat dintr-odată. Formele s-au transformat în ceva ce nu mai puteam recunoaşte.

Kanta şi-a înăbuşit încă un suspin.

— Of, Lakshmi! Nu pot să cred că Radha noastră poartă în pântece un copil! Nu mi-a spus cine este tatăl. Vrea să fii şi tu de faţă când va face

dezvăluirea.

Radha voia să mărturisească în public. La fel ca ploile musonice, atât de violente încât erodau frizele templelor, sora mea era pe punctul de a distruge cetatea pe care o construisem. Nu mai era nicio îndoială: viaţa mea, aşa cum o proiectasem, era pe cale să se schimbe. Planurile, meticulos puse la cale, erau gata-gata să se destrame. Camera s-a învârtit cu mine. Mi-am pierdut echilibrul şi m-am ţinut de pervazul ferestrei, ca să nu cad.

Malik s-a repezit să mă prindă, dar Kanta i-a luat-o înainte. M-a lăsat încet pe podea.

— I-am umplut capul cu *bukwas!* Eu, cu cărţile şi filmele şi revistele mele, eu, cu ideile mele. De la sarcină am ajuns varză! Numai aşa pot să-mi explic. Am crezut că tot ce fac e bine. Şi preţul îl va plăti Radha. Şi tu, Lakshmi.

A început să plângă mai tare şi, cu mintea aiurea, m-am întrebat dacă vecinii mei vor presupune că a murit cineva din familie.

— Îmi pare rău, a zis. Îmi pare nespus de rău.

Mi-a înlănţuit gâtul cu braţele, udându-mi pieptul cu lacrimile ei fierbinţi, dar corpul meu era lipsit de vlagă, stors de-a binelea. Nu puteam s-o consolez.

12

21 aprilie 1956

Kanta şi cu mine ne-am aşezat una lângă alta pe canapeaua din salon.

Radha stătea în faţa noastră de parcă avea de înfruntat o inchiziţie britanică. Purta o rochie împrumutată de la Kanta; rochia de Madhubala era făcută praf.

Sora mea s-a uitat neliniştită la covor, apoi la noi, apoi la fotografiile de pe perete, a lui Gandhi-*ji* şi ale zeiţei proaspăt descoperite de Kanta, Swaraswati.

— Hai, zi, *bheti,* a încurajat-o Kanta.

Radha şi-a trecut limba peste tăietura de pe buză, rana pe care i-o provocasem în seara dinainte.

— Treceam pe lângă Jaipur Club în fiecare zi în drumul de la şcoală spre casa mătuşii. Ştii, terenul de polo, care e la şosea.

Am dat să vorbesc, dar Kanta m-a oprit punându-mi o mână pe braţ.

Radha şi-a muşcat nervos buzele.

— Îl vedeam jucând polo în perioada sărbătorilor şi într-o zi m-a văzut şi el. Îşi ducea calul la grajduri. S-a oprit şi am început să vorbim. Mi-a spus că lucrează la o piesă de Shakespeare la şcoală. Şi m-a întrebat dacă poate să repete cu mine. Deci asta am făcut. Uneori o jumătate de oră, alteori o oră.

Mi-am înfipt unghiile în tapiţeria canapelei, încercând să-mi stăpânesc surescitarea.

— Şi într-o zi mi-a spus că arăt exact ca Madhubala.

S-a înroşit şi şi-a ferit privirea.

— A spus că nu a întâlnit niciodată o fată mai drăguţă şi că şi-ar fi dorit să-şi poată petrece tot timpul cu mine. Că nu se gândea la nimic altceva decât la mine toată ziua.

S-a uitat o clipă la mine, apoi şi-a plecat din nou privirea în podea.

— Era la fel ca în filme.

Kanta a scos un geamăt. Inima mea bătea nebuneşte.

Radha şi-a încrucişat mâinile în poală.

— Îmi plăcea de el. Şi-a cerut scuze pentru purtarea de la petrecerea de sărbători. Pentru felul în care vorbise cu mine mama lui. I-am spus că avusesem necazuri cu tine din pricina asta, *Jiji.*

Încăperea parcă se prăvălea pe mine. Nici nu mai vedeam bine.

— A spus că eşti geloasă pe mine, a continuat ea privindu-mă pe sub pleoape. Pentru că tu nu aveai pe nimeni în viaţa ta, pe când eu aveam.

O senzaţie de frig mi-a cuprins tot corpul. Vocea Radhei părea slabă, îndepărtată.

Vorbea despre Ravi Singh.

Când mi-am revenit, eram cu capul în poala Kantei, care îmi tampona fruntea cu capătul sariului. Îl simţeam rece. Mi-am dat seama de ce: învelise gheaţă în el. Radha stătea în fotoliul din faţa noastră, frecându-şi neliniştită mâinile de tapiţerie.

Am încercat să mă ridic, dar se învârtea camera cu mine. Kanta m-a apăsat pe umăr ca să mă aşez la loc. Am urmărit rotirea lentă şi zgomotoasă a ventilatorului din tavan. Creierul încă mi se învârtea după vestea că Ravi Singh era tatăl copilului surorii mele.

— Dintre toţi bărbaţii din lume... tocmai fiul lui Parvati?

Radha părea înspăimântată şi totuşi sfidătoare. A apelat la Kanta

pentru ajutor.

— De asta aveam nevoie de tine aici, mătuşică. Ştiam că ea nu va înţelege, dar tu înţelegi, nu-i aşa?

Fruntea Kantei s-a încreţit de îngrijorare. A deschis gura să vorbească, dar nu a scos niciun sunet. Şi-a întors privirea.

Sora mea a continuat să se roage de ea:

— Fă-o să înţeleagă, mătuşică. El mă iubeşte. Ţine la mine. Îşi doreşte acest copil la fel de mult ca mine...

Hai Ram! Până acum, sperasem să putem păstra sarcina secretă dacă o convingeam să folosească pliculeţele mele.

— Ştie despre copil? Deja?

Radha a explicat de parcă ar fi vorbit cu un copil:

— El nu ştie... încă. Dar, când îi voi spune, va fi cât se poate de încântat. Mi-a spus că sunt singura fată la care a ţinut vreodată.

— E ridicol! Are şaptesprezece ani! Şi tu, treisprezece!

Radha m-a privit cu ochii îngustaţi.

— Mi-ai spus că am devenit femeie când am început să am menstruaţie.

— Nu am vrut să spun că eşti *pregătită* să ai copii!

— Fetele din satul nostru au copii la treisprezece ani. Eu de ce nu pot? Până la douăzeci de ani au deja familie numeroasă. Eu nu am avut niciodată o familie. Una adevărată. *Maa* era toată ziua tristă şi *Pitaji*, beat. Şi tu – tu ai fugit de la Hari şi numai Dumnezeu a ştiut pe unde eşti până te-am găsit!

Când a pomenit numele lui Hari, m-am uitat neajutorată la Kanta. Când venise la mine de dimineaţă, îi povestisem trecutul meu – Hari, bătăile, toate cele. I-am povestit mai multe decât spusesem vreodată cuiva în viaţa mea. Deşi povestea mea o răscolise, o acceptase fără să mă judece.

Radha a început să suspine.

— Ravi şi cu mine ne vom căsători de îndată ce va afla despre copilul lui. Fiindcă este al lui!

— Lakshmi, a şoptit Kanta, dându-şi o mână la gură. Ce se va întâmpla când va afla Parvati?

Asta mă întrebam şi eu.

Radha s-a uitat de la mine la Kanta.

— Şi de ce ar trebui să vă faceţi griji în privinţa mamei lui? Ravi este tatăl. El este singurul care contează!

Nu îmi dădusem seama pe deplin cât de naivă era Radha, în ce fantezie tainică trăia. Cât de puţin îi înţelesesem sentimentele! Cât de puţin dorisem să le înţeleg!

Nu voisem să fiu nevoită să vorbesc cu ea despre lucrurile în legătură cu care trebuie să-şi fi pus întrebări. Cum ar fi dragostea. De unde ştiai când eşti îndrăgostit? Ce simţeai? Dar *eu* ce ştiam despre dragoste? Nu o cunoscusem niciodată. Uram să recunosc că nu aş fi putut răspunde la întrebările ei. Sperasem că o va face Kanta.

M-am ridicat cu grijă în şezut. Durerea îmi sfredelea tâmplele.

— Iartă-mă, Radha. E vina mea. Ar fi trebuit să vorbesc cu tine mai mult... Dar ascultă-mă acum. Nu te poţi căsători cu Ravi Singh.

— Nu, nu, nu! Nu vreau să aud!

Acum plângea, cu gura strâmbată de amărăciune.

— Mai întâi îmi spui că nu pot merge la palat. Apoi mă dai la o şcoală unde îşi bat joc de părul meu, de accentul meu, de hainele pe care le port. Ce ţi-am făcut eu ţie? De ce *tu* ai voie să faci tot ce doreşti în viaţă, iar *eu* trebuie să fac tot ce îmi spui tu?

Ştiam că este supărată că nu avusese voie la palat, dar credeam că trecuserăm peste asta. Acum avea rochii ca la Bombay. O tunsoare elegantă. Învăţa dansuri occidentale şi cum să dea un ceai pentru opt persoane – lucruri pe care eu nici măcar nu aş fi ştiut să o învăţ.

Poate că stupoarea de pe faţa mea a făcut-o pe Radha să sară din fotoliu şi să se trântească lângă mine. M-a apucat de mâini. Avea mâinile ude de lacrimi.

— *Jiji,* nu este Ravi întocmai cum ţi-ai dori să fie cel cu care să mă mărit? E frumos ca o stea de cinema. Este educat, este talentat.

Suna ca lista pe care o făcusem eu când am propus prima dată o fată pentru Ravi.

Ah, fată proastă, îmi venea să ţip. Am vorbit însă pe un ton liniştit:

— Radha, Parvati Singh nu-şi va lăsa niciodată fiul să se însoare cu tine. Nu-l va lăsa deloc să se căsătorească până nu va absolvi universitatea.

M-a strâns mai tare de mâini.

— Mătuşa spune că dragostea înfloreşte în cele mai neaşteptate locuri.

S-a întors spre Kanta:

— Domnul Rochester nu a iubit-o pe Jane Eyre, mătuşică, deşi ea nu avea bani? Şi Lady Chatterley! În ciuda bogăţiei sale, iubea un vânător sărac. Şi tu, mătuşică, te-ai căsătorit cu Manu din dragoste, nu pentru bani. De ce vă e imposibil să credeţi că Ravi şi cu mine ne putem căsători

din dragoste?

Kanta s-a tras înapoi, închizând ochii.

— *Hai Ram!*

Am oftat.

— Pentru că Parvati Singh nu va permite o căsătorie din dragoste.

Radha mi-a respins mâinile. Vocea îi clocotea de furie.

— Nu-ţi pasă de sentimentele mele. Sau de ale lui Ravi.

Ascultasem destul.

— Kanta, spune-i.

— Dacă aş fi ştiut...

— Spune-i!

Buzele Kantei s-au frânt într-o expresie de tristeţe. A privit-o pe Radha.

— *Bheti,* a spus ea, aş face orice ca să te cruţ de asta. Dar când Sheela Sharma va împlini optsprezece ani, se va căsători cu Ravi Singh. Soţii Sharma au făcut anunţul la un dineu festiv acum două seri.

Sora mea a rămas stupefiată. A pipăit cu mâna în spate, a găsit fotoliul şi s-a aşezat.

— Eu şi Manu eram acolo. La fel şi Ravi.

— Dar... el mi-a spus că părinţii lui nu-i vor aranja niciodată căsătoria fără consimţământul lui!

— L-au întrebat, a spus Kanta, şi el a fost de acord.

Ochii Radhei s-au umplut de lacrimi.

— *Bheti,* chiar a spus că se va căsători cu tine? a întrebat Kanta cu voce blândă.

Sora mea se retrăsese în sine. Părea atât de pierdută încât voiam s-o consolez, dar ştiam că nu mă va lăsa.

— Ravi nu este cine crezi că este.

Am spus-o cât am putut de blând.

— Spui doar lucruri care să mă rănească. Mereu faci la fel. Aşa cum nu ai vrut niciodată să te găsesc. Nici să stau cu tine.

Şi-a întors ochii cu pleoapele înroşite spre Kanta.

— De aceea vreau o familie, mătuşică! Ea nu este cu adevărat familia mea. Nu în adevăratul sens al cuvântului. Tu şi unchiul îmi sunteţi mai rude decât ea!

Vorbele ei au căzut ca o lovitură de ciocan. Kanta m-a privit compătimitor.

Preţ de câteva clipe s-a făcut tăcere. În cele din urmă, Kanta a scos un oftat lung şi s-a ridicat. S-a dus să se aşeze pe braţul fotoliului Radhei şi i-a ridicat bărbia cu două degete.

— Ascult-o pe Lakshmi. Ea este sora ta mai mare. A făcut tot ce a putut ca să aveţi un viitor bun – cel mai bun. Nu poţi vorbi aşa cu ea. Nu în casa mea.

M-am uitat la Kanta cu recunoştinţă îmi luase apărarea aşa cum nu o mai făcuse nimeni niciodată. M-am întors către sora mea.

— Radha, eu am aranjat această căsătorie. Am făcut-o ca să...

— *Tu* mi-ai făcut una ca asta?

— Nu ţi-am făcut ţie nimic. Nici măcar nu ştiam că eşti...

Radha a mijit ochii.

— Staţi aşa! Mai sunt ani întregi până la căsătoria lui Ravi! Atât de multe se pot schimba! Şi aşa cum ascultă de tine doamnele tale... poate dacă ai vorbi cu mama lui Ravi, *Jiji...*

Dorea cu disperare să-şi schimbe viitorul, aşa cum mi se întâmplase şi mie la cincisprezece ani.

Am clătinat din cap.

— Parvati a trasat viitorul fiului ei înainte de a-i ieşi primul dinte. La fel a fost şi cu ea, cu Samir şi cu toate generaţiile din neamul Singh.

Kanta s-a alarmat deodată:

— Dar dacă... dacă el nu recunoaşte copilul...

— Radha nu trebuie neapărat să-l păstreze.

— Nu! N-am să-i fac nimic rău acestui bebeluş! Poţi să le faci asta altor femei, dar mie n-ai să mi-o faci!

Şocul de pe faţa Kantei mi-a spus că mai ieşise un secret la iveală. M-am întors cu faţa spre ea.

— Kanta, nu-mi spune că nu ai cunoscut femei care făceau avort. Care s-au îndrăgostit şi nu s-au gândit la consecinţe. Sau la universitate? În Anglia?

Kanta şi-a acoperit gura cu mâna, uitându-se mai întâi la mine, apoi în pământ.

Radha aştepta, implorând-o din priviri pe prietena mea să-i ţină partea. În liniştea care s-a aşternut, huruitul ventilatorului din tavan se auzea mai

tare. Rupând apoi tăcerea, Kanta a strâns-o uşor de umăr pe sora mea şi a încuviinţat dând din cap.

— S-au căsătorit mai târziu, adesea cu altcineva. Şi au acum alţi copii.

Radha a clătinat din cap.

— Nu!

— Lakshmi face ceea ce trebuie.

Dar nu asta voia Radha să audă. A închis ochii şi a strâns din pleoape. Puteam să ghicesc ce gândea: *Ce altceva a mai jacut Jiji până acum decât să mă certe şi să mă împiedice să am ce îmi doresc?*

Kanta a pus o palmă pe obrazul ud al Radhei.

— Nu face faţa asta. Eşti mult prea drăguţă. Lakshmi mi-a spus că nu a ştiut de existenţa ta până acum şase luni. A fost şocată când ai apărut, dar nu i-a trecut niciodată prin cap să te alunge. Uită-te la mine, Radha. Sora ta are un simţ al responsabilităţii foarte puternic, pe care îl admir. Poate că eşti supărată pe ea, dar ea te-a luat sub acoperişul ei. Te-a dat la o şcoală excelentă. Ai devenit atât de sofisticată încât e uşor să uiţi că ai doar treisprezece ani.

Kanta a tras-o de poala rochiei pe Radha.

— Lakshmi nu a avut o viaţă uşoară, a continuat ea aruncând o privire spre mine. Înţeleg de ce şi-a părăsit soţul. De asemenea, vreau să ştii că nu vă judec, pe tine sau pe sora ta, pentru ce s-a întâmplat. Ea a încercat să te înveţe cum merg treburile în lumea asta. Este dură – am văzut cum se poartă cu tine. Dar asta este datoria ei de soră mai mare. În timp ce eu...

A oftat rostind asta şi a continuat:

— Am fost o mătuşă foarte rea.

Radha s-a îndreptat de spate şi a încleştat pumnii.

— Dar mie mi-a plăcut tare mult să te am ca mătuşă! N-ar fi putut exista alta mai bună!

— Îmi eşti foarte dragă, a spus ea. Dar eu nu mă port ca o soră responsabilă. Ţi-am cerut să-mi citeşti acele cărţi când tu de fapt nu erai pregătită pentru ele. Încă nu-mi vine să cred cât de nesocotită am fost. Mă plictiseam şi voiam companie, iar tu ai fost o companie minunată.

— Dar eu ador acele cărţi! a protestat Radha. Unde altundeva aş fi avut şansa să le citesc?

A aruncat o privire tăioasă spre mine:

— Ea nu-şi petrece niciodată timpul cu mine. Tot ce face este să lucreze!

Fiecare dintre acuzaţiile Radhei era ca o palmă pe obraz.

— Trebuie să-şi asigure traiul, a întrerupt-o Kanta luându-i mâna într-ale ei. Şi pe al tău. Şi pe al lui Malik. E curajoasă şi foarte aprigă. Voi două semănaţi mult, să ştii.

Să semănăm? Nu m-aş fi gândit niciodată că eu şi Radha aveam şi alte asemănări în afară de culoarea ca de acuarelă a ochilor.

— Eu am noroc, Radha, a continuat Kanta. Nu am fost niciodată nevoită să mă întreţin singură. Niciodată nu a trebuit să-mi fac griji cu privire la bani. Chiar şi acum tatăl meu ne ajută când salariul de inginer-constructor al lui Manu nu acoperă cheltuielile noastre. Situaţia mea este foarte diferită de a ta.

A scos un oftat.

— Oricât aş vrea să fie altfel pentru voi, nu este. Trebuie să vă gândiţi la bani – cum să plătiţi chiria, cum să vă permiteţi o nouă pereche de pantofi,

mâncare. Aşa cum a făcut întotdeauna sora ta. Îmi asum răspunderea pentru ceea ce am făcut, Radha. Sora ta nu are nicio vină. Şi nici tu.

Radha şi-a desprins mâna dintre ale ei.

— Mai întâi *Jiji* aranjează căsătoria lui Ravi cu altcineva! Apoi vii tu şi îmi spui să-mi omor copilul?

Kanta s-a aşezat înapoi pe locul ei.

— Vreau să ai o viaţă bună, Radha.

Cu o mişcare blândă, Kanta a frecat-o pe spate pe sora mea.

— Toţi suntem de partea ta. Dar eşti prea tânără ca să fii mamă. Viaţa ta abia a început, *bheti.* Poţi să faci atât de multe lucruri. Din ce în ce mai multe femei...

— Opreşte-te! a strigat Radha suspinând.

A strâns din ochi, făcând să picure şi mai multe lacrimi. Obrajii i s-au făcut roz.

Obosită, Kanta s-a sculat în picioare.

— Să lăsăm pentru moment subiectul, Lakshmi.

Ventilatorul din tavan a început să se rotească mai încet, apoi s-a oprit de tot.

— *Baap re baap!* a bombănit Kanta. E deja a treia oară pe ziua de azi când cade curentul. Suntem abia în aprilie şi a început să fiarbă.

Şi-a şters transpiraţia de pe gât cu sariul.

— Ne vom gândi la o soluţie. Dar deocamdată asta trebuie să rămână între noi patru – tu, eu, Radha şi Manu.

S-a uitat la mine.

— Radha poate rămâne cu noi până când vom rezolva lucrurile.

Nu ne-a privit pe niciuna dintre noi când a spus asta, probabil ca să ne scutească de neplăcerea de a recunoaşte ruptura adâncă dintre noi.

Kanta şi-a tras *pallu* peste umeri şi l-a îndesat în jupon.

— Poate că un ceai o să ne răcorească?

M-am gândit la petrecerea de sărbători de la reşedinţa familiei Singh, unde începuse totul. Unde se întâlniseră Ravi şi Radha. Unde îmi spusese Samir despre însărcinarea de la palat. La începutul acelei seri mă simţisem încrezătoare; eu şi Radha aveam să ne înţelegem până la urmă, ca surori. Ea învăţa deja cum e viaţa la oraş. Eu o ajutam. Dar noaptea aceea se sfârşise cu totul altfel, în acuzaţii şi sentimente rănite.

Nu aveam nevoie de ceai. Trebuia să-mi limpezesc mintea. Mi-am cerut scuze şi am plecat, observând uşurarea de pe faţa Kantei.

13

Îl rugasem pe Malik să anuleze programările din ziua aceea. Nu trebuia să mă duc nicăieri. Aşa că, după ce am părăsit casa Kantei, am pornit-o pe jos. Am mers ore în şir. Fără destinaţie. M-am gândit şi m-am tot gândit. La eşecurile mele. Eşuasem ca soţie a lui Hari. Eşuasem şi ca fiică a părinţilor mei. Eşuasem în calitate de soră a Radhei. Nu reuşisem nici măcar să îmi termin casa. Curtea era doar pământ gol; gardul din spate, neterminat. Patul destrămat era tot destrămat. Tot ce îmi dorisem vreodată era să muncesc ca să mă întreţin. Ce se va alege şi de asta acum?

Îmi închipuiam ce avea să aducă sarcina Radhei. Şoaptele pe la spate. Zvonurile care începeau să se împrăştie mai întâi printre servitori, apoi se

întindeau ca un pârjol către doamnele mele. Privirile neliniştite, dispreţul abia deghizat, reproşurile pe faţă. Nu aveam să mai pot ţine capul sus nicăieri. Până şi negustorii din Piaţa Refugiaţilor aveau să refuze, poate, să mă mai servească. Cu fiece oră deveneam tot mai deznădăjduită, întrebându-mă cum îi voi înapoia lui Samir împrumutul dacă doamnele mele mă vor părăsi.

Pe la ora cinei mă aflam în Gulabnagar, Cartierul Plăcerilor. Ca şi în Agra, aici erau case pentru toate gusturile şi toate buzunarele. Mai întâi veneau barăcile dărăpănate. Prostituate cu părul neîngrijit şi jupoane cusute de mână stăteau rezemate de ziduri sau aşezate pe scaune în pragul uşii: fete de la ţară de zece sau doisprezece ani, fugare sau orfane, ori şi una, şi alta, pe care le aveai pe două-trei rupii. Poate că aici îşi petrecea zilele Hari. Ajutându-le pe aceste fete aşa cum eu nu reuşisem.

Dincolo de cocioabe începeau case demne, cu verandă, degradate din pricina anilor şi a nepăsării. Aici, femeile erau ceva mai mari ca vârstă, cu ochii fardaţi, hârşite. Luau douăzeci până la treizeci de rupii pe noapte. Când mă vedeau trecând se uitau lung, examinându-mi hainele, părul, sandalele, apoi întorceau capul. Încă o binefăcătoare trimisă să le salveze pe ele sau pe copiii lor de la o viaţă căzută.

Nu prea e cazul, îmi ziceam, când am văzut deodată o fată tânără, foarte machiată, în faţa unei căsuţe roşii. Sariul ei portocaliu ieftin nu-i putea ascunde burta umflată. Când m-am apropiat, a dispărut pe o uşă. Nu cumva era – dar nu era cu putinţă – nepoata Lalei? Mi se năzărise doar. Dar asta m-a făcut să mă întreb ce se întâmplase cu cele două servitoare pe care Parvati le concediase.

În curând am ajuns la celălalt capăt al cartierului, la proprietăţile unor curtezane bogate – multe dintre ele musulmane. La fel ca vechile mele prietene Hazi şi Nasreen, aceste femei erau instruite în artele străvechi ale muzicii, poeziei şi dansului. Acestea aveau drept clienţi numai nababi, feţe regeşti şi oameni de afaceri de succes. Nu îşi deschideau niciodată casele

până seara şi niciodată pentru toată lumea. O singură noapte cu ele putea costa o mie de rupii. Nu ar fi avut nevoie de cineva ca Hari ca să le ajute; îşi puteau permite medici, specialişti. Îşi permiteau de asemenea să-mi cumpere uleiurile pentru păr, cremele de iluminare a tenului şi, bineînţeles, pliculeţele cu plante medicinale – pe care Malik le livra lunar.

Am mers mai departe. După încă o jumătate de oră am ajuns în cartierul european, numit astfel pentru că francezii, germanii şi scandinavii locuiau aici alături de indieni bogaţi. Dacă nu era la biroul său ori la Jaipur Club, Samir putea fi găsit aici. Poate că aceasta fusese de la bun început destinaţia mea, fără să-mi dau seama.

Am căutat casa cea albă, bine întreţinută. Era o proprietate prea mică pentru a angaja un portar. Am intrat într-o curte mică, mărginită de trandafiri purpurii. Mirosul lor ameţitor se simţea cel mai puternic în acest moment al serii.

Treptele care duceau la verandă erau late şi graţioase. Când am bătut, am auzit unul dintre obloanele de la etaj deschizându-se. M-am dat înapoi şi am ridicat privirea. O tânără planturoasă, într-un sari din mătase georgette a deschis fereastra de la al doilea etaj. Am zâmbit şi mi-am împreunat mâinile în semn de salut.

Ea a ezitat.

— Cobor acum.

Foarte curând era la uşă: amanta lui Samir, Geeta. Toate femeile lui Samir aveau câteva lucruri în comun. Erau văduve de o anumită vârstă, aranjate, cu părul frumos pieptănat.

Femei care îşi dădeau cu pudră pe faţă.

Samir ar fi considerat o grădină cu o singură varietate de flori plictisitoare, aşa că femeile lui se deosebeau la înălţime, mărimea sânilor,

forma nasului, curba buzelor. Geeta, o văduvă de treizeci şi ceva de ani, era înzestrată cu nişte ochi mari cât nucile de areca. Nasul mic şi gura delicată, frumoasă, dar nu nemaipomenită, atrăgeau şi mai mult atenţia asupra ochilor. Ţinea o carte într-o mână.

— Îmi pare rău că te deranjez la ora asta.

S-a uitat dincolo de mine spre stradă, aruncând o privire în ambele direcţii.

— Intră, m-a îndemnat, deschizând uşa mai larg ca să mă lase să intru.

— Trebuie să vorbesc cu Samir Sahib, i-am spus.

— Lasă-mi-le mie.

Credea că am adus pliculeţe.

— Nu am venit pentru asta, am răspuns zâmbind. Trebuie să vorbesc cu el.

După câteva clipe de tăcere, a răspuns:

— Nu este aici.

— Urmează să vină?

Din nou o scurtă tăcere.

— Mai târziu.

— Pot să aştept?

A pus cartea pe o masă de lângă intrare. Mi s-a părut sau a scos un oftat?

— Desigur. Te rog.

A arătat spre salon.

În clipa în care am păşit în cameră, am simţit că sunt pe cale să leşin. Sângele mi-a năvălit în cap. Picioarele mă dureau. M-am sprijinit de cadrul uşii ca să-mi recapăt echilibrul.

Geeta m-a apucat de braţ.

— *Hai Ram!* a exclamat îngrijorată. Te simţi bine?

Mi-am dat seama că nu mâncasem nimic toată ziua şi că leşinasem acasă la Kanta. Mi-am pipăit cucuiul din frunte.

— Aş bea puţin suc, poate. *Nimbu pani,* dacă ai.

M-am instalat într-un fotoliu *bergère*[7].

— Desigur.

Am mulţumit cu un zâmbet şi mi-am sprijinit capul de spătarul fotoliului.

Pe placa şemineului, un ceas a ticăit, apoi a sunat delicat. Era îmbrăcat în email verde ca smaraldul şi era mult mai rafinat decât ceasurile grele englezeşti care erau preferate de multe dintre doamnele mele.

— Este franţuzesc, mi-a explicat Geeta, aşezând pe masă lângă mine un pahar de apă îndulcită cu felii de limetă. Răposatul meu soţ era francofil. Englezii nu erau destul de buni pentru Jitesh. În cele din urmă, s-a dovedit că are dreptate.

A zâmbit, dezvăluind gropiţe fermecătoare, şi am văzut ce îl atrăgea pe Samir la ea. S-a aşezat pe canapea.

---

[7] Fotoliu cu spătarul şi braţele tapisate (n. tr.).

Am luat întâi o înghiţitură, apoi am golit toată băutura din pahar. Nu îmi dădusem seama că îmi era atât de sete.

— Încă unul?

S-a ridicat în picioare, dar eu am clătinat din cap.

— Mulţumesc, nu. Mă simt puţin... Dacă nu îndrăznesc prea mult... poate aş putea să mă întind o clipă, *Ji?*

— Eşti bolnavă? m-a întrebat, luându-mi paharul din mână. Pot să trimit după cineva dacă doreşti.

— *Nahee-nahee.* Muncesc prea mult... şi uit să mănânc.

Am văzut că nu era prea încântată, dar m-a condus la etaj, într-o încăpere care trebuie să fi fost destinată oaspeţilor. Nu erau fotografii în ea, nici picturi sau cărţi. Pereţii erau zugrăviţi într-un galben pal. Mobilierul, un pat îngust, cu o tăblie ornamentată şi o masă de toaletă, era în stilul Empire francez. M-am întins pe pat şi am închis ochii. Spre deosebire de iuta tare a patului meu, salteaua cu pene m-a făcut să mă afund în ea şi am adormit.

M-a trezit un pocnet ascuţit. Am deschis ochii şi l-am văzut pe Samir închizând uşa. S-a aşezat lângă mine pe pat şi mi-a pus o mână pe braţ. Sprâncenele îi erau ridicate a mirare.

— Ce s-a întâmplat? Ai păţit ceva?

Nu ştiam unde mă aflu şi cum ajunsesem aici. Camera era întunecată. Visam oare?

— Cât e ceasul?

Eram ametită de somn şi am închis din nou ochii.

El a aprins veioza de pe noptieră şi şi-a verificat ceasul de buzunar.

— Douăsprezece şi un sfert.

Am oftat.

— Care e urgenţa?

Fără tragere de inimă, am deschis ochii. Mi-a dat părul la o parte de pe frunte să-mi examineze cucuiul. Faţa lui era la câţiva centimetri de a mea. Vedeam inelele arămii care îi tiveau irisul ochilor de culoarea măslinei. Ce gene lungi avea! Şi cu ridurile fine de la colţurile ochilor – mai adânci acum, că se încrunta. M-am întins să le netezesc cu degetele şi mi-am lăsat mâna să zăbovească acolo. I-am mângâiat obrazul, pielea moale, dar perciunii erau aspri la atingere. Mi-am plimbat degetul mare pe buza lui inferioară.

M-a privit cu un zâmbet nedumerit.

I-am zâmbit şi eu. Mă făcea mereu să mă simt în siguranţă. El mă liniştea, făcea să dispară marile probleme. Ca atunci când proprietarul terenului din Rajnagar refuza să vândă unei femei, iar Samir a intervenit şi l-a convins. Şi când mi-a împrumutat bani pentru ierburi când am ajuns prima dată la Jaipur. Era de partea mea, întotdeauna.

I-am despărţit buzele cu degetul mare şi am simţit umezeala cărnii înăuntru. Nedezlipindu-şi ochii de ai mei, mi-a lins degetul. Mi s-a tăiat respiraţia; a strâns buzele în jurul degetului meu şi a supt. Pântecul mi s-a încordat. Mi-am lipit mâna de pieptul lui, simţindu-i tic-tacul inimii. Primii doi nasturi de la gât îi erau deschişi. Mi-am strecurat degetele prin deschizătură şi mi-am plimbat unghiile pe pieptul lui, i-am simţit inima bătând mai repede.

S-a aplecat, apropiindu-se şi mai mult, şi şi-a plimbat buzele de-a lungul răscroielii de la gât a bluzei mele. A simţit cum mi se umflă sânii. Spatele

mi s-a arcuit şi mi s-a înfierbântat pielea.

L-am sărutat. M-a sărutat şi el.

I-am scos cămaşa din pantaloni şi i-am înfipt unghiile în muşchii spatelui. El mi-a desfăcut bluza, strecurând apoi un deget pe sub elasticul sutienului meu până a găsit copcile din spate.

Limba îi era caldă şi umedă pe sfârcurile mele, trimiţându-mi un fior ca un curent electric între picioare. Întregul corp îmi vibra – carnea moale de la subraţ, buricul, locul sensibil dintre coapse. L-am împins pe Samir făcându-l să se ridice în şezut. I-am ridicat cămaşa peste cap şi i-am sărutat sfârcurile. A gemut. Deci asta simţi. Asta simte *ea.*

Ne-am rostogolit pe cearşafuri şi l-am încălecat. Trăgând în jos fermoarul pantalonilor, l-am mângâiat. A gemut şi mi-a căutat buzele. M-a sărutat apăsat şi a continuat să mă sărute, limba lui explorându-mi gura, limba, coborând pe gât, sub sâni. Mi-a slăbit şiretul juponului, astfel încât capătul pliat a ieşit şi sariul meu s-a desfăşurat în jurul nostru. Au căzut carneţelul şi punga, ceasul de buzunar. Samir le-a măturat jos din pat. Şi-a scos pantalonii. Mi-a cuprins coapsele între ale lui. I-am prins buzele cu dinţii, i-am inhalat aroma de cardamom a respiraţiei. M-a întors pe o parte şi s-a lipit de spatele meu, cu abdomenul apăsându-mi fesele; îi simţeam buzele pe lobul urechii, pe umăr, mâna mângâindu-mi pielea caldă dintre picioare, trupul lui legănându-mă înainte şi înapoi, înainte şi înapoi, ca apa care loveşte uşor malul râului. Când m-a pătruns, n-am mai putut să gândesc, doar să gust plăcerea. Nu mai percepeam legătura cu trupul meu sau cu patul. Simţeam totul şi nimic deodată.

M-am trezit cu un tresărit, neştiind că adormisem din nou. Samir se îmbrăca.

Vreme de o oră, stăvilisem totul în afara dorinţei. Nu îi împărtăşisem

lucrurile pe care venisem să i le spun.

Când m-a văzut privindu-l, a zâmbit şi m-a tras în picioare. M-a ajutat să îmbrac la loc juponul şi sutienul. Mi-a încheiat copcile de pe partea din faţă a bluzei.

Ceea ce urma să spun putea schimba totul între noi. Cum era oare mai bine să încep?

Mi-a tras de pe pat sariul, acum şifonat, l-a pliat şi a început să mi-l îndese în jupon. Avea mişcări sigure, precise, de parcă ar fi făcut asta de o mie de ori – fără îndoială că o şi făcuse. Mi-a aranjat capătul sariului peste umăr şi a făcut un pas înapoi ca să-şi examineze opera.

A zâmbit, s-a aplecat pentru un sărut.

Am pus mâna pe pieptul lui ca să-l opresc.

— Samir.

Şi-a înclinat capul într-o parte, nedumerit.

— Este ceva...

A ridicat din sprâncene.

Cum eu n-am reuşit să spun nimic, s-a căutat în buzunarul pantalonilor şi şi-a aprins o ţigară Red and White. L-am privit trăgând din ea şi suflând un jet de fum. Apoi s-a aşezat pe pat şi şi-a desfăcut mâinile în lături într-un gest care spunea că ascultă.

Mi-am dres glasul.

— Fiul tău şi sora mea... au...

M-am uitat spre cearşafurile răvăşite de pe pat şi el mi-a urmărit privirea.

— Au petrecut… împreună… aşa.

S-a uitat la pat, apoi spre mine, cu ochii îngustaţi. A schiţat un zâmbet; credea că glumesc.

— S-au cunoscut la petrecerea de sărbători. Ea e însărcinată, am adăugat strângând din buze.

— Ce? Cine?

— Sora mea, Radha, e gravidă.

— Gravidă?

— Radha este gravidă. Iar tatăl este Ravi.

— Sora ta are numai…

— Treisprezece ani.

— Dar… de unde ştii că este copilul lui Ravi?

Era o întrebare rezonabilă, deşi era îngrozitor să fie rostită de Samir.

Radha fusese atât de secretoasă încât şi eu mă întrebasem acelaşi lucru. Dar am văzut cum îi strălucea faţa când vorbea despre Ravi; era un răspuns suficient. Totuşi era una să mă îndoiesc eu de sora mea şi altceva să o facă Samir.

— Eu o cred pe ea. Dar tu ar trebui să-ţi întrebi fiul.

— Nu, nu, nu, nu, nu!

S-a ridicat în picioare, a clătinat din cap şi a arătat cu ţigara aprinsă spre mine.

— Am mai avut probleme cu servitoarele.

Servitoare. Cuvintele pluteau în aer. Aşa gândea Samir despre Radha? Despre mine?

Am mai avut probleme cu servitoarele. Adică nu era prima dată? Am simţit cuvintele în gură înainte să le pot da glas:

— De aceea a scăpat Parvati de nepoata Lalei? Şi de Lala?

Mi-a aruncat o privire pe furiş înainte de a întoarce capul în altă parte.

Hai Ram! Corpul îmi tremura de furie.

— Aşa rezolvaţi voi problemele? Le faceţi dispărute? În timp ce fiul tău continuă să... să... n-am crezut-o pe Radha la început! Dar ea spunea adevărul. Eu...

— *Tu* eşti cea care a îngăduit să se întâmple aşa ceva, a zis el încruntându-se. Doar e sora *ta.*

— Şi fiul tău? Pentru el cine răspunde?

A întors privirea, a studiat covorul, a tras din ţigară.

— Nu poţi să o scapi de sarcină? Adică nu pentru asta te plătim? Să te ocupi de acest gen de lucruri?

Cu doar o oră în urmă mi-l imaginam pe Samir venindu-mi în ajutor. În închipuirea mea, lucram împreună să rezolvăm lucrurile. Ce prostie din partea mea! Desigur, eu însămi sugerasem deja întreruperea sarcinii. Dar venind de la Samir, propunerea părea nemiloasă. Oare la fel îi părusem şi eu surorii mele?

Mi-am lăsat ochii în jos şi mi-am privit mâinile, frământându-le.

— Mi-am oferit pliculeţele, dar ea a refuzat. Crede că Ravi se va căsători cu ea.

— Prostii! Ravi are destulă minte.

— Oare? am sărit eu încruntându-mă. *Aşa cum este regele sunt şi supuşii?*

De îndată ce am rostit proverbul, am ştiut că este adevărat. Şi în trecutul lui Samir existaseră servitoare.

Mi-a ocolit privirea. Scrumul din ţigară i-a căzut pe cămaşă, dar nu a băgat de seamă. A arătat spre pat.

— Deci de asta ai făcut-o?

— Ce anume?

— Ce am făcut mai devreme!

— Nu! am strigat apăsându-mi tâmplele cu degetele. Crezi că aş veni în casa amantei tale pentru… pentru asta? Ca tu să… ce? Să-l faci pe Ravi să se căsătorească cu sora mea? Să-mi dai bani ca să tac?

A lăsat ochii în jos şi a răsuflat întretăiat.

— Lakshmi, vestea asta e un adevărat şoc. Eu… de căsătorie nici nu poate fi vorba.

Asta îi spusesem şi eu Radhei.

M-am lăsat, încet, pe taburetul din faţa măsuţei de toaletă.

— Ai vorbit cu Ravi?

Am ridicat ochii spre el.

— Cred că asta trebuie să faci tu.

Samir s-a scărpinat pe gât.

— Unde este sora ta acum?

— La nişte prieteni.

O parte din încordare i se ştersese de pe faţă. Şi-a strivit ţigara în scrumiera de cristal de pe noptieră.

— Familia Sharma...

„Familia Sharma.” Ce ironie! Finalizasem aranjarea căsătoriei dintre Sheela şi Ravi sugerând o soluţie pe care toată lumea o agrease: Samir urma să proiecteze o casă pentru Sheela şi Ravi, separată de reşedinţa principală, pe proprietatea familiei Singh. Domnul Sharma avea s-o construiască. Şi totuşi, în timp ce eu complotam şi plănuiam, Ravi şi sora mea se... Cum puteam să-l acuz pe Samir că mă socotea vinovată când eu însămi mă învinovăţeam?

Samir a aprins o altă ţigară şi a inhalat adânc. S-a aşezat din nou pe pat, cu faţa spre mine.

— În regulă. Ce sugerezi să facem acum?

— Radha nu va fi de acord cu avortul, dar s-ar putea să fie de acord cu o adopţie. Un orfelinat este exclus. Ştim bine amândoi că un asemenea loc e doar puţin mai bun decât o închisoare.

Puţine erau familiile indiene care făceau adopţii; majoritatea copiilor rămâneau în orfelinate până la majorat. Lucrurile ar fi stat altfel dacă cuplurile nu ar fi considerat că este atât de ruşinos să recunoşti că nu poţi avea copii.

— Dar există o familie pentru care adopţia este un mod de a-şi salva reputaţia, nu de a şi-o pierde.

Mi-am lipit palmele, le-am adus la buze.

— Palatul caută un nou prinţ moştenitor pe care să-l adopte.

— Vrei să spui că…

— Maharajahul şi-a alungat fiul natural în Anglia pentru că astrologul său i-a spus să-l adopte pe viitorul conducător. Copilul Radhei va fi un candidat perfect pentru adopţie, deoarece fiul lui Ravi va avea sânge regal din partea lui Parvati. Va fi îngrijit, trimis la cele mai bune şcoli, va căpăta totul. Un orfelinat nu-i poate da nimic. Nu vrei această viaţă, şi nu pe cealaltă, pentru copilul fiului tău?

A făcut o grimasă.

— Maharani Indira te place foarte mult, Samir. Are încredere în tine. Un cuvânt şoptit în urechea ei este chiar mai nimerit decât să vorbeşti cu maharajahul. Va face să pară că ideea ar fi venit de la ea.

— Ravi este fiul meu. Ceea ce îmi ceri să fac îl va expune…

— El este tatăl bebeluşului Radhei.

L-am fulgerat din priviri. Nu intenţionasem să ridic vocea.

Lui Samir i s-au umflat nările de furie, nu ştiam sigur dacă la adresa mea, a lui Ravi sau a realităţii.

— Şi eu vreau ca această chestiune să rămână un secret, Samir. Dar avem nevoie de un test de sânge de la Ravi pentru a dovedi paternitatea şi descendenţa. În acest fel vei şti şi că Radha spune adevărul.

M-am răsucit pe scaun. L-am urmărit cu privirea în timp ce îmi împleteam părul în oglinda mesei de toaletă. Ştiam că se gândea la familia Sharma – dacă putea să păstreze secretul faţă de ei, la faptul că numele Singh avea să fie pătat dacă nu reuşea.

Şi contractul pentru Palatul Rambagh? Dacă clienţii săi – sau membrii Clubului Jaipur – aflau despre un copil nelegitim, aceasta îi putea pune în pericol cariera şi chiar locul în societate. Timp de un deceniu, Samir îmi

fusese prieten şi partener de afaceri, întotdeauna relaxat, vesel. Mă binedispunea ori de câte ori îl vedeam. Cu toate acestea, mă îndoiam acum că îl cunosc cu adevărat. Bărbatul la care mă uitam în oglindă era adevăratul Samir, cel căruia îi păsa mai mult de statutul său social decât de lecţiile pe care le dădea – *sau nu le dădea* – fiului său?

Şi-a dres glasul.

— Dacă nu vrea să accepte un avort, ce te face să crezi că va fi de acord cu o adopţie?

— Poate că nu va fi, am răspuns ridicând din umeri. Dar, în calitate de tutore legal al ei, pot forţa subiectul.

I-am întâlnit privirea în oglindă.

— Şi o voi face.

Mi-am răsucit părul într-un coc în creştetul capului şi am început să înfig acele de păr ca să-l fixez.

Samir a tras din ţigară.

— Sunt foarte atenţi cu aceste adopţii regale. Toţi tutorii legali sunt obligaţi să semneze contractul. Va trebui să-i spun lui Parvati.

La auzul numelui ei, acul de păr pe care îl ţineam în mână a alunecat şi mi-a zgâriat pielea capului.

Mi-am dres vocea.

— Fă ce trebuie făcut.

Şi-a întins braţele larg, cu palmele deschise.

— Din pricina cop...

Mi-am dat seama după cum a strâmbat din gură că îl dezgusta până şi

cuvântul.

— Va trebui să-l trimitem pe Ravi în Anglia mai devreme decât am planificat. Cu cât este mai departe de scandal, cu atât mai bine. Ar fi foarte uşor ca această greşeală să-i marcheze tot restul vieţii.

— Şi reputaţia Radhei? am ripostat. N-o să fie marcată pentru tot restul vieţii?

Îmi fierbea sângele în vine. Mă dezamăgea acest Samir, căruia nu-i păsa de viitorul surorii mele.

A devenit de îndată spăşit. Voia ca femeile din viaţa lui să-l iubească, să-l adore, să-l admire.

— Lakshmi, eu... Îmi pare rău. Vestea asta a venit ca o lovitură. Habar n-aveam că ei doi... Desigur, sora ta este foarte tânără...

Mi-a pus o mână pe braţ – să mă consoleze? I-am respins-o, furioasă. A rămas cu gura căscată. Pe faţă i s-a aşternut o expresie de surpriză, de parcă l-aş fi pălmuit.

M-am ridicat de pe taburet, copleşită de dezgust faţă el şi de mine însămi. Ce serviciu adusesem infidelităţii, pentru ca el şi prietenii săi să-şi înşele soţiile timp de zece ani! Îi ajutasem să se debaraseze de sarcinile amantelor cu aceeaşi uşurinţă cu care îndepărtau scamele din buzunarele pantalonilor. Îmi justificasem intervenţia tratând-o ca pe o tranzacţie comercială. Pentru mine, fiecare vânzare fusese doar un strat nou de tencuială sau încă o bucată de pardoseală cu mozaic la casa cea nouă. Cel puţin când pregăteam pliculeţe pentru curtezane, o făceam pentru nişte femei care fuseseră crescute pentru a fi prostituate, care aveau nevoie să-şi câştige existenţa cu corpul lor, fără întreruperile cauzate de sarcini.

Simţeam că mă înţeapă pielea. Mi-am amintit de toate locurile în care Samir mă atinsese, mă sărutase, mă mângâiase şi m-am cutremurat. Mi-

am dorit deodată să mă îndepărtez cât mai mult de el.

Mi-am căutat carnetul şi punga şi le-am strecurat în jupon.

— Ascultă, ştiu că am greşit când... Lakshmi, te rog, nu pleca aşa...

Nu aveam să mai fiu niciodată în stare să mă uit la Samir fără să simt dezgust şi ruşine. Abia dacă mă mai suportam pe mine însămi. M-am îndreptat spre uşă.

A venit după mine.

— Dar dacă... dacă va naşte o fată?

Nu ştiam ce să răspund. Mi-am văzut de drum.

Mă îndoiam că îl va chinui prea tare ce se întâmplase. O să clatine din cap şi o să-şi continue viaţa ca şi până acum. La următoarea vizită la maharani cea mare, aceasta îl va întâmpina cu un zâmbet, iar el o va vrăji cu o glumă şi un cadou: nişte ulei de *bawchi* pentru păr. Fiul lui, Ravi, care deja dădea semne că va fi întocmai ca el când va creşte mare, va continua să profite de fete prea inocente ca să-şi dea seama că lui prea puţin îi pasă.

Când am ieşit din cameră, Geeta a apărut din umbră, făcându-mă să tresar. Uitasem de ea şi de aşternuturile în care mă tăvălisem cu Samir în casa ei. Stătea atât de aproape încât îi vedeam genele, umede şi încurcate.

Când a deschis gura să vorbească, vocea îi tremura.

— Nu ai să mai vii pe aici.

Nu era o cerere.

— Nu, am spus.

Am ocolit-o, am străbătut holul şi am ieşit în noapte.

14

28 aprilie 1956

Kanta, aşa cum bine ştiam, nu era de acord cu afacerea mea cu scoarţa de rădăcină de bumbac şi, în adâncul sufletului, dorea ca Radha să păstreze copilul. Mai mult, se simţea răspunzătoare pentru situaţia dificilă prin care trecea Radha şi voia să o ajute ducând-o departe de Jaipur ca să nască.

Nu am protestat aşadar când Kanta a cerut s-o ia pe Radha cu ea la Shimla, unde mergea în fiecare vară pentru a scăpa de căldura şi praful din Jaipur. Anul acesta a decis să plece la începutul lui mai, mult mai devreme decât era planificat.

În săptămâna care a urmat au sosit două scrisori.

2 mai 1956

Lakshmi,

Maharani Indira vrea să vă întâlniţi. Am abordat posibilitatea unei adopţii regale cu ea, dar las în seama ta detaliile. Dacă este de acord, palatul va solicita ca un medic al palatului să urmărească mersul sarcinii şi să se asigure că sănătatea mamei nu este compromisă în niciun fel. Mi-ai spus că doamna Kanta Agarwal o duce pe Radha la Shimla ca să nască şi mă gândeam să-i cer lui Kumar să servească drept reprezentant al medicului regal acolo. Ai fi de acord? Medicul regal i-a luat sânge lui Ravi. Cel al copilului va trebui să se potrivească.

Am dat câteva telefoane pentru Ravi. Săptămâna asta pleacă spre Anglia. Îşi va finaliza studiile la Eton.

Samir

A doua scrisoare era de la Hari. Era hotărârea de divorţ pe care i-o trimisesem. O semnase. I-am arătat-o lui Malik.

— Nu te va mai deranja de acum înainte, tanti şefa, a zâmbit larg Malik. Am avut eu grijă de asta.

A refuzat să-mi spună mai mult.

La uşa salonului lui Maharani Indira, Malik mi-a făcut semn cu degetul spre sari, ca să-mi reamintească să-mi acopăr capul. Apoi m-a ciupit de obraji, făcându-mă să tresar.

— Pentru culoare, mi-a explicat.

Ştia că mă nelinişteşte întâlnirea cu maharani şi încerca, în felul său, să-mi dea curaj. Ştiam că am ochii umflaţi, cu semiluni cenuşii sub ei. Toată săptămâna avusesem parte de nopţi agitate, bolnavă de atâtea griji legate de hotărârea Înălţimii-Sale în privinţa copilului Radhei. Părul nu mi-l mai dădusem cu ulei de o săptămână şi şuviţele rebele nu se mai lăsau îmblânzite.

Pentru a zecea oară am strecurat mâna la betelia juponului, căutând ceasul de buzunar, până să-mi aduc aminte că nu mai dădusem de el acasă.

Servitorul mi-a făcut semn să intru. Maharani Indira stătea pe aceeaşi canapea şi în aceeaşi poziţie ca prima dată când am întâlnit-o. Tânăra maharani îşi revenise complet şi serviciile mele nu mai erau necesare la palat. Nu le mai văzusem nici pe una, nici pe cealaltă de câteva săptămâni.

Acum, ca şi atunci, Înălţimea-Sa făcea o pasienţă, cu cărţile de joc aranjate în coloane pe masa joasă de mahon. Astăzi purta un sari din mătase galben-portocalie şi o bluză asortată, cu un imprimeu cu frunze bej, mari şi mici. Gâtul îi era împodobit cu cinci şiraguri de perle, prinse la mijloc cu cel mai mare ametist pe care îl văzusem vreodată.

Madho Singh era în colivia lui, scoţând mici zgomote care semănau foarte mult cu nişte mormăieli. Uşa coliviei era deschisă.

Am salutat-o pe Înălţimea-Sa cu un *namaste* şi i-am atins picioarele. Ea mi-a făcut semn spre canapeaua alăturată. Astăzi pasienţa mergea mai bine. Majoritatea cărţilor erau întoarse cu faţa în sus, în coloane ordonate, ceea ce era un semn bun.

— Madho Singh a fost foarte obraznic astăzi, a spus ea. Fura cărţi în timpul partidei de bridge.

S-a întors şi s-a uitat urât la el.

— *Badmash!*

Papagalul se plimba agitat pe leagăn cu capul în jos.

— Pasăre obraznică! a cârâit jalnic, lungind fiecare silabă ca pentru a sublinia cât de adânc regretă.

Maharani s-a uitat la mine, dar a arătat cu bărbia spre pasăre.

— E la fel de ciudat ca tizul lui. La încoronarea regelui Edward, regretatul meu soţ a insistat să luăm cu noi apă din Gange, ca să nu fie nevoit să se spele în „apă englezească împuţită”, după expresia lui.

A aşezat un zece de treflă peste un valet.

— Ca şi când n-ar fi fost de ajuns, a transportat apa în nişte urne de argint ridicole. Ştiam că englezii îşi vor bate joc de el, dar parcă a ascultat?

I-a aruncat papagalului o privire mâhnită.

— Pasăre obraznică, a repetat Madho Singh, de parcă ar fi fost de vină şi pentru idioţenia aceea.

Ea şi-a întors privirea spre mine.

— Arăţi rău, draga mea, a spus pe un ton care suna a compătimire sinceră. Trebuie să ai mai multă grijă de tine.

— Sunt bine, Înălţimea-Voastră. Doar puţin obosită.

Pe masă, în dreapta jocului de cărţi, era un bol de cristal plin cu fistic sărat. Maharani a ales câţiva mieji şi i-a rostogolit în palmă. Dând capul pe spate, şi-a aruncat cu îndemânare unul în gură şi l-a mestecat, cercetându-mă din priviri. Ea, cel puţin, părea odihnită şi proaspătă. Auzisem că se întorsese de curând de la Paris.

— Ai reuşit un lucru uimitor într-o perioadă foarte scurtă, doamnă Shastri. Maharajahul este impresionat. Latika s-a refăcut şi este din nou plină de energie şi hotărâre. Aproape în fiecare zi pleacă de la palat ca să-şi îndeplinească îndatoririle la diverse evenimente, să sărute bebeluşi sau să taie panglici. A inaugurat centre guvernamentale pentru cei defavorizaţi. Iar eu – a zis aruncându-şi în gură şi mestecând un alt miez de fistic – sunt liberă precum păsările cerului.

A râs înfundat.

— Mă bucur să vă fiu de folos.

— Înainte ca Samir să te propună ca să lucrezi cu maharani, Înălţimea-Sa se gândea să o trimită pe Latika în Austria, ca să o vadă un specialist. Ce jenant ar fi fost! Cred că eşti de acord că rufele murdare se spală cel mai bine în familie, nu?

Bilkul, mi-am zis în gând, dar nu am spus nimic.

Un servitor a adus serviciul de ceai şi a turnat în ceşti. În timpul vizitelor mele anterioare, Înălţimea-Sa lăsase ceaiul să se răcească, dar de data asta a luat o înghiţitură imediat. Nu mâncasem nimic, iar corpul meu a primit cu bucurie ceaiul infuzat cu un strop de vanilie şi de şofran.

— Şi aşa ajungem la o încă o serie de rufe murdare. Samir Singh îmi spune de un bebeluş, care urmează să se nască în octombrie, în afara căsătoriei. Un copil cu sânge regesc. Pe care l-am putea adopta ca prinţ moştenitor.

A aşteptat câteva clipe înainte de a continua.

— Cum am putea fi siguri de descendenţa lui? Un test de sânge o va dovedi, mă asigură Samir. Când îi cer mai multe detalii, îmi spune că trebuie să vorbesc cu tine, draga mea. Ei bine, de ce ar continua Samir să mijlocească în numele unei femei pe care o cunoaştem doar ca tatuatoare cu henna?

Îmi simţeam gâtul dogorind.

Maharani a continuat:

— Încep să cred că talentele dumitale merg dincolo de arta pe care o practici.

Şi-a coborât explicit privirea spre pântecul meu.

Mi-am pus ceaşca şi farfurioara pe masă.

— Pruncul nu este al meu, Înălţimea-Voastră. Este al surorii mele mai mici, care este minoră. Eu sunt tutorele ei legal. Din cauza neglijenţei mele, a petrecut timp nesupravegheată cu fiul mai mare al familiei Singh, Ravi.

— Aşa deci.

— Bebeluşul va avea sângele şi trăsăturile fine ale castei Rajput,

Înălţimea-Voastră. Toţi tutorii implicaţi sunt de acord în această privinţă.

Din pliurile sariului, maharani a scos o batistă fină de in şi şi-a şters de pe degete sarea din fistic. Odată treaba isprăvită, batista a dispărut din nou în faldurile veşmântului.

— Înţeleg, a spus ea, ridicând ceaşca de ceai de pe masă.

— Cunoaşteţi bine familia Singh. Le cunoaşteţi trecutul şi genealogia, Înălţimea-Voastră. Familia Shastri aparţine castei brahmanilor. Sora mea, Radha, frecventează Şcoala de fete Maharani datorită unei burse generoase oferite de Maharani Latika.

— Şi cum se descurcă?

— Este prima pe clasă, Înălţimea-Voastră.

— Păcat, a zis ea oftând.

Nu prea înţelegeam ce voia să spună.

— Iertaţi-mă, Înălţimea-Voastră?

— Speram cumva să fie al dumitale.

A zâmbit larg, apoi a ridicat cuceritor din umeri.

— Prea bine. Am vorbit deja cu Înălţimea-Sa. Întrucât Samir se numără printre favoriţi, maharajahul şi-a consultat consilierii şi a aprobat înţelegerea – în aşteptarea acestei întrevederi şi a testelor de paternitate, desigur.

Am răsuflat încet şi prelung.

A împins farfurioara cu ceaşca într-o parte şi i-a făcut semn servitorului care aştepta discret. Acesta a pus o tavă de argint în faţa ei. Pe lângă un teanc de hârtii şi un stilou, pe tavă se aflau un castron de argint cu lichid

roşu-auriu, o lingură mică de argint şi două şervete de pânză.

Maharani şi-a băgat mâna în sân după o pereche de ochelari cu lentilele în formă de semilună. Şi i-a pus la ochi, căpătând pe loc o înfăţişare mai severă, ceea ce cred că şi intenţiona. Înainte de a-mi înmâna hârtiile, şi-a trecut repede privirea peste ele, deşi ştiam că trebuie să le fi examinat, una câte una, mai devreme.

Nu văzusem niciodată acte de adopţie regală şi nici nu mă aşteptasem să văd vreodată. Contractul conţinea expresii precum „relaţiile juridice ale copilului", „transferul permanent al responsabilităţii parentale" şi „interzis accesul la familia de origine". O clauză de la pagina a treia specifica atributele fizice cerute: greutatea la naştere, înălţimea şi lungimea, ritmul cardiac şi, desigur, sexul copilului, care trebuia să fie bărbătesc. Samir se întrebase şi el, cu voce tare, ce s-ar întâmpla dacă Radha ar naşte o fată. Nu ştiam că are un răspuns la această întrebare mai mult decât aveam eu, dar am refuzat să mă gândesc la asta. Poate că fusese o atitudine lipsită de prevedere din partea mea, dar ştiam că nici Samir nu voia să ia în considerare această posibilitate, pentru că abandonase subiectul.

Era şi o clauză amplă care preciza rolul medicului regal. Acesta trebuia să certifice, în special, că organele sexuale ale bebeluşului erau sănătoase şi că identitatea sa genitală era lipsită de ambiguităţi. Aceasta din urmă, mi-am dat seama, era menită să împiedice prezenţa un viitor *hijra* sau copil intersexual în familia regală.

Pagina a patra arăta clar că, dacă vreuna dintre condiţiile menţionate mai sus nu era îndeplinită spre satisfacţia palatului, contractul era declarat nul, iar familia regală din Jaipur era eliberată de răspundere şi exonerată de oricare din obligaţiile financiare specificate la pagina a şasea.

Pe lângă acoperirea cheltuielilor legate de travaliu şi naştere, mama naturală sau tutorele urma să primească treizeci de mii de rupii.

Cifrele îmi jucau dinaintea ochilor. Treizeci de mii de rupii. Niciun

moment nu îmi trecuse prin minte că ar putea fi oferită o compensaţie. Treizeci de mii de rupii era o sumă suficientă pentru a plăti o educaţie universitară pentru Radha; putea studia în străinătate. Am citit mai departe: dacă, dintr-un motiv sau altul, contractul era anulat, eu, în calitate de tutore legal al Radhei, aveam să fiu răspunzătoare de plata facturilor de spitalizare. Mi-am muşcat buza. Nu voiam să mă gândesc la această posibilitate, pentru că pur şi simplu nu-mi permiteam să plătesc.

— Trebuie să te întreb ceva, doamnă Shastri.

Înălţimii-Sale îi alunecaseră ochelarii până la jumătatea nasului.

A arătat cu bărbia spre hârtiile din mâna mea.

— Nu ai încredere că prezentăm un contract corect?

Îmi simţeam fruntea năclăită, dar m-am împotrivit impulsului de a mă şterge cu capătul sariului. Ştiam că era cel mai bine pentru Radha, dar acest document formal făcea renunţarea la copilul ei mult mai reală decât simplul fapt de a vorbi despre asta.

— Cu voia Înălţimii-Voastre, am răspuns cu toată umilinţa pe care eram în stare s-o exprim, nu mi s-a mai încredinţat niciodată responsabilitatea de a semna documente atât de importante. Sper că nu vă va jigni dacă voi acorda detaliilor atenţia cuvenită.

— Cum doreşti.

S-a apucat să întindă o pasienţă nouă în timp ce eu continuam să citesc.

Până să isprăvesc, Maharani Indira începuse al treilea joc. Am aranjat hârtiile într-un teanc şi le-am aşezat pe măsuţa de cafea, aliniindu-le cât mai precis posibil cu marginile mesei. Serviciul de ceai fusese strâns de mult. Maharani şi-a adunat cărţile într-un pachet.

— Eşti satisfăcută? a întrebat zâmbind.

— Da, mulţumesc.

Şi-a aşezat mai bine ochelarii, a deşurubat capacul stiloului şi a semnat rapid hârtiile în cele trei locuri marcate. Apoi mi-a întins mie stiloul. Primele două semnături le-am aşternut cu dezinvoltură, de parcă tot ce făceam era un desen cu henna, nu un lucru care avea să schimbe, pentru totdeauna, identitatea acestui copil, felul de viaţă pe care avea s-o ducă şi cursul destinului său.

Deasupra ultimei linii de semnătură, însă, mâna mea, atât de obişnuită să alunece pe piele, a rămas suspendată în aer. În loc de uşurarea pe care credeam că o voi simţi, am fost cuprinsă de nelinişte: mă lepădăm de o viaţă – de o persoană vie, care respira – la fel de nonşalant cum dăruiam sariurile vechi cerşetoarelor din Choti Chuppar.

Îl alungam pentru totdeauna pe copilaşul Radhei. Nu avea să-şi cunoască mama. Avea să crească într-o casă regală fără rude de sânge. Fiul Radhei – nepotul meu – urma să fie îngrijit de două regine, fiecare având propriile motive de a-l detesta. Maharani Latika nu îl va ierta niciodată că l-a înlocuit pe fiul ei, iar Maharani Indira va fi silită, încă o dată, să accepte în familia ei un copil care nu era din sângele ei. Când acest copil se va trezi dintr-un coşmar, mama lui nu va fi acolo să-l liniştească şi să-l adoarmă la loc cu dezmierdări, nu-i va şopti dulce la ureche, nu-i va cânta cântece de leagăn aşa cum îmi cântase mie tatăl meu.

Când va încerca să facă primii paşi fără să izbutească, mama lui adevărată nu îl va înăbuşi cu o sută de sărutări şi nici nu-l va mângâia pe obraz. Singurele înlocuitoare ale iubirii de mamă vor fi doicile devotate, bonele şi guvernantele. Puteam spera, dar nu existau garanţii.

Cum a fost cu putinţă ca această soluţie să pară atât de logică în urmă cu numai o săptămână?

Încăperea era răcoroasă; auzeam zumzetul stins al aerului condiţionat. Cu toate acestea asudam. Pâlpâitul slab al unei dureri de cap în tâmple avea să explodeze curând în zvâcnete dureroase. Când mi-am trecut limba peste buze, le-am simţit aspre ca nisipul.

— Pot să capăt puţină apă, Înălţimea-Voastră?

Era o impertinenţă să cer, dar nu mai puteam rezista altfel.

Înălţimea-Sa m-a privit cu curiozitate, dar a dat porunca. Servitorul a turnat apă dintr-o carafa de cristal şi mi-a întins paharul. Nu ştiu din ce motiv, în timp ce beam, m-am gândit la reacţia lui Samir din noaptea în care i-am spus despre copilul Radhei. Expresia de spaimă, furie şi ruşine de pe faţa lui. M-am gândit la orfelinate, la băieţi şi fete cu ochi însinguraţi şi buzele strânse. Cu siguranţă că era de preferat să creşti într-un palat. Nu exista altă opţiune pentru mine, pentru Samir, Ravi sau Radha. Înainte să mă apuc să reflectez, mi-am mâzgălit numele şi am împins teancul de hârtii, îndepărtându-l.

Maharani şi-a scos ochelarii şi a bătut uşurel cu palma perna de lângă ea.

— Hai încoace acum, doamnă Shastri. Vom pecetlui contractul.

A întors uşor capul ca să-l includă pe papagal.

— Poţi să vii şi tu.

Tonul vocii i-a semnalat lui Madho Singh că fusese iertat. A ieşit din colivie şi a aterizat pe masa de ceai.

Înălţimea-Sa a turnat cu lingura din lichidul roşu-auriu în căuşul palmei drepte, şi-a dus mâna la buze şi a sorbit cu pricepere. Madho Singh şi-a strâmbat gâtul ca să privească. Era nerăbdător, agitat, ţopăia de pe un picior pe altul. Am presupus că fusese prezent la multe astfel de ceremonii.

Maharani şi-a şters mâna pe un şerveţel curat, a turnat încă o lingură de lichid în palmă şi a întins-o spre mine.

— Bea, a poruncit ea.

M-am supus, sorbind neelegant din mâna ei. Lichidul era inodor şi uşor dulce. Am ridicat din sprâncene, fără să îndrăznesc să întreb.

— Opiu lichid, m-a lămurit ea cu un zâmbet şi cu ochii sclipind. Dacă e destul de bun pentru maharajahi când pecetluiesc un tratat, e destul de bun şi pentru noi.

O altă cantitate de lichid, mult mai mică, i-a dat-o lui Madho Singh, care l-a lins cu limba lui neagră până n-a mai rămas nimic. A bătut din aripi şi a cârâit: *„Namaste! Bonjour!* Bine aţi venit!"

Peste mine a coborât o linişte ciudată. Durerea de cap a început să cedeze.

— Mai e ceva, a spus Înălţimea-Sa, sprijinindu-se pe perne.

— Da?

— Un bărbat pe nume Hari Shastri.

Inima mi-a luat-o razna, şi sigur nu din cauza opiului.

— Bucătarul-şef mi-a spus despre un văr al lui – pe nume Shastri –, un binefăcător, înţeleg. Le ajută pe femeile din GulabNagar – ceea ce e o uşurare, fiindcă nu putem găsi medici care să le îngrijească. La cererea bucătarului – la rugăminţile lui, mai bine zis –, am acceptat să finanţez eforturile domnului Shastri. Toată lumea are dreptul să-şi câştige existenţa, *n'est-ce pas?*

Maharani a zâmbit larg.

— Iar bucătarul a învăţat – aproape peste noapte – să-mi

condimenteze mâncarea aşa cum îmi place mie. Un târg bun!

Prin urmare, de asta fusese Malik atât de evaziv. Îl mituise pe bucătarul de la palat (cu promisiunea de a-i aranja provizii ieftine, am presupus eu) să o convingă pe maharani să-l ajute pe Hari, astfel încât să nu mai ceară bani.

Maharani şi-a ţuguiat buzele.

— Shastri nu este un nume pe care îl întâlneşti des în Rajasthan. Nu cumva este, din întâmplare, o rudă de-a dumitale?

Am privit-o în ochi fără să clipesc.

— Nu, Înălţimea-Voastră.

M-a măsurat lung înainte să vorbească.

— Aşa mă gândeam şi eu, a zis.

15

6 mai 1956

Am căzut de acord să fie Kanta cea care îi va spune Radhei că aveam un contract de adopţie. Aflasem cu uşurare că Radha reacţionase favorabil când Kanta adusese chestiunea în discuţie. Dacă aş fi abordat eu subiectul cu sora mea, mă îndoiesc că ar fi ascultat ce aveam de spus. Kanta şi cu mine am hotărât de asemenea să nu-i spunem Radhei că familia regală din Jaipur îi adoptă copilul. Mă temeam că, ştiind asta, la întoarcerea la Jaipur ar putea să se învârtească pe la poarta palatului ca să-l zărească pe copilaş. (Samir îmi spusese că, înainte să plece la Shimla, Radha fusese adesea

văzută pe lângă reşedinţa familiei Singh, sperând să poată vorbi cu Ravi.)

6 mai 1956

Domnule doctor Kumar,

Colaborăm din nou, se pare, în împrejurări dificile. Poate vă amintiţi conversaţia noastră din decembrie anul trecut – într-o altă situaţie tensionată – când aţi întrebat dacă ierburile mele au vreun beneficiu ce ţine de medicină. Acum se pare că sora mea are mai multă nevoie de medicina practicată de dumneavoastră decât de a mea.

Domnul Singh îmi spune că veţi acţiona ca medic împuternicit în Shimla din partea casei regale din Jaipur, monitorizând sarcina Radhei şi trimiţând familiei regale rapoarte regulate despre mersul sarcinii. Mi-aş dori mult să vă pot vorbi personal, nu prin scrisoare, dar sper să fiu prezentă la naştere. Ştiu că vă puteţi da seama cât de delicată este situaţia ei şi cât de importantă este discreţia – chiar, sau mai ales, faţă de Radha. Prefer să nu-i spun cine adoptă bebeluşul până când – sau decât dacă – va fi absolut necesar.

Radha are treisprezece ani. Nu a avut niciodată variolă, rujeolă sau oreion. Nu este alergică la medicamente sau plante medicinale, dar preferă mâncărurile prăjite (poate o puteţi convinge că bebeluşul ar putea să nu le prefere). Îi place să doarmă mult şi puteţi fi sigur că se va odihni adecvat în timpul sarcinii. Personalitatea ei este în general veselă şi are o minte neliniştită şi curioasă. Îi place să citească, un obicei care i-a dezvoltat imaginaţia şi i-a dat nişte idei (foarte) emancipate.

Veţi primi această scrisoare înainte ca Radha să ajungă la Shimla. Este însoţită de o prietenă dragă, Kanta Agarwal, care aşteaptă cu nerăbdare să vă cunoască şi să se pună sub îngrijirea dumneavoastră excelentă. Kanta ar trebui să nască cu o lună înaintea surorii mele, o împrejurare fericită, iar cele două sunt foarte apropiate, ceea ce este o mângâiere

pentru mine. Kanta cunoaşte zona de la poalele Himalayei şi Shimla – ea şi familia ei au mai petrecut vacanţe în aerul răcoros al muntelui, vara, când praful din Jaipur îi declanşează crize de astm. Manu Agarwal, soţul Kantei, va veni în vizită la două-trei săptămâni.

Vă voi fi recunoscătoare, domnule doctor Kumar, dacă o veţi trata pe Radha ca şi cum ar fi propria dumneavoastră soră. Mă veţi îndatora enorm.

Până la următoarea noastră întâlnire, vă rog să nu ezitaţi să-mi adresaţi orice întrebare prin poştă sau telefonic, prin intermediul d-lui Singh.

Cu stimă,

Lakshmi Shastri

16

23 iulie 1956

M-am uitat peste corespondenţă. Încă o scrisoare de la Kanta. Una de la doctorul Kumar, ale cărui scrisori erau din ce în ce mai lungi şi soseau mai des. Încă nimic de la Radha – deşi nu renunţam să sper. Spre surprinderea mea, îi simţeam lipsa. Îmi era dor să o văd, aşezată în pat, cu picioarele încrucişate, încruntându-se concentrată, absorbită de lectura din *Jane Eyre.* Sau gătind *laddu* la cuptorul de afară, sporovăind fericită cu Malik.

Voiam să-i spun tot felul de lucruri. Că doamna Patel are un căţeluş nou, un lup alsacian. Că doamna Pandey şi-a găsit de lucru ca vânzătoare de maşini de cusut.

Ironia era că Radha era cea care scria misivele săptămânale ale Kantei; cuvintele din pagină încă îi dădeau Kantei stări de ameţeală. Aşa că, citind scrisorile de la Kanta, mi-o imaginam pe prietena mea dictând la foc automat de pe un divan, chicotind, în timp ce stiloul Radhei alerga să ţină pasul. Atunci aproape că mă puteam preface că scrisoarea era de la Radha.

18 iulie 1956

Dragă Lakshmi,

Aş duce-o mai des pe Radha la Shimla Mall, dar îmi cheltuie hanii! Eu vreau să aprecieze frumoasa arhitectură Tudor din jurul nostru, dar ea trage la flecuşteţele pentru bebeluşi ca un iepure la iarbă. Ieri a adus acasă nişte tichii tradiţionale din Himachal – măsura este atât de mare încât o să poarte tichia copilul, nu invers. (Râde acum!)

Mulţumesc lui Bhagwan, alergia mea la praf s-a potolit, aşa cum se întâmplă întotdeauna când vin la Shimla. Dacă aş fi rămas în Jaipur peste vară, nu aş fi putut să respir. Doctorul Kumar, de la Spitalul Lady Bradley (un tip minunat-exact cum m-ai asigurat), spune că trebuie s-o iau mai uşor fiindcă mai am încă sângerări. Aşadar, în timp ce Radha urcă dealurile ca o capră de munte, eu trebuie să stau cuminte pe canapea, parcă sunt un urs de Himalaya. (Şi chiar încep să arăt aşa, cu atâta lapte de trandafir cât a trebuit să consum!)

Te-ai bucura să vezi ce rumenă e în obraji sora ta (se înroşeşte când dictez asta). Chiar şi tenul i s-a deschis la culoare. Săptămâna trecută, doctorul Kumar a zis că bebeluşul ei este un adevărat sportiv va fi bun şi la lovit, şi la aruncat pe terenul de crichet. Radha s-a gândit că aşa se explică ce face în burtica ei toată noaptea, de n-o lasă să doarmă. (Sper că am făcut bine luând Anatomia lui Gray *cu mine, ca să vadă cum se dezvoltă bebeluşii în trupul nostru. Dacă nu eşti de acord, o ascund.) O dată la câteva zile, Radha aduce un braţ de cărţi de la biblioteca din Shimla –*

majoritatea sunt cărţi pe care le-au lăsat britanicii când au plecat. Deja engleza ei este foarte bună şi cred că prezicerea ta că într-o zi ar putea deveni scriitoare sau profesoară pare mai probabilă ca niciodată (Radha dă din cap că nu).

Gata, Uma tocmai ne-a adus laptele de trandafir (să nu-i spui soacrei mele că de fapt a început să-mi placă), aşa că e timpul să mă duc la culcare. Şi Radha îşi ia rămas-bun.

Cu drag,

Kanta

P.S.: Baju s-a dus la un scriitor de scrisori şi a dictat un bilet în care mă roagă să trimit după el să vină la Shimla. Ameninţă că pleacă fiindcă Saasuji *îl scoate din minţi. Vezi? Nu sunt singura care vrea să scape din ghearele ei!*

I-am pasat scrisoarea lui Malik şi am deschis celălalt plic.

17 iulie 1956

Dragă doamnă Shastri,

În scrisorile dumitale ai menţionat cât de mult îi place Radhei să citească. Nu ai exagerat! Marţea trecută am dat nas în nas cu ea când ieşea din biblioteca oraşului – căra jumătate din cărţile de acolo în sacoşă, pe care s-a bucurat să le împartă cu mine. Dacă îmi amintesc corect, avea acolo o carte de poezii de Elizabeth Barrett Browning, apoi Povestirile din Canterbury, Frankenstein *al lui Shelley şi* Fabulele *lui Thurber. Mă uimesc gusturile ei eclectice! Ştiu că sunt doar un doctor plătit, un îngrijitor temporar al surorii dumitale, care nu este în măsură să ofere recomandări în afara domeniului medical, dar sper să îmi permiţi o singură sugestie: lecţii particulare. Radha dovedeşte o capacitate neobişnuită de a înţelege concepte literare şi poate discuta despre poeţii elisabetani cu cei mai buni profesori. Ar fi ridicol să rămână în urmă cu studiile din cauza situaţiei sale*

nefericite.

După cum am afirmat în repetate rânduri în scrisorile mele, sunt foarte interesat să aflu despre terapiile pe bază de plante în domeniul cărora dumneata ai căpătat atâta experienţă. (Poate că o scuză întârziată nu este total nelalocul ei – mă refer la scoarţa rădăcinii de bumbac.) Este îngrijorător faptul că muntenii din Himalaya se bazează exclusiv pe remedii populare, când ar putea foarte bine să vină la Spitalul Lady Bradley pentru tratament medical. Ieri am văzut pe strada principală un băieţel din tribul Gaddi care avea o dermatită severă, pe care mama lui mi-a spus că o tratase cu pulbere de tulsi. *Era evident că nu dădea rezultate. Mama a refuzat să încerce unguentul antiseptic pe care i l-am sugerat, chiar şi după ce m-am oferit să i-l aduc a doua zi. Poate îmi recomanzi un tratament pe bază de plante care s-ar putea dovedi util? Părerea dumitale în această privinţă ar fi bine-venită.*

Te asigur că sarcina surorii dumitale înaintează frumos. Este extrem de sănătoasă, se bucură de mişcare energică şi mănâncă bine. Este o plăcere să ai grijă de ea. Aştept cu nerăbdare următoarea dumitale scrisoare şi sugestii despre cum să realizez o punte între medicina străveche şi cea modernă.

Al dumitale prieten,

Dr. Jay Kumar

P.S. Îţi mulţumesc că mi-ai trimis cataplasma cu muştar. Tusea mi s-a ameliorat mult. În schimb, pieptul meu arăta de parcă ar fi fost dat prin aluat şi era gata pentru prăjit!

Mi-am notat să-i spun în următoarea mea scrisoare să amestece praf de *neem* cu apă de trandafiri, obţinând astfel un antiseptic cu miros dulce, un remediu pe care femeile din Himalaya l-ar prefera unui unguent cu miros medicinal.

Când am strecurat scrisoarea înapoi în plic, am spus o rugăciune pentru venirea pe lume în siguranţă a celor doi bebeluşi – al Kantei şi al Radhei. În ciuda scepticismului meu, câştigasem până la urmă un strop de încredere în zei.

Am auzit afară sunetul unei sonerii de bicicletă. La poarta casei, băiatul care ducea corespondenţa familiei Singh mi-a întins un mic pachet învelit în hârtie maro.

Pachetul era de la Samir. Mi s-a făcut inima cât un purice. Samir încercase de mai multe ori să mă vadă. Mi-a trimis bilete. A venit chiar şi la mine acasă. Nu l-am lăsat să intre, aşa că a vorbit cu mine prin uşă, cerându-şi scuze pentru cuvintele pe care le spusese în acea noapte la Geeta. Voia să fie totul ca mai înainte. Poate că mă dorea din nou în patul lui. Sau voia să facem schimb de proverbe şi să mă audă din nou râzând. Sau pur şi simplu mai voia nişte pliculeţe. Nu mă mai interesa să aflu.

Am desfăcut şnurul cu care era legat pachetul. Era un etui, identic cu cel pe care i-l dăruisem eu Radhei în prima ei săptămână de şcoală. Înăuntru se afla acelaşi stilou portocaliu marmorat pe care i-l oferisem. *Wilson 1st Quality Fine.*

Cum ajunsese la Samir stiloul Radhei?

M-am uitat în pachet, dar nu am găsit niciun bilet.

Reacţia lipsită de entuziasm a Radhei la darul meu mă duruse. *Dacă îl pierd, o să te superi.* Şi îl pierduse, până la urmă, iar Samir îl găsise, nu se ştie cum?

Atunci am înţeles.

Probabil că îi oferise stiloul lui Ravi în dar, pe când încă se întâlneau în secret. Dacă da, atunci de ce îl înapoiase? Dar dacă îl pusese Parvati să-l dea înapoi?

Sau poate că, după ce a aflat că este însărcinată, Radha l-a rugat pe portarul de la reşedinţa familiei Singh să i-l dea lui Ravi, sperând că acesta va accepta să se întâlnească cu ea. Iar Samir i-l returnase fără să i-l arate lui Ravi.

Oricum s-ar fi întâmplat, refuzul lui Ravi trebuie să fi rănit sentimentele gingaşe ale surorii mele. Durerea din sufletul meu a crescut. „Of, Radha!”, am zis în şoaptă.

Săptămâna următoare, am şters numele doamnei Gupta din carnet.

Malik stătea în faţa mesei cu plante medicinale, în casa mea din Rajnagar, plimbând o bilă în palmă.

— A zis că a devenit alergică la henna, a explicat el.

L-am privit neîncrezătoare.

— Poftim? Doamna Gupta este clientă fidelă de şase ani! I-am făcut fiicei ei tatuajul de mireasă – şi a născut un băieţel!

M-am încruntat.

— Nimeni nu a devenit vreodată alergic la henna mea.

Malik a ridicat din umeri. În ultimele şase luni se înălţase cu cincisprezece centimetri, îmi ajungea cu creştetul la bărbie. Nu mai arăta de opt ani, aşa cum îi spusese lui Maharani Indira. Eu aş fi zis că are zece. Cum nici el nu ştia, ne-am prefăcut că acum are nouă ani. În orice caz, avea nevoie de un tuns şi de haine noi.

— Dar doamna Abdul? Fiica ei îşi serbează curând ziua de naştere.

— A transmis regrete.

A rostogolit bila pe podea şi s-a repezit să o culeagă de jos.

— De ce?

— Nu a spus.

A început să-şi roadă pielea de pe interiorul obrazului.

— Aa, şi doamna Chandralal pleacă în Europa şi stă toată vara, aşa că nu vrea nicio programare.

— Toată vara? am repetat oftând. E a cincea care contramandează săptămâna asta.

Programările pentru tatuaje cu henna se împuţinau de obicei în iunie şi iulie, când multe dintre doamnele mele fugeau din deşertul arzător spre munţii din nord sau la rudele din străinătate. Dar acum ne apropiam de august. Unde erau programările pentru ceremoniile Rakhi, când femeile doreau să aibă mâinile frumos pictate când le legau fraţilor lor brăţări lucitoare la mâini? Toamna eram de obicei ocupată cu mandalele pentru sărbătorile Dhussera şi Bagapanchak, dar până acum doar două doamne făcuseră programări. Şi nu era niciun angajament pentru Diwali, sărbătoarea celor o mie de lumini, când de obicei aveam programări pe toată ziua vreme de două săptămâni bătute pe muchie.

Nu fusese o surpriză că o pierdusem de clientă pe Parvati. Nu mai dăduse niciun semn din ziua când am dat nas în nas cu ea ieşind din clădirea unde îşi avea biroul Samir. Acum, că el îi povestise despre Radha şi Ravi, ştiam că nu-i voi mai vedea niciodată numele în carneţelul cu programări. Totuşi aveam încredere că va fi discretă; cu legăturile ei politice, avea mult mai mult de pierdut decât mine dacă s-ar fi aflat.

Dar de ce cliente de-ale mele de ani întregi, care altădată se băteau pe cele câteva intervale libere din carneţelul meu, acum contramandau sau pur şi simplu nu mai făceau programările obişnuite? Cele curioase din fire,

care doreau ştiri despre Maharani Latika, nu contau. Ştiusem tot timpul că vor înceta să mă mai caute când noutatea se va fi consumat; eram un lux costisitor.

M-am uitat consternată la Malik.

A aruncat bila în aer şi a prins-o.

— Să văd ce pot să aflu.

Doamna Patel a rămas clientă fidelă. Şi-a păstrat toate programările. Artrita îi deformase mâinile şi ea se bizuia pe mine să maschez acest lucru sub tatuajele cu henna. Era singura ei vanitate. Îi plăceau, de asemenea, *laddu* din fasole *moong* şi *pakora* cu varză pe care i le pregăteam pentru a-i calma durerile încheieturilor.

Astăzi, pe când îi desenam o floare de lotus în mijlocul palmei, am auzit-o dregându-şi glasul.

— Este totul în regulă, Lakshmi?

— Da, *Ji.* Mulţumesc de întrebare.

— Nu există... probleme cu banii?

În afară de veniturile mele subţiate? De clientele care contramandau zilnic din motive nefondate? De faptul că acum îi datoram lui Samir zece mii de rupii – de două ori mai mult decât datoria iniţială? Şi că Parvati încă nu îmi plătise comisionul pentru aranjarea căsătoriei? Mai-mai să izbucnesc în râs, dar m-am reţinut, dându-mi seama că aş putea părea nebună.

— Dar de ce întrebaţi?

— Păi... mai aude omul una-alta.

Părea jenată şi nu ridica ochii de la lupul alsacian care stătea la picioarele ei – căţelul despre care voisem să-i povestesc Radhei. Inima mea şi-a înteţit bătăile. Îi desenam frunze de *tulsi* de jur-împrejurul degetelor.

— Una-alta?

— Bârfele sunt uşor de răspândit.

Simţurile mele erau acum în alertă.

— Ce aţi auzit, *Ji?* am întrebat în timp ce îi desenam pe dosul mâinii al treilea ochi, pentru protecţie.

Vocea i-a scăzut până la şoaptă, ca să nu audă servitorii.

— Ai fost acuzată că ai furat.

Mi-am îndreptat spatele, privind-o cu mai mult calm decât simţeam înlăuntrul meu.

— De către cine?

— Am auzit de la bucătarul meu, aşa că este posibil ca informaţiile să nu fie demne de încredere. Lumea vorbeşte că de la doamna Prasad au dispărut nişte brăţări de aur. La fel şi un sari brodat – cu lucrătură de argint.

Cine ar răspândi astfel de zvonuri? Nimic din toate acestea nu era adevărat, dar asta conta prea puţin pentru bârfitori.

— A dispărut un colier după ce ai fost la doamna Chandralal. Asta a auzit paznicul meu.

M-am încruntat.

— Le-am servit pe femeile acelea vreme de zece ani. De ce, brusc, aş începe să le jefuiesc? Nu am nevoie să fur – am o casă a mea.

Ea a lăsat capul în jos, şi-a privit mâinile.

— Păi, da...

— Va rog, spuneţi.

— Umblă vorba... Cum ţi-ai putea permite o casă dacă nu ai lua de la alţii?

A pus mâna, cea la care nu începusem încă lucrul, peste mâna mea. Atingerea îi era rece. Sau îmi ardea mie pielea. Mi-am tras mâna.

— Lakshmi, vreau să ştii că eu nu cred un cuvânt din toate astea. Dar mi-am zis că e bine să ştii ce se spune.

Dacă doamna Patel auzise aceste zvonuri de la servitorii ei, atunci le auziseră şi celelalte doamne ale mele. De cât timp circulau oare?

Am simtit teama adânc, în măruntaie. Câinele a simţit-o şi el şi şi-a întors capul să mă privească.

— Dar de ce? De ce spun minciuni?

— Sunt sigură că doamna Sharma ştie mai multe decât mine. Ca întotdeauna. Eu nu mă duc la club la fel de des ca ea.

Ochii îi erau plini de compasiune.

I-am luat mâna, cea pe care aproape o terminasem de pictat. Am încercat, dar nu am reuşit să ţin condeiul cum trebuie.

— E suficient pentru astăzi, a spus încet doamna Patel. Du-te să vorbeşti cu doamna Sharma.

A scos cincizeci de rupii din nodul sariului şi mi le-a întins.

— Dar nu am terminat.

— Există întotdeauna o dată viitoare. Să-i zicem o plată în avans. A spus-o cu bunătate, însă pe mine mila altora mă irita. Mi-am strâns la repezeală materialele. Câinele s-a ridicat de pe podea.

— Data viitoare, am zis, ocolindu-i privirea, va fi din partea mea, pentru că nu mi-am isprăvit treaba astăzi.

Nu am luat banii. Nici nu ştiu dacă mi-am luat rămas-bun înainte de a pleca.

Câinele a scos un lătrat, unul singur, ca de rămas-bun.

Paznicul de la reşedinţa familiei Sharma era un fost militar, îmbrăcat elegant în jachetă kaki şi *dhoti* alb. M-a salutat politicos la poartă. Când i-am spus că venisem să discut cu doamna Sharma despre aranjamentele pentru sărbătoarea Teej, şi-a plimbat arătătorul peste ambele părţi ale mustăţii, cumpănind parcă dacă să mă lase sau nu să intru. În cele din urmă a încuviinţat dând din cap.

Doamna Sharma avea multe nurori şi nepoate care aşteptau cu nerăbdare zilele de Teej în fiecare august. Era o sărbătoare a femeilor, care comemora reunirea lui Shiva cu soţia sa după o sută de ani. Îndeplinirea ritualurilor de Teej trebuia să asigure fericirea conjugală. Având în vedere experienţa mea, rămâneam sceptică faţă de această promisiune, dar sărbătoarea îmi plăcea, fiindcă se ţinea la începutul anotimpului musonilor, când plantele de care depindea munca mea se hrăneau cu nesaţ din pământ şi căpătau suficientă putere pentru a da proprietăţile curative necesare loţiunilor şi cremelor mele. Iar petrecerea de Teej dată în fiecare an de doamna Sharma – un eveniment plin de voie bună, la care toate femeile din familie istoriseau întâmplări, râdeau, se tachinau, cântau cântece şi dansau, în timp ce eu le tatuam mâinile cu henna – era întotdeauna o ocazie fericită. Doamna Sharma dăruia fiecărei femei câte un sari de mătase şi brăţări de sticlă asortate. În fiecare an,

bucătăreasa ei se întrecea pe sine, creând delicatese mai exotice şi mai complicate decât în anul anterior.

Acum, că mai rămăseseră doar trei săptămâni până la Teej, eram surprinsă, dar nu prea îngrijorată, că doamna Sharma nu îşi făcuse programarea obişnuită. Ştiind că are pe mână o gospodărie mare şi că fusese ocupată cu sărbătorirea logodnei Sheelei, o trecusem eu în carneţel. Acum însă, după cele spuse de doamna Patel, mă întrebam dacă nu cumva exista un alt motiv pentru această întârziere.

Când am urcat treptele spre verandă, aveam pielea ca de găină pe braţe, chiar dacă soarele verii era insuportabil. Creştetul capului parcă îmi luase foc.

La uşa din faţă, servitoarea, care de obicei mă întâmpina cu un zâmbet, a făcut ochii cât cepele. Era clar că şi ea auzise bârfa. Mi-a cerut să aştept – lucru de asemenea neobişnuit – şi a dispărut iute în vestibul. Le-am auzit şuşotind – pe ea şi pe doamna Sharma – înainte ca fata să iasă şi să arate spre salon cu o mişcare a capului.

Doamna Sharma stătea aşezată la masa ei de scris, un secretaire solid, cu sertare încorporate şi mânere din alamă. A aruncat o privire spre mine când m-a auzit intrând. Ochelarii ei cu rame aurii au strălucit o clipă, reflectând lumina soarelui din fereastră.

— Ah, Lakshmi. Mă bucur că ai venit. Lasă-mă doar un moment să termin scrisoarea asta către fiul meu.

S-a întors la scris.

— Spune că Londra este scumpă şi că are nevoie de mai mulţi bani. Cine ştie pe unde îi cheltuie?

A împăturit aerograma subţire şi albastră.

— Dacă nu îi răspund urgent, se enervează că aşteaptă în loc să bea

Coca-Cola cu prietenii.

Şi-a trecut limba peste marginea hârtiei ca să sigileze scrisoarea. Apoi şi-a scos ochelarii, agăţându-i la centura argintie din jurul taliei, de care atârnau şi cheile de la şifoniere şi cutiile cu bijuterii, de la cămară şi uşile de la intrări.

Mi-am scos o batistă din jupon ca să-mi tamponez sudoarea de pe frunte; alergasem, efectiv, până aici de la doamna Patel, cu inima la gură. Chiar când mă rugam să capăt ceva rece de băut, servitoarea a adus o tavă cu două pahare înalte, pline cu *aam panna.* A lăsat băuturile din mango pe masa de ceai şi a închis uşa în urma ei.

Doamna Sharma a venit lângă mine pe canapea şi mi-a oferit un pahar.

— Este una dintre cele mai călduroase veri de până acum, nu crezi?

Şi-a dat capul pe spate şi, cu o sorbitură lungă, a înghiţit toată băutura dulce-acrişoară din pahar. Purta tot un sari din *khadi* şi şi-a şters transpiraţia adunată deasupra buzei de sus cu capătul rigid al sariului. Ventilatorul din tavan împingea aerul fierbinte în jos, aducând dinspre ea miros de pudră de talc şi transpiraţie. Era un mister pentru mine cum un antreprenor în construcţii ca domnul Sharma să neglijeze confortul propriei sale familii, când toate celelalte case de oameni bogaţi aveau de mult timp instalaţii de aer condiţionat.

Ca şi când mi-ar fi citit gândurile, doamna Sharma a zâmbit, arătându-mi dinţii mari şi strâmbi.

— Corpul are nevoie să transpire, spune întotdeauna domnul Sharma. Asta ajută la eliminarea toxinelor din organism.

Am zâmbit politicos şi mi-am sorbit băutura, întrebându-mă cum să încep conversaţia şi temându-mă totodată să o fac.

— Chiar şi aşa, a adăugat ea ştergându-şi gâtul, aştept cu nerăbdare

musonii.

— Aşa e.

Mi-am dat seama că îmi dă ocazia să intervin.

— Se apropie sărbătoarea Teej.

Doamna Sharma a zâmbit. Şi-a şters gura cu degetele şi s-a uitat la cei trei câini de porţelan de pe masa de ceai, legaţi unul de altul cu un lanţ de aur. Cel mai mare, fără îndoială mama, cu gene pictate şi buze roşii, privea cochet spre doamna Sharma, în timp ce puii îşi priveau mama.

Doamna Sharma a vorbit, încă privind acea scenă:

— Teej este un prilej de sărbătoare pentru noi, acum, că toţi nepoţii mei sunt căsătoriţi; şi căsătoria Sheelei aranjată, datorită ţie.

Întotdeauna exista o clipă, înainte de a pune ultima tuşă cu henna pe pielea unei femei, pe care îl simţeam cumva semnificativ. Niciodată nu repetam un model şi, după câteva săptămâni, el avea să dispară definitiv. Momentul acesta cu doamna Sharma îmi crea acelaşi sentiment de sfârşit şi de efemer.

Tremuram, aşa că am aşezat băutura pe masă, de teamă că aveau să-mi clănţăne dinţii pe buza paharului.

— Ce-ai zice, a început doamna Sharma, dacă ţi-aş spune că *mandala* pe care ai creat-o pentru petrecerea de *sangeet* a Sheelei nu a fost la înălţime?

Mi-am ascuns cu greu surprinderea. Când le-am făcut tatuajele cu henna cumnatelor doamnei Sharma, mai multe dintre ele mi-au spus că modelul li s-a părut şi original şi frumos.

— Aş putea să întreb ce anume a fost nesatisfăcător?

— Posibil să nu fi fost suficient de tradiţional. Ar fi trebuit să se folosească mai mult praf colorat.

A ridicat din umerii laţi, vrând parcă să spună că motivele erau lipsite de importanţă.

Îmi cerea să-mi critic propria lucrare?

— Dar, doamnă Sharma, aţi cerut ceva asemănător modelelor pe care le folosesc la tatuaje. Aţi spus, în mod expres, că vreţi un alt gen de *mandala*.

A strâmbat din buze şi şi-a şters gâtul umed cu sariul.

— Aşa e. Dar dacă ţi-aş spune că pasta ta de henna este de proastă calitate?

Am rememorat seara aceea. Să fi fost pasta mea prea groasă? Nu, folosisem din cea preparată de Radha, cu o textură perfect mătăsoasă. Toate produsele pe care le foloseam erau de calitate superioară şi amestecate fie de mine, fie de Radha. Poate că Malik spusese sau făcuse ceva care să-i deranjeze pe oaspeţi? (Până acum nu făcuse niciodată nimic necuvenit.) Dar apoi mi-am amintit: doar ce începuse să lucreze la *mandala,* că Sheela a cerut ca el să plece.

Pesemne că o văzuse careva pe Radha încercând să arunce cu pietre în Sheela. Dar asta se întâmplase în urmă cu aproape opt luni; aş fi auzit despre asta prin reţeaua de servitori mult mai devreme.

Am început cu grijă:

— După cum ştiţi, îmi verific cu atenţie munca, doamnă Sharma. Am standarde ridicate. S-a plâns… s-a plâns vreuna dintre doamne?

Doamna Sharma a scos un oftat. Şi-a sprijinit palmele pe coapse, cu coatele depărtate, ca şi când ar fi dat să se ridice.

— Ai spus exact ceea ce mă gândeam că vei spune, Lakshmi. Şi de ce ai spune altceva? Nu ai nicio vină aici. Iar eu nu mă pricep să spun minciuni. Dacă aş încerca să inventez ceva, ţi-ai da seama imediat.

S-a săltat de pe canapea şi s-a îndreptat hotărâtă spre masa de scris, unde a descuiat un compartiment cu o cheie prinsă de cordon.

S-a întors apoi şi s-a oprit dinaintea mea, întinzându-mi un plic umflat la un capăt. Am auzit dinăuntru clinchet de monede.

— Pentru tine, a zis. Te rog să-l iei.

După ce mi l-a înmânat s-a întors anevoie şi s-a trântit la loc pe canapea.

— Parvati nu a avut timp să ţi-l dea înainte de a pleca în vară în străinătate. Şi eu nu prea m-am învrednicit să ţi-l predau.

Fără îndoială, Parvati plecase în Anglia ca să-l împiedice pe Ravi să se întoarcă în Jaipur.

Pe colţul din stânga sus al plicului erau imprimate numele şi adresa firmei Singh Architects. Nu era scris niciun destinatar.

— Mi-a cerut să fiu de faţă când îl deschizi.

Doamna Sharma părea acum ruşinată. Şi-a concentrat din nou atenţia asupra căţeilor de porţelan.

— Este comisionul pentru aranjarea căsătoriei.

Am rupt sigiliul. În interior erau monede de o rupie. Le-am numărat. *Zece rupii?* Simţeam un imbold nestăpânit să întorc plicul pe dos, să-l scutur ca să mă conving că nu mai era nimic înăuntru. L-am desfăcut mai larg.

Era gol.

Mi-am lăsat capul în piept şi am închis ochii ca să opresc zumzetul de sub tâmple. Scopul lui Parvati fusese să mă facă de râs în faţa doamnei Sharma. Ştia că insulta va fi de o mie de ori mai ruşinoasă.

Doamna Sharma a reluat:

— Parvati mi-a mai cerut ceva...

Glasul i s-a stins. A ridicat paharul să mai ia o înghiţitură înainte de a-şi aminti că era gol. L-a pus la loc pe masă fără tragere de inimă şi s-a uitat la mine. Privirea îi era lipsită de răutate.

— Îmi pare rău că te pierd, Lakshmi. Artişti ca tine sunt greu de găsit şi ai adus servicii familiei mele.

Voia să ofere consolare, am simţit asta în vocea ei. Chiar şi aluniţa de pe obraz se ridicase mai sus, parcă încercând să-mi dea putere.

— Dar Parvati susţine că ai furat. Şi, deşi nu o cred – nu m-aş gândi niciodată la aşa ceva trebuie să fiu de partea ei. Înţelegi, de bună seamă. Când Sheela şi Ravi se vor căsători, părinţii lui vor deveni parte a familiei noastre. Şi, fie că sunt sau nu de acord cu Parvati, am acum mâinile legate de ale ei.

Parvati! O slujisem. O răsfăţasem. Mă gudurasem pe lângă ea. Tratasem cu toată delicateţea chestiunea sarcinii Radhei, spre binele ambelor familii – a ei şi a mea. Nu făcusem scene. Nu cerusem bani. Şi, după toate astea, *ea* spunea minciuni despre mine? Ca răzbunare pentru nesăbuinţa surorii mele – şi a lui Ravi, atenţie! Fiul ei era la fel de vinovat – *mai vinovat,* fiindcă era mai mare ca vârstă. Dar Parvati se răzbuna *pe mine.*

Cât era de nedrept! Am încercat să-mi reţin lacrimile, dar nu am izbutit. *Am muncit atât de mult,* voiam să-i spun doamnei Sharma. *Le-am respectat regulile. Le-am înghiţit jignirile. Le-am ignorat dispreţul. M-am*

ferit de mâinile neastâmpărate ale soţilor lor. Nu am fost pedepsită îndeajuns? În acest moment, stând în faţa acestei femei cumsecade şi la locul ei, voiam lucrul pe care îl uram cel mai mult pe lume: compătimire. Şi, mai mult, uram faptul că mi-o doresc. Mă uram pentru slăbiciunea mea, pe care o găseam la fel de dezgustătoare precum autocompătimirea lui Joyce Harris din ziua când i-am dat pliculeţele.

Ah, dacă nu era Radha! Nimic nu mai era la fel în viaţa mea de la sosirea ei. Fusese musonul meu personal, spulberând anii de încredere pe care doamnele îi investiseră în mine, distrugând o reputaţie clădită cu atâta trudă. Dacă n-ar fi fost Radha, n-aş fi avut nevoie să mă ploconesc, în tăcere, în faţa doamnei Sharma. Dar o meritam. Comisesem păcatul capital, părăsindu-l pe soţul lângă care ar fi trebuit să stau vreme de şapte vieţi.

Doamna Sharma mă privea îngrijorată. Trebuia să plec înainte să-i pătez canapeaua cu lacrimi.

Mi-am dres glasul şi mi-am apăsat pleoapele cu vârful degetelor. Stând în faţa ei ca să-mi iau rămas-bun, am reuşit să spun doar „Asta e”.

Ultimele ei cuvinte către mine au fost: „Mergi cu bine, *bheti.* „

17

31 august 1956

Luna august – dogoritoare, toridă, nemiloasă – se scurgea încet. Mi-am deschis carnetul cu programări şi am răsfoit paginile goale. 15 august, ziua independenţei naţiunii noastre, venise şi trecuse fără o singură solicitare.

Cu fiecare săptămână care trecea, veneau mai multe anulări decât

programări. De unde înainte aveam şase-şapte cliente pe zi, acum aveam una (asta dacă aveam noroc). În ultima vreme, cele câteva cliente pe care le mai aveam îmi plăteau mai puţin, fără să întrebe, şi eu le acceptam tariful micşorat fără să protestez.

Băgasem în carnet ultima scrisoare a doctorului Kumar. Am scos-o şi, pentru a treia oară, am încercat s-o citesc până la capăt.

17 august 1956

Dragă doamnă Shastri,

Îţi respect dorinţele în legătură cu Radha; nu i-am spus că familia regală îi adoptă copilul, dar aş dori să discut mai în detaliu chestiunea cu dumneata, dându-mi seama că s-ar putea ca ocazia să nu se prezinte până la naşterea bebeluşului.

Radha va fi ţinută sub observaţie la spital o săptămână după naştere. S-ar putea însă să fie greu să o ţinem departe de copil în tot acest timp. A devenit foarte ataşată de fiinţa care a prins viaţă în pântecele ei şi vorbeşte constant despre copil. Nu sunt sigur că este pe deplin împăcată cu ideea că acesta urmează să fie adoptat. Înţelege situaţia din punct de vedere raţional, dar emoţional simt că nu a acceptat-o.

Prietena dumitede, doamna Agarwal, m-a asigurat că Radha înţelege situaţia şi este de părere că ataşamentul puternic al Radhei faţă de copil trebuie pus doar pe seama hormonilor. Nu am o explicaţie mai bună, aşa că pentru moment mă voi baza pe a ei...

La acest punct al scrisorii mă opream mereu din citit. Radha acceptase adopţia; nu voiam să-mi îngădui să gândesc altfel. Palatul avea să-i crească copilul. Aveau să ne plătească treizeci de mii de rupii, ceea ce ne va salva şi va acoperi cheltuielile cu studiile Radhei. Copilul va fi sănătos; şi va fi băiat. Aşa trebuia să fie, pentru că nu voiam să vorbesc cu doctorul Kumar

despre nici o altă posibilitate.

Ploile musonice, care veneau la începutul lui septembrie, de obicei aduceau cu ele un sentiment de uşurare. Lasă ploaia să spele ce e vechi; primeşte ce e nou. Cele rele să se spele, cele bune să se-adune. Anul acesta, când au început ploile, am simţit doar groază. Neavând unde să mă duc, casa mi-a devenit închisoare şi peste tot în jurul meu vedeam dovezi ale eşecurilor mele. Apa băltea pe pământul gol al curţii, unde plănuisem să-mi cultiv grădina cu plante medicinale. Stropii săreau de pe stuful uscat care ar fi trebuit să-mi adăpostească plantele tinere. Se scurgeau pe stivele de cărămizi pe care le cumpărasem ca să construiesc gardul din spate. Nu mă mai osteneam să gonesc porcii vecinului când râmau în curtea mea.

De cele mai multe ori stăteam la masa mea de lucru ore în şir, amestecând uleiuri şi loţiuni pe care nimeni nu avea să le folosească. Ritmul pistilului era hipnotic şi, la fel ca răpăitul constant al ploii, mă liniştea. Mă frământam şi mă gândeam unde anume ar fi trebuit să procedez altfel. Ar fi trebuit s-o supraveghez mai atent pe Radha, pe care aveam datoria să o protejez. Ar fi trebuit să mă abţin să mă culc cu un bărbat ca Samir, care folosea femeile cu aceeaşi cruzime ca şi fiul său. Ar fi trebuit să-i cer lui Parvati să mă plătească în avans pentru aranjarea unei căsătorii mult mai inspirate decât ar fi putut concepe un mijlocitor obişnuit.

După ce am plecat de la doamna Sharma m-am gândit o clipă să mă duc să-i cer socoteală lui Parvati. Timp de un deceniu fusesem roaba ei, evitându-i toanele, acceptându-i superioritatea. O înfruntare pe faţă mi-a părut însă o sarcină herculeană. L-am văzut deodată în minte pe tatăl meu, cât de demoralizat şi inadecvat se simţise când a fost forţat să se lupte cu autoritatea britanică. Britanicii ieşeau întotdeauna învingători şi, la un moment dat, *Pitaji* nu a mai avut energie să riposteze. A ales calea de scăpare a celor laşi: o sticlă de *sharab* în fiecare seară, apoi în cele din

urmă două sau trei pe zi.

Am ales şi eu calea laşilor: în loc să mă confrunt cu Parvati în persoană, dialogam cu ea în mintea mea. *Este responsabilitatea ta – nu a mea – să-ţi supraveghezi fiul! Uite ce partidă formidabilă am aranjat pentru familia ta! Şi tu m-ai răsplătit distrugând tot ce m-am chinuit atât să realizez!*

Mai aveam o alternativă: să-i plătesc cu aceeaşi monedă, povestind în tot oraşul cum fiul ei a sedus-o pe sora mea de treisprezece ani; dar nu ar fi ajutat. Aş fi ieşit mai rău, apărând ca o escroacă josnică şi răzbunătoare. Chiar dacă doamnele m-ar crede, ar fi obligate să-i ţină partea lui Parvati, care era una de-a lor. Dacă fiii lor ar intra în asemenea încurcături (lucru deloc exclus), ar avea şi ele nevoie de sprijinul ei.

Malik mă vizita zilnic, chiar dacă nu aveam programări, ca să se asigure că mănânc. În ziua aceea mi-a vârât sub nas un sufertaş plin de chifteluţe cu sos de curry.

— Nu vrei nici măcar să guşti din *kofta*? Bucătarul-şef le-a condimentat cu mult *jeera.*

Afacerea lui lucrativă suplimentară, aceea de a aproviziona bucătăria palatului cu produse la preţ scăzut, îi asigura în continuare mese de cinci stele de la bucătarul palatului.

Nu i-am răspuns. Mi-am şters transpiraţia de pe gât cu capătul sariului meu vechi şi am continuat să pisez.

— Te rog, tanti şefa!

I-am spus lui Malik că nu am poftă de mâncare. El m-a zgâlţâit de umăr. I-am respins mâna.

— Ţi-am spus! N-am chef să mănânc.

— Tanti şefa!

M-am întors către el, enervată.

A arătat cu bărbia spre uşă. I-am urmărit privirea.

În pragul uşii stătea Parvati Singh, cu geanta pe o mână şi o umbrelă şiroind de apă în cealaltă. Niciodată, nici măcar în visele mele, nu mă aşteptasem s-o văd în casa mea. Am dat drumul pistilului, care s-a rotit în mojar, apoi s-a oprit.

— Pot să intru? a întrebat ea cu voce calmă.

L-am privit pe Malik înaintând spre uşă şi oprindu-se în faţa lui Parvati, de parcă avea de gând să dea cu ea de pământ. A fost nevoită să facă un pas înapoi, pe coridor, ca să-i facă loc.

— Pantofii, a zis el.

Am crezut că o să protesteze, dar s-a aplecat să-şi scoată sandalele ude.

Chiar dincolo de prag Malik şi-a încălţat papucii şi, cu capul sus, a ieşit în stradă. Nu avea umbrelă; ploile calde nu-l deranjau.

Parvati a zăbovit o clipă. Apoi a intrat pe uşă, din nou maiestuoasă, de parcă ar fi fost casa ei, nu a mea. A închis uşa şi a rămas locului. Am urmărit-o cum cerceta din priviri încăperea: masa plină de crestături pe care făceam amestecurile pentru loţiuni, patul lăsat, sacoşele ponosite, pledurile decolorate care zăceau împăturite, şifonierul cu uşile inegale pe care îl cumpărasem de la un vecin. M-am ruşinat, văzându-mi lucrurile prin ochii ei.

— Hmm, a zis, mă aşteptam...

A lăsat propoziţia neterminată.

A făcut un pas spre mine. Instinctiv, am făcut un pas înapoi. Ea s-a oprit. Şi-a aşezat geanta pe blatul dulapului şi a luat o cutie de chibrituri aflată lângă felinar.

— Mă aşteptam să vii la mine, a zis aprinzând felinarul şi făcând apoi flacăra mai mare.

Până atunci nu-mi dădusem seama cât de întuneric se făcuse în cameră. Am rămas locului, nesigură pe mine.

— Înainte te bazai mereu pe mine. Mai ţii minte? a întrebat stingând chibritul. Când ai venit prima dată la Jaipur şi ai vrut să fii introdusă în societate. Apoi la palat. Eşti o femeie ambiţioasă. Nu te condamn pentru asta, să ştii.

M-am uitat la ea. Era greu de spus dacă zâmbea sau se încrunta.

— Acum că afacerea ta se duce de râpă, m-am gândit că cel puţin îmi vei cere să...

Nu-mi venea să cred ce auzeam! Am încleştat pumnii, iar în piept mi-a izbucnit furia.

— Afacerea mea se duce de râpă din cauza *ta.* Şi vrei să vin *să te implor* să nu mai răspândeşti minciuni despre mine?

Ochii i s-au îngustat şi a strâmbat din gură, cam la fel cum făcea Sheela Sharma, arătându-şi nemulţumirea.

— Te-ai gândit măcar o clipă că aceste zvonuri nu au pornit de la mine?

Surprinderea probabil că mi se citea pe faţă.

— Nu că nu mi-a făcut plăcere să aţâţ flacăra, a continuat ea. Credeam că cel puţin o parte dintre clientele tale vor considera acuzaţiile prea ridicole pentru a fi crezute. M-am înşelat. Oamenii sunt mai creduli şi mai lipsiţi de compasiune decât ne-ar plăcea să credem, nu zici?

Şi-a strecurat mâna în geantă. Când a scos-o, degetele îi erau strânse în jurul unui obiect. Şi-a lăsat mâna să alunece către mine pe blatul bufetului până când braţul i s-a întins complet. Apoi şi-a retras-o.

Ceasul de buzunar pe care mi-l dăruise Samir stătea acum între noi. Din reflex, mi-am pipăit buzunarul juponului. Nu era acolo, desigur.

Nu îl mai văzusem de o grămadă de vreme – nu avusesem nevoie să ajung vreundeva la timp. Mi-au venit nechemate în minte imagini – buzele lui Samir, mâinile lui, piepturile noastre goale – din noaptea aceea din casa Geetei. Nu-mi aminteam să fi cules de jos ceasul la plecare.

Curajul meu s-a evaporat – *puf!*– şi dogoarea mi-a urcat în obraji.

Parvati a clătinat din cap dezamăgită.

— Geeta a venit la mine acum câteva luni. Ultima cucerire a lui Samir.

Zâmbetul i s-a preschimbat într-o grimasă.

— Cât de umilitor poate să fie ca amanta soţului tău să vină la tine căutând consolare şi plângându-se că fusese infidel, nu ţie, ci ei?

Am închis ochii. Voiam să uit că acea noapte existase cu adevărat. Parvati a început să străbată încăperea de la un capăt la altul, neliniştită, la fel cum se plimba prin faţa căminului la petrecerea de sărbători. Îşi frământa mâinile. S-a oprit brusc să examineze mozaicul pardoselii, lăsând capul într-o parte.

— Hmm…

S-a întors spre mine şi a dat din cap o dată, ca şi când ar fi aprobat alegerea modelului, apoi a pornit din nou să păşească prin cameră.

— Samir are nevoie să fie iubit. Să fie adulat. Aşa fac bărbaţii de felul lui. Eu înţeleg şi tolerez.

Încerca să mă convingă pe mine sau pe ea însăşi?

— Ce contează însă este că m-ai trădat *tu,* Lakshmi. Am avut încredere în tine. În casa mea. Şi cu soţul meu. M-ai asigurat că nu este nimic între

voi.

A fost doar o noapte. Am rezistat zece ani. Nu am de gând s-o fac din nou. Nimic din ce puteam spune nu ar fi ajutat la ceva.

Parvati s-a oprit în faţa poşetei. A scos din ea o pungă grea şi a aşezat-o pe blatul bufetului. A zornăit, lucru care confirma că era plină cu monede.

— Uite cum facem, a spus ea uitându-se la pungă. Îţi dau comisionul pentru aranjarea căsătoriei. Şi nu oricum, ci în monede de argint.

A ezitat un moment.

— Îl meriţi.

Nu avea de gând să-mi mulţumească.

Cum eu nu m-am întins după bani, a adăugat:

— Zece mii de rupii. Mai mult decât ne-am înţeles.

Mi-a zâmbit şi, pentru o clipă doar, mi-am închipuit că îmi oferea mai mult de atât: scuze, iertare, înţelegere, respect. Am fost surprinsă şi derutată descoperind cât de mult îmi doream să fiu din nou în graţiile ei. M-am gândit la *Pitaji* şi la compatrioţii mei, ce sentimente aveau pentru britanici după dobândirea independenţei. Obişnuiţi să fie servili, se simţeau mai în largul lor revenind la acea atitudine, oricât de umilitoare ar fi fost, iar eu păream acum să simt la fel.

— Şi? am îngăimat.

— Şi eu am să spun tuturor că zvonurile au fost o greşeală. Chiar am să te angajez la loc, cu şedinţe regulate. Am să te ajut să aranjezi mai multe căsătorii şi să capeţi comisioane. Asta vrei, nu-i aşa?

Am tuşit; era prea frumos ca să fie adevărat.

— Şi care este preţul?

— Ai să-l laşi în pace pe Samir. Geeta mi-a povestit despre afacerea în care l-ai băgat – cu pliculeţele alea. Chiar aşa, Lakshmi?

S-a cutremurat de dezgust.

Am simţit fiere amară şi fierbinte în gură. Credea că eu îl convinsesem pe Samir să vândă pliculeţele alea. Habar n-avea că el mă ademenise să vin în Jaipur să le vând.

Mi-am păstrat vocea scăzută.

— Al vorbit cu Samir deci?

Şi-a dres glasul, ca şi când i-ar fi provocat durere. *Nu vorbise cu el.*

M-am uitat la pungă – erau destui bani ca să-i înapoiez lui Samir împrumutul. Puteam să accept condiţiile ei şi, în scurtă vreme, carnetul meu avea să se umple cu numele fostelor cliente. Cei privilegiaţi şi puternici aveau să mă primească din nou în casele lor impozante, să mă invite să mă aşez pe divanele lor şi să beau din ceaiul lor cremos.

Am auzit vocea mamei mele: *reputaţia, odată pierdută, greu mai poate fi recâştigată.* Avea dreptate. După ce angajatorii săi britanici l-au etichetat drept element turbulent din pricina rolului jucat în mişcarea de independenţă, tatăl meu nu şi-a redobândit niciodată reputaţia. Era însemnat pe viaţă.

Şi statutul meu de artist tatuator căutat era compromis pe veci. Chiar dacă Parvati şi-ar respecta promisiunea, scandalul furturilor s-ar ţine după mine ca un miros urât. De cum aş intra în casele lor, doamnele mi-ar urmări fiecare mişcare, gata să mă învinovăţească în momentul în care s-ar rătăci o brăţară sau ar lipsi bani din poşeta lui *MemSahib.* Şi atunci eu ce aş avea de făcut? Să dau fuga la Parvati – de fiecare dată când se întâmpla aşa – să o implor să le convingă de nevinovăţia mea.

Îmi dădeam seama acum că, atâta vreme cât îi eram îndatorată, mă aflam în puterea ei, adică exact acolo unde voia ea să fiu.

Puteam să spun da şi să-mi păstrez afacerea intactă – pătată, dar intactă. La fel ca *Pitaji,* al cărui statut de profesor de şcoală rămăsese intact – chiar dacă ajunsese în Ajar, acel mic cătun uitat de lume.

Cât de înjosit trebuie să se fi simţit în fiecare secundă a fiecărei zile, trebuind să se descurce cu manuale depăşite, fără materialele trebuincioase şi fără şanse de scăpare!

Mi-am îndreptat umerii şi am împins punga înapoi înspre ea.

— Păstrează-ţi banii. Iar eu, în schimb, n-am să le spun doamnelor din Jaipur pe câţi bastarzi ai soţului tău i-am împiedicat să vină pe lume.

Chipul i s-a strâmbat. Într-o clipă a ridicat braţul cu palma deschisă. Înainte să mă poată lovi peste faţă, am prins-o de antebraţ. Privirile ni s-au încleştat. Am văzut-o atunci, în întregime, roşie la faţă, cu ochii umezi şi turbaţi. Trebuie să-şi fi adunat toate puterile ca să se stăpânească în această ultimă jumătate de oră.

— Ai putea chiar să pui deoparte câteva pliculeţe pentru fiii tăi, am adăugat. Sora mea nu a fost prima şi mă îndoiesc că va fi ultima.

I-am împins cu putere antebraţul, îndepărtând-o.

S-a luptat să rămână în picioare. Ochii îi ardeau de ură – şi de ruşine. Rimelul negru i se prelingea pe obraji odată cu lacrimile.

Nasul îi curgea. Într-o parte a gurii avea o pată roz de ruj. Şi-a frecat antebraţul acolo unde mâna mea îi lăsase urme.

Credeam că mai are ceva de spus, dar ea tăcea. Am ascultat ploaia bătând pe acoperiş. Am privit-o ridicând punga cu monede de argint şi dându-i drumul în geantă. Pentru o clipă doar m-am gândit – în mod

absurd – să i-o smulg înapoi (erau zece mii de rupii!).

Apoi Parvati a făcut ceva ce nu o văzusem niciodată făcând: şi-a şters faţa pe *pallu,* fără să-i pese că îşi strică machiajul sau că îşi distruge frumuseţe de sari. Faţa ei era pătată cu negru, roşu şi roz. Privirile i-au căzut asupra ceasului de buzunar, aflat încă pe blatul dulapului. S-a întors să plece.

Ajungând în prag, s-a sprijinit de tocul uşii strecurându-şi picioarele în sandale. Înainte de a pleca s-a uitat la ploaia de afară şi a zis:

— Până la urmă se satură de voi toate.

Am aşteptat, cu toţi muşchii din corp încordaţi. După câteva clipe m-am dus la fereastră. Stătea în mijlocul străzii, şiroind de apă. Îşi uitase umbrela. Sariul, ud leoarcă, i se lipea de formele pline, dezvăluind fiecare rotunjime, fiecare proeminenţă. Cocul i se prăvălise pe spate într-o masă de bucle ude. Nu a băgat de seamă. Nu l-a auzit nici pe *tonga-walla* care s-a oprit să-şi ofere serviciile. Partea din mine care era obişnuită să-i servească pe ceilalţi, să-i mulţumească şi să aducă alinare a dat să alerge după ea cu umbrela. M-am stăpânit. Am privit mai departe cum se îndepărtează clătinându-se şi alunecând pe drum, până când nu s-a mai văzut.

Am rămas mult timp la fereastră. M-am gândit la ce dădusem cu piciorul pentru câteva minute de mânie îndreptăţită. Mă culcasem cu soţul ei. Îi preparasem pliculeţe contraceptive. Nu aveam dreptul să mă cred superioară din punct de vedere moral.

Cu coada ochiului am zărit un poştaş îndreptându-se către casa mea dinspre celălalt capăt al străzii. Venea spre mine, ca un porumbel la cuibul său.

Am alergat la poartă, fără să-mi pese de ploaie. Până să apuce să-mi spună că am o telegramă, i-am smuls-o din mână şi am desfăcut-o.

Era de la Radha.

Scria doar atât: *Vino. Acum. Mătuşica are nevoie de tine.*

Articol VI. PARTEA A PATRA

18

Shimla, India – la poalele Munţilor Himalaya

2 septembrie 1956

— Când închid ochii, nu văd decât sariul mătuşii, din care picură sânge.

Radha plângea cu suspine, cu capul pe umărul meu.

— Doctorul Kumar a spus că pruncul nu mai respira. De mai multe zile. Corpul ei încerca să scape de el, dar ea căuta să-l împiedice.

Am mângâiat-o pe braţ, stând lângă ea pe un pat de spital aflat faţă în faţă cu patul Kantei. Radha se rotunjise, şi nu doar peste mijloc. Avea braţele mai durdulii. Şi faţa îi era mai plină. Cât de diferit arăta faţă de copila care sosise în Jaipur în noiembrie anul trecut!

— Ai făcut foarte bine că l-ai sunat imediat pe doctorul Kumar. Putea să moară de septicemie, am şoptit, apropiindu-mi buzele de părul ei.

Dintr-un braţ al Kantei urcau tuburi până la nişte sticle atârnate cu gura în jos deasupra patului ei. Pântecul bombat pe care mă aşteptam să-l văd, că doar intrase în luna a noua, dispăruse. Ghemuită sub pături, Kanta părea mică şi firavă. Manu dormea într-o altă cameră, pe un pat gol. Condusese toată noaptea ca să ajungem la Shimla.

Radha a început să sughiţe. I-am întins batista mea şi şi-a suflat nasul.

Când mă văzuse sosind, strigase ca un copil: *„Jiji!”* Fără să şovăi, o strânsesem în braţe, atât de tare cât îmi îngăduia pântecul ei rotund. Tremura. „E în regulă. O să fie bine”, am liniştit-o. Doctorul Kumar, care mă condusese la ea, mi-a spus că îi dăduse ceva de calmare când o adusese pe Kanta în noaptea dinainte.

— Locul ăsta mă înspăimântă, spunea sora mea. Toate infirmierele astea cu chipuri serioase şi bonete apretate, care se strigă una pe alta „soră”, deşi nu sunt surori. Copilul meu crede, probabil, că lumea întreagă miroase ca fundul unei sticle de medicamente.

Şi-a tras nasul.

— M-am rugat în fiecare zi la Krishna la Templul Jakhu, *Jiji.* M-am rugat ca bebeluşii noştri să fie botezaţi împreună. Să mănânce prima lor porţie de orez la aceeaşi petrecere. Să împartă aceleaşi jucării. Ştiu că nu trebuia, dar nu m-am putut abţine să-mi imaginez copilaşii crescând împreună.

Radha s-a cuibărit la pieptul meu; lacrimile ei îmi udau sariul.

Despre asta îmi povestea doctorul Kumar în scrisorile sale. Copilul devenise o realitate pentru Radha; despărţirea de el avea să fie insuportabilă. Dar mi-am pus frâu limbii. Nici nu mai ţineam minte de când nu mai avusese Radha atâta nevoie de mine. Nu voiam să se dezlipească de mine.

Ea a scos un sunet de parcă se sufoca şi m-am dat înapoi să văd ce se întâmplă. Se uita la mine cu ochii mari de uimire. Avea gura deschisă, dar nu scotea niciun cuvânt. S-a apucat de burtă şi a scos un ţipăt asurzitor.

La fel ca atunci când l-am întâlnit prima oară, doctorul Kumar a cercetat cu privirea tot felul de lucruri din sala de aşteptare – masa de metal, scaunele din piele, fotografia ştearsă a lui Lady Bradley – înainte s-o oprească asupra mea.

— Trei kilograme, plus sau minus trei sute de grame. Este micuţ, dar perfect sănătos. E băieţel. Radha este bine. Durează puţin să-şi revină după cusături.

Mi-am acoperit gura cu mâinile făcute căuş şi am oftat uşurată. *Era bine! Sora mea mai mică era bine!* Mai-mai să-l îmbrăţişez pe doctorul Kumar. Spre surprinderea mea, am simţit o răbufnire de mândrie şi de mirare: *Radha are un fiu!* De îndată ce mi-a încolţit în minte acest gând, l-am strivit apăsat. Ce era în mintea mea? Copilul ăsta era acum proprietatea palatului!

Am lăsat jos mâinile.

— Unde este acum copilul?

— Îl curăţă infirmierele. După aceea îl vor duce lângă ceilalţi nou-născuţi, aşa cum ai cerut.

Am încuviinţat dând din cap.

— Şi Kanta? Cum se simte?

Şi-a mutat privirea pe o ţesătură de pe peretele din spatele meu, înfăţişând un elefant şi un călăreţ.

— Organele nu au fost compromise. Şi ne ocupăm de infecţie. Există o... nu voiam să-i spun, dar doamna Agarwal a insistat.

Doctorul şi-a privit mâinile.

— Nu va putea să mai aibă copii. Corpul ei a suferit un traumatism major.

Of, Kanta! Mi-am dus o mână la piept ca să-mi liniştesc bătăile inimii.

— Poate că medicamentele dumitale sunt mai bune până la urmă, doctore. Niciuna dintre ierburile mele nu a ajutat-o să păstreze copilul.

— Mă îndoiesc că ar fi putut concepe fără ajutorul dumitale.

O infirmieră a intrat în cameră şi i-a întins doctorului o ceaşcă de ceai. El mi-a oferit-o mie şi a cerut alta.

— Ia-o, doamnă Shastri, te rog. Pari nedormită.

Am acceptat cu recunoştinţă ceaşca de ceai.

— Nu-mi prieşte altitudinea. Şi drumul acela urcând munţii în serpentine. Acum ştiu de ce preferă oamenii trenul.

— Mă bucur că ai reuşit să ajungi cu bine, a spus el privindu-şi vârfurile pantofilor.

Infirmiera a mai adus o ceaşcă aburindă, pe care el a primit-o bucuros. Avea pungi sub ochi; şi el stătuse treaz toată noaptea.

— Vreau să-ţi arăt ceva, a spus doctorul.

M-a condus de-a lungul culoarului până la uşile duble care dădeau spre o grădină. Eram mai aproape de soare aici, în Himalaya; lumina era atât de strălucitoare, că mă dureau ochii. A trebuit să aştept un moment să se acomodeze vederea şi apoi am reuşit, privind doar printre gene, să cuprind cu privirea împrejur trandafirii roz, hibiscusul albastru şi bugainvillea portocalie.

În acea dimineaţă de început de septembrie, mai mulţi pacienţi, înfăşuraţi bine în şaluri, se plimbau pe poteci, ajutaţi de membri ai familiei sau de infirmiere.

Doctorul a făcut un gest cu ceaşca de ceai.

— Cum ţi se pare?

După evenimentele din ultimele douăzeci şi patru de ore, abia puteam să mă ţin pe picioare. Dar vederea grădinii înflorite m-a înviorat puţin.

— E minunată.

— Le face bine pacienţilor, dar cred că poate face mult, mult mai mult.

A trecut peste noi o adiere rece, înfrigurându-mi braţele şi picioarele. Am sorbit ceaiul să mă încălzesc. Doctorul şi-a aşezat ceaşca pe o bancă, şi-a scos halatul alb şi mi l-a aşezat pe umeri. Încă păstra căldura trupului lui şi mirosea a mentă, antiseptic şi limete.

— Aşa cum îţi spuneam în scrisori... am început să înţeleg că remediile pe bază de plante ale populaţiei din Himalaya îşi au locul în medicina modernă. Dacă poţiunile şi cataplasmele preparate în casă nu ar funcţiona... atunci nu le-ar mai folosi.

Vorbea ca şi când i-ar fi venit ideile în rafale scurte şi sacadate.

— Sunt convins că trebuie să învăţăm din metodele lor. *Şi* să practicăm medicina noastră. Amândouă. Am... aş vrea să-mi testez teoria.

A lăsat capul în jos.

— Speram să poţi da o mână de ajutor.

— Cine, eu?

— Ne-ai putea spune ce să plantăm, ce ierburi şi arbuşti – aici, în grădina asta. Acea pulbere de *neem* a avut rezultate atât de bune pe micul meu pacient! I-a curăţat complet pielea... De ce nu am putea creşte aici astfel de plante?

În ochii lui cenuşii, entuziasmul avea sclipiri de fulger.

— Vorbeşti serios?

— Extrem de serios.

Ceaşca de ceai mi-a tremurat în mână, deşi nu ştiam dacă din pricina

nervilor, a oboselii sau a entuziasmului. De ani întregi visam să cultiv o grădină mare de plante medicinale unde să pot planta *tulsi* şi *neem* şi migdali şi muşcate şi castravete amar şi crocus. Până nu demult, mijloacele financiare de a o crea, în curtea propriei mele case, le avusesem la îndemână, şi apoi – brusc – dispăruseră.

— Ai observat, sper, că locuiesc în Jaipur, am spus cu un zâmbet.

— Ne vom consulta prin corespondenţă la fel cum facem acum. Uite ce e, am văzut cum ai… ajutat-o pe doamna Harris. I-a făcut mai bine compresa ta pe bază de plante decât injecţia mea. Pur şi simplu nu reuşesc să-mi scot asta din minte. Şi cataplasma cu muştar care mi-a uşurat tusea… uimitor!

Şi-a mutat greutatea de pe un picior pe altul pe aleea pietruită.

— Mă gândesc că această nouă Indie… în fine, poate că nu este prea pregătită să renunţe la vechile ei obiceiuri. Şi asta ar putea fi un avantaj.

S-a uitat la umărul meu.

— Mai gândeşte-te, oricum, a adăugat, coborându-şi privirea spre ceaşcă. Mărturisesc că voi fi foarte dezamăgit dacă… dacă refuzi.

A fost strigat de o infirmieră cu buze strânse şi scufie albă pe cap. Stătea în cadrul uşilor duble, arătând cu degetul spre ceasul prins la uniformă.

— Pacienţii, s-a scuzat timid doctorul. Poate că am putea continua când îmi termin vizitele…

— O să fiu aici.

— Aş putea să pun să-ţi pregătească un pat în camera Radhei. Trebuie să fii obosită.

I-am mulţumit.

A înclinat din cap şi a pornit spre infirmiera care aştepta, apoi s-a răsucit pe călcâie. A arătat cu degetul spre halat, roşindu-se.

— Ăă, îmi dai voie? a zis. Asta dacă nu cumva ai de gând să faci o intervenţie chirurgicală.

Am râs şi i-am înapoiat halatul. Mirosul lui era acum pe sariul meu şi, reluându-mi plimbarea, mi l-am imaginat alături, explicându-mi planurile pentru grădină.

Radha dormea în patul ei de spital. Mă gândeam cu uimire la această minune de fată, rudă şi în acelaşi timp necunoscută, care venise la mine cu mai puţin de un an în urmă. Simţeam că o cunosc de o viaţă şi totuşi parcă nu o cunoşteam deloc.

La fel ca mai înainte, Kanta stătea întinsă în patul aflat vizavi de al Radhei. Doar că acum era trează, cu privirea aţintită în tavan.

Am căutat în sacoşă sticla cu ulei de lavandă şi mentă şi m-am dus cu ea la patul Kantei. I-am ridicat mâna liberă (cealaltă era legată la un tub de perfuzie), am sărutat-o şi am strâns-o la piept, îmbătrânise cu ani întregi în numai cinci luni. Pielea îi era cenuşie, iar liniile din jurul gurii erau mai proeminente. Părul îşi pierduse luciul, de parcă şi el ar fi fost secat de viaţă.

Mi-am lipit fruntea de a ei şi am rămas aşa.

Ochii ei adânciţi în orbite s-au umplut de lacrimi.

— Am avut atâta grijă! s-a chinuit ea să rostească.

Am pus o picătură de ulei de lavandă şi mentă pe degetul arătător şi l-am plimbat pe pielea de deasupra sprâncenelor şi apoi în jos pe tâmple că

s-o liniştească.

— Ştiu că ai avut.

Nu mai era nimic de adăugat. Pentru Kanta nu mai existau alte şanse.

— M-aş fi bucurat şi dacă ar fi fost fată. De ce n-a fost să fie o fată? Poate atunci ar fi trăit.

Nu ştiu de ce credea asta, sau dacă chiar gândea aşa, dar era îndurerată. Ar fi vrut să rescrie povestea ultimelor două zile, dându-i un final diferit. Toţi ne doream să fi fost posibil.

— Ştiu, am spus. Uite cât de minunată ai fost cu Radha.

Şi-a îngăduit un mic zâmbet.

— Dosarul meu nu e tocmai perfect în privinţa ei. Rătăcirile ei s-au produs când se afla în grija mea.

— Şi a mea. Dar ea te iubeşte la fel de mult ca oricând.

— Şi pe tine te iubeşte, să ştii.

Mi-am înclinat capul într-o parte.

— Nicio scrisoare în cinci luni. Nici măcar una.

— Nu ai venit niciodată să o vezi.

— E prea încăpăţânată.

— Şi tu la fel, draga mea, a replicat ea.

M-am îndreptat de spate. Avea dreptate; aş fi putut să fac eu prima mişcare.

— L-am văzut pe Manu în grădină mai devreme, am zis privind afară pe

fereastră.

— Eu l-am trimis. Nu are rost să stăm trişti împreună.

Ochii ei i-au căutat pe ai mei.

— Era atât de nerăbdător să-şi cunoască copilul.

— Şş!

I-am masat spaţiul dintre sprâncene.

— Manu mi-a spus că Radha a născut un băiat.

Ne-am privit în tăcere.

— Trebuie să fie o minunăţie.

Nu voiam să vorbesc despre el acum. Kanta suferea prea mult. În schimb, am făcut ceva cu totul neobişnuit pentru mine. Am cules câteva şuviţe din părul ei şi mi le-am potrivit peste gură ca pe o mustaţă, ţuguindu-mi exagerat buzele, aşa cum făcea servitorul ei, Baju.

— Doamnă, am zis, imitând cât puteam de bine accentul lui de la ţară. Am fugit! Am furat bani din poşeta soacrei dumitale ca să vin şi eu aici. Rogu-te să nu-i spui. Mă bagă sigur la puşcărie.

A izbutit să zâmbească printre lacrimi şi a pus o mână pe creştetul meu să mă binecuvânteze, gest rezervat de obicei bătrânilor şi sfinţilor.

După ce a adormit Kanta, m-am dus în salonul unde erau nou-născuţii. Băiatul Radhei avea toate degetele, două picioruşe, două braţe.

Era un bebeluş tare frumos. Pielea lui avea o culoare delicioasă: ceai cu frişcă. Avea chiar şi păr, un puf negru care îi acoperea tot capul. I-am mângâiat obrazul mătăsos, mi-am plimbat degetul peste gleznele lui

dolofane.

Simţeam o atracţie magnetică faţă de el. Aveam acelaşi sânge. Aceiaşi ochi de culoarea mării. Poate că avuseserăm aceeaşi familie într-o viaţă anterioară.

— Cum se face că nu ai propriii dumitale copii?

M-am întors şi l-am văzut pe doctorul Kumar, care tocmai intrase în cameră. Nu prea ştiam cum să-i răspund la întrebare.

Se uita la *pallu*-ul sariului meu, cu fruntea străbătută de cute de îngrijorare.

— Scuze, este o impertinenţă să întreb.

M-am uitat în jos la copilaşul adormit. Sub pleoapele roz, ochii lui făceau mişcări mici şi rapide. Sosise pe lume de numai o oră. Nu-mi puteam imagina ce visează. A deschis un pumnişor, apoi l-a strâns la loc, de parcă ar fi strivit un mango.

— Nu am soţ, doctore.

— Deci nu eşti – iartă-mă –, credeam că te numeşti doamna Shastri.

Sunt divorţată. Acum era oficial, dar cuvintele nu îmi ieşeau de pe buze.

— Am fost căsătorită, am spus. Cu mult timp în urmă.

M-am întrebat dacă Jay Kumar ştia de mine şi Samir. Dar când i-am privit faţa, ochii cu colţurile lăsate, mi-am zis că nu. Întrebarea lui fusese suficient de nevinovată.

Am zâmbit.

— Cu siguranţă că dumneata ai o familie.

— Am avut. Adică pe vremea când eram foarte mic.

A întins o mână, cu palma îndreptată spre podea, ca să arate cât de mic.

— Părinţi. Nu şi fraţi. Părinţii mei, în fine, amândoi au murit – accident de maşină – când eram copil…

Halatul lui apretat a foşnit când şi-a scos stetoscopul de la gât şi a înfăşurat cu grijă tubul de cauciuc în jurul părţii metalice.

— Îmi pare rău.

— Ei, e o veşnicie de atunci. Încă purtam pantaloni scurţi. M-a crescut răposata mea mătuşă. Ea m-a ţinut în şcoală.

O asistentă a venit să-i verifice pe micuţii pe care îi avea în grijă. Fiul Radhei se odihnea într-un pătuţ aflat într-un colţ, separat de ceilalţi nou-născuţi. Spre deosebire de restul pătuţurilor, al lui nu avea cartonaşul pe care era scris numele de familie. Dar aşternutul era curat, obrajii lui erau rozalii, somnul – odihnitor. Era evident că se bucura de o îngrijire excelentă.

— Cum ai ajuns la Shimla, doctore?

— La internat. Şcoala de băieţi Bishop Cotton[8]. Apoi Oxford – unde l-am cunoscut pe Samir.

Mi-am dat seama că uitasem să-i trimit lui Samir o telegramă despre copil.

— Ai informat palatul, nu?

---

[8] Mai multe instituţii de învăţământ din India poartă numele lui George Edward Lynch Cotton. Episcop de Calcutta, care a contribuit la organizarea învăţământului în India colonială (n. tr.).

— Am să mă ocup de asta, m-a asigurat el. Nu am găsit timp, până acum, să completez formularele. Zece-douăzeci de pagini – până în cele mai mici detalii. Trebuie să măsurăm fiecare unghiuţă. Şi orice altă parte a corpului.

A râs pe înfundate, aruncându-mi o privire timidă.

Am râs şi eu.

Doctorul şi-a verificat ceasul uitându-se la ceasornicul din perete.

— E timpul să merg la clinică. Vrei să vii cu mine? Sunt nişte oameni pe care aş vrea să-i cunoşti.

— Acum?

— Nu lăsa pe mâine ce poţi face azi. Radha va mai dormi câteva ore.

Fiul Radhei a încercat fără prea multă convingere să orăcăie puţin şi a dat din picioare. Ne-am întors să-l privim.

— Suntem încă de acord că Radha nu va avea contact cu copilul?

Şi-a ridicat mâinile în semn de predare.

— Surorile ştiu. Au primit instrucţiuni în privinţa asta.

Clinica liliputană se afla la primul etaj al spitalului. Pereţii erau vopsiţi într-un verde ca de pastă de dinţi. Jumătate dintre scaune erau ocupate de localnici: femei în bluze ţipătoare, jupoane de culoarea florilor sălbatice din Himalaya, basmale împodobite cu orhidee; bărbaţi îmbrăcaţi în tunică de lână şi haină maro-gălbuie şi purtând pe cap, ca să le ţină de cald, tradiţionala *topa* a muntenilor.

Doctorul Kumar s-a apropiat de infirmiera frumuşică de la recepţie.

— Câţi pacienţi astăzi, soră?

— Paisprezece.

A zâmbit larg, făcând gropiţă în bărbie.

— De două ori mai mulţi ca înainte.

M-a condus într-un birou înghesuit şi mi-a arătat un scaun pe care să stau.

— Cabinetul meu, a zis. Atât cât este.

Pe birou erau împrăştiate vrafuri de hârtii, file pentru reţete, o călimară. Un manual medical era deschis deasupra ultimului număr al revistei *Time.* Pe perete, o fotografie a lui Gandhi-*ji* înconjurat de liderii Congresului Naţional al Indiei. Peisajul din spatele lui Mahatma era unul familiar: Shimla în anotimpul florilor.

Doctorul Kumar s-a aşezat la birou. Ochii au început să-i alerge iar neliniştiţi.

— Am pornit această clinică acum un an. Pentru a oferi servicii triburilor din munţi. Pacienţii vin de pe o rază de câţiva kilometri ca să-şi afle vindecarea la Spitalul Lady Bradley. Cei cu resurse, ca doamna Agarwal. Şi, desigur, ca Radha, ale cărei cheltuieli sunt suportate de palat. Dar nimeni – absolut nimeni – nu s-a pus în slujba oamenilor care trăiesc aici... de secole.

Îndrăznind să îndrepte spre mine o privire timidă, a adăugat:

— Tratamentul dumitale pentru piele recomandat băieţelului. El i-a făcut să vină pe aceşti pacienţi noi. Astăzi avem mai mulţi ca niciodată.

Am zâmbit.

— Îmi acorzi prea mult credit.

A luat o mină serioasă.

— De fapt, cred că nu ţi-am acordat destul.

O infirmieră a băgat capul pe uşă.

— Suntem gata, domnule doctor.

El s-a ridicat de pe scaun.

— Dă-mi voie să-ţi arăt la ce mă refer.

O perdea moale de pânză de sac despărţea sala de aşteptare de sala de consultaţii. Acolo, o infirmieră ajuta o femeie însărcinată să urce pe masă. Doctorul Kumar m-a prezentat drept consultantul lui în terapii naturiste şi i-a pus pacientei întrebări într-un amestec de hindi şi dialect local. Mi-a împărtăşit diagnosticul cazului ei şi, când nu înţelegeam terminologia medicală, îmi explica în termeni uzuali. Aveam şi eu de pus întrebări, pe care el le traducea. Am mai făcut încă cinci consultaţii în acelaşi mod. În patru din cinci cazuri, am putut recomanda un tratament pe bază de plante în locul medicaţiei occidentale.

Pentru femeia însărcinată, care suferea de indigestie severă, am sugerat castravete amar gătit în usturoi. Ulei de *neem* pentru o bunicuţă cu mâinile deformate de artrită; aerel – care se găsea la orice vânzător de legume – amestecat în apă, pentru a calma colicile un bebeluş; napi şi căpşuni pentru un cioban care a preferat recomandările mele de dietă decât să se opereze de guşă.

Ceasul de perete a bătut unsprezece.

Doctorul Kumar s-a uitat la ceasul lui.

— Radha trebuie să se fi trezit deja.

Cât de repede trecuse ultima oră! Fusesem atât de ocupată cu pacienţii încât nici nu mă gândisem la Radha. Sau la copil. Sau la Kanta. Nu simţeam

nici foame, nici sete.

Doctorul a râs înfundat.

— Ţi-a plăcut, nu-i aşa? M-am uitat la dumneata. Te rog, spune-mi că vei lucra cu noi! Doamna Agarwal mi-a spus că ţi-ar prinde bine ceva de lucru...

S-a oprit când a văzut expresia de pe faţa mea.

Kanta îi spusese despre problemele mele! Cum îmi pierdusem afacerea. Că nu mai aveam para chioară. Îi era milă de mine? De asta se ostenise atâta?

Am luat o înfăţişare fermă.

— Doctore, nu caut compătimire.

— Nu, voiam să zic... sugeram doar... Ce încerc să spun este că... ştiinţa dumitale înseamnă foarte mult pentru noi. Vezi ce nevoi avem. Nimeni altcineva nu poate face această muncă la fel de bine. Am căutat. Am nevoie de dumneata.

Şi-a trecut degetele prin păr. Când a lăsat mâna jos, buclele de păr au alunecat în toate direcţiile, la întâmplare.

— Dar eu cunosc doar ierburile din Rajasthan şi Uttar Pradesh. Nu am cunoştinţă despre plantele care cresc aici – la această altitudine şi într-o zonă cu climă aşa de răcoroasă.

Ochii lui mi-au cercetat faţa.

— Mă descurc prost cu explicaţiile, doamnă Shastri. Medicina nu aduce bani frumoşi, dar... va exista remuneraţie. Solicităm deja fonduri. Ceea ce îţi cer este consultanţă profesională. Gândeşte-te la câtă lume ai putea ajuta.

Era adevărat că pacienţii de la clinică fuseseră uşuraţi să afle că nu vor fi nevoiţi să ia medicamente urât mirositoare. Femeia însărcinată îmi atinsese încheietura mâinii drept mulţumire înainte de a pleca. Punând la socoteală şi timpul cât lucrasem cu soacra mea, aveam o experienţă de cincisprezece ani cu plantele medicinale şi cu substanţele naturale, pe care o filtrasem şi o îmbogăţisem. S-ar putea dovedi utilă altora, nu doar doamnelor mele. *(Doamnele mele!* Parcă şi rămăseseră multe!)

Totuşi nu eram pregătită să iau o hotărâre. Trebuia să-mi cântăresc alternativele. Bani aveau să intre de la palat acum, după naşterea bebeluşului, ceea ce îmi oferea un răgaz.

— Pot să mă mai gândesc?

— Doar dacă răspunsul este da, a zis zâmbind doctorul, iar gropiţa din bărbie s-a adâncit.

19

3 septembrie 1956

Bebeluşul avea o zi. Radha se rugase de mine ore întregi înainte să accept să o las să-l vadă.

— Trebuie măcar să-l ungem peste tot cu pastă de lemn de santal, *Jiji,* ca să fim sigure că va fi sănătos, pledase ea.

Eu spusesem nu.

— Venirea pe lume a unui copil trebuie binecuvântată de un *pandit.* Ce zici de o *tikka* pe frunte cu cenuşă?

Din nou spusesem nu.

Acum, Radha stătea pe patul de spital ţinând în braţe copilul de care încercasem cu disperare să o ţin departe. Eram singure; Manu şi Kanta făceau o plimbare prin grădină.

Radha a adulmecat capul bebeluşului, parfumat cu pudră de talc Godrej. I-a ciocănit uşurel cu degetul vârful fiecărui degeţel, micuţ cât un bob de piper. Buzele lui aveau textura netedă a petalelor de crăiţă şi se despărţeau lacome când îşi plimba degetul peste ele. I-a sărutat tălpile goale, colorate într-un trandafiriu prăfuit, şi a examinat zigzagurile de pe suprafaţa lor. Parcă ar fi străbătut mile întregi până să ajungă aici.

— Nu pot să-i dau să sugă măcar?

Am întors privirea. Ştiam că avea sânii umflaţi. Dacă n-aş fi fost în cameră cu ea, l-ar fi pus la sân şi l-ar fi lăsat să i-l golească.

— Ar trebui să se obişnuiască cu biberonul. Aşa îl va hrăni familia adoptivă.

Chiar atunci bebeluşul a deschis ochii şi a încercat să-i ţină deschişi, dar ei s-au rostogolit în orbite şi s-au închis la loc. Radha s-a uitat la mine, cu ochii ei de acuarelă, rotunzi ca bilele de sticlă.

— *Jiji,* sunt albaştri! Are ochii albaştri! Ca ai tăi. Ca ai lui *Maa.* Ne are în el!

Am întors capul şi mi-am dres glasul.

— Eşti sigură că vrei să-l dăm cu *kajal?*

Era singura concesie pe care o făcusem: să-i aplicăm la ochi pasta neagră care ferea de deochi. Era o veche superstiţie, dar Radha credea în ea cu tărie şi presupun că şi eu crezusem pe vremuri.

— Bineînţeles! Trebuie să-l apărăm de *burri nazar.*

Am deschis sufertaşul pe care îl adusesem cu mine şi m-am întins după vasul cu *kajal.* Amestecasem funingine cu pastă de lemn de santal şi ulei de ricin ca să prepar crema fină pe care o foloseau multe femei ca tuş pentru ochi. Mi-am înmuiat degetul mic în pastă. În timp ce ea îl ţinea pe copilaş nemişcat, eu am tras uşor de fiecare pleoapă de jos şi am trasat o linie neagră subţire pe marginea ei. Apoi i-am aplicat câte trei puncte minuscule la tâmple şi alte trei pe talpa fiecărui picior.

— O să se cureţe când îl vor îmbăia infirmierele, am zis eu, înşurubând la loc capacul cutiei de tablă.

— Dar zeii ne-au văzut. Asta înseamnă că va fi în siguranţă.

Degetele grăsune ale bebeluşului ei o strângeau de degetul mare.

— N-ai vrea să-l iei şi tu în braţe?

Îmi ştergeam mâinile pe un prosop şi m-am prefăcut că nu auzisem. Prin fereastra salonului de spital am văzut cerul: bolta argintie, norii plutind pe deasupra, un orizont verde fumuriu de cedri, pini şi rododendroni.

— *Jiji!*

— Este sănătos. Noua lui familie va fi mulţumită.

Gura ei a devenit o linie subţire; răspunsul meu o iritase. Micuţul a dat să-i sugă degetul.

— Abia dacă te-ai uitat la el.

Voia să recunosc că îl iubesc şi eu. Că vedeam în el trăsăturile noastre. Dacă făceam asta, nu puteam să-i mai cer să renunţe la el.

— Îl văd.

— Atunci priveşte-l în braţele mele.

— Nu, am zis eu, luând o figură hotărâtă.

Ne-am privit în tăcere.

— Nu renunţ la el, să ştii.

Poftim?

— Am zis că da doar pentru că am crezut că te vei răzgândi odată ce se naşte copilul...

— Să mă răzgândesc? Nu putem...

— Eu în schimb m-am răzgândit. E copilul *meu.*

Inima îmi bătea atât de repede încât am crezut că o să-mi sară din piept. Doar stabiliserăm acum o grămadă de vreme! Kanta mă asigurase că Radha era de acord să dea copilul spre adopţie.

— Radha, copilul aparţine altcuiva – din punct de vedere legal. Aşa a fost înţelegerea.

— E fiul meu. Este sângele nostru. Chiar ai fi în stare să renunţi la propria ta familie?

O făcusem deja.

— Este un copil pe care altcineva aşteaptă să îl crească! Bebeluşul a căscat, arătându-şi gingiile moi şi roz. Radha l-a mutat pe celălalt braţ. Ochii i s-au îngustat.

— De ce nu recunoşti că urăşti copiii?

Am rămas consternată.

— Cum?

— Am văzut cum te porţi în preajma copiilor – la doamnele tale. Eşti

întotdeauna politicoasă şi plină de complimente. *„Ce copilaş drăguţ, doamnă Seth; îţi seamănă leit. Creşteţi un adevărat Einstein, doamnă Khanna."* Dar apoi te întorci la munca ta fără să le mai arunci o privire. Nu te uiţi niciodată la mămicile care împing cărucioare prin bazar – eu, da. Vreau să văd dacă este fată sau băiat. Dacă are părul drept sau creţ. Tu treci pur şi simplu mai departe. Şi copiii cerşetori de pe străzi. Le dai bani fără să-i priveşti, parcă ar fi fantome. Eu îi văd. Vorbesc cu ei. Sunt oameni şi ei, *Jiji.* Acest copil este o persoană. Este sângele nostru. Uită-te la ochii lui. Sunt ai lui *Maa.* Aceste urechi sunt ale lui *Pitaji.* Lucrul ăsta nu înseamnă nimic pentru tine?

Copilul s-a foit prin somn.

— *Hai Ram!* Şi pentru tine familia înseamnă atât de mult încât ai fi în stare să distrugi şi familia care ţi-a rămas?

Vena de pe tâmplă mi s-a umflat. Am continuat:

— Şi eu sunt familia ta, Radha. Şi eu sunt de un sânge cu tine. Cu mine cum rămâne? Ţi-am purtat de grijă. Am aranjat să mergi la cea mai bună şcoală. Şi tu m-ai răsplătit rămânând însărcinată!

— Nu am făcut-o ca să te rănesc pe tine!

— Am petrecut treisprezece ani clădindu-mi o viaţă. Acum, carnetul meu de programări este gol. Pagină după pagină – nimic.

Bebeluşul se zvârcolea acum, strângând şi desfăcând pumnişorii.

— Dar l-am iubit – îl iubesc pe Ravi, a spus ea, de parcă asta ar fi îndreptat lucrurile.

Am ridicat vocea.

— Iubire? Ăsta nu e unul dintre filmele tale americane în care eroina face ce vrea. Şi tu nu eşti Marilyn Monroe.

Nu mă mai puteam opri.

— De câte ori trebuie să-ţi spun că nu avem posibilităţi să-i oferim acestui copil ceea ce merită? Nu facem parte din echipa de polo şi nici din comitetele de doamne, oricât de mult ţi-ai dori tu. Noi nu ne permitem să ne luăm o zi liberă de la muncă, pe când ei îşi rezervă tururi de o lună prin Europa. Croitori, vânzători de legume, cizmari – toţi se duc la casele *lor,* nu vin la noi. Mi-aş dori să fie altfel. Dar nu este. Nu va fi niciodată.

Mă aprinsesem prea tare.

— Zici că nu mai vrei să fii Piaza-Rea? Ei, atunci defilează cu copilul ăsta prin oraş şi o să fii Piaza-Rea pe veci! Nimeni nu va dori să se apropie de tine sau de el.

Ochii Radhei aruncau scântei, ca bilele cu care se juca Malik, aruncând cu ele în ţărână.

— Te urăsc! Pleacă de lângă mine! a ţipat ea.

Bebeluşul s-a pus pe urlat. Radha a început să-l legene dintr-o parte în alta, dar braţele îi tremurau şi asta îl speria şi mai mult. Se înroşise la faţă.

S-a deschis uşa. A intrat doctorul Kumar, urmat de infirmiera cu faţă acră şi cu ceasul în formă de broşă.

Privirea doctorului s-a plimbat de la mine la Radha, apoi la copil şi din nou la mine.

— E totul în regulă?

Mi-am şters colţul gurii unde mi se adunase un strop de salivă. Nu mă puteam uita la el, pentru că îmi era prea ruşine. Ce îi zisesem surorii mele despre Piaza-Rea era de o cruzime de care nu mă credeam în stare. Mi-am dres glasul.

— Te rog, du copilul de aici.

— Nu! a strigat Radha. Vreau să-i dau să sugă!

Ţipetele bebeluşului erau asurzitoare.

Cu un efort, am trecut la vocea blândă pe care o foloseam întotdeauna cu doamnele mele.

— Domnule doctor, vă rog.

El a oftat. S-a întors încet spre infirmieră şi a dat din cap. Aruncându-mi priviri dezaprobatoare, infirmiera a luat din braţele Radhei copilul, care urla întruna, şi a ieşit repede din cameră.

Doctorul s-a frecat la ochi.

— Radha...

— Domnule doctor, vă implor. Vă rog, lăsaţi-mă să păstrez copilul.

M-am simţit jenată s-o aud rugându-se ca un cerşetor.

— Nu este decizia mea, s-a scuzat el.

— Voi avea grijă de el, promit! Voi găsi eu o cale.

— Sora ta este tutorele tău legal până la majorat. Trebuie să-i respecţi dorinţa.

Radha şi-a acoperit urechile cu mâinile, clătinând din cap.

— E copilul meu! Eu nu am niciun cuvânt de spus?

M-am uitat la doctorul Kumar, care se freca pe bărbie, cu privirea tulburată.

A făcut un pas spre mine şi mi-a atins umărul, lăsând mâna acolo pentru o clipă. Era un gest liniştitor, de parcă mi-ar fi spus să am curaj şi că totul va fi bine până la urmă. Apoi a plecat, închizând încet uşa în urma lui.

Cu faţa udă şi roşie de furie, Radha a izbucnit:

— Tu controlezi totul! Dacă pot să-mi hrănesc propriul copil. Cu cine îmi petrec timpul. Cum vorbesc. Ce mănânc. Va fi veşnic aşa? Când ai să încetezi să-mi conduci viaţa? M-am descurcat singură vreme de treisprezece ani! Treisprezece ani! Fiindcă puteam la fel de bine să fiu singură. *Pitaji*, mereu beat. *Maa,* ca şi când nici nu era acolo. Am găsit o cale să ajung la tine la depărtare de sute de mile! Ştii cât de greu a fost?

S-a uitat în jos la halatul de spital, acum umed de la laptele care îi picura din sâni.

— Vreau o familie, *Jiji.* Este tot ce mi-am dorit vreodată. De aceea am făcut atâta drum să te găsesc. Acest copil e familia mea. Vrea laptele meu. Al văzut cum se uita la mine? Am vorbit cu el tot timpul cât a fost în pântecele meu. Îmi ştie vocea. Mă cunoaşte. Ştiu că are nevoie de mine.

Bineînţeles că o cunoştea. Fusese a lui vreme de opt luni. Înţelegeam asta. Şi, da, sentimentele mele faţă de el erau atât de tandre, atât de puternice, încât am rămas surprinsă. Tocmai de aceea voiam tot ce e mai bun pentru amândoi. Oare Radha nu îşi dădea seama de asta? Cum de nu reuşeam să rostesc măcar o frază care s-o ajute pe sora mea să înţeleagă că tot ce făceam era pentru binele ei? Mă exaspera şi uneori mă intimida, dar aş fi făcut orice ca să-i fac viaţa mai bună, mai uşoară.

Şi-a încrucişat braţele peste piept, dar a regretat imediat: o dureau sânii.

Erau plini cu lapte pentru că nu o lăsasem să alăpteze copilul. Părea că are nevoie de el tot aşa cum avea şi el de ea. Dar eu văzusem lucruri pe care Radha nu le cunoştea: femei disperate care îi cereau soacrei mele să le scape de povară. Acolo unde ea vedea bucurie, eu vedeam greutăţi. Unde vedea iubire, eu vedeam responsabilitate, obligaţii. Nu erau oare două feţe ale aceleiaşi monede? Oare eu însămi nu cunoscusem atât dragostea, cât şi datoria, încântarea, dar şi exasperarea, de când intrase

Radha în viaţa mea?

M-am ridicat în picioare.

— Ţi-am adus ceva.

Am scos două termosuri din sacoşă, am deşurubat capacul unuia dintre ele şi am turnat lichidul aburind în el.

— Bea ăsta. E amar la gust, dar te va ajuta cu durerea de sâni.

A strâmbat din nas.

— Te rog, Radha.

— Ce ai pus înăuntru?

A luat ceaşca din mâna mea şi a adulmecat-o.

— Rădăcină de brusture, frunze de lumânărică, puţină rădăcină de păpădie. Are să reducă inflamaţia.

În timp ce sorbea, mă urmărea turnând lichid fierbinte din celălalt termos într-o ceaşcă. Am înmuiat în el două fâşii de flanel, una câte una, îmbibându-le bine.

— Desfă-ţi halatul.

Şi-a aşezat ceaşca pe noptieră şi şi-a şters ochii cu dosul mâinilor. Şi-a descheiat apoi halatul, dezvelindu-şi sânii. Avea sfârcurile de două ori mai mari decât atunci când sosise la Jaipur. S-a înroşit la faţă de jenă, dar m-am prefăcut că nu observ. I-am aşezat delicat câte o compresă caldă pe fiecare sân.

Radha a scos un oftat şi a închis ochii.

— Ghimbir?

— Şi ulei de muşeţel. Şi flori de gălbenele.

Faţa i s-a destins. A inspirat adânc.

Aşa mă învăţase soacra mea să-mi arăt dragostea. Nu prin cuvinte sau atingeri, ci oferind celuilalt vindecare.

De afară s-a auzit ciripitul unei pitulici şi când ne-am întors am văzut-o zburând prin faţa ferestrei.

— Şi mătuşica are sânii plini de lapte.

Am oftat.

— M-am oferit să-i pun comprese, dar nu le vrea. Vrea să simtă durerea. Cred că este felul ei de a-şi lua rămas-bun de la copilul ei. Va avea sânii tari şi dureroşi încă o bucată de vreme, dar în cele din urmă laptele îi va seca.

I-au izvorât din nou lacrimi în ochi.

— Mă simt atât de vinovată că bebeluşul meu trăieşte.

— Nu e vina ta.

— A venit la Shimla din cauza mea – atât de departe de soţul ei. Şi uite ce s-a întâmplat.

— Spitalul Lady Bradley este mult mai bine echipat decât spitalul din Jaipur. Aerul de aici este mai bun pentru astmul ei. În plus, ea a vrut să fie aici cu tine.

Pitulicea s-a întors împreună cu perechea ei; amândoi s-au aşezat pe un rododendron de lângă fereastră. El stătea de pază în timp ce ea se scărpina pe sub pene cu ciocul.

— Poate să încerce din nou, nu-i aşa?

Cineva tot trebuia să-i spună.

— Doctorul Kumar crede că este prea puţin probabil.

— Of!

Pe când priveam la păsărele, femela s-a întors spre noi. Fie se uita şi ea la noi, fie îşi admira imaginea reflectată în geam.

— Am vrut ca mătuşica să-ţi ia locul ca *jiji* a mea, ştii.

M-a durut să o aud spunând asta, dar nu m-a surprins.

— Dar în ziua când am trimis telegrama, m-am bucurat mai mult ca oricând că eşti sora mea.

Am privit-o în ochi. Nu şi-a întors privirea.

— Ştiam că tu ai să îndrepţi totul.

Mi s-a luat o greutate de pe inimă. Ea se bizuia pe mine să-i fiu alături, chiar şi când era furioasă şi spunea că mă urăşte. I-am netezit cuvertura, asprită de atâta spălat şi călcat. Mâna îi zăcea în poală şi am strâns-o într-a mea. Nu şi-a tras-o din strânsoare.

— Malik ce mai face? m-a întrebat ea.

— E ocupat. Livrează câteva comenzi – tonic pentru păr, chestii de genul ăsta. Vine mereu pe la mine. Crede că am nevoie de companie.

— Şi nu ai?

Am ridicat din umeri. I-am înlocuit compresele încălzite de pe sâni cu altele mai reci. Mi-am dat seama după cum respira că durerea se potolise şi, odată cu ea, şi nevoia de a alăpta.

— Zici că doamnele nu te mai caută pentru henna?

Credeam că îi spusese Kanta.

— Nu au încredere în mine. Sunt încredinţate că fur.

Ea a făcut ochii mari.

— E ridicol! De ce ar crede aşa ceva?

— Clevetitorii.

Minciuni sfruntate.

Am îndepărtat compresele reci. Radha şi-a încheiat halatul, pierdută în gânduri.

M-am uitat dincolo de pat, pe fereastră. Nori întunecaţi alunecau peste discul soarelui, estompând lumina. Îmi vedeam imaginea reflectată în geam. Aveam cearcăne vineţii sub ochi şi cute la colţurile gurii. Luminile de neon din tavan îmi scoteau la iveală câteva şuviţe argintii în păr şi adâncitura unui rid pe frunte. Coloana îmi era uşor curbată. Îmbătrâneam. Mi-am privit mâinile. Nu mai erau netede, pielea arăta ca un drum plin de şleauri, pe sub care venele formau şanţuri şi creste.

Doctorul Kumar a intrat în salon. S-a oprit, şovăind, ca şi când ar fi tulburat un moment de intimitate.

— Toate bune? Radha, cum te simţi? a întrebat, privind spre sora mea.

— Mai bine.

I-a povestit despre compresele cu plante medicinale.

— Eşti o femeie foarte pricepută, doamnă Shastri, a spus el.

Dându-şi seama că mă privea insistent, şi-a îndreptat atenţia către Radha, apoi s-a uitat la patul gol al Kantei şi în cele din urmă la teancul de hârtii pe care le avea în mână.

— Am nevoie de semnătura dumitale.

Ah, da. Formularele oficiale, care certificau naşterea noului prinţ moştenitor. Am dat să le iau, dar m-am simţit nesigură pe picioare şi m-am aşezat la loc.

— Dacă vrei să ne mai dai doar un moment, doctore.

A dat din cap şi a ieşit din cameră.

Radha a zâmbit.

— Ce e aşa de amuzant? am întrebat-o.

— El, a răspuns Radha, arătând cu bărbia spre doctorul Kumar. Mereu spunea că bebeluşul meu va fi un sportiv complet, şi chiar că are nişte picioruşe robuste.

Desigur, Radha se gândise la viitorul copilului ei. Are să fie jucător de crichet. Un aruncător de clasă. Oare o să ceară *kicheri* sau *aloo tikki* la micul dejun? Părul o să-i crească drept, ca al ei, sau creţ ca al tatălui său?

— *Jiji?* a îndrăznit ea. Am putea să mai vedem o dată copilaşul? Promit să nu fac iar o scenă.

Am dat să mă ridic de pe pat, dar Radha m-a apucat de mână cu o forţă care m-a surprins. M-a strâns tare de degete. Avea mâna caldă şi uşor umedă. M-am aşezat la loc.

— *Jiji,* ştiu că apariţia mea te-a luat prin surprindere. Probabil că aveam patru sau cinci ani – amestecam laptele fierbinte pentru iaurt când poştaşul a adus o scrisoare de la tine. *Maa* a aruncat o privire la plic şi l-a aruncat în focul din vatră. Am întrebat de ce nu a deschis-o şi a ridicat din umeri zicând: „E de la cineva care a murit de multă vreme în inima mea." M-am întrebat despre cine vorbeşte. După aceea am început să ascult mai atent la Clevetitoare şi mi-am dat seama că *Maa* se referea la tine. M-am

gândit cât de curajoasă trebuie să fii – şi cât de puternică – să renunţi la tot. Şi apoi te-am cunoscut. Erai întocmai cum mi te imaginasem. Inteligentă. Frumoasă. Amuzantă. Eram mândră. Ştiai să faci atât de multe lucruri. Te-am iubit din momentul în care te-am văzut. Vezi, eu avusesem timp să mă obişnuiesc cu ideea existenţei tale.

Mi s-au umplut ochii de lacrimi. Nimeni nu îmi mai spusese până atunci că mă iubeşte. În fine, ştiam că *Maa* şi *Pitaji* mă iubeau, dar nu era un lucru pe care ei să-l fi rostit în cuvinte. În felul său, mă iubise şi Hari, sau cel puţin aşa credea, dar fusese o iubire egoistă. Voise să fiu proprietatea lui, parte din fiinţa lui. Cât despre Samir, el nu mă iubea; îmi dorea doar trupul.

— Eu vreau copii. Vreau să fiu obosită la sfârşitul zilei fiindcă a trebuit să fierb lapte ca să le fac *kheer* şi să joc şotron cu ei şi să le presar turmeric pe julituri şi să ascult poveştile pe care le-au născocit şi să-i învăţ să citească din *Ramayana* şi să prindă licurici. Şi mă întristează mai mult decât îţi poţi imagina să mă gândesc că nu voi putea niciodată să fac toate astea cu acest copil.

Insistenţa ei mă epuiza. Eram eu prea îngustă la minte? Poate că împreună am putea creşte acel copil frumos. Radha ar putea merge la şcoală în timp ce eu aş avea grijă de băiat. Nu, nu aş putea. Ar trebui să continui să lucrez ca să achit datoria către Samir. Şi acum, că mă gândeam mai bine, nicio şcoală din Jaipur nu ar primi o fată care are un copil. Radha nu ar putea să-şi continue studiile. Cu un copil nelegitim după noi, vom fi nişte paria, excluse din societate, de la toate sărbătorile, nunţile şi înmormântările, refuzându-ni-se chiar şi orice cale de a ne câştiga existenţa. Oamenii nu vor vrea să le fac tatuaje cu henna sau mandale sau să le aranjez căsătorii. Nu am avea ce mânca! Oricum judecam lucrurile, nu era posibil să luăm acasă pruncul Radhei.

M-am uitat pe fereastră. Afară, lumina soarelui se strecura printre nori. Câţiva omidari stacojii se scăldau în havuzul grădinii, cu mişcări scurte şi

nervoase ale capului, scuturându-şi iute penele.

I-am privit pe Kanta şi pe Manu stând pe o bancă în grădina spitalului, cu o pătură de lână pe genunchi. Kanta stătea cu capul pe umărul soţului ei. Avea ochii închişi.

Kanta îşi dorise cu atâta disperare să devină mamă. Şi ar fi fost o mamă minunată. Era bună, amuzantă, generoasă. Îi avea pe Manu, pe soacra ei şi pe Baju ca s-o ajute în casă. Şi îşi putea permite să angajeze o *ayah* la copil. Ah, dacă ar putea să-l ia Kanta acasă pe bebeluşul Radhei! L-ar iubi pe băieţelul ăsta ca şi când ar fi al ei.

Mi-am simţit pulsul accelerându-se.

Ea şi Manu ar fi avut mijloacele, timpul şi energia necesare pentru a-i oferi copilului un cămin bun.

Era absurd să gândesc aşa ceva! Semnasem un contract.

Numai dacă...

Fruntea mi-a fost inundată de broboane de sudoare.

— Radha, am zis în şoaptă.

Dacă rosteam acele cuvinte, nu mai puteam în veci să le retrag. M-am întors cu faţa spre ea.

Mi-am spus că ştiu ce fac. Dacă mergeam pe calea asta şi familia regală descoperea adevărul, riscam să comit, conform legii, o încălcare a contractului, soldată cu penalităţi consistente şi chiar cu închisoare.

Radha trebuie să fi văzut emoţia de pe chipul meu.

— Ce este?

Renunţam la *treizeci de mii de rupii* şi la un viitor sigur pentru Radha!

Dar copilul avea să aibă un cămin mult mai iubitor.

Am făcut semn cu capul spre fereastră. Kanta şi Manu se ridicaseră de pe bancă. Se îndreptau spre celălalt capăt al spitalului, unde era salonul pentru nou-născuţi.

— Kanta nu a apucat să-şi ţină bebeluşul în braţe. De aceea îi place să meargă acolo, ca să-l ţină pe al tău.

Radha a făcut ochii mari şi s-a uitat pe fereastră.

— Îi cântă. Şi lui se pare că îi place, am adăugat.

Radha a zâmbit.

— Născocea tot felul de cântecele caraghioase când bebeluşii se aflau încă în burticile noastre. La fel cum făcea *Pitaji.*

— Dacă ţi-ar creşte Kanta copilul...

M-am uitat la Radha. Inima îmi bătea repede în piept.

— I-ar citi Shakespeare sau *Povestirile despre Krishna?*

Ochii ei scânteiau. I-am luat mâinile în ale mele.

— L-ar hrăni cu dulciuri sau gustări sărate?

Buzele Radhei s-au depărtat.

— Îi place la nebunie *laddu* pregătit de mine, a zis cu voce şoptită.

— Şi nu l-ar hrăni soacra ei şi pe el cu lapte de trandafiri?

Ochii îi erau plini de uimire şi speranţă.

— Până s-ar face trandafiriu.

Am zâmbit şi mi-am lipit fruntea de a ei.

— Nu l-ar iubi Kanta ca pe ochii din cap?

Surioara mea mai mică a încuviinţat dând uşor din cap. M-a prins apoi de mâini.

— Dar, *Jiji,* cum rămâne cu familia care voia să adopte copilul?

— Lasă partea asta în seama mea.

Kanta privea într-un punct aflat dincolo de mine, de parcă devenisem transparentă. M-am întrebat, pentru o clipă, dacă mă auzise.

— Dar, Lakshmi, ce faci cu contractul cu pa...

— Am eu grijă.

Radha încă nu ştia că adopţia o făcea palatul. De acum nici nu aveam să-i spun vreodată.

Vedeam pe faţa Kantei lupta care se dădea înlăuntrul ei: voia să fie adevărat, dar nu-i venea să-şi creadă urechilor.

Cu o înfăţişare uluită, Manu a întrebat-o pe Radha:

— Eşti sigură?

— Ştiu că îl veţi trata ca pe propriul vostru copil.

Radha era convinsă de ce spunea. Doar că eu băgăm de seamă cum strângea în mâini aşternutul şi cum i se albiseră încheieturile degetelor. Până în clipa asta aleseseră alţii pentru ea; acum hotărâse ea singură, luând cea mai grea decizie din viaţa ei tânără.

— Aveai dreptate, mătuşică. Nu pot să am grijă de el – nici în Jaipur, nici în Ajar, nici în Shimla. Dar dumneata poţi, mătuşă. Şi dumneata, unchiule.

În entuziasmul lor, Kanta şi Manu nu îşi puteau ascunde bucuria; răspundeau în acelaşi timp, vorbind unul peste altul. Mi-am apăsat mâinile peste gură, fericită pentru ei.

— Vom avea cea mai mare grijă...

— Deja face parte din familie...

— Ştiu că preferă nucile caju sărate...

— Desigur, vom aştepta până când au să-i crească dinţii...

Dacă aş fi ştiut ce urma să spună Kanta, aş fi oprit-o, i-aş fi spus că se pripeşte – genul de gesturi făcute cu inima, nu cu mintea. Dar Radha deja dădea din cap entuziasmată, acceptând oferta: nu se întorcea la şcoală; urma să rămână cu Kanta, ca să fie doica bebeluşului.

Kanta şi Manu s-au repezit să o îmbrăţişeze pe Radha. Toţi trei râdeau şi plângeau în acelaşi timp, ştergându-şi unul altuia lacrimile de pe obraji.

Doctorul Kumar era aşezat la masa de scris, cu pixul în mână, când am intrat în biroul lui.

— M-am gândit la oferta făcută. Voi colabora cu dumneata pe plan profesional, doctore, în calitate de consultant.

A scăpat stiloul din mână şi a încercat, fără succes, să nu îşi arate încântarea.

— E fantastic! E absolut...

— Dar a intervenit o schimbare de plan.

— Ce schimbare?

Eram pregătită pentru reacţia lui.

— Domnul şi doamna Agarwal vor adopta copilul Radhei.

Acum pe faţă i s-a aşternut nedumerirea.

— Eu nu-nu înţeleg. Palatul...

— Speram să poţi să... Hârtiile pe care le trimiţi către ei...

Şi-a dus mâinile la tâmple şi şi-a coborât privirea spre birou.

— Doamnă Shastri, pot să vă întreb ce anume...

— Trebuie să ştiu nişte motive pentru care palatul ar respinge copilul. Motive medicale.

Ştiam contractul pe de rost, dar el trebuia să ştie terminologia corectă.

Mâinile i-au lunecat de la tâmple până la obraji. Le-a lăsat acolo, cu pielea întinsă, căpătând o înfăţişare de bufon. Brusc, s-a ridicat şi a ocolit masa pentru a verifica uşa biroului, deşi mă asigurasem că o închid după mine.

— Îţi dai seama ce îmi ceri să fac...

— Ceea ce trebuie.

S-a aşezat iar la masa de scris şi şi-a împreunat mâinile. Apoi a luat stiloul şi i-a deşurubat capacul, după care a bătut uşor cu peniţa pe foaia de hârtie din faţa lui, pătându-se pe mână şi murdărind şi ce scrisese înainte.

— Zici că a fost hotărârea Radhei?

— Da.

Privirea i-a poposit asupra raftului cu cărţi din spatele meu.

— Ţi-am spus că s-ar putea întâmpla aşa ceva. Înainte să se nască

bebeluşul, am fi putut anula contractul. Acum e prea târziu.

— Nu ai observat, doctore, că uneori calea greşită se poate dovedi a fi cea bună? Copilului îi va fi mai bine lângă o femeie care îl iubeşte decât într-un palat plin de străini. Familia regală poate adopta un alt copil din casta Kshatriya cu descendenţa potrivită.

Era greu să descifrezi expresia de pe chipul lui Jay Kumar. Ochii lui erau perle cenuşii, cu conturul luminiscent. Şi-a frământat cu dinţii buza de jos, şi-a săltat din scaun trupul deşirat şi a început să păşească în sus şi-n jos prin încăpere, frecându-şi maxilarul cu mâna pătată de cerneală.

— Te rog, doctore.

S-a aşezat la loc, a ridicat scrisoarea pe care o scria şi a observat pata. A răsuflat zgomotos şi a rupt pagina în două. Apoi a căutat prin teancul de hârtii din stânga şi a scos o foaie; am văzut că este un formular purtând sigiliul regal în relief. A deşurubat capacul stiloului, a aruncat o privire fugară în direcţia mea şi a modificat cu atenţie o cifră din formular.

— Ritmul inimii unui nou-născut variază în general între o sută şi o sută douăzeci de bătăi pe minut, a spus el. Totuşi, când inima este mărită, ritmul cardiac este mult mai lent.

A smuls o foaie curată din mapa de scris. Stiloul lui a început să alunece pe hârtie şi a umplut pagina în mai puţin de două minute. A ridicat scrisoarea terminată în mâini, a suflat peste ca să usuce cerneala, apoi mi-a întins-o.

3 septembrie 1956

Stimate domnule doctor Ram,

La 6:20 dimineaţa, pe 2 septembrie 1956, pacienta a cărei îngrijire mi-

aţi încredinţat-o a dat naştere unui băieţel în greutate de 2,8 kilograme. Deşi nu s-au constatat defecte fizice vizibile, statisticile vitale au relevat un ritm cardiac de 84 bpm. Aşa cum bine ştiţi, diagnosticul în astfel de cazuri este acela de cardiomiopatie hipertrofică obstructivă sau hipertrofie septală asimetrică – dacă nu acum, atunci în viitor, când miocardul este compromis.

Eu atribui complicaţia unei naşteri premature, deoarece copilul s-a născut cu trei săptămâni mai devreme. Mi-aş fi dorit să vă dau veşti mai bune. Doamna Shastri se va pune în legătură cu dumneavoastră în vederea rezilierii contractului.

Va rog să transmiteţi cele mai sincere regrete familiei regale. Vă mulţumesc din suflet că mi-aţi încredinţat o sarcină atât de privilegiată şi excepţională.

Cu respect,

Dr. Jay Kumar

Am citit scrisoarea de două ori. Nimeni nu ieşea cu reputaţia ştirbită: nici familia regală, nici doctorul Kumar şi nici soţii Singh. Dar cine avea să plătească acum facturile de spitalizare ale Radhei? M-am grăbit să alung acest gând din minte. Trebuia să iau lucrurile pe rând.

Am mai citit o dată scrisoarea. Abia atunci mi-am dat seama că Jay Kumar îşi rata astfel ocazia de a deveni celebru. Ar fi fost medicul care îl adusese pe lume pe noul prinţ moştenitor de Jaipur.

Am ridicat ochii spre el.

— Îmi pare rău.

— Doamna Agarwal, a răspuns el privindu-mă la rândul lui, va fi o mamă minunată. Cu adevărat minunată.

A împins peste birou către mine scrisoarea şi formularul. Nu mai lipsea decât semnătura mea. Mi-a întins şi stiloul.

20

Jaipur, statul Rajistan, India

15 octombrie 1956

Am rămas în Shimla două săptămâni. La întoarcerea în Jaipur, la sfârşitul lui septembrie, mă simţeam mai fericită şi mai uşoară, aşa cum nu mai fusesem de mult timp. În Shimla lucrasem cu oameni care aveau nevoie de mine, care preţuiau ceea ce aveam de oferit. Locuitorii munţilor îmi primiseră cu aviditate sugestiile, la fel cum primeşte ploaia pământul uscat de arşiţă. Câţiva sosiseră la clinica doctorului Kumar aducând în dar flori sălbatice şi bunătăţi gătite în casă, în semn de mulţumire. Nu mai încercasem o asemenea bucurie dată de tămăduirea celorlalţi din vremea când lucram alături de soacra mea.

Îmi ridicase moralul şi bucuria Kantei şi a lui Manu alături de copilul Radhei. Erau părinţi iubitori, dornici să aibă grijă de primul – şi acum şi singurul – lor copil. Urmărisem să descopăr la Radha semne de gelozie, dar ea părea mulţumită să-şi împartă copilul cu mătuşica şi unchiul. Aveau să revină împreună la Jaipur peste încă o săptămână, iar Radha urma să locuiască la ei.

Au fost de ajuns însă doar câteva zile în Jaipur pentru a mă readuce la realităţile vieţii mele. După treisprezece ani de muncă grea, eram din nou în punctul de unde pornisem, la fel de săracă acum ca la şaptesprezece

ani. Nu aveam să mai căpătăm cele treizeci de mii de rupii din contractul de adopţie. Refuzasem comisionul josnic oferit de Parvati. Nu aveam bani ca să-i plătesc împrumutul lui Samir sau facturile de spitalizare de la Lady Bradley. Sariurile mele se decoloraseră de prea multe spălări; nu erau bani pentru haine noi. Ca să economisesc banii de ricşă, mă duceam pe jos la puţinele mele cliente (unele, precum doamna Patel, rămăseseră fidele).

Aş fi putut să cer bani de la Kanta şi Manu, dar ar fi fost ca şi cum le-aş fi cerut o compensaţie pentru copilul adoptat de prietenii mei. Chiar şi ideea în sine îmi repugna.

Aveam şi alte datorii. Vânzătorul de ulei de *neem* căruia îi datoram câteva sute de rupii a venit să-mi bată la uşă. Acum şase luni i-aş fi spus să se socotească cu Malik. Ieri i-am arătat doar palmele goale. Avea o faţă slabă, de pasăre de pradă, cu ochii prea apropiaţi. A luat seama la casă şi curte, la lucrurile mele ponosite, la bluza subţiată până la urzeală. Era vizibil uimit să constate cât de jos ajunsesem.

Ochii lui mici mă cercetau, zăbovind asupra sânilor, până când am simţit nevoia să-mi încrucişez braţele peste piept.

A smârcâit şi şi-a înghiţit flegma.

— Eşti din alea de pictează cu henna, aşa-i?

Am dat din cap că da.

— Poţi s-o pictezi cu henna pe nevasta mea în schimbul a ce-mi datorezi.

Când am ajuns la el acasă, negustorul mi-a spus că soţia lui aşteaptă în dormitor. În timp ce mă îndreptam într-acolo, m-a prins de braţ.

Am încremenit.

— Vreau să-i pictezi sânii.

M-am uitat lung la el. De pe vremea când locuiam la Agra cu curtezanele nu mi se mai ceruse să pictez cu henna altceva decât mâinile sau picioarele, în afară de pântecul Kantei, şi atunci fusese ideea mea.

Nu prea puteam să-l refuz. Nu aveam altă cale de a plăti ce îi datoram. Am intrat în dormitor, închizând uşa în urma mea. Soţia negustorului, o femeie slabă şi cu pielea întunecată precum coaja nucii de cocos, mă aştepta aşezată pe podea, cu părul acoperit cu *pallu.* De vreme ce eram singure, i-am sugerat că ar putea să-i fie mai comod cu capul descoperit; a zâmbit timid şi a refuzat, ascunzându-şi şi mai mult faţa cu sariul.

M-a surprins când a zis:

— Ai mai slăbit.

Mă văzuse în vremuri mai bune, când cumpăram de la magazinul soţului ei împreună cu Malik.

Încetasem să mai dau explicaţii în legătură cu scăderea în greutate. Când cineva întreba sau făcea o remarcă, pur şi simplu ridicam din umeri. Aproape zilnic, Malik aducea bunătăţi pregătite de bucătarul de la palat, dar luam doar câteva înghiţituri şi apoi îmi pierea pofta de mâncare.

Am îndemnat-o să-şi scoată bluza. Alăptase trei copii şi avea pieptul lăsat. M-am folosit de desenul cu henna ca să ascund cât de multe vergeturi se putea. Terminasem de pictat doar un sân când am auzit scârţâind uşa dormitorului. Cu condeiul în aer, m-am întors şi l-am văzut pe negustorul de ulei stând în prag şi curăţându-şi cu o scobitoare dinţii de jos.

Am ridicat întrebător o sprânceană.

— Vezi-ţi de lucru, a zis el, intrând în cameră.

A închis uşa după el. Soţia lui s-a ascuns mai bine după sari.

— Munca mea cu doamnele este un lucru intim. Ai s-o vezi destul de curând, după ce plec eu.

— Ai uitat că îmi eşti datoare?

Am lăsat ochii în jos şi m-am întors spre soţia lui.

— Ai putea picta un chip? Pe pieptul ei?

L-am ignorat, cufundând condeiul în henna.

— Vopsesc o spirală de muguri tineri, ca să-ţi fie casa veşnic binecuvântată cu noroc.

— Şi alte imagini ar putea face acelaşi lucru.

Şi-a înmuiat glasul într-un fel care mi-a dat fiori reci. Îmi imaginam rânjetul de pe chipul lui.

— Cum ar fi...?

— Faţa ta.

Câtă neobrăzare! Ştia că sunt într-o situaţie disperată, altfel nu ar fi îndrăznit. Insulta nu era însă adresată doar mie, ci şi mamei copiilor săi. Faptul că putea s-o umilească sau s-o facă să se ruşineze nu-l preocupa; doar era proprietatea lui. Mă simţeam scârbită, aşa cum mă simţisem acasă la *kulfi-walla* la începutul săptămânii, când îmi ceruse să-i vopsesc părul cu henna. Bineînţeles că refuzasem. Talentul meu de desenatoare, de care eram atât de mândră, nu valora nimic în ochii oamenilor ca el.

— Ei, ce zici?

Îmi venea să arunc cu ceva în el ca să-l fac să tacă, dar trestia era prea uşoară, iar vasul meu cu henna prea preţios. I-am înfruntat privirea.

— Nu. Înţelegerea a fost să-i pictez sânii.

A tăcut o clipă, rozându-şi scobitoarea. Apoi a zis:

— Prea bine, atunci.

Dar nu a plecat. S-a aşezat pe podea, în spatele meu. M-am mutat în aşa fel încât să nu fiu nevoită să mă uit la el, nici măcar cu coada ochiului. Am continuat să desenez frunze care porneau în spirală în lateral şi în sus de la sfârc, pentru a-i face sânii să pară sumeţiţi.

După câteva minute l-am auzit foşnind. Soţia lui a mişcat puţin capul şi mi-am dat seama după asta că şi ea auzise. M-a cuprins un val de greaţă când mi-am dat seama că mâinile lui bâjbâiau pe sub *dhoti.* Am simţit ruşinea femeii şi mai mult de atât. Duşmănia ei. Faţă de mine, nu de el.

Am lăsat condeiul să cadă pe podea şi am sărit în picioare. Am început în mare grabă să-mi încarc materialele în sacoşă.

M-a prins de braţ. Avea palma caldă după plăcerea pe care şi-o oferise; i-am sucit mâna şi m-am eliberat.

— Nu mă atinge!

Am întins mâna după vasul cu henna.

— Nu ţi-ai terminat treaba!

Am strâns din dinţi.

— Mai degrabă spăl latrine decât să mai calc vreodată în casa asta.

Mi-a smuls vasul cu henna din mâini şi a dat cu el de perete.

— Adică mă fraiereşti?

Pasta a împroşcat podeaua şi pereţii. Soţia lui şi-a smuls sariul de pe faţă şi, pentru o clipă, toţi trei ne-am uitat la stricăciunea produsă.

Vasul lui *Saasuji,* preţioasa mea ulcică pentru pasta de henna, era acum

numai cioburi. Puteam cumpăra altul cu câteva rupii în Bazarul Roz, dar acest vas mă făcea să mă simt aproape de ea chiar şi după ce mă mutasem la o mie de mile distanţă.

Furioasă, l-am lovit cu cotul în coaste şi l-am îmbrâncit în uşă cu toată greutatea mea. Umărul i s-a izbit de cadrul uşii şi a căzut pe podea. Îl lăsasem fără suflare. Înainte să-şi recapete respiraţia, am înşfăcat cât de multe cioburi de lut am putut, le-am aruncat în sacoşă şi am fugit din acea casă.

Am rupt-o la fugă, am traversat strada şi am apucat-o pe prima ulicioară. Un şobolan a ţâşnit de-a lungul ei prin apa tulbure şi fetidă. M-am sprijinit de zidul dărăpănat, m-am aplecat şi am vomitat. Ceaiul lăptos se rotea în băltoaca de culoarea tutunului.

Mi-a venit în minte o străduţă asemănătoare cu asta. Eu, la şaisprezece ani. Eram încă în sat, fugind de un Hari furios şi violent. Vărsând şi maţele din mine.

Şi iată-mă acum, la treizeci de ani, căutând din nou o scăpare. Dar încotro trebuia să mă îndrept?

— *Ji?* Ai păţit ceva?

M-am întors să mă uit.

Lala, fosta servitoare al lui Parvati, mă privea cu îngrijorare. M-a îndepărtat de canalizare, apoi a folosit capătul sariului ca să-mi şteargă un colţ al gurii.

Am apucat-o de încheietura mâinii ca s-o opresc şi m-am şters la gură cu propriul meu *pallu.*

— E greu să scap de apucătura asta, s-a scuzat ea cu un zâmbet, după ce am avut grijă de băieţii lui *MemSahib* atâţia ani.

Faţa ei tuciurie era mai slabă decât mi-o aminteam, cu obrajii scobiţi. Am băgat de seamă că avea sariul peticit.

— Unde te-ai dus după...?

Nu am putut termina întrebarea. Ştiam deja de ce ea şi nepoata ei fuseseră alungate de la familia Singh. Samir mi-o confirmase.

Femeia şi-a trecut limba peste buze.

— Mai întâi la fratele meu. E om mare, constructor, şi e înstărit. Dar a refuzat să ne ţină, pentru că ea era gravidă. În cele din urmă, i-a aranjat o căsătorie.

Mi-am amintit că Naraya aranjase în mare grabă o căsătorie pentru fiica lui însărcinată.

— Pe fratele tău... îl cheamă Naraya?

Ochii i s-au umplut de lacrimi.

— *Hahn.*

S-a şters la ochi cu sariul.

— N-ai să găseşti om mai hain ca el. Şi-a făcut propria fiică curvă, căţea.

Ştiam deja răspunsul, dar a trebuit să întreb:

— Şi domnişorul Ravi...

— Eu l-am crescut, dar l-am şi răsfăţat rău. L-am răsfăţat cu toţii. Era un băieţel tare frumos. I-am spus nepoatei mele că nu e de nasul ei, dar n-a vrut să asculte.

— Ea unde este acum?

Pe obrajii brăzdaţi ai bătrânei au început să se rostogolească lacrimi.

— Noul ei soţ n-a mai primit-o în casă când a aflat că era deja însărcinată. Ea s-a aşezat în curte, *Ji,* şi şi-a dat foc. Au murit amândoi, şi ea, şi copilul.

M-au lăsat picioarele. Aş fi căzut dacă nu m-ar fi sprijinit Lala.

— Auzisem de pliculeţele dumitale. Ar fi putut s-o ajute.

În ziua acea, acum un an, acasă la Parvati. Mi-am amintit cum stătea Lala pe verandă. Simţisem că vrea să-mi vorbească, dar păruse să-şi piardă curajul. Ar fi trebuit s-o caut eu şi s-o întreb de ce are nevoie. Soacra mea aşa ar fi făcut. Cât de tare mă îndepărtasem de principiile ei!

Am privit-o pe Lala. Eu îmi plângeam de milă în vreme ce această femeie îşi dăduse tot ce avea – chiar şi pâinea de la gură – ca să aibă grijă de nepoata ei.

— Şi tu, Lala? Cum...?

— Am încercat la alte doamne, dar *MemSahib* s-a îngrijit să nu mă angajeze nimeni. Acum fac curăţenie prin case. Aici, în cartierul ăsta.

Parvati o distrusese şi pe Lala, ca să-şi apere fiul de scandal.

M-am ridicat, sprijinindu-mă de Lala, ameţită din cauza efortului.

— Aş fi vrut... îmi pare rău...

— Suntem neputincioşi în faţa voinţei lui Dumnezeu, *Ji*.

M-a frecat pe spate, aşa cum ar fi alinat un copil. Soacra mea nu m-ar fi certat nici pentru ce făcusem, nici pentru ce nu făcusem; m-ar fi bătut uşurel pe braţ, compătimitor, aşa cum făcea Lala acum, ceea ce era şi mai rău. Îmi venea să-mi lepăd pielea şi s-o iau de la început.

Am îngăimat din nou cuvinte de regret înainte de a porni spre casă.

Malik m-a ajuns din urmă când mai aveam o milă până în Rajnagar. Duhnea a ţigări.

M-am tras mai departe de el. Duhneam şi eu, a vomă şi a ruşine.

Ţineam într-o mână un ciob din vasul meu pentru henna. Malik s-a uitat la el.

— Te duc acasă, a spus el.

— Nu am bani de ricşă.

— Am eu.

— Nu-mi trebuie banii tăi, am zis, regretând imediat cât de aspru vorbisem. Am picioare.

— Şi eu la fel. Mergem împreună pe jos.

Malik era de multă vreme ajutorul şi prietenul meu. Se ţinuse după mine prin Jaipur, până când, după o vreme, am băgat de seamă. În clipa aceea am dat cu ochii de un copil slăbănog, murdar, desculţ, care mă privea cu ochii atenţi şi limpezi. Ştiam că, dacă aştept suficient de mult, o să vină la mine. Când s-a apropiat, ca să întrebe dacă poate să-mi care sufertaşele, a vorbit cu respect, dar şi cu o încredere care îi contrazicea vârsta şi trupul fraged. I-am întins sufertaşele, aşa cum i-am întins acum sacoşa.

Nu meritam loialitatea lui, aşa cum nu meritasem alinarea pe care Lala încercase să mi-o ofere.

— Tanti şefa!

— Nu mai sunt şefa ta.

— O să fii întotdeauna şefa mea, a răspuns el cu zâmbetul care îi venea atât de uşor pe buze. Pentru că eşti mai deşteaptă decât bucătarul-şef.

A început să meargă cu spatele, ca să mă poată privi.

— I-am spus că pot să-i obţin cele mai dulci nuci caju crude de la negustorii pathani[9] – mai bune decât cele pe care le pune el când face curry de miel – pentru mai puţin decât plăteşte acum. Şi prostul m-a refuzat. Ştii de ce?

Nu i-am răspuns.

— Zice că nu va face afaceri cu musulmani – în afară de mine, desigur! Dar tu eşti mai pricepută în afaceri. Tu n-ai fi dat cu piciorul unui târg mai bun.

M-am oprit din mers.

— Dacă sunt atât de deşteaptă, de ce nu am un chior în buzunar?

— *Arré!* Aici a fost vina mea! Când erai în Shimla, m-am lăudat cu henna ta la *kulfi-walla.*

A scuipat cu silă.

— Şi-a dat cu henna pe păr şi le-a spus tuturor că tu l-ai vopsit! Acum, toată lumea din Jaipur crede că ai pus mâna pe capul lui necurat.

Aşa se explica de ce croitorul şi vânzătorul de legume treceau strada pe partea cealaltă când mă vedeau venind. Şi de ce *doodh-walla* încetase să-mi mai livreze laptele. Când m-am dus să-l întreb pe lăptar dacă uitase, a spus că nu ia bani de la un brahman decăzut. Acum dădeam fuga

---

[9] Pathan, sau pashtun, reprezintă o populaţie musulmană, cu origini iraniene, întâlnită în Pakistan şi Afganistan (n. tr).

săptămânal la un magazin aflat la douăzeci de minute de casă, ascunzându-mi faţa în *pallu* şi încercând să nu atrag atenţia asupra mea, ca un borfaş.

Malik a cules de jos o piatră şi a azvârlit cu ea, strecurându-mi o privire piezişă.

— Nu poţi s-o ţii tot aşa.

Ceva din felul cum mi-a vorbit a retezat toate firele, sau ce-or fi fost, care îmi ţineau fiinţa laolaltă. M-am oprit din mers şi mi-am acoperit gura cu sariul, scoţând un suspin.

Malik şi-a petrecut un braţ în jurul umerilor mei. Am îngăduit gestul.

— Tanti şefa, ştiu că ai muncit din greu. Dar nu erai mai fericită înainte de a clădi casa aia? Afacerea îţi mergea bine. Aveai bani în bancă. Erai liberă să faci ce-ţi plăcea.

— Nu am fost niciodată liberă, Malik. Nu mai mult decât sunt acum.

— Mută-te în altă parte.

— Unde? Şi ca să fac ce?

— Acelaşi lucru pe care îl făceai aici. Poate în Delhi sau Bombay. Vin şi eu cu tine.

— Aici te descurci foarte bine.

— Nu am spus doar că nu-mi place să lucrez pentru proşti, doamnă?

Dragul de Malik! Cât de mult îmi lipsise!

Am scos un oftat lung.

— Nu e uşor s-o iei de la capăt.

Malik părea că îşi pierde răbdarea cu mine; era timpul pentru medicamente mai dure.

— Şi când ţi-a stat ţie asta în cale, tanti şefa? Trebuie să pleci din Jaipur – nu există altă cale. Numai dacă nu te-ai gândit la o soluţie mai bună.

Pântecele şi sânii îmi erau carne vie de cât le frecasem. Fibrele din coji de nucă de cocos şi fărâmele de mangal îmi înţepau subsuorile, interiorul coapselor şi pielea capului. Mi-am îndepărtat resturile de pe piele cu palmele, tresărind de durere, rugându-mă ca pedeapsa să mă facă să mă simt mai puţin întinată. Dar, oricât de tare mă frecam, tot simţeam cum mă atinsese după-amiază mâna negustorului de ulei *neem* pe braţ, îi simţeam răsuflarea pe spate. Şi începeam iar să mă curăţ.

Când am obosit prea tare ca să mai continuu, mi-am masat pielea jupuită de atâta spălat cu ulei de lavandă. Mi-am pus un sari curat, dar zdrenţuit pe poale. În timp ce îmi pieptănam părul încurcat, privirea mi-a poposit pe gaura din împletitura patului, pe care aveam de gând s-o repar – acum deja mai bine de un an? – când iuta începuse să se destrame. Acum se rupsese de-a binelea. Uneori, în timp ce dormeam, piciorul îmi trecea cu totul prin gaură.

Din stradă s-a auzit strigătul unui *sadhu* care cerşea de mâncare. Am pus pieptenele jos şi am înfăşurat în ziar cele câteva *chapati* pe care le adusese Malik cu o zi înainte. Am fugit pe uşă să-i dau mâncarea. Omul sfânt, acoperit într-o cârpă decolorată de culoarea şofranului, aştepta, sprijinit într-un toiag. Renunţase la casa lui şi la confortul material şi se eliberase de ego, lucru pe care eu nu aveam curajul să-l fac.

Când i-am întins ofranda, el a rostit o binecuvântare într-un dialect pe care nu l-am înţeles. Dar nu mi-a luat darul. Stătea şi se uita la mine.

În pupilele ochilor lui am văzut ce vedea el: o tânără femeie, cu şuviţe

de păr umede atârnându-i ca nişte şerpi în jurul umerilor, sariul subţiat. Gâtul şi braţele zgâriate şi sângerând. Mi-am dat seama că îi păream atât de jalnică încât el, care avea atât de puţin, refuza mâncarea pe care i-o oferearn.

I-am îndesat cu bruscheţe pachetul cu *chapati* în mână şi am fugit înapoi, trântind uşa. M-am sprijinit de ea şi am închis ochii, cu inima săltându-mi nebuneşte în piept.

Când respiraţia mi-a revenit la normal, m-am mutat la masa de lucru.

Cu mâinile tremurând, am deschis scrisoarea care sosise cu o zi înainte.

10 octombrie 1956

Dragă doamnă Shastri,

Situaţia noastră actuală este descrisă cel mai bine de domnul Dickens: a fost anotimpul Luminii, a urmat anotimpul Întunericului. Din păcate, migraţia triburilor de munteni şi a turmelor lor către regiunile sudice a dus la suspendarea bruscă a activităţii în clinica noastră locală şi, odată cu aceasta, şi a acordului nostru de consultanţă (cel puţin până la schimbarea anotimpului). Există totuşi lumină în întuneric: posibilitatea de a începe să proiectăm grădina de plante medicinale.

Dacă ar fi să te decizi asupra unei şederi prelungite în Shimla, ai putea să studiezi clima noastră, condiţiile solului şi plantele indigene de aici, să discuţi cu locuitorii oraşului (vei găsi persoane pasionate de plante chiar şi în rândul personalului nostru) şi să elaborezi un plan pentru dezvoltarea Grădinii Tămăduitoare Lady Bradley.

Spune-mi că vei lua în considerare propunerea mea şi mă vei ajuta să mă pun în slujba oamenilor din Shimla. Desigur, intenţionez ca, odată ce soseşti aici, să fac tot ce îmi stă în putinţă ca să te conving să te stabileşti

în frumosul nostru oraş. Nu sunt oare împrejurimile îndeajuns de pitoreşti şi oamenii noştri îndeajuns de ospitalieri?

Fără îndoială, ai de oferit un serviciu valoros doamnelor din Jaipur, dar, dacă e să o cred pe doamna Agarwal, ţi s-au adus nişte acuzaţii greşite şi nedrepte. Dă-mi voie să vorbesc pe şleau. Mândria nu ar trebui să te împiedice să împărţi darul pe care îl ai cu mai multă lume. (Nu ar trebui învinovăţită doamna Agarwal că mi-a dezvăluit situaţia prin care treci; când a plătit cheltuielile de spitalizare ale surorii tale, m-am simţit dator să o întreb cum îţi merge. Dacă nu mi-ar fi povestit, poate că mi-ar fi lipsit curajul să-ţi scriu cu această solicitare.) Avem multe de învăţat de la tine. Munca ta ar putea contribui – şi a contribuit deja – la salvarea multor vieţi şi la alinarea pacienţilor noştri. Oamenii de la munte nu te-au uitat. (Pacienta noastră însărcinată din tribul Gaddi, pe care ai ajutat-o, nu se mai opreşte din laude în legătură cu reţeta ta pe bază de castravete amar. Trebuie să nască de la o zi la alta!)

Eu, unul, sper că vei lua în considerare această invitaţie şi o vei accepta. Aştept cu nerăbdare sosirea ta, atât ca ucenic pasionat şi dornic să înveţe, cât şi ca prieten devotat.

Cu multă stimă şi speranţă

Jay Kumar

Generozitatea Kantei mi-a adus lacrimi în ochi. Ştia că, dacă mi-ar fi spus ce avea de gând să facă, aş fi oprit-o. Facturile medicale ale Radhei erau acum o grijă în minus.

M-am gândit la ce spusese Malik. Îmi sugera, şi nu pentru prima dată, să plec din Jaipur.

Jay Kumar îmi oferea şansa de a vindeca, de a lucra cu oameni care îşi doreau ceea ce aveam de oferit. Care credeau că ştiinţa mea e un lucru

sfânt. Era ocazia de a face ceea ce mă învăţase soacra mea. Prin mine, ea trăia încă. Puteam să o fac mândră încă o dată. Şi să fiu şi eu din nou mândră de mine.

Dar... casa mea! Visasem la ea, muncisem din greu pentru ea, o construisem. Fusesem fericită ştiind că toate deciziile legate de ea îmi aparţineau. Să mă mut însemna că va trebui s-o părăsesc.

Şi totuşi ce îmi adusese mie casa asta în afară de datorii, nelinişte şi nopţi nedormite? Aveam nevoie de ea ca să-mi anunţ sosirea în lumea oamenilor de succes, aşa cum avusesem odată? Succesul era efemer – şi nestatornic –, aşa cum aflasem pe propria piele. Venea. Pleca. Te schimba dinspre exterior, nu dinlăuntru. În adâncul fiinţei mele eram în continuare fata care visa la un destin mai măreţ decât îi era îngăduit. Chiar aveam nevoie de casă pentru a demonstra că am pricepere, talent, ambiţie, inteligenţă? Ce-ar fi dacă...?

Deodată m-am simţit mai uşoară. Era aceeaşi stare de imponderabilitate pe care o simţisem la Shimla. Am răsuflat adânc. Parcă inspiram deja aerul înviorător al culmilor albastre din Himalaya.

Înainte să-mi pierd curajul, am smuls o foaie nouă din carnet.

15 octombrie 1956

Samir,

Cu părere de rău trebuie să părăsesc oraşul care pentru mine a însemnat acasă vreme de unsprezece ani. Te asigur că nu voi pleca fără a-mi achita datoriile. Ca să pot însă să-ţi înapoiez banii împrumutaţi trebuie să-mi vând casa. Agenţii imobiliari detestă să lucreze pentru proprietari de sex femeiesc, aşa că trebuie să te rog să faci tu acest demers pentru mine. În caz, că agreezi ideea, ţi-aş fi recunoscătoare dacă ai scădea împrumutul din preţul de vânzare şi mi-ai trimite restul la adresa de mai jos.

În alte împrejurări, asocierea noastră ar fi putut continua. Dar, după cum se spune: la ce bun să plângi când păsările au mâncat toată ferma?

Plec la Shimla peste o lună. Te rog să-mi comunici hotărârea ta în cursul săptămânii viitoare.

Lakshmi Shastri

c/o Spitalul Lady Bradley

Harrington Estate

Shimla, Himachal Pradesh

Am citit-o de mai multe ori. Mulţumită, am rupt altă foaie şi i-am scris lui Jay Kumar. Apoi am suflat în lampă şi am dormit douăsprezece ore neîntrerupt.

Două zile mai târziu a sosit un curier la uşa mea. Am deschis plicul cu parfum de lavandă.

Lakshmi,

L-ai rugat pe Samir să-ţi vândă casa. Nu are importanţă cum am aflat; am aflat şi gata. În fine, te-ar surprinde să afli că aş prefera să păstrez pardoseala ta cu mozaic mai degrabă decât s-o vând? Alăturat găseşti banii pe casă, mai puţin împrumutul (da, ştiu şi despre asta).

Nu îţi cumpăr bunăvoinţa (suntem chit în privinţa asta), doar recunosc deschis că s-ar putea să nu mai găsim pe cineva cu mâna ta, care să facă din mâinile noastre adevărate minuni.

Parvati

Nu era tocmai un act de iertare. Nicio cale de a cere scuze. Dar a deznodat ceva în mine: un ghem de resentimente, o ranchiună îndelung purtată. Am rămas mult timp cu biletul în mână.

21

20 octombrie 1956

Aveam bani acum. Nu mai aveam nicio scuză pentru a amâna inevitabilul.

Am luat o ricşă până acasă la Kanta.

Îi evitasem pe Kanta, pe Radha şi copilul de la întoarcerea lor din Shimla cu câteva săptămâni în urmă. Îmi era dor de ei. Dar voiam să aibă timp pentru ei ca familie. Şi nu doream ca Radha să simtă că îi stau în cale, încercând să-i gestionez viaţa.

— Lakshmi! Ce surpriză plăcută!

Kanta m-a strâns în braţe. Părea fericită, refăcută. Dispăruseră cearcănele de sub ochi. Obrajii i se rotunjiseră.

— Radha e în camera copilului. Du-te la ea. Trebuie să stau cu *Saasuji* la rugăciuni şi apoi vin şi eu.

Soacra Kantei acceptase copilul ca nepot. Şi, dacă ghicise adevărul despre naşterea lui sau remarcase asemănarea cu Radha, nu zisese nimic: avea nepotul pe care şi-l dorea.

M-am oprit chiar în faţa uşii, care era întredeschisă. Dacă bebeluşul dormea, nu voiam să-l trezesc. Am auzit vocea Radhei dinăuntru.

— „Cum îndrăzneşti să mă batjocoreşti cu prezenţa ta?”, a tunat Kansa, regele cel rău. „De multe ori încercase să-l distrugă pe Krishna şi tot de atâtea ori dăduse greş.”

Am păşit fără zgomot înăuntru. Cu spatele la mine, Radha se legăna în scaunul-balansoar. Ţinea bebeluşul în braţe şi îi citea din cartea *Povestiri despre Krishna,* acum atât de uzată încât paginile fuseseră lipite de cotor cu bandă adezivă.

Kanta şi Manu îi puseseră copilului numele Nikhil. La ceremonie, Kanta a purificat fruntea bebeluşului cu apă înainte de a-l pune în braţe soacrei sale pentru binecuvântarea rituală. Ţinând cont de data şi ora naşterii, preotul declarase că numele bebeluşului ar trebui să înceapă cu N. Cu ochii lui albaştri, Neel ar fi fost alegerea firească pentru un nume, dar Manu a şoptit Nikhil de patru ori la urechea bebeluşului, rezolvând problema.

Copilul a scos un gângurit.

Radha a zis drăgăstos:

— Ei bine, chiar asta a răspuns Krishna!

Şi-a aplecat capul ca să-l sărute pe obraz.

— Nu eşti tu cel mai deştept băieţel?

— Este cu siguranţă la fel de frumos precum Krishna.

Balansoarul s-a oprit brusc şi Radha s-a întors dând cu ochii de mine.

— *Jiji!* Nu te mai furişa aşa în spatele meu!

S-a încruntat.

Într-o mână ţinea biberonul care trebuie să fi ieşit din gura bebeluşului. El a întins degeţelele grăsune, cerându-l înapoi, dar Radha a pus sticla aproape goală în geanta bebeluşului.

Se citea vinovăţie pe faţa ei sau doar mi se părea mie?

— Scuze. Nu voiam să-l trezesc în caz că dormea.

Am luat mânuţa dolofană a bebeluşului în mâna mea şi am scuturat-o uşurel. S-a uitat îndelung la degetele noastre împreunate. Părea bine hrănit, fericit. Purta o rochiţă de bebeluş din pânză de culoare crem.

— Mătuşica nu mi-a spus că vii.

Avea un ton acuzator. După cum mă temeam, credea că am venit în control.

Radha a ridicat bebeluşul pe umăr, unde avea pregătit un prosopel curat, ca să eructeze. Încă mă minunam cum de ştia aceste lucruri, instinctiv, de parcă ar mai fi crescut o mulţime de copii.

— Nu ştia că vin. Eu şi Malik avem vesti mari...

Kanta a intrat grăbită în încăpere.

— Puja s-a terminat! Bun, hai să-l alăptez!

— E aproape adormit.

Radha s-a ridicat de pe scaun, bătându-l pe micuţ pe spate.

Kanta a rămas descumpănită în mijlocul camerei.

— Dar... au trecut ore întregi de când a mâncat. Crezi că e în regulă? Nu este bolnav, nu?

Radha şi-a înclinat capul într-o parte, de parcă ea ar fi fost adultul şi Kanta un copil.

— N-are nimic, mătuşică. Îţi faci prea multe griji.

Ochii Kantei s-au oprit asupra şerveţelului de pe umărul ei.

— Sper că nu i-ai dat biberonul chiar adineauri, nu?

Radha mi-a aruncat o privire înainte de a răspunde.

— Doar puţin. Era agitat.

M-am încruntat în spatele Kantei. Biberonul era aproape gol când am intrat în cameră. De ce minţise oare Radha?

— Dar, Radha, dacă îi dai biberonul prea des, o să-mi sece laptele.

Kanta mi-a aruncat un zâmbet abia schiţat.

— Eu doar... vreau să-l alăptez până la vârsta de un an – şi mai mult, dacă doreşte.

S-a uitat spre Radha.

— Mă face să mă simt mai aproape de el. Ca şi cum aş fi mama lui.

Parcă îi cerea scuze Radhei că voia să alăpteze copilul.

Sora mea mi-a surprins expresia. Obrajii i s-au colorat şi şi-a întors privirea. L-a pus stânjenită pe Niki în îndoitura braţului Kantei.

— Trebuie să spăl scutecele.

A apucat un coş cu scutece murdare şi a ieşit din cameră.

Kanta s-a aşezat în balansoar şi şi-a descheiat nasturii bluzei. A scos un sân mic şi l-a îndreptat spre gura copilului, dar acesta şi-a întors capul. A încercat încă o dată şi încă o dată, dar el nu era interesat, după ce se săturase trăgând din biberon. Pe faţa ei s-a aşternut dezamăgirea. A ridicat bebeluşul la umăr şi l-a bătut uşurel pe spate, în timp ce lacrimile îi izvorau din ochi.

— Kanta, ce este?

A căpătat dintr-o dată o expresie rătăcită.

— Nu ştiu să fiu mamă. Vreau, zău că vreau, dar... Radha pare să ştie mult mai multe. Cum şi când să-l hrănească. Când să-l pună la somn. Se

pare că e o mamă mai bună pentru că, în fine, ea l-a născut.

A încercat să râdă, dar a ieşit ca un scârţâit.

— Auzi şi tu ce zic! Sunt atât de norocoasă că am de îngrijit acest bebeluş minunat!

I-a sărutat braţul durduliu.

— Simţi că... am început eu cu grijă. Este prezenţa Radhei...?

Kanta a clătinat ferm din cap.

— *Nahee-nahee.* Sunt sigură că nu e decât... Sunt o caraghioasă! Am văzut ce li se întâmplă femeilor după naştere. Stările emoţionale sunt foarte puternice.

S-a ridicat de pe scaun şi a aşezat încetişor copilul, acum adormit, în pătuţul lui. A afişat o veselie falsă în timp ce-şi încheia bluza.

— Bem un ceai?

Am ieşit uşurel din camera copilului.

Stând la ceai şi prăjiturele, le-am povestit Kantei şi lui Manu despre Shimla. Kanta a bătut din palme. Manu m-a felicitat. S-au interesat despre ce urma să fac la spitalul Lady Bradley şi la clinica doctorului Kumar şi au reacţionat asigurându-mă că voi avea parte de reuşită. Dacă nu ar fi fost Kanta, le-am spus, nu aş fi cunoscut niciodată Shimla şi nu m-aş fi îndrăgostit de munţii săi maiestuoşi şi de oamenii primitori.

După o oră m-am scuzat şi m-am dus să-i dau vestea Radhei. Aveam senzaţia că mă evită în mod deliberat. Am găsit-o în curtea din spate, întinzând scutece la uscat.

Când i-am spus că eu şi Malik plecăm la Shimla în două săptămâni şi că Parvati Singh cumpărase casa din Rajnagar, a rămas uluită. Braţele ei, care tocmai prindeau un scutec ud pe sârmă, au încremenit în aer.

Reacţia ei m-a surprins; credeam că va fi încântată să mă ştie plecată atât de departe.

— Ştii că a venit timpul să plec din Jaipur, am spus cu blândeţe. Nu mai pot face tatuaje cu henna aici şi sunt gata să încerc altceva.

— Dar... o să te mai văd vreodată?

M-a fulgerat gândul că, după tot ce se întâmplase – nenorocirea cu *Pitaji,* moartea lui *Maa* şi trădarea lui Ravi – ar putea să creadă că o părăsesc şi eu. Am strâns-o de braţ şi am zâmbit.

— Oricând ai să vrei. Îţi trimit bilet de tren. Vino ori de câte ori doreşti. Desigur, Malik va fi ocupat cu şcoala, aşa că s-ar putea să te simţi puţin singură.

Radha mi-a aruncat o privire circumspectă.

— Malik? La şcoală?

— A pierdut foarte mult, dar nu-l mai las să se fofileze. Va merge la Şcoala de băieţi Bishop Cotton.

Am adăugat apoi, şuşotind în glumă:

— A început să exerseze purtatul pantofilor.

Credeam că vom râde împreună, dar ea era pierdută în gânduri. M-am uitat în coşul cu scutece spălate şi am scos unul.

— Trebuie să fie greu să-l vezi pe Niki în fiecare zi şi să ştii cât de mult îşi doreşte Kanta să simtă că este mama lui.

Pe sârmă atârna o pungă plină cu cleştişori de lemn. Am scos două.

— Pierderea copilului a fost atât de grea pentru ea. A mai pierdut două sarcini înainte. Pare mult mai puţin sigură pe ea. Nu mai e Kanta cea plină de viaţă de pe vremuri.

Am atârnat scutecul pe sârmă.

— Probabil că îşi face griji că Niki te iubeşte mai mult pe tine. Iar tu te descurci aşa de bine cu el, aşa de firesc. Dacă nu ai fi aici – bineînţeles că eşti aici, dar dacă nu ai fi –, crezi că bebeluşul s-ar putea obişnui să fie doar cu Kanta?

M-am uitat la sora mea. Îşi frământa cu dinţii buza de jos. Cu Radha nu puteam decât să conduc discuţia într-o direcţie şi să fac sugestii. Era încăpăţânată şi prefera să fie propriul ei sfătuitor. Măcar atâta lucru învăţasem despre ea.

Am întins mâna după alt scutec.

— Ştiu de o *ayah* minunată, care are nevoie de o slujbă. A fost la o altă familie, dar nu mai au nevoie de ea. Lala este blândă. Iubeşte copiii. L-ar iubi pe Niki ca pe copilul ei.

M-am oprit.

— Asta, desigur, dacă te hotărăşti să vii cu noi la Shimla.

I-am pus mâna pe umăr.

— Tu hotărăşti.

M-a privit scurt şi ceva a licărit în ochii ei.

Am continuat să vorbesc.

— Malik ar fi în al nouălea cer, desigur. Va avea nevoie de ajutor la

teme. Dacă ai merge la şcoală acolo, l-ai putea ajuta. Şi, desigur, şi doctorul Kumar ar fi încântat. Îi e dor de conversaţiile voastre despre poezie, am adăugat râzând.

Radha era tăcută. Dar mi-am dat seama după cum îşi ţuguia buzele că se gândea la propunerea mea.

Două săptămâni mai târziu, casa din Rajnagar era goală. Cei de la firma de mutări ne luaseră cuierele grele pentru a fi expediate la Shimla. Malik îi dăruise patul meu cu împletitura lăsară unuia dintre prietenii lui, al cărui tată lucra cu iută. Ne rămâneau doar cele trei sacoşe de plastic pe care urma să le luăm cu noi în tren.

Mâine-dimineaţă, Malik avea să mă ia cu o *tonga* ca să mergem la gară. Dar în seara asta voiam să-mi iau rămas-bun de la casa mea. Am aprins lămpi pe lângă pereţi, ca să pot admira mozaicul de pe pardoseala mea pentru ultima oară. Dădeam ocol încăperii, gândindu-mă la orele pe care le petrecusem concepând modelul. Florile de şofran, simbolizând sterilitatea mea. Leul Ashoka: semnul ambiţiei Indiei şi al propriei mele ambiţii. Numele meu, cu litere de mână, ascuns într-un coş cu plante de leac. Şi numele soacrei mele, ca mulţumire pentru tot ce mă învăţase.

Am simţit că îmi recapăt buna dispoziţie. Lăsam harta vieţii mele aici, în Jaipur. Lăsam în urmă o sută de mii de linii trasate cu henna. Nu mă voi mai numi tatuatoare cu henna, ci voi spune oricui mă va întreba: aduc tămăduire şi alinare. Reîntregesc. Voi lăsa în urmă scuzele inutile pentru nesupunerea mea. Voi lăsa în urmă dorinţa de a-mi rescrie trecutul.

Priceperea mea, setea de a învăţa, dorinţa de a avea o viaţă pe care să o pot numi a mea – acestea erau lucruri pe care le luam cu mine. Erau o parte din fiinţa mea, aşa cum erau oasele, sângele, respiraţia.

Am înconjurat a doua oară încăperea, apoi a treia oară, mişcându-mă

tot mai repede. Mi-a răsunat sub tâmple ritmul unui kathak, *Tam-tam – Ta-ta-tam,* cadenţele străvechi ale unui dans care celebra uciderea demonului Tripuraasur.

Tam-ta-tam – Ta-tam – Tam-ta-tam.

Dansam, împreunându-mi mâinile în formă de lotus şi fluturând din braţe ca şi când ar fi fost mişcările unor peşti, aşa cum văzusem la Hazi şi Nasreen în Agra. Ce ar spune ele dacă m-ar vedea acum? Mi le-am imaginat, una bătând din palme cu poftă, rotindu-şi şoldurile plinuţe, cealaltă chicotind: „Mai bine lasă dansul în seama noastră, a profesionistelor, Lakshmi!”

Am izbucnit în râs.

Tam-tam – ta-ta-tam.

Tălpile mele loveau pardoseala din mozaic, dansând pe ritmul tobelor *tabla* auzite doar de mine. Dacă nu ar fi fost *saas,* nu aş fi putut să mă descurc singură, nu aş fi cutezat nicicând să mă stabilesc în Agra, nu mi-aş fi construit niciodată casa.

Tam-tam – Tam-ta-tam.

M-a cuprins deodată sentimentul că plutesc, că urmăresc cu privirea norii alergând pe cerul nesfârşit al Jaipurului. M-am rotit mai repede. Inima mea alerga şi ea nebuneşte.

Tam-tam – ta-ta-tam.

De o sută de ori m-am rotit – către un sfârşit şi o renaştere.

Tam-tam – ta-ta-tam.

Uşa de la intrare s-a deschis brusc şi o rafală de aer rece a năvălit înăuntru.

M-am oprit. Abia mai suflam, coşul pieptului urca şi cobora, sudoarea mi se adunase în adâncitura gâtului.

Sora mea stătea în prag, strângând o boccea în braţe. Era plapuma pe care o făcusem pentru Nikhil.

— Radha?

Ea a săltat bocceaua spre umăr. Buzele îi tremurau.

— Ştiu că mătuşica îl iubeşte pe Niki. Ştiu că aşa e.

A bătut uşurel cu palma plăpumioara. Răsufla sacadat.

— Dar eu nu vreau să-l iubească. Ştiu că este bună cu Niki, dar de fiecare dată când se apropie de el, îmi vine s-o împing şi să-i zic: „E al meu!”

A tras aer adânc în piept – vorbise prea precipitat.

— Radha...

— Îi sunt recunoscătoare că m-a ţinut lângă copilul meu. Dar... vreau să-l împiedic să o iubească. Ştiu că sună oribil, dar e adevărat. De ce ei să-i fie îngăduit să-mi crească copilul când mie mi se interzice?

Sângele îmi zvâcnea în tâmple.

— Ce-ai făcut?

Acum se legăna înainte şi înapoi, strângând plapuma la piept – prea strâns.

— O urăsc pentru asta. Nu vreau, dar aşa e.

A scos un geamăt dureros.

— Şi vreau s-o urască şi Niki. Ştiu cât de groaznic sună asta. Ştiu ca sunt

egoistă. Dar nu mă pot abţine!

Braţele i-au căzut neputincioase. Plăpumioara i-a alunecat din mâini, căzând pe podea.

— Nu! am strigat şi m-am azvârlit înainte să o prind.

Plăpumioara s-a desfăcut. La picioarele mele au căzut nişte botoşei galbeni.

Zdrăngăneaua de argint a lui Nikhil s-a rostogolit pe marmura podelei şi s-a lovit de perete.

Cartea pe care Radha o adusese din Ajar, cea cu povestirile despre Krishna, s-a rupt în două când a căzut pe podea.

Nimic altceva.

Radha a strâns tare pleoapele.

— *Jiji*...

Îi venea greu să rostească cuvintele.

— Trebuie să-mi părăsesc copilul.

A rămas cu gura deschisă, dând drumul suspinelor pe care le înfrânase.

Am alergat la ea. Sora mea s-a agăţat strâns de mine şi am simţit cât de aprigă îi era suferinţa. Am legănat-o, aşa cum îşi legăna ea copilul.

— Am fost atât de nerecunoscătoare. Nu am făcut decât să aduc necazuri.

A continuat, plângând cu sughiţuri:

— Clevetitoarele aveau dreptate. Am să fiu întotdeauna o Piază-rea.

Mi-am tras capul înapoi ca să o privesc. I-am ridicat bărbia.

— Ba nu, Radha. Nu ai fost niciodată Piază-rea. Şi nici n-ai să fii. Îmi pare rău că am spus aşa ceva despre tine. Ai adus atât noroc în viaţa mea, în viaţa noastră! Dacă nu erai tu, crezi că mai plecam acum la Shimla, să-mi construiesc grădina mea tămăduitoare, să lucrez alături de doctorul Kumar? Cum aş fi făcut toate astea fără tine?

A clipit des din genele umede.

— De ani întregi sunt în slujba unor femei care aveau nevoie de mine doar ca să le fac să se *simtă* mai bine. În Shimla, mă voi pune în slujba unor oameni care vor să-i *fac* bine. Pentru că se află cu adevărat în suferinţă. Aceia sunt oamenii cu care m-a învăţat soacra mea să lucrez. Au nevoie de mine. Şi eu vreau să fiu alături de ei. I-am netezit părul.

— Şi uite numai cum m-ai ajutat să creez o familie! Malik. Kanta şi Manu. Şi Nikhil. Şi, desigur, tu. Tu, Radha, *gopi* cea înţeleaptă a lui Krishna.

Ce minune că mă găsise, că o găsisem!

— Deci *Rundo Rani, burri sayani*... vii la Shimla cu noi?

Radha a ridicat ochii spre mine. După un timp, a încuviinţat dând din cap.

În clipele de tăcere care au urmat am auzit un lătrat, tropotul unei *tonga,* nişte ciori bătând din aripi în copaci.

Când, în sfârşit, m-a eliberat din strânsoare, am sărutat-o în creştetul capului.

— Îţi vom lua lucrurile de la Kanta de dimineaţă.

I-am şters fata cu sariul.

— Vino cu mine. Am nişte *aloo gobi subji* care ne aşteaptă. Nu ştiu de

ce întotdeauna e mult mai gustos noaptea.

A doua zi de dimineaţă, în timp ce eu măturam casa din Rajnagar, Malik şi Radha au urcat sacoşele în *tonga* care aştepta. În drum spre gară urma să trecem pe la Kanta să ne luăm rămas-bun.

Am dat roată încăperii pentru ultima oară. Am atins pereţii. Mi-am plimbat degetele peste mozaic.

Viaţa mea de tatuatoare cu henna se încheiase. Nu aveam să mai pictez niciodată mâinile doamnelor din Jaipur.

Am scos ceasul de buzunar de la betelia juponului, mi-am trecut degetul mare peste perlele albe şi netede care alcătuiau iniţiala L.

Am pus ceasul pe blatul bufetului, am ieşit şi am închis uşa în urma mea.

22

Gara Jaipur

4 noiembrie 1956

Peroanele gării din Jaipur erau înţesate de călători, negustori care vindeau alune condimentate, lustragii, cerşetori fără dinţi şi câini vagabonzi care adulmecau resturi de mâncare aruncate pe jos. Chiar şi după ce un tren se punea în mişcare, oamenii continuau să urce, cerând să li se întindă o mână, în timp ce bagajele erau urcate la bord de pasageri binevoitori care stăteau ei înşişi agăţaţi de uşi pe ambele părţi ale

vagoanelor. Era un miracol că garniturile mai reuşeau să se urnească din loc.

Trenul nostru trebuia să plece în zece minute. Cu banii din vânzarea casei, îmi îngăduisem luxul unui compartiment la clasa întâi numai pentru noi. Înăuntru, Malik şi Radha sporovăiau entuziasmaţi.

Am ieşit pe culoar, chiar în faţa compartimentului nostru; şirul de ferestre dădea spre peronul unde hamali înfăşuraţi în fulare cărau bagaje în şi din trenuri. Soţi cu un aer plin de importanţă, îmbrăcaţi cu veste de lână şi urmaţi de neveste şi copii, strigau către cărăuşi să fie atenţi. Familiile cu bilete la clasa întâi veneau către capătul trenului unde ne aflam şi noi. Cei mai mulţi se îndreptau însă spre locuri la clasa a doua. Aceia care nu-şi puteau permite hamali îşi îndesau sacoşele desperecheate în vagoanele de clasa a treia, strigând la toată lumea să facă loc. Mai mulţi *chai-walla* umblau în sus şi în jos pe peron, vânzând pahare cu ceai pe geamurile vagoanelor. Stând cu ochii pe tabelul unde se afişau plecările, mulţi bărbaţi mâncau în grabă *chappati* şi *subji* cu curry din sufertaşe pregătite de soţii, mame, surori, mătuşi sau prietene.

Gândul m-a purtat în trecut, la ziua când am zărit întâia oară oraşul Jaipur, la vârsta de douăzeci de ani – după prima mea călătorie cu trenul. Cât de emoţionant fusese totul! Promisiunea unei vieţi noi. Grijile şi speranţa ca totul să meargă bine. Şi a mers. Ajunsesem în acest oraş fără nimic altceva decât talentul meu la desen şi lucrurile învăţate de la soacra mea. Ajutasem femeile să-şi împlinească dorinţele – fie să capete ceva, fie să se lipsească de ceva – astfel încât să-şi poată continua viaţa. Acum, Jay Kumar îmi dădea şansa să mă reinventez, să-mi folosesc cunoştinţele pentru a tămădui tineri şi bătrâni, bolnavi şi infirmi, oameni sărmani şi care aveau nevoie de alinare.

Erau mulţi cei care mă ajutaseră în călătoria mea. Soacra mea. Hazi şi Nasreen. Samir. Kanta. Maharani Indira şi Maharani Latika. Doamna Sharma. Chiar şi Parvati.

Nu îmi va fi dor de Jaipur – fiecare oraş avea farmecul său –, dar oare îmi va lipsi Samir?

Trebuia să recunosc că mă gândeam încă la el: cât de plăcut fusese să fim parteneri de afaceri, de câte ori făcuserăm haz împreună, momentele în care legătura dintre noi părea adevărată şi puternică, acea singură noapte de amor.

Erau lucruri pe care nu le mai admiram la el la fel ca odinioară, dar făcuse parte din viaţa mea atât de multă vreme! Să strivesc acele amintiri era ca şi cum m-aş fi prefăcut că o treime din viaţa mea pur şi simplu nu a existat.

Dacă nu îl întâlneam, acum poate că eram tot în Agra, lucrând cu curtezanele, adăpostită în casele de toleranţă. Fără legăturile lui, cine ştie dacă aş fi putut să-mi făuresc o afacere ca tatuatoare cu henna? Dacă nu m-ar fi prezentat lui Parvati, poate că nu aş fi ajuns niciodată să fiu invitată la palatul reginelor. Să-mi servească ceai însăşi Înălţimea-Sa.

Mi-a distras atenţia agitaţia stârnită pe peron, unde marea de călători s-a despărţit făcând loc unui personaj corpolent, îmbrăcat în uniforma de la palat. Purta brâul şi turbanul roşu al personalului reginelor. Ducea o cutie mare învelită în satin. Sub braţul stâng ţinea un covoraş rulat într-un sul subţire. Ignorând privirile şi vocile deodată scăzute ale oamenilor de pe peron, bărbatul consulta o bucată de hârtie şi privea în sus la fiecare vagon pe lângă care trecea.

L-am strigat pe Malik să vină la fereastră şi am arătat cu bărbia spre peron.

Malik şi-a întins gâtul să se uite afară. A zâmbit larg şi a făcut semn cu mâna:

— *Chef!*

Bucătarul-şef al palatului s-a întors în direcţia de unde venea vocea lui Malik. Faţa i s-a destins într-un zâmbet cald. Malik a dat fuga la uşa vagonului să-l întâmpine. I-am urmărit schimbând saluturi, un *salaam* din partea lui Malik, căruia bărbatul i-a răspuns cu un *namaste.* Apoi i-a înmânat lui Malik pachetele şi un plic din buzunarul jachetei. Au mai stat de vorbă câteva minute înainte ca bucătarul să-şi ia rămas-bun.

Încărcat cu pachetele primite, Malik a străbătut radios culoarul vagonului. Mi-a dat un plic greu, de culoare crem, cu numele meu pe el. Am rupt sigiliul palatului, am despăturit coala şi am citit cu voce tare:

Draga mea doamnă Shastri,

Tânărul tău prieten i-a răpit inima lui Madho Singh. Pasărea aia nu mai zice altceva decât rabri şi Malik, Malik şi rabri. A început să ceară Roşu şi alb, ceea ce mă face să cred s-a apucat şi de fumat.

Aşa ceva eu nu tolerez. Mai mult, refuză să mai înveţe limba franceză (bonjour *şi* bon voyage *constituie întreg repertoriul lui) şi, deoarece acum îmi petrec tot timpul la Paris, aceasta reprezintă o problemă. Aşa că trebuie să-i spun adieu minunatei mele zburătoare şi să întreb dacă vrei să fii atât de amabilă să i-l dăruieşti lui Malik din partea mea. Sunt sigură că Madho Singh va fi mai fericit cu el decât în cavoul care este salonul meu de la palat.*

Cei doi fac o pereche straşnică, nu eşti de acord?

Prietena şi admiratoarea ta,

Maharani Indira Man Singh

P.S.: Covoraşul este preferatul lui Madho Singh. Fără el i s-ar face dor de acasă.

Intrând în compartiment, Malik a ridicat învelitoarea de satin a coliviei. Madho Singh a început să sară de la un capăt la altul al stinghiei aşezate

înăuntru. A strigat: „*Namaste! Bonjour!* Bine aţi venit!" şi a scos un fluierat. Malik a răspuns şi el cu un fluierat. Radha, care acum făcea cunoştinţă cu Madho Singh, a râs încântată.

Am surâs şi eu către familia mea.

Şuieratul strident al trenului mi-a străpuns auzul, anunţând plecarea noastră. Am aruncat o ultimă privire pe fereastră. În mijlocul peronului pe care oamenii mişunau ca furnicile, un bărbat stătea nemişcat ca o statuie.

Ochii lui erau aţintiţi asupra mea. Purta o cămaşă albă ca laptele şi *dhoti.* Se bărbierise şi îşi tunsese părul. Arăta... frumos.

Trăisem alături de Hari numai doi ani, dar el trăise în mintea mea jumătate din viaţa mea. Rând pe rând, simţisem faţă de el teamă, indiferenţă, apoi dispreţ, multă ură sau chiar milă. Niciodată însă nu îl crezusem în stare să se schimbe. Dar, dacă eu puteam să mă schimb, el de ce n-ar putea?

Încet-încet, locomotiva a început să tragă după ea povara cea grea. Roţile ei pufăiau şi gemeau, gemeau şi pufăiau. Pasagerii ajunşi în ultimul moment s-au aruncat cu bagaje cu tot în vagoane. Vânzătorii de ceai au adunat paharele goale de la muşterii.

Hari şi-a împreunat mâinile într-un *namaste* şi le-a ridicat în dreptul feţei. Zâmbetul lui era lipsit de reproş sau mânie. Pentru prima dată de când îl cunoşteam, părea împăcat.

I-am întors salutul.

Trenul a luat viteză. Hari a deschis gura şi buzele i s-au mişcat, dar nu am reuşit să aud decât ţipătul roţilor.

Articol VII. Epilog

Shimla, la poalele Munţilor Himalaya, India

5 noiembrie 1956

— Ăsta a fost ultimul tunel, tanti şefa!

Malik cercetase o hartă feroviară şi număra fiecare dintre cele o sută de tuneluri în care intra mocăniţa noastră. Călătoriserăm cu trenul obişnuit de la Jaipur la Kalka şi apoi am luat mocăniţa până la Shimla.

A arătat pe hartă unde ne aflam.

— Alte câteva minute şi ajungem în gara Shimla!

A zâmbit larg.

— Ai auzit, Madho Singh?

Pe locul de lângă el, papagalul mormăia sub husa de satin a coliviei.

Radha adormise cu capul în poala mea, dar acum s-a ridicat în şezut şi s-a frecat la ochi. A privit afară, unde cedrii şi pinii himalayeni împestriţau munţii stâncoşi care se înălţau dincolo de vale. Căzuseră primele zăpezi, care împodobiseră cu o glazură alb-albăstruie vârfurile copacilor.

— E tot timpul zăpadă aici, Radha? a întrebat Malik, care trăise până acum numai în zona de deşert din Rajasthani.

— Numai iarna, a răspuns ea zâmbind. Dar stai să vezi peste o lună. Pământul va fi complet acoperit de zăpadă. Atunci o să facem o femeie de zăpadă care să semene cu doamna Iyengar!

Au izbucnit în râs. Chiar şi eu am găsit amuzantă imaginea unei femei de zăpadă trupeşe, îmbrăcate în sari. Mi-am ascuns zâmbetul în spatele scrisorii pe care o reciteam.

De când acceptasem oferta de a veni să lucrez cu el, doctorul Kumar îmi scria câte o scrisoare la două-trei zile. Aceasta ajunsese chiar înainte să pornim spre Shimla.

1 noiembrie 1956

Dragă Lakshmi,

Am găsit o casă cu trei dormitoare în Shimla pentru tine şi familia ta. Radha şi Malik vor avea fiecare camera lor! Este aproape de Spitalul Lady Bradley, deci poţi merge pe jos. Sau, dacă preferi, pot să aranjez să ai o maşină şi şofer.

De asemenea, mi-am luat libertatea de a-ţi fixa câteva întâlniri de cum soseşti. Deja simt că trebuie să-mi cer scuze că te pun la treabă atât de repede. Va trebui s-o iei la picior din clipa când cobori din tren!

Doamna Sethi, directoarea şcolii Auckland House, aşteaptă cu nerăbdare să vă întâlniţi în legătură cu înscrierea Radhei. Aş fi fericit să vă însoţesc pe tine şi pe Malik la Şcoala Bishop Cotton, al cărei elev am fost, în prima lui zi ca elev. Asta, bineînţeles, dacă nu preferi să păstrezi această plăcere numai pentru tine. (Bătrântd meu director este încă în funcţie, dar să nu credeţi niciuna dintre poveştile pe care le spune despre mine!)

Samir Singh se oferise să plătească taxele de şcolarizare ale Radhei. Biletul pe care mi-l trimisese fusese o surpriză. Spunea în el că speră că sora mea va continua să-l studieze pe Shakespeare. Am acceptat oferta ca pe o scuză firavă, deşi Radha merita mai mult. L-am rugat să-i plătească taxele în mod anonim: nu voiam să păstrez legătura cu el. Nu voiam nici ca Radha să aibă vreun motiv să comunice cu familia Singh.

Jay Kumar ştia despre acest aranjament financiar, dar nu şi întreaga poveste şi, când l-am lămurit, nu a pus întrebări. Părea concentrat doar asupra viitorului nostru comun. În scrisorile lui (care veneau frecvent), îmi relata despre lucrurile pe care le învăţa despre oamenii de la munte şi despre leacurile lor vechi de secole.

O parte anume a tufei de rododendron, mi s-a spus, este folosită ca remediu pentru gleznele umflate. Ai mai auzit de asta? Ieri, o bătrână din tribul Gaddi a adus un castron de sik *(făcut din fructele uscate ale copacului* neem) *pentru una dintre femeile noastre de serviciu care este gravidă. Bătrâna spune că menţine corpul sănătos înainte şi după naştere. Din curiozitate, am gustat din el – spre încântarea ambelor femei!*

Gândul că Jay Kumar mâncase un castron de terci pregătit pentru o femeie însărcinată m-a făcut să zâmbesc.

În fiecare zi oamenii mă întreabă când sosiţi. Mulţi te ţin minte de la clinică. Ai făcut impresie asupra lor – una bună, judecând după felul în care vorbesc despre tine. Şi ei, şi eu aşteptăm cu nerăbdare să te întorci.

Pe curând,

Jay

Şuieratul trenului m-a adus înapoi în prezent.

— Am ajuns!

Malik sărise de pe banchetă înainte ca trenul să se oprească.

Am pus scrisoarea la loc în geantă. Radha şi Malik au adunat bagajele. Trenul a încetinit şi, când am ieşit din curba făcută pe lângă coasta muntelui, am văzut gara oraşului.

Jay Kumar era cel mai înalt om de pe peron. Purta halatul alb peste un pulover verde cu guler înalt; probabil că venise direct de la spital. Vântul himalayan îi răvăşea părul inelat. Ciudat cum de uitasem şuviţele sure din

părul lui. Sau felul cum stătea cu capul înclinat într-o parte, parcă ascultând ceva important.

Când m-a zărit la fereastră, privirile ni s-au încrucişat şi expresia feţei lui s-a schimbat, luminată de un zâmbet domol de recunoaştere. Am băgat de seamă şi cenuşiul ochilor săi şi, de data asta, el nu şi-a mai mutat privirea în altă parte.

Am simţit că mă înroşesc, iar gâtul îmi dogorea ca focul. Radha m-a bătut uşurel pe braţ:

— *Jiji,* ia uite!

Acum am băgat de seamă mulţimea de oameni adunaţi pe lângă el, fustele de lână strălucitoare, fesurile *topa* brodate, bluzele colorate. Era printre ei femeia căreia îi recomandasem castravete amar şi usturoi când sarcina îi provocase o indigestie severă. Îşi ţinea mândră bebeluşul la piept.

În dreapta ei era bunicuţa care suferea de artrită; zâmbea cu gingiile ştirbe, ţinând frâiele catârului.

Şi, mai încolo, păstorul! Jay îmi scrisese că dieta recomandată de mine îl salvase de operaţia de îndepărtare a guşii. A ridicat o mână în semn de salut, cu colţurile ochilor încreţite de bucurie.

La o mie de mile depărtare de sătucul de unde pornisem, eram în sfârşit acasă.

În spatele nostru, din colivia lui, Madho Singh a cârâit din nou: *„Namaste! Bonjour!* Bine aţi venit!”

Articol VIII. Mulţumiri

Am scris acest roman pentru mama mea.

Sudha Latika Joshi a avut parte de o căsătorie aranjată la vârsta de optsprezece ani şi de trei copii înainte să împlinească douăzeci şi doi. Nu a avut posibilitatea să decidă cu cine şi când să se mărite, dacă să aibă sau nu copii, să-şi continue studiile sau cum să-şi trăiască viaţa. Dar a avut grijă ca eu să pot face singură toate aceste alegeri.

În roman imaginez o altfel de existenţă pentru ea – prin Lakshmi, tatuatoarea cu henna care îşi făureşte propria ei viaţă. Îi mulţumesc remarcabilei mele mame în fiecare zi pentru iubirea ei aprigă, pentru tenacitatea şi devotamentul absolut faţă de mine şi de fraţii mei. Fără ea, această carte nu ar fi fost scrisă.

Tatăl meu, Ramesh Chandra Joshi, al cărui destin extraordinar, de la simplu ţăran la inginer călător prin lume, nu încetează să mă uimească, a fost entuziasmat de acest roman de la bun început. Mi-a povestit despre India tinereţilor sale, de la încheierea dominaţiei britanice, şi despre rolul pe care l-a jucat în reconstruirea noii Indii. Amintirile sale m-au ajutat să înţeleg mai bine entuziasmul de după cucerirea independenţei, pe care l-am împletit în poveste. Tata a citit versiunile iniţiale ale romanului şi şi-a căutat prieteni indieni care şi-au exprimat părerea asupra schiţelor şi şi-au împărtăşit propriile experienţe. Orice greşeală în redarea acestora îmi aparţine.

Fraţii mei, Madhup Joshi şi Piyush Joshi, au citit schiţele romanului şi m-au încurajat. După 2008, mama şi cu mine am călătorit de mai multe ori la Jaipur, unde am stat în apartamentul lui Piyush. În timp ce mă aflam acolo, am stat de vorbă cu familii Rajput, cu negustori din Oraşul Roz, femei de vârsta mea şi fiicele lor, profesori de la Şcoala de fete Maharani Gayatri Devi, medici ayurvedici şi, bineînţeles, tatuatori cu henna. Am ţinut

conferinţe în şcoli şi colegii, am dansat la nunţi fabuloase şi am băut ceşti copioase de *chai.*

Am cercetat de asemenea plantele medicinale din India, remediile oferite de Ayurveda şi aromaterapie, precum şi istoria pastei de henna – cum este preparată şi de ce este atât de importantă în cultura indiană. Am studiat istoria britanicilor din Rajasthan, educaţia fetelor din acea epocă, sistemul de caste şi impactul acestuia asupra vieţii celor categorisiţi pe baza lui.

În sfârşit – şi întotdeauna –, îi aduc mulţumiri soţului meu, Bradley Jay Owens, care mi-a spus că m-am căsătorit cu un scriitor pentru că îmi doream în taină să fiu şi eu scriitoare. Dacă nu mi-ar fi dat acel imbold în 1997, poate că nu aş fi participat niciodată la un atelier de scriere creativă, nu mi-aş fi luat masteratul în arte frumoase şi nu aş fi avut niciodată şansa de a o imortaliza pe mama mea aşa cum merita. Inima mea îţi aparţine, iubitule.

Articol IX. Glosar de termeni

Aam panna: băutură răcoritoare din mango

Accha: în regulă; foarte bine

Almirah: dulap din lemn pentru haine

Aloo: cartof

Aloo tikki: clătită condimentată din cartofi

Amprey: englez, cu sensul de persoană cu pielea albă

Angreji: limba engleză

Anna: monedă de valoare mică, echivalând cu 1/16 dintr-o rupie; ieşită din uz

Arré sau *Arré Baap* sau *Baap re Baap:* Pentru Dumnezeu!

Atta: aluat din făină

Auntie: formulă respectuoasă şi afectuoasă, folosită de cunoştinţele unei femei mai în vârstă

Baap re Baap: Pentru Dumnezeu!

Badmash: om de nimic, nemernic

Bahu: noră

Bawchi: sământă care se presează la rece pentru a obţine un ulei ayurvedic ce se aplică pe păr şi pe piele

Beedi: ţigară indiană, de culoare cafenie şi având formă conică, mai

ieftină decât mărcile de ţigări albe englezeşti

Besan: faină de năut

Betel, nucă de: numită şi nucă areca, cu efect uşor stimulant, fruct al palmierului areca

Bhagwan: Dumnezeu

Bhaji: legumă trecută prin pastă de făină şi prăjită; un fel de chiftea

Bheta: fiu; apelativ afectuos pentru un băiat sau un bărbat tânăr

Bheti: fiică, fată; apelativ afectuos pentru o fată sau o femeie mai tânără

Bilkul: extrem de, absolut

Bindi: mic semn rotund care se aplică pe frunte cu ajutorul pudrei de vermilion şi care semnalează starea civilă

Bonjur: „Bună ziua” în franceză

Boteh: de la cuvântul persan însemnând „frunză”, se referă la un imprimeu pentru ţesături

Brahmi: plantă medicinală utilizată pentru stimularea minţii

Bukwas: aiurea!

Bulbul: pasăre cântătoare din Asia şi Africa

Burfi: desert preparat din lapte, uneori cu diverse soiuri de nuci

Burri nazar: deochi

Bush-shirt: tricou purtat de bărbaţi pe sub o cămaşă cu mânecă scurtă sau lungă

Castă: vreme de secole, indienii au păstrat o structură socio-economică rigidă, formată din clase, care împărţea oamenii, după descendenţa lor, în patru sau cinci grupe (numărul era discutabil): Brahman (preoţi şi profesori), Kshatriya (războinici), Vaishya (negustori), Shudra (servitori) şi Paria

Chaat: gustări sărate, vândute proaspete la tarabele stradale

Chai: ceai fierbinte

Chai-walla: vânzător de ceai fierbinte

Chameli: iasomie indiană

Champa: floare parfumată, folosită frecvent pentru parfumuri şi tămâie

Chapati: lipie rotundă, plată, nedospită

Charanna: cineva care câştigă patru anna, echivalând cu câţiva bănuţi

Charpoy: pat tradiţional indian, cu împletitură din funie sau plasă

Chole: mâncare de năut puternic condimentată

Choti behen: soră mai mică

Chowkidar: paznic, gardian

Chunni: acoperământ femeiesc pentru cap

Chup-chup: şşt!

Chura: brăţară

Coriandru: plantă aromatică foarte des folosită în bucătăria indiană

Dal batti: chifle din faină de grâu mâncate de obicei cu *dal* (supă de linte)

Dalit: un Paria

Devdas: playboy

Dhoti: bucată dreptunghiulară de pânză, netivită, de obicei albă, lungă de cinci până la şapte metri, care se înfăşoară în jurul şoldurilor şi picioarelor, fiind purtată de bărbaţi; din momentul când a încetat să mai îmbrace costume, Mahatma Gandhi a purtat mereu *dhoti,* pentru a încuraja obiceiurile indiene în detrimentul celor englezeşti

Diya: lampă de ulei făcută din lut

Doodh-walla: lăptar

Frangipani: floare foarte parfumată, cu un miros dulce; numită şi plumeria în alte părţi ale lumii

Gajar ka halwa: desert făcut din morcovi răzuiţi

Ghasti ki behen: sora unei prostituate

Ghazal: baladă de dragoste

Ghee: unt clarificat sau unt din care s-a îndepărtat apa

Gobi: conopidă

Goonda: bătăuş

Gopi: fată care duce vitele la păscut

Gori: fată cu pielea deschisă la culoare; folosit şi ca nume feminin (oficialii englezi erau numiţi *Gora Sahibs* în perioada dominaţiei britanice, adică Domni Albi)

Griha Pravesh: petrecere de inaugurare a unei case

Gymkhana: loc unde se ţin întreceri sportive

Hahn: da

Hai Ram: Of, Doamne!

Jalebi: desert de culoare portocalie, pregătit prin prăjire, apoi acoperit cu sirop gros de zahăr

Jeera: seminţe de chimion

Jharu: mătură

Ji: formulă respectuoasă de adresare. Adăugarea sa la un nume (de exemplu, Ganesh-*ji*, Gandhi-*ji*) reprezintă un semn de stimă şi veneraţie

Jiji: soră mai mare

Juey: purici

Juroor: Bineînţeles!

Kajal: ca şi *kohl,* tuş pentru ochi

Kaju: nuci caju

Kathak: o formă populară de dans, foarte energic, cu rădăcini străvechi

Khadi: pânză ţesută manual, adesea din bumbac; după ce englezii au distrus filaturile indiene pentru a putea să le vândă localnicilor pânzeturi englezeşti, Gandhi i-a încurajat pe indieni să boicoteze mărfurile englezeşti, producând şi folosind pânză khadi pentru sariuri şi *dhoti*

Kheer: un desert asemănător budincii de orez

Evantai Khus-khus: făcut din iarbă de vetiver, evantaiul se umezeşte înainte de folosire, pentru a emana un parfum răcoritor

Kicheri: o mâncare din orez şi linte, servită adesea copiilor

Koftar: chiftele făcute din cartofi sau carne

Kohl: ca şi *kajal,* un dermatograf negru

Koyal: pasăre din familia cucului, cunoscută pentru frumuseţea trilurilor sale; numită adesea privighetoarea Indiei

Kulfi: îngheţată

Kundan: bijuterie cu diamante şi pietre neşlefuite, montate în aur topit de înaltă puritate; se crede că a apărut la curţile regale din Rajasthan

Kurtha: tunică largă, cu mâneci lungi, purtată peste un pantalon tip *pyjama*

Kya: Ce? Ce este?

Kya ho gya: Ce s-a întâmplat?

Laddus: bile preparate din linte, năut măcinat sau făină integrală de grâu îndulcită

Lakh: unitate aparţinând sistemului numeric indian, echivalentă cu 100 000

Lassi: băutură populară, preparată din iaurt şi combinată adesea cu pulpă de mango

Maang tikka: bijuterie purtată de femei pe frunte

Maderchod: nemernic

Maharaja: cel mai puternic rege dintr-o regiune a Indiei

Maharani: soţia unui *maharajah;* cea mai puternică regină dintr-o regiune

Malish: maseuză

Mala: colier

Mandala: desen circular, realizat adesea cu scopuri ceremoniale

Mandap: scenă acoperită, ridicată special pentru mire, mireasă şi preotul care oficiază cununia

MemSahib: formulă respectuoasă de adresare către o femeie: *doamnă*

Mirch: ardei iute

Mutki: vas de lut care păstrează apa rece

Nahee: nu

Namaste: popularul salut indian, cu palmele împreunate imediat sub nivelul gâtului

Namkeen: gustare sărată, de obicei preparată prin prăjire

Nautch: dans

Nawab: nobil musulman

Neem: specie de copac veşnic verde, cu numeroase utilizări în medicina tradiţională

Nimbu pani: apă îndulcită, cu felii de limetă

Oiseau: cuvânt franţuzesc însemnând *pasăre*

Paan: frunză de betel în care se înfăşoară tutun şi pastă din nucă de betel, vândută pretutindeni în India

Pakora: gustare sărată preparată prin prăjire, având adesea o umplutură formată dintr-o singură legumă, ca ceapa sau cartoful

Pallu: capătul ornamentat al unui sari, care se poartă petrecut peste umăr

Pandit: profesor, preot

Paneer: brânză proaspătă făcută în casă din lapte covăsit

Pani: apă

Paisa: monedă egală cu a suta parte dintr-o rupie

Pilao: orez parfumat, care include adesea legume

Piyaj: ceapă

Puja: ritual săvârşit în onoarea unui zeu

Pukkah Sahib: un gentleman desăvârşit

Purdah: practică străveche în unele comunităţi hinduse sau musulmane, care presupune convieţuirea separată a bărbaţilor şi femeilor

Puri: pâine rotundă, care se prăjeşte

Pyjama: partea inferioară (pantalonii) a unei *kurta pyjama,* costumaţie purtată de bărbaţi

Rabri: desert cremos preparat din lapte

Rasmalai: desert preparat din lapte şi smântână

Raita: sos răcoritor din iaurt şi castravete, servit când se consumă mâncăruri picante

Rickshaw-walla: persoană care conduce o ricşă

Roti: lipie rotundă făcută din grâu integral sau din mălai

Rudraksha: copac ale cărui seminţe sunt folosite ca mătănii de către hinduşi

Rupie: moneda naţională indiană

Sahib: formulă respectuoasă de adresare către un bărbat;

domnule

Saali kutti: căţea

Saas: soacră (vezi şi *saasuji*)

Sadhu: om sfânt

Sajna: legumă asemănătoare cu o păstaie lungă de fasole

Salaam: salut în limba arabă

Salla kutta: câine împuţit, expresie peiorativă

Salwaar-kameez: costum format din tunică şi pantaloni, purtat în special de fete şi femei tinere în anii '50; astăzi este purtat mai degrabă ca ţinută-manifest, atât de tinere, cât şi de femei vârstnice

Samosa: gustare sărată, adesea umplută cu cartofi, mirodenii şi mazăre

Sangeet: refren popular, cântat în cor

Sari: veşmânt femeiesc comun, drapat în jurul corpului, măsurând 5-9 metri lungime

Sev puri: preparat sărat de tip fast-food

Shabash: Bravo!

Sharab: alcool

Subji: orice fel de curry de legume

Tabla: instrument asemănător unei tobe, lovit cu degetele şi palmele

Tiffin: recipient din oţel inoxidabil format din mai multe vase suprapuse, sufertaş

Tikka: semn aplicat pe frunte cu o pastă parfumată, cum ar fi cea din lemn de santal sau din vermilion

Titli: fluture

Tonga-walla: bărbat care conduce un atelaj tras de un cal

Topa: fes sau acoperământ pentru cap purtat de copii

Tulsi: plantă medicinală sacră, considerată a avea proprietăţi tămăduitoare în diferite afecţiuni

Turban: acoperământ pentru cap purtat de bărbaţi, realizat dintr-o fâşie lungă de pânză

Turmeric: condiment de culoare portocalie intensă, folosit de obicei sub formă de praf

Uncle: formulă respectuoasă şi afectuoasă cu care persoanele din anturajul unui bărbat în vârstă i se adresează acestuia

Vata: concept fundamental privind energiile corpului în tradiţia ayurvedică

Verandă: terasă acoperită a unei case

Zamindar: moşier ale cărui terenuri agricole sunt lucrate în arendă

Zaroor: absolut, sigur

Articol X. Istoria pastei de henna

De mai bine de cinci mii de ani, henna (sau *mehendi)* se foloseşte pentru a împodobi trupurile. În zonele cu climă caldă ale Indiei, Pakistanului, Chinei, Orientului Mijlociu şi Africii de Nord, planta numită *Lawsonia enermis* creşte din abundenţă, atingând înălţimea de un metru şi jumătate. Planta – ale cărei frunze, flori şi rămurele sunt măcinate pentru a produce praful de henna – este uşor de găsit şi ieftină.

Amestecat cu apă, zahăr, ulei, lămâie sau alte ingrediente, praful capătă o culoare mai intensă, iar proprietăţile sale medicinale şi tămăduitoare sunt îmbunătăţite. Când vremea este foarte caldă, henna răcoreşte corpul şi protejează pielea împotriva deshidratării. În India, bărbaţii şi femeile aplică henna, în loc de coloranţi chimici, pe părul cărunt, asupra căruia are un efect similar, de calmare. În unele culturi există obiceiul de a cufunda mâinile şi tălpile cu totul în henna pentru efectul de răcorire.

De obicei asociată cu nunţile şi gătitul miresei, henna este folosită şi la alte ocazii importante: logodne, zile de naştere, sărbători şi ceremonii religioase, botezuri şi altele. Vechii egipteni aplicau henna pe trupurile celor morţi înainte de mumificare. În sudul Chinei, henna se întrebuinţează de trei mii de ani în ritualuri erotice.

Astăzi, tatuatorii cu henna continuă să creeze modele tot mai elaborate, complicate şi unice, chiar în absenţa unei ocazii speciale. Capacitatea unui artist de a personaliza desenul în funcţie de purtătorul acestuia, indiferent de zona geografică de unde provine, face ca arta pictatului cu henna să depăşească graniţele culturale, religioase sau etnice.

Articol XI. Pastă de henna preparată după reţeta Radhei

Frunzele, florile şi tulpinile plantei de henna sunt mai întâi uscate, apoi pisate până devin o pulbere, iar părţile dure, cum ar fi nervurile, sunt îndepărtate. Procesul de măcinare eliberează substanţa de legătură astfel încât, atunci când pulberea este amestecată cu apă fierbinte, pasta rezultată se lipeşte de piele pentru o perioadă considerabilă, iar parfumul de plante proaspete persistă pe corpul purtătorului.

Cu cât culoarea hennei este mai închisă, cu atât desenul va rămâne mai multă vreme pe piele. Elementele acide precum sucul de lămâie, oţetul sau ceaiul negru concentrat ajută la intensificarea culorii hennei de la chihlimbar la cafeniu-închis. Acelaşi efect îl au şi uleiurile obţinute din arborele de ceai, din eucalipt, geranium, cuişoare sau lavandă, care au capacitatea de a lega pasta mai puternic de piele. Tălpile picioarelor şi palmele, unde stratul de piele este cel mai gros, absorb cel mai bine pasta de henna.

După ce aţi amestecat pasta, lăsaţi-o să stea timp de şase până la douăsprezece ore la loc răcoros şi întunecat înainte de a o aplica.

Pentru a împiedica pasta de henna să se usuce sau să se desprindă de pe piele înainte ca vopseaua să apuce să se impregneze, pulverizaţi cu grijă peste desenul umed un amestec de zahăr şi lămâie (sau adăugaţi zahăr în pastă înainte de aplicare). Utilizaţi doar zaharuri naturale, cum ar fi sucurile de fructe neacide, de mango şi guava, care contribuie şi la culoare şi intensitatea nuanţei. Cu cât adăugaţi mai mult suc de fructe, cu atât mai puţină apă trebuie turnată în pastă.

Purtătoarea tatuajului nu trebuie să se spele pe mâini imediat după ce pasta începe să se desprindă. Căldura ajută la fixarea mai bună a desenului, aşa că masaţi pielea imediat după aplicare cu ulei de cuişoare sau lavandă. În câteva zile, culoarea se va închide, de la un portocaliu-

deschis la un cafeniu roşcat. (Din acest motiv, purtătoarea ar trebui să fie pictată cu henna cu câteva zile înaintea evenimentului sărbătoresc, astfel încât desenul să arate cel mai bine în ziua respectivă.)

Articol XII. Sistemul de caste din India

Sistemul de caste al Indiei este complicat şi dificil de explicat. Introdus cu o mie de ani înainte de Hristos ca o modalitate de a separa societatea în patru categorii profesionale distincte, sistemul cunoaşte acum mai mult de 3 000 de caste şi 25 000 de subcaste.

Unii cred că cele patru caste iniţiale au fost create din corpul lui Brahma, Dumnezeul Creaţiei. Din capul său au ieşit Brahmanii, cărora li s-a dat rolul de preoţi, educatori şi intelectuali. Din braţele sale au apărut Kshatriya, războinicii şi conducătorii care aveau ca menire apărarea colectivităţii. Vaishya, sau negustorii, care făceau comerţ şi dădeau bani cu împrumut, veneau din coapsele lui. A patra castă, Shudra, era formată din truditori ai ogoarelor şi servitori; aceştia s-au întrupat din picioarele lui Brahma.

Celor din clasa Dalit, sau a celor ce nu trebuie atinşi, li se refuza orice rol în sistemul de caste, ei lucrând ca măcelari, curăţători de latrine, gunoieri şi tăbăcari; tot ei se ocupau şi de morţi. Copiii moşteneau casta părinţilor lor.

Mughalii, care au condus India în cea mai mare parte a secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea, au păstrat sistemul de caste al Indiei. Mai târziu, britanicii au folosit tradiţia castelor ca o modalitate convenabilă de a-şi organiza dominaţia colonială.

Odată cu independenţa Indiei, proclamată în 1947, a apărut o nouă constituţie care interzicea discriminarea bazată pe castă, recunoscând că sistemul acordase pe nedrept privilegii unora în timp ce pusese piedici altora.

Din păcate, au fost necesare câteva decenii şi demonstraţii repetate ale celor din clasa Dalit până ca India să ofere un număr substanţial de „locuri” (asemănătoare cu programul Affirmative Action din SUA) care să permită acestora să fie primiţi în universităţi şi să ocupe locuri de muncă în sectorul public.

Criteriul castelor continuă să joace un rol major în căsătoriile aranjate, în

pregătirea hranei şi practicarea religiei. Căsătoria intercaste poate afecta reputaţia ambelor familii implicate şi poate duce adesea la ostracizarea cuplului. Unele caste refuză să mănânce carne, în timp ce altele insistă asupra consumului ei. Indienii sunt toleranţi faţă de practicile religioase diferite de ale lor, dar fiecare castă continuă să îşi practice propriile ritualuri religioase.

Deoarece sistemul de caste este atât de adânc înrădăcinat în cultura Indiei şi a fost aşa de mii de ani, va fi nevoie de timp pentru ca oamenii săi să renunţe la credinţele străvechi legate de puterea, privilegiile şi restricţiile castelor. Canalele de socializare au sporit contactul şi comunicarea cu lumea occidentală, lipsită de caste, ceea ce schimbă unele dintre aceste credinţe în rândul populaţiei. În mod similar, oportunităţile mai numeroase de educaţie şi carieră pentru femei şi castele inferioare au dus la contestarea multor tabuuri legate de caste. Cu toate acestea, sistemele de tip castă continuă să existe nu numai în India, ci şi în Sri Lanka, Nepal, Japonia, Coreea, Yemen, Indonezia, China şi în anumite ţări din Africa.

Articol XIII. * REŢETA DE *BATTI A* LUI MALIK

Preparat autentic din statul Rajasthan, *dal batti churma* este o mâncare consistentă, şi sărată, şi dulce, servită la nunţi şi la multe alte ceremonii. *Dal* este un curry simplu care poate fi făcut din linte verde, galbenă sau neagră, ca şi din năut uscat, asezonat cu chimion, turmeric, coriandru, ardei iuţi verzi, ceapă, usturoi şi sare. Reţetele de *dal* sunt la fel de numeroase ca cele de *chapati.*

Alături de *dal* se serveşte *batti*, un aluat din faină integrală căruia i se dă forma unor bile coapte apoi pe jar sau în cuptor. Acestea pot fi servite întregi, înmuiate în dal, sau pot fi zdrobite şi amestecate cu zahăr sau cu melasă pentru a face desertul numit *churma.*

Mai jos este reţeta de pâinişoare *batti,* pe care Malik le prăjeşte în *ghee,* dar care pot fi coapte în cuptor pentru o variantă mai sănătoasă.

INGREDIENTE:

PENTRU 4 PORŢII

Făină integrală de grâu: 2 ceşti

Seminţe de fenicul: 2 linguriţe

Sare: 2 linguriţe

Ghee topit (sau ulei de rapiţă): 4 linguriţe (mai multe, dacă prăjiţi pâinişoarele)

Iaurt gras: 1/4 ceaşcă (nu folosiţi iaurt degresat sau cu 0% grăsime)

Apă călduţă: 2 linguriţe

MOD DE PREPARARE:

1. Încălziţi cuptorul la 150° C.
2. Adăugaţi seminţele de fenicul, sare şi *ghee* sau ulei peste faină şi amestecaţi bine.
3. Turnaţi apa peste iaurt şi amestecaţi până când acesta devine fin. Adăugaţi la amestecul cu faină.
4. Frământaţi aluatul până când s-a încorporat bine toată faina. Trebuie să fie ferm, ca aluatul de biscuiţi, nu ca acela de chec.
5. Modelaţi bucăţi de aluat în palme, formând bile de circa 4 cm în diametru.
6. Aşezaţi bilele de *batti* pe o tavă de fursecuri, lăsând între ele o distanţă de 5 cm, şi coaceţi aproximativ 15 minute. Pâinişoarele astfel obţinute trebuie să aibă pe partea inferioară o culoare auriu-cafenie. Întoarceţi-le şi lăsaţi-le să se coacă încă 15 minute pe cealaltă parte.
7. Pentru a le încerca, rupeţi o chiflă şi asiguraţi-vă că este bine pătrunsă peste tot.
8. Serviţi cu *dal.*

Articol XIV. *REŢETA DE *RABRI REGAL* DE LA PALAT

Uşor de preparat, *rabri* este un desert cremos, bogat şi hrănitor. Necesită mult timp, dar merită cu prisosinţă efortul. Citiţi o carte în timp ce amestecaţi – poate chiar pe aceasta!

INGREDIENTE:

PENTRU 10 PORŢII

Lapte integral: 10 ceşti

Friscă: 2 ceşti

Zahăr: 4/5 ceaşcă

Seminţe de cardamom zdrobite: 1 linguriţă

Migdale tăiate beţişoare şi apoi prăjite: 2 linguri

Şofran: 6 fire

Esenţă de trandafiri sau de *kewra* (opţional): 1 linguriţă

MOD DE PREPARARE:

1. Amestecaţi laptele cu frişca într-o cratiţă adâncă. Fierbeţi două ore la foc mic, amestecând continuu. Curăţaţi crema care se adună pe pereţii cratiţei şi adăugaţi-o la loc în amestec. Nu lăsaţi laptele să se ardă.
2. Puneţi deoparte într-un castronel două linguri de amestec fierbinte şi cufundaţi în el firele de şofran.
3. Adăugaţi zahăr în cratiţă.
4. Când amestecul de lapte şi frişcă devine cremos şi îşi reduce volumul la jumătate, luaţi cratiţa de pe foc. Lăsaţi conţinutul să se răcească.
5. Încorporaţi esenţa de şofran, seminţele pisate de cardamom şi bucăţelele de migdale în amestec.
6. Daţi la rece 4 ore.

Articol XV. Cuprins